ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

חק לישראל

תרומה

בלשון הקודש ואידיש

759

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

ספר

חק לישראל

פרשת תרומה

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ״ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסת בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים

ב) תרגום על התורה

ג) פי׳ רש״י בשלמות ועם פי׳ רש״י ישן.

ד) פי׳ שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי׳ הרשב״ם ז״ל נכד רש״י ז״ל.

ו) פי׳ בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי׳ דעת זקנים מבעלי התוספות ז״ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש״ס.

ט) מנין המצות למהר״ם חאגיז ז״ל נדפסו בפנים החומש ע״ס הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז״ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע״ט לפני כל סדרה.

טו) תפי׳ ע״ט על התורה הוא כמעט העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרות.

טז) ליקוטים יקרים ע״ט מהספרים הנקיבים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה׳. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר״א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע״ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז געשען פון וועלט בעשאפונג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי״ג מצות (אויף ע״ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטען.

כ) חמש מגלות עם פירש״י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה

נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי׳ העברי העתקנו גם פי׳ ע״ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבען).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב. בשם יחוס דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ח״מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח״מ

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע״ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלות וכו׳.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש״י ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש״י ומצודת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי״ט בנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש״י והעתקה ע״ט ועם איזה דבורי תוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע״ט.

לח) המוסר עם ההעתקה ע״ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי״ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא״ש ז״ל.

מא) הארחות חיים הנ״ל נעתק גם ללשון ע״ט.

מב) אגרת הרמב״ן ז״ל לבנו ז״ל נעתק גם הוא לע״ט.

מיט אַלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ״ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפּראַך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלאָרען דרוק.

הוצאת אמונה —388־8812

חק לישראל

ספר

שמות

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) **תורה** נדפסה בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים,

ב) **תרגום** על התורה

ג) פי' **רש"י** בשלמות ועם פי' רש"י ישן,

ד) פי' **שפתי חכמים** הנודע ללומדי תורה,

ה) פי' **הרשב"ם** ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' **בעל הטורים** מרבינו בעל ארבעה טורים,

ז) פי' **דעת זקנים** מבעלי התוספות ז"ל,

ח) **תולדות אהרן** מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) **מנין המצות** למהר"ם חאגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ס הפסוקים,

י) **טעמי הקרבנות** בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל,

יא) **דיני הקרבנות** בקצרה

יב) **ההפטרות** עם לקוטים ומשלים.

יג) **עניני הסדרה** פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת,

יד) **ענין הסדרה** על ע"ט לפני כל סדרה,

טו) הפי' **ע"ט** על התורה הוא כמעט העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרת.

טז) **ליקוטים יקרים** ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) **משלי חכמים** נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות,

יח) ספר **פדר"א** עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז געשעהן פון וועלט בעשאפונג ביז היינט,

יט) **מצות השם** על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס גאט האט געבאטין,

כ) **חמש מגלות** עם פירש"י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה

נוספו על **חמש מגלות** עוד **פירושים חדשים** להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה מלוקט מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ט (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבין).

כא) על ספר **שיר השירים** נקוב בשם **שירי שלמה**.

כב) על ספר **רות** נקוב בשם **יחוס דוד**.

כג) על ספר **איכה** נקוב בשם **קינות ירמיה**.

כד) על ספר **קהלת** נקוב בשם **הבלי העולם**

כה) על ספר **אסתר** נקוב בשם **מור והדס**.

כו) **לקוטים יקרים** על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) **משלים** ערבים ונעימים על כל הת"ר

כח) **תרגום שני** על **מגלת אסתר**

כט) **פתשגן הכתב** על **תרגום שני** בתקון נפלא.

ל) העתק **ע"ט** מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה,

לג) **נביאים** עם פרש"י ומצודת דוד

לד) **כתובים** עם פרש"י ומצודת דוד.

לה) **המשניות** עם ברטנורא ועיקר תוי"ט כנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) **גמרא** עם פרש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי תוספות.

לז) **ההלכה פסוקה** עם העתקה ע"ט.

לח) **המוסר** עם ההעתקה ע"ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום **התרי"ג מצות** כאשר תקנו הקדמונים.

כ) **ארחות חיים** מהרא"ש ז"ל.

כא) **הארחות חיים** הנ"ל נעתק גם ללשון ע"ט.

מב) **אגרת הרמב"ן** ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

ואלה הספרים שמהם נאספו **הפירושים החדשים והלקוטים היקרים**

א) אלשיך הקדוש ב) אברבנאל ג) העקדה ד) השל"ה הקדוש ה) אור החיים הקדוש ו) זוהר הקדוש ז) כלי יקר ח) באר מים חיים ט) רביד הזהב י) ילקוט ראובני יא) ילקוט במעוני יב) פי' צדיק יג) אבן עזרא יד) קדושת לוי טו) אפיקי יהודה טז) דברי בחול יז) רמב"ן יח) מדרש רבה יט) מדרש תנחומא כ) מסכלת יונתן כא) בעל הטורים כב) תרגום ירושלמי כג) גלי רזיא כד) תרגום יונתן כה) תיקונים כו) שערי אורה כז) ריקאנטי כח) מדרש הנעלם כט) אבן משה ל) ערכי נחל לא) קה"ק לב) בכ"ר לג) אהרן חמדת לד) אגרת אליהו לה) בינה לעתים לו) יערות דבש לז) בירי הכהן מהר"ש לח) תפארת לבי מהר"ש לט) לפירת הפטרה על מס"ע מ) ברכת דרכים מא) זרע ברך מב) ברכת שמואל מג) זקן אהרן מד) במן חסוד מה) פני אריה אשה מו) פנה דמיינו מז) עולת החדש מח) בית יעקב מט) נחמד ונעים נ) תולדות חיים ועוד ועוד אשר אי אפשר לפורטם כי רבים הם רק כולם אהובים כולם ברורים מאדירי התורה קדושים אשר בארץ המה ואור תורתם זורח ע"פ תבל ארצה אשר זכרם לא יסוף מפי זרעם כי חרותים המה בעט ברזל ועופרת לעד נקבצו פה לספר ולהדר התורה והספרים דברי סגולים ובמגלות אשר כולם קדשי קדשים ... אשר נתנו אשר קבל משה מסיני עד סוף הדורות.

בְּרָכוֹת הַפְטָרָה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ואחר קריאת ההפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:

נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

דער עיקר יודישקייט איז מען זאל מורא האבין פאר הקב"ה, אונ מען מיינט ניט די מורא זאל זיין טאמער וועט אים הקב"ה שטראפין אז ער וועט ניט טאהן דיא מצוה, אדער ער וועט גישטראפט ווערין אז ער וועט טאהן אעבירה, אפילו דאס איז אויך גוט מען זאל אזוי מורא האבין, דערנוייל וועט ער ניט זינדיגען אונ וועט טאהן מצות, אבער נאך ניט דיא מורא מיינט מען, ווארום דאס הייסט ניט ער האט מורא פאר הקב"ה, נאר ער האט מורא פאר זיך, די מצות וואס ער טוהט איז וויא אהאנדיל, אזוי וויא ער קויפט סחורה ער זאל פארדינען מיינט ער ניט דעם עיקר דעם האנדיל אונ די סחורה, ער מיינט נאר דאס פארדינסט, קויפט ער אזעלכע סחורה וואס דער פארדינסט איז גרויס, אונ דיא סחורה וואס מען פארדינט ווייניג וויל ער ניט האנדלען, אזוי טוהט ער מצות ווייל ער ווייס הקב"ה וועט געבין שכר, אונ דריבער דיא מצוה וואס ער מיינט דער שכר איז גרויס היט ער זיא צו טאהן, אונ די עבירה וואס ער וויים דער שטראף איז גרויס היט ער זיך ער זאל זיא ניט טאהן, אונ דריבער די מצות וואס נאך זיין מיינונג וועט מען געבין ווייניג שכר, היט ער זיי ניט אזוי שטארק, אונ די עבירות וואס ער רעכונט דער שטראף פון זייא וועט זיין קליין, היט ער זיך ניט פון זייא, ניט אזוי פארלאנגט הקב"ה פון דעם יוד, הקב"ה וויל דער יוד זאל אים דינען ווייל ער איז דער מלך פון די גאנצע וועלט אונ ער האט דיא גאנצע וועלט בשאפין, ווי **דוד המלך** האט גיזאגט ווען איך הייב אויף מיין קאפ אין דער הייך אונ זעה די הימלען מיט די זונן אונ דיא לבנה אונ שטערין וואס הקב"ה האט בשאפין, זעה איך אז דער מענטש איז גאר נישט גירעכונט געגין זייא, אונ אז דער מענטש וואלט נאך גיקענט זעהן וואס אויף דיא הימלען איז בשאפין גיווארין, מלאכים שרפים אופנים חיות הקודש, אונ אלע ציטערין צו דער־מאנען דעם נאמען פון הקב"ה, וואלט ער גיזעהן ווי ער איז גאר נישט געגין זיי, אונ עס וואלט אויף אים פאלין אשרעק צו טאהן אזאך געגין דעם ווילען פון הקב"ה, אונ צו טאהן דעם ווילען פון הקב"ה, קענען מיר זעהן למשל אקיסר איז גיפארין אין גאס אונ אויף ביידע זייטין גאס שטייען פיל מענטשין צו זעהן דעם קיסר אונ פארינדיג איז פון אים ארויס געפאלין זיין טאשין טיכול, וועלין הונדערטער מענטשין צו לויפין אויפהייבין דאס טיכול אונ דער קיסר זאל דאס טיכול נעמען פון זיין האנט, ווי גליקליך וואלט זיך דער מענטש גירעכונט אז ער האט זוכה גיוועז צו בעדינען איין מנוט דעם מלך אונ דער מלך מיט זיין האנט האט גענומען פון אים דאס טיכול, אונ אויב דער מלך האט אביסיל גישאקעלט מיט דעם קאפ צו אים פאר אדאנק, שעצט זיך שוין דער מענטש פאר אגליקליכען, אז דער וועלכיגער מענטש זאל בערעכענען אז ביי מיר איז אזוי גרויס דער גליק וואס איך האב איין מנוט בעדינט דעם מלך פון איין מדינה וואס ער איז נאר אמענטש, אונ ער האט די מדינה ניט בשאפין אונ גיט ניט פרנסה די מדינה אונ אז איינער ווערט קראנק קען ער אים ניט היילין, ווי גרויס דארף זיין ביא מיר דאס גליק אז איך האב זוכה גיוועז צו בעדינען הקב"ה וואס ער איז דער מלך מלכי המלכים, דער מלך פון דיא גאנצע וועלט וואס ער האט די וועלט בשאפין אונ ער לעבט אייביג, אונ שפייזט אלע בשעפעניש אונ היילט קראנקע, אונ נאך אלע זאכין וואס די מויל פון מענטש קען דאס גאר ניט ארויס ריידין אונ דיא פעדער קען דאס גאר ניט בעשרייבען, ווי דער פייטן זאגט אין אקדמות ווען די הימלען וואלטין גיוועזן פארמעט אונ אלע וועלדער וואלטין גיוועזן פעדערס אונ אלע ימים וואלטין גיוועזן טינט אונ אלע מענטשין וואלטין גיוועזן שרייבערס, פון דעסטוועגין וואלט ניט מעגליך גיוועזן צו בעשרייבין דיא גרויסקייט פון הקב"ה, דארף דאך דער מענטש בעטראכטין אז די מורא אונ דער כבוד פון אמלך בשר ודם איז אזוי גרויס, וואס דער מלך קען נאר שטראפין דעם מענטש ווען ער איז אין זיין מדינה, אבער אז ער אנטלויפט אין איין אנדער מדינה, אדער דער מענטש שטארבט קען ער אים שוין גאר ניט טאהן, אבער פאר הקב"ה קען מען ניט אנטלויפין, וויא **דוד המלך** האט גיזאגט אויב איך וועל גיין אין הימעל, ביזטו אין הימעל, אין גרוב געפינסטו מיך אויך, אויף דעם ים אונ עק וועלט דארט איז אויך דא דיין האנט, פאר דיא גרויסקייט פון הקב"ה דארף דער מענטש מורא האבין, אונ עס דארף זיין ביי אים אכבוד צו זאגין איך בין אקנעכט צו בעדינען הקב"ה, פון דעם כבוד דארף אריין קומען צו דעם מענטש אין הארצין אגרויסע ליבשאפט צו הקב"ה, ווי משה רבינו האט גיזאגט צו די יודין ואהבת את ה' אלהיך, דו זאלסט ליב האבין הקב"ה מער וויא דו האסט ליב דיין לעבין, דו זאלסט אוועק געבין די ליבשאפט פון דיין לעבין פאר די ליבשאפט פון הקב"ה, אונ ווי וועט זיין מען זאל פרעגין ביי איזד דו האסט ליב הקב"ה,

וועט ער געווים זאגן יא. אויב מען וועט אים פרעגן וועמען האסטו ליבער, הקב"ה, אדער דיין ווייב אונ קינדער, אפילו אפראסטער מענטש וועט אויך זאגן הקב"ה האב איך ליבער ווי מיין ווייב אונ קינדער. וועלין מיר אבער גיין זעהן אויב ער זאגט אמת, דאס ערשטע וועלין מיר זעהן וואס ער טוהט אגאנצין טאג אונ ביי נאכט, אויב ער האנדילט, ער האט אקראם, עפינט ער דיא קראם גאנץ פריה אונ איז אין קראם ביז עלף דעם זייגער ביי נאכט, אויב ער ארבעט איז אויך זיין ארבעט אגאנצין טאג אדער פון פארטאג ביז שפעט ביי נאכט. אדער ער האנדילט אין נאס אגאנצין טאג, אדער ער פארט פון איין שטאט אין די אנדערע צו קויפין סחורה אדער צו פארקויפין. אונ ער פארט אויף ימים, אין אמעריקע, אפריקא, אונ שטעלט איין זיין לעבין, נאר צו פארדינען געלט, ער זאל קענען געבין עסין זיין ווייב אונ קינדער, אונ דינגען פאר זייא אשיינע דירה אונ מאכין פאר זיי שיינע קליידער מיט טייערע צירונג, איז נאך אמאהל אמענטש גיפארין אפילו דרייא מייל צו מבקר חולה זיין אקראנקען וואס ער איז פרעמד מיט אים, אדער ער זאל דארט מאכין שלום צווישען מענטשין. אויב מען זאל זאגין אמענטש פאר אין אמעריקע דארטין איז דא צו מקיים זיין אזוי אמצוה וואס דו קענסט זיא דא ניט מקיים זיין, וועט ער דען פארין ער זאל קיין זאך ניט מיינען, ניט געלט פארדינען ניט כבוד נאר דיא ריינע מצוה צו מקיים זיין ווייל הקב"ה האט גיבאטין, אבער וועגין רייך מאכין זיין ווייב אונ קינדער לויפט ער אין אמעריקע, נאר וואס דארפין מיר גיין וייט, מיר וועלין שמועסין פון דעם מענטש וואס עס טוהט זיך ביי אים אין זיין שטוב, אונ אין זיין שטאט, וויא פיל מענטשין גייען ניט אגאנצע וואך דאווענען אין שוהל וועגין זייערע געשעפטין, ער זאגט קיין אמן, קיין אמן יהא שמיה רבה, קיין ברכו, קיין קדושה, ווייס דען ניט יעדער יוד ווי טייער עס איז דער ווארט אמן, אמן יהא שמיה רבה, ברכו, קדושה, נאר פאר יעדער גרינגע וועלטליכע זאך ווערט אוועק געשטויסין דיא ליבשאפט פון הקב"ה, אונ אפילו דעו וואס לערונט שוין אלע טאג, ווי לאנג לערונט ער. אשעה אדער צוויי שעה, אונ אפילו ער גייט דאווענען אין שוהל, וועלכע געשעפטין טראכט ער אין שמונה עשרה, דיא גמרא זאגט פאר־צייטין איז גיוועזן ביי יודין דער עיקר תורה אונ מצות אונ תפלה, אונ פרנסה אויך, האבין זייא געהאט ביידע זאכין, אונ היינט אז דער עיקר איז גיווארין פרנסה, האט מען ביידע ניט, דער ענין המוסר איז זייער פיל פון אים צו ריידין, נאר איין זאך איז ווייל די הצלחה פון די נשמת אויף יענע וועלט, אדער די יסורים פון די נשמה אויף יענע וועלט זעהט ניט דער מענטש, אונ די ענינים פון גוף זעהט דער מענטש פאר זיינע אויגין, דריבער האט איין מאהל הקב"ה געוויזען אויף דער וועלט אז דער מענטש קען גישפייזט ווערין אן ארבעט, האט מען גינעבין מן אונ וואסער פון שטיין, אין דעם מן איז גיוועזן אלע טעמים פון עסין אין די וואסער איז גיוועזן אלע טעמים פון משקה, אונ מען האט געהייסין מאכין אמשכן, ווען דער משכן איז גיוועזן צווישען די יודין האבין אלע יודין געשפירט אין זיך אהיילינקייט וואס עס ציהט זיי צו הקב"ה, נאכדעם איז גיוועזן אבית המקדש, אז דער יצר הרע האט זיך געשטארקט אונ האט אפגעצווינגן דיא היילינקייט פון דיא יודין איז דער בית המקדש חרוב גיווארין, נאר הקדוש ברוך הוא האט צו גיזאגט ער וועט אפטאהן דעם יצר הרע פון דער וועלט אונ יודין וועלין צוריק קומען צו זייער היילינקייט אונ צום בית המקדש:

תרומה יום א תורה

אונקלוס

לתמשיך מת"ת דו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ך דמילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַפְרְשׁוּן

תו"א דבר אל בני. סנהדרין לט ע"ו גג'

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה האט גאט גירעדט צו משה לֵאמֹר אזוי צו זאגין: (ב) דַּבֵּר רייד אֶל צו די

קדמי אפרשותא מן כל גבר די יתרעי לביה תסבון ית אפרשותי: ג ודא אפרשותא די

ויקחו־לי תרומה מאת כל־איש אשר ידבנו לבו תקחו את־תרומתי: ג וזאת התרומה אשר

בעל הטורים

(ב) ויקחו לי תרומה. וחח דכר אל כני ישראל כלשון פיוס כמו דכרו על לב ירושלים בשביל שהיה בו חסרון ליס פייסס ואיתא במדרש א"ר אכהו ומה לעשות משכן ככוד וכפרה לישראל אמר דבר אל בני ישראל לשון פיוס שדוחקים את ישראל ונוטלים את ממונם מה תהא עליהם. תרומה אותיות מ' תורה שהתורה שניתנה למ' יום הוא לאוכלי תרומה. כהאית דאמרינן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן שהיה לא לאוכלי תרומה וזהו ויקחו לי לשמי שכל מי שעוסק בתורה כאילו לוקח לי שאין לו להקב"ה בעולם אלא ד' אמות של הלכה בלבד וע"כ סמך פ' ויקחו לי תרומה לפ' של תורה: ויקחו לי תרומה. שעו לי מקום מקדש אחד מנ' שבהר הבית כמו תרומה שהוא א' מנ' שהרי הר הבית היה ת"ק על ת"ק ומקום החצר היה ק' על כ' שהוא א' מנ' של ת"ק על ת"ק: סמך לילה לויקחו לי תרומה רמז זמן אכילת תרומה בלילה כדתנן משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן שהיא לאת הכוכבים: ויקחו לי. לי עולה מ' היינו עין יפה אחד ממ': מאת כל. כל עולה נ' היינו בינוני א' מנ': מאת כל. ר"ת עולה ס' היינו עין רעה א' מס': אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. בגימטריא אך בני ישראל יהיו תורמין לא הגוים: תקחו את תרומתי. ולא אמר תקח שאין נוטין לבקש כפחות מב'. תקחו בגימטריא שנים קמו:

רשב"ם

(ב) תרומה. הפרשת ממונם:

רש"י

(ב) ויקחו לי תרומה. לי א לשמי: תרומה. הפרשה ב יפרישו לי ממונם ג נדבה: ידבנו לבו. לשון ד נדבה והוא ל' רצון טוב פיישנ"ט בלע"ז (געשענק): תקחו את תרומתי. א"ר ג' תרומות ה אמורות כאן. אחת תרומת בקע לגלגלת שנעשו

שפתי חכמים

א דהא כל דבר שבעולם שלו הוא. ב כא לו' שאל תפרשהו לשון תרומה והגבהה כמו שוק התרומה רא"ם: ג דק"ל כיון דתרומה דהכא הוא הפרשה וא"כ נאמר שהוא דבר שיש לו קצבה כמו תרומת גורן ויקב לכן פי' ממונם ואין כאן שום קצבה. א"נ דק"ל כיון שפי' תרומה הפרשה הל"ל בתחלה ענין הפרשתם ואחר כך הי"ל לכתוב ויקחו לי תרומה ומלת ממונם שמוסיף רש"י על הפסוק משום דק"ל דפשוטו של פסוק משמע שהתרומה יהיה מגוף האיש כדכתיב מאת כל איש וו"א דהפרשה ואשר יפרוש ממנו ראוי להיות ממין אחד לכן פי' יפרישו לי ממונם נדבה ומאת כל איש לא קאי אמלת תרומה דלעיל מיניה אלא קאי אידבנו דלמטה ומפני שהפרשה אפשר שתהיה בחיוב אמר שהיא נדבה כגרמו מאשר ידבנו לבו. רא"ם: ד כאלו אמר ידבנו והנו"ן מובלעת בדגש כדל"ת: ה פי' רמוזות ולא פי' כאן כי אם תרומת המשכן שהיא נדבת כל אחד ואחד דאל"כ תרומתי חאת התרומה ל"ל הי"ל למכתב ויקחו לי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) ויקחו לי תרומה. פרשה זו נאמרה בתוך ארבעים יום שהיה מסתן תורה וצוהו הקדוש ברוך הוא להיכן מניח' שיעשו משכן ובית קדשי הקדשים ובתוך הארון לוחות ושם תשרה שכינה וישראל סביב כמו המלאכים סביב כסא הכבוד ושכינה ביניהם וכן כתוב ושכנתי בתוכם כמו בתוך המלאכים ועל זה נאמר אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם להיות שכינתי ביניכם:

(ג) וזאת התרומה. וגו' שלשה עשר נדבות מונה כאן שנדבו ישראל במשכן וכנגדן מנה יחזקאל י"ג בגדים שעתיד הקב"ה להלביש ישראל לעתיד. זהב וכסף ונחשת וכנגדן יש צדקות בעולם אותה שאדם עושה כשהוא בריא נחשבת לו כזהב. כשהוא חולה ונותן מעכשיו נחשבת לו בכסף. כשהוא נותן לאחר המיתה נחשבת לו כנחשת. ר"א זהב

עניני תרומת המשכן

(ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו'. הנה בסדר סיני נתן הקב"ה לישראל ע"י נביאו נאמן ביתו את עשרת הדברים. ועוד נשאר ליתן להם כל התורה עד סופה. ובהתורה כתוב כל המאורעות שהיו להם במדבר. כגון מחלוקת קרח ומריבות בני ישראל אודות המים. והכאת משה את הסלע. וכל זה הי' צריך להיות נכתב אחרי המאורע. ואף אם נאמר כדעת מ"ד שכל התורה היתה כתובה לפני הקב"ה במרום קודם שנברא העולם. אבל ליתנה למשה ולישראל היה אי אפשר קודם המאורע.

פירוש לתורת אלהים

די יודין ויקחו לי אונ זיי זאלין נעמען פין מיינעטוועגין תרומה איין אפ שיידונג זיי זאלין אפ שיידין פון זייער געלט אנדבה פון מיינעטוועגין אונ פון דער נדבה זאל מען מאכין אמשכן אונ אנדערע זאכין אזוי ווי ווייטער וועט שטיין מאת פון איטליכען מענטש אשר וואס זיין הארץ וועט באוויליגען תקחו זאלט איר נעמען מיין אפ שיידונג. ורש"י שרייבט אמרו רבותינו אונזערע רבנן האבין גיזאגט דריי תרומות שטייט אין דער פרשה מען זאל ביי זיי נעמען איין תרומה האבין אלע גלייך גיגעבין איין האלבין שקל דער פון האט מען גימאכט דיא שוועלין צו דעם משכן, די אנדערע תרומה האט אויך איטליכער גיגעבין אהאלבין שקל פון דעם געלט האט מען גיקויפט קרבנות ציבור צו מקריב זיין אויף דעם מזבח, אונ די דריטע תרומה איז וואס איטליכער האט גיגעבין צום משכן ווי פיל זיין הארץ האט מנדר גיוועזן, דיא דרייצעהן זאכין וואס ווייטער וועט שטיין דאס האט מען בדארפט האבין צו מלאכת המשכן אדער צו די בגדי כהונה: (ג) וזאת התרומה

לקוטים על התורה

(ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. דער מדרש זאגט דאס איז וואס דער פסוק זאגט איך האב אייך גיגעבין אגוטע נעמונג דאס איז די תורה, דעם מדרש איז אקשיא אין פסוק עס דארף דאך שטיין ויתנו לי תרומה, זיי זאלין געבין צו מיר תרומה, פאר וואס שטייט זיי זאלין נעמען צו מיר תרומה, נאך איז אקשיא עס האט גידארפט שטיין אין פסוק זייא זאלין נעמען פון מיר תרומה, אז עס שטייט דער ווארט נעמען, איז דאך גיט צו מיר נאר פון מיר, דריבער זאגט דער מדרש ביי די תורה שטייט אויך אזוי, אגוטע נעמונג האב איך אייך גיגעבין, דארף דאך אויך שטיין אגוטע געבונג האב איך אייך גיגעבין, נאר מיר ווייסין שלמה המלך האט גיזאגט אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. דער וואס לערונט תורה נעמט ער פון הקדוש ברוך הוא ער זאל לאנג לעבין אונ זאל האבין רייכקייט אונ כבוד, ער גיט צו גאט גאר ניט אז ער לערונט תורה, לערונט ער

תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת׃
ד וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ וְעִזִּים׃ ה וְעֹרֹת אֵילִם

תִּסְּבוּן מִנְּהוֹן דַּהֲבָא
וְכַסְפָּא וּנְחָשָׁא׃ ד וְתַכְלָא
וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי
וּבוּץ וּמַעְזֵי׃ ה וּמַשְׁכֵי

רשב"ם

(ד) ותולעת שני. צמר הצבוע בצבע אדום קרוי תולעת והצבע קרוי שני כדכתיב (נחום ב) אנשי חיל מתולעים. מלובשים בגדים צבועים. וכן האטונים עלי תולע. בגד צבוע. וכן מוכיח אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. אם יאדימו כתולע כצמר יהיו השני והשלג שם של צבעים זה אדום וזה לבן. אבל תולע והצמר שניהם צמר אלא שהתולע צמר צבוע והצמר הוא לבן בלא צבעים. ושש. פשתן אבל שאר המינים הם צמר צבוע: ועזים. מטוה של שערי עזים:

שפתי חכמים

תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו זהב וגו': ו דתכלת וארגמן ותולעת שני כולן של צמר היו אלא שחלוקין בצבען. וטי"ל דאכני שהם ואבני מלואים הנשיאים הביאו ורש"י לא קחשיב אלא מה שהצבור נדבו: ז דק"ל הואיל ואינו דומה לשאר נדבה למה כתיב כאן כסף ומתרץ דג' מיני כספים היו והא דאמרת הא לא הוצרך שם כסף יותר זה אין קושיא דשאר כסף כו': ח וכן פי' של ארגמן צמר צבוע. והוכחת רש"י מבגדי כהונה שנעשו מד' מינין הללו מתכלת וארגמן ותולעת שני ושש ולא כתיב בהו מאיזה מין היו אלא ביחזקאל גבי לבישת כהנים ביוה"כ כ' בגדי פשתן ילבשו ובגדי צמר לא יעלו עליהם ומשמע דבכל השנה היו לובשים בגדי פשתים ובגדי צמר ולא שום מין אחר ובמכנסים כתיב את מכנסי הבד שש משזר ובד הוא פשתים ש"מ דשש פשתים ומדשש פשתים תכלת צמר דאין לומר איפכא דהא מצינו בהדיא דשש פשתים ע"כ תכלת צמר והואיל שמצינו בבגדי כהונה דתכלת צמר ודאי ארגמן נמי מין צמר צבוע: ט דאי קאי אעורות סיל"ל

רש"י

מהם האדנים כמו שמפורש באלה פקודי. ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות לבור. ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים ו האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת וגו'. כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר שנאמר (שמות לח) וכסף פקודי העדה וגו' בקע לגלגלת וגו' ואחר הכסף ז הבא שם בנדבה עשאוהו לכלי שרת: (ד) ותכלת. צמר צבוע ח בדם חלזון וצבעו ירוק (יבמות ד מנחות מד): וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של ט עזים לכך ת"א ומעזי הבא מן העזים ולא עזים עצמן שתרגום של עזים עזיא:

עניני תרומת המשכן

כי איך יפיו ישראל וקרח קוראים בתורה מעשה קרח ובלועתו בארץ קודם מחלוקתו. ואיך יקרא משה בתורה שלוהו ה' ודברתם אל הסלע והוא יכה אותו ויהי' נגזר עליו מיתתו. וכאשר משה ידע מראש גזר דינו. וקרח ידע מראש גזר דינו איך יערב לבם לעשות מה שעשו וע"כ שהתורה מגלה מגלה נתנה. כל זמן היותם במדבר. ומחמת שישראל לא לעולם יעמדו לפני הר סיני וצריכים לנסוע הלאה לקרב את עצמם לארץ אשר ינחילם ה'. ואיה יהי' המקום אשר שם ידבר הקב"ה עם משה למסור לו התורה. ע"כ צוה הקב"ה לעשות משכן ולהעמיד בקדש הקדשים הארון עם הלוחות. ושם יהי' השראת שכינתו ית' דוגמת הר סיני. ומשם אבין שני הכרובים ידבר עם משה כל התורה כמו שדבר עמו בהר סיני. ובכל מקום תנייהם יעמידו המשכן על מכונו. ומשם יצוהו לבני ישראל תורתו ומצותיו כנאמר. וע"ז צוה הקב"ה למשה לבחור אנשים מבני ישראל שיקחו תרומת ה' מאת כל איש אשר ידבנו לבו כקטן כגדול אם ידבנו לבו ליתן נדבה יקחו מידו נדבתו יתן מה שיתן כפי נדבת לבו ולא יכריחו לשום אדם לתת לנדבה הזאת. כי רק נדבה רצה ה' לא הכרח וכפיה. גם לא יבקשו ולא ישאלו משום אדם לומר לו תן נדבה למשכן. רק מי שירצה לנדב יביא להגבאים נדבתו והם יקחו ממנו מה שיתן. ואמר וזאת התרומה אשר תקחו מאתם להגיד שאלה הדברים שיזכור יקחו מהם כתרומה. אבל אם ינדבו ויתנו דברים אחרים כגון ברזל ועופרת בגדים או דברים אחרים לא יקחו מאתם כי לא רצה ית' שיתנו איזה דבר שיזדמן ויקחו מאתם כמליל מן הדלקה אלא אותם הדברים שהיו צריכי' למלאכת המשכן בעלם ואמת. והטעם בזה כתב הרב אה"י ע"פ הפסוק אפריון עשה לו המלך שלמה וגו' עמודיו עשה כסף רפידתו וגו' תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים. והכונה בזה כי מה שבחר הקדוש ברוך הוא כסף וזהב ודומיהם וצוה לעשות לו מהם משכן (ולא צוה למלאכיו לעשות לו משכן מאורות עליונים הנאותים לו) לא מאהבת ה' את הדברים האלה. אך מחמת שהם יקרים בעיני האדם וכתת האדם דבר הנאהב לו נדבה לה' ממילא גם אהבתו ניתנה עמו. כי באמת אין לך דבר המובחר יותר להקדוש ברוך הוא כ"א אהבת ישראל וכהצטרף אהבות פרטי איש ישראל יעשה ממנו בית לשכינה והיה רצוי שיהיה הקב"ה שיתן כל איש ישראל חלק אהבתו את ה' לעשות ממנו משכן. אך איך יצויר הדבר לקחת ענין רוחניי היינו אהבת כל איש אשר בלב עמוק. לזאת צוה הקב"ה שיתן כל אחד נדבה חפץ גשמי. ובזה יהי' נותן חלק אהבתו את ה'. כי אם יתן איש דבר שאהבתו אליו חזקה כמו כסף וזהב וכדומה. נמצא שהוא נותן עם החפץ ההוא חלק אהבתו שיש לו על החפץ. והוא מורה שאהבת ה' יותר גדולה אצלו ועודפת על אהבת החפץ. כי לולא כן לא היו נותנו. וזהו מה שאמר שלמה עליו

דעת זקנים מבעלי התוספות

כנגד מלכות בבל דכתיב אנת הוא רישא דדהבא. כסף כנגד מלכות פרס דכתיב באותה מלכות ועשרת אלפים ככר כסף. נחשת כנגד מלכות יון הפחותה מכולן. עורות אילם מאדמים כנגד מלכות אדום ואח"כ שמן למאור כנגד משיח דכתיב ביה ערכתי נר למשיחי:

לקוטים על התורה

פאר זיין טובה וועגין, דריבער האט גאט גיזאגט אגוטע נעמונג האב איך אייך גיגעבין, ניט אגוטע געבונג, ווארום איר גיט מיר גאר ניט, נאר איר נעמט פון מיר, ביוא דיא נדבות פון משכן איז גיוועזן ביידע צו זאמען עס האט אויסגיזעהן די יודין גיבען נדבות צום משכן, זייא האבין אבער מער פארדינט, דער פארדינסט איז גיוועזן וואס זייא האבין גענומען גאט צו זיך, פון די נדבות האט ער געמאכט אמשכן אונ גאט האט גערוהט צווישען זיי, קיין גרעסער גליק האבין יודין ניט גערארפט, ווי גאט זאל זיין מיט זיי, דריבער האט גאט גיזאגט ויקחו לי תרומה, דיא יודין וועלין מיך נעמען צו זיך מיט זייערע נדבות וואס זיי וועלין אפשיידין אויף דעם משכן ג

פירוש לתורת אלהים

אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם אונ דאס איז די תְּרוּמָה וואס איר זאלט פון זייא נעמען זָהָב גאלד וָכֶסֶף אונ זילבער וּנְחֹשֶׁת אונ קופער: (ד) וּתְכֵלֶת אונ בלאהע וואל וְאַרְגָּמָן אונ רויטע וואל וְתוֹלַעַת שָׁנִי אונ רויטין זייד וְשֵׁשׁ אונ ליינען פאדים וְעִזִּים אונ האר פון ציגען: (ה) וְעֹרֹת אונ פעל אֵילִם פון ווידער וואס דיא פעל

מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים: ו שֶׁמֶן לַמָּאֹר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:

דְּדַכְרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵי סַסְגוֹנָא וְאָעֵי שִׁטִּין: י מִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא בּוּסְמַיָּא לִמְשַׁח דִּרְבוּתָא וְלִקְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

תו"א מתשים. שבת כח:

בעל הטורים

(ו) שמן למאר. חסר דלאו לאורה הוא צריך וי"ג דברים נמנו כאן וכן יש י"ג מיני מלבושים ביחזקאל ואלבשך רקמה וגו' ואעדך עדי וגו' וכשחטאו ישראל בעגל אבדו י"ג מלבושים כדכתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים וכזכות אלו י"ג מינים שהתנדבו חזרו להם י"ג:

רשב"ם

(ו) לשמן המשחה. מפורש בכי תשא: ולקטרת הסמים. כלומר לצורך קטרת הביאו סמים כדכתיב בקטרת קח לך סמים בכי תשא':

רש"י

(ה) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר י עבודן: תחשים. (שבת כח) מין חיה ולא היתה אלא כ' לשעה והרבה גוונים היו לה לכך מתרגם ססגונא ששש ומתפאר בגוונין שלו: ועצי שטים. ומאין היו להם ל במדבר פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים: (ו) שמן למאור. שמן זית זך מ להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי נ המשכן והמשכן לקדשו והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא: ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר כמו שמפירש בואתה תצוה ם ולשון קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן:

שפתי חכמים

ועורות של עזים וכתב עזים במקום גולה של עזים מפני שטוו אותם מן העזים עצמן: י דאלו מתחלת ברייתן הל"ל אדומים: כ ותחש דיחזקאל מין חיה שמחה היא וקלא אינן שמו כמ"ש בגמרא פרק ב"מ: ל (מהר"ן) פי' מדכתיב בישעיה אתן במדבר ארז שטה וגו'. משמע דלעתיד יהיה אבל עכשיו לא: מ דק"ל למאור ל"ל לכך פי' שמן זית זך שהיה שמן זה משונה משאר שמנים כמו שמפורש מגרגרו בראש הזית וע"ק ולמה היה זה השמן שמדליקין בו הנרות משונה משאר שמנים ומתרץ להעלות נר תמיד שיוכל להעלות תמיד שלא יכבו: נ פירוש משום שהבשמים של שמן המשחה אינה סתם בשמים אלא בשמים מיוחדים שהם מר דרור וכו' אלא שהכתוב קצר וכתב לשמן המשחה סתם והרא"ם האריך ע"ש: ס כלומר שגם מפורש שצריכים להקטיר ערב ובקר כי הסמים עצמן אינם מפורשין בואתה תצוה אלא בכי תשא. הרא"ם האריך בפירושו ע"ש:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) עצי שטים. נוטריקון "שלום "טובה "ישועת "מחילה ובמדבר היו שם יערים גדולים שנטלו משם אותן עצים הקרוים שטים דכתיב וישב ישראל בשטים וכן וישלח יהושע בן נון מן השטים וע"ש היער נקרא המקום שטים תש"ה אתן במדבר ארז שטה והדס והוא עץ קל מאד חלק ותדע שהוא קל שהרי מ"ת קרשים ואדניהם ל' עמודים ואדני החצר וט' עמודי המשכן וחמש של מסך חד' של פרכת ויתדותם ואדניהם כל זה מושכין שמנה בקר שנתנו לבני מררי כמו שמפורש בפרשה נשא ואע"פ שהקרשים גבהן עשר ורחבן אמה וחצי ועביין אמה אלא ש"מ כי עץ קל מאד ודומה לעץ שקורין מדר"א בלע"ז ורש"י ז"ל פירש שהקרשים היו מנטיעות שנטע יעקב בבואו למצרים וכשיצאו נשאום עמהם ועשו מהם קרשים זהו שיסד הפייט וכו' ועוד איתא במדרש שהבריח התיכון היה ממקלו של יעקב כד"א כי במקלי עברתי את הירדן הזה והביאו למצרים וכשיצאו העלוהו עמו:

(ו) שמן למאור. תימה שכל הפרשה בצרכי בנין חוץ מפסוק זה שהוא צורך שלחן גבוה ואינו אומר חטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין ועצים למערכה וי"ל ששרשתן צורך בנין הן שכן המשחה שבו נמשחו ונתקדשו כל כלי המשכן וקטרת נמי שכן דרך מלכים שמבשמין להם הבית קודם שיכנסו לתוכה וכל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וכן מצינו שעל ידי הקטרת שכינה נראית דכתיב וכסה ענן הקטרת וכתיב כי בענן אראה ושמן למאור שכן דרך המלכים להדליק נר לפניהם קודם שיכנסו לבית ואף על גב דלאו לאור הוא צריך מכל מקום הוא כבוד של מעלה:

עניני תרומת המשכן

השלום כדרך שאלה ותשובה אפריון עשה לו המלך שלמה וגו'. ולמה בחר בדברים פחותים כסף וזהב אשר מאפס ותוהו נחשבו לו. יותר היה לו לבחור באורות עליונים לאהל ולמשכן. ועל זה אמר לא בחר ה' באלה כ"א בעבור שתוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים. כלומר לא מפני שהקדוש ברוך הוא אוהב כסף וזהב רק מתנות שהבריות אוהבים אותם. וכתתם מהם נדבה האהבה עמם תנתן. וזהו דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. כלומר עיקר התרומה מה שיש צורך בה לעשות משכן לכבודו ית' הוא רק נדבת הלב ורצון הטוב של ישראל. אמנם וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וגו'. כלומר והתרומה היקרה הזאת תוכלו לקחת מהם ע"י אשר תקחו מאתם ענינים גשמיים זהב וכסף. אשר ע"כ הפליג הכתוב כ"כ לספר בשבח המתנדבים ומרילתם כמ"ש ויבואו האנשים על הנשים. כי איש את רעהו ידאקון כלם מגישי מנחה בצדקה בלב שמח וברוח נכון. ואחרי אשר כל יקרת המשכן וחביבותו בעיני ה' הי' מסבת תוכו רצוף אהבה. היה מהצורך שיתנדבו רק הדברים העצמיים שהיו רצוים למלאכת המשכן ולכל כליו ולא שיתנו מעות לקנות בהם הדברים הצריכים. יען כי הדברים ההם שנתנו היו נושאים אהבת ישראל לאביהם שבשמים בכלי טהור בית ה'. ולכן הי' מהצורך אשר הדברים בעצמם שהתנדבו ישראל כאש אהבתם יאירו ויזהירו לנוגה ברק הרכבת המשכן. ולא שיתנו מין אחד לסחליפו לקחת תמורו דבר אחר:

פירוש לתורת אלהים

זְוֶוענֶן רויט גיפארבט וְעוֹרוֹת אוּנ פֶּעל פוּן אַזוי אַחְיָה וָואס זיא הָאט אִין זִיךְ עֶטְלִיכֶע עֶרְלֵיי פַארְבִּין וַעֲצֵי שִׁטִּים אוּנ טֶענֶען הָאלְץ: (ו) שֶׁמֶן אִיר זָאלְט נֶעמֶען קְלָארִין אוּנ לויטֶערִין אֵייל פוּן אֵייל-בֵּירְט עֶס זָאל זַיין אוֹיף נֵר תָּמִיד עֶס זָאל בְּרֶענֶען אִין דֶער מְנוֹרָה בְּשָׂמִים אִיר זָאלְט נֶעמֶען בְּשָׂמִים צוּ גֶעבִּין אִין דִי אֵייל וָואס וֶועט זַיין צוּ זַאלְבִּין דִי כֵּלִים פוּן דֶעם מִשְׁכָּן אוּנ דֶעם מִשְׁכָּן אַלֵיין עֶר זָאל הֵיילִיג זַיין וְלִקְטוֹרֶת אוּנ פוּן דִי בְּשָׂמִים זָאל מֶען רֵייכֶערִין אִין מִשְׁכָּן אַלֶע אָבִינְט אוּנ אִין דֶר פְרִיה:

להנ"ש

להמשיך מנ"ה הו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמת דהוד יְהֹוָה חיה
יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי
שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית
שְׁנֵיהֶם׃ ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ׃ ג וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל־הַמַּס׃ ד וַיְהִי
לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
חֹצֵב בָּהָר׃ ה לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר
עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים
בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה׃ ו וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּעוּ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֵּד הַבָּיִת אַבְנֵי גָזִית׃

א וַיְיָ יְהַב חוּכְמְתָא לִשְׁלֹמֹה
כְּמָא דְמַלִּיל לֵיהּ וַהֲוָה
שְׁלָמָא בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה
וּגְזָרוּ קְיָם תַּרְוֵיהוֹן : ב וּמַנִּי
מַלְכָּא שְׁלֹמֹה מַסְקֵי מִסִּין מִכָּל
יִשְׂרָאֵל וַהֲוָה מַסְקֵי מִסִּין
תְּלָתִין אַלְפִין גַּבְרָא :
ג וְשַׁלְחִינוּן לְלִבְנָן עַסְרָא
אַלְפִין יַרְחָא מִשְׁתַּנַּן יַרְחָא
הֲווּ בְּלִבְנָן תְּרֵין יַרְחִין גְּבַר
בְּבֵיתֵיהּ וַאֲדוֹנִירָם מְמַנָּא עַל
מַסְקֵי מִסִּין : ד וַהֲוָה לִשְׁלֹמֹה
שַׁבְעִין אַלְפִין דְּנָטְלִין בְּכַסְפָּא
וּתְמָנַן אַלְפִין דְּפָסְלִין
בְּטוּרָא : ה בַּר מֵרַבְרְבֵי
אִסְטְרַטִּיגַיָּא דִּמְמַנַּן עַל
עֲבִידְתָּא דִּשְׁלֹמֹה תְּלָתָא אַלְפִין וּתְלַת מְאָה דְּמַפְלְחִין בְּעַמָּא דְּעָבְדִין בַּעֲבִידְתָּא :
ו וּפַקֵּיד מַלְכָּא וְעָקְרוּ אַבְנִין רַבְרְבִין אַבְנִין יְקָרָן לְשַׁכְלָלָא בֵּיתָא אַבְנִין פְּסִילָן :

מצודת דוד

(א) ויהי שלום. בעבור רוח החכמה הנמצא בשלמה חפץ חירם להיות עמו בשלום : (ב) מס מכל ישראל. המס היה שנתנו אנשים ללכת ללבנון לכרות העצים עם עבדי חירם : (ג) בחודש. בכל חדש לא עבד כ"א עשרת אלפים : חליפות. היו מתחלפים בכל חדש כי חדש אחד היו בלבנון ואח"ז היו שני חדשים בביתם משך הזמן שהלכו עשרת אלפים השנים והשלשים ואח"ז חזרו הראשונים ללכת וכן חוזר חלילה : על המס. להכריח לכל א' ללכת בחדשו : (ד) נושא סבל. היו עומסים על כתף משא האבנים ממקום המחצב אל המקום הבנין. ובד"ה נאמר שנושאי הסבל והחוצבין בהר היו גרים ויתכן שהיו מהגבעונים : (ה) לבד. המספר הזה היה לבד השרים הממונים על המלאכה שהיו שלשת אלפים וג' מאות ובד"ה נאמר ושש מאות ויתכן כי ג' המאות הנוספים שם המה היו ממונים על הממונים : הרודים. שנוגשים בעם עושי המלאכה : (ו) ויסיעו. תרגום יונתן ועקרו : יקרות. על כי אבנים כאלה טובות ליסוד הבנין : אבני גזית. כמו ואבני גזית ור"ל מסותתות ישרות השטחים וגליבות הזוית באופן היותר נאות לבנות מהן כותלי הבית ממעל או הוא בלא חסרון הוי"ו ועל אבני היסוד יאמר שהיו גם הם אבני גזית עם שאין מהדרך להקפיד באבני היסוד הנכסים מעין האדם אם יהיו גזוזות או עקומות ועקשות מ"מ שלמה בגובה לבו הקפיד גם בבנין בית ה' :

רש"י

(ב) ויהי המס. עולה לשכר של שלשים אלף איש : (ג) חליפות. מתחלפין בכל חודש עשרת אלפים אחרים שלא ללבנון ועשרת אלפים איש בבית ותמיד חוזרין חלילה : על המס. לגבותו : (ד) נושא סבל. להביא אבנים מן ההר לעיר : (ה) משרי הנצבים. נוגשים ונצבים על עושי המלאכה : הרודים. הטנגשים : (ו) ויסיעו. ויעקרו : יקרות. כבדות :

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך :

כתובים משלי טז תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה :

א אִישׁ חָמָס יְפַתֶּה רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא־טוֹב׃ ב עֹצֶה
עֵינָיו לַחְשֹׁב תַּהְפֻּכוֹת קֹרֵץ שְׂפָתָיו כִּלָּה רָעָה׃ ג עֲטֶרֶת

א גַּבְרָא חֲטוֹפָא מְשַׁדֵּג חַבְרֵיהּ וּמוֹבִיל לֵיהּ בְּאוֹרְחָא דְּלָא שַׁפִּירָא : ב רָמֵז בְּעַיְנוֹ
וְחָשֵׁיב הֲפִיכְתָּא גָּזֵיה בְּשִׂפְוָתֵיהּ וְגָמֵר בִּישְׁתָּא : ג כְּלִילָא

מצודת דוד

(א) יפתה רעהו. לאחוז גם הוא בדרכי חמס ומוליכו בדרך לא טוב למצוא חבר לעצמו : (ב) עוצה. הסותם עיניו לחשוב לספן אמרים (כי דרך המעמיק לחשוב מה יסתום אז עיניו לבל יבלבלו אותו דברים הנראים) : קורץ. המנדנד בשפתיו לרמז לה"ר : כלה רעה. הנה זה גמר הרעה אשר חשב עליה כי רמוה ועשה מעשה : (ג) עטרת וגו' ההולך בדרך צדקה תמצא

רש"י

(ב) עוצה. קורץ ורומז : כלה רעה. גורם לבא רעה

פירוש ע"ט

(א) אִישׁ חָמָס יְפַתֶּה רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹב דער מענטש וואס איז אַנגֶזָלְן רעט ער מיט גוטע רייד צו זיין חבר ער זאל אויך טאהן ווי ער טוהט און ער פירט אים אין ניט גוטען וועג ; (ב) עֹצֶה עֵינָיו לַחְשֹׁב תַּהְפֻּכוֹת דער מענטש וואס פארמאכט זייגע אויגען צו טראכטען

תרגום

דשבחירא סיבותא באורחא דצדקתא משתכחא: ד טב נגיד אפיה רותא מן גברא ודמכביש נפשיה טב מן הוא דאחיד מדינתא: ה בעובא דעצתא נפלה פיצתא ומן אלהא נפק דיניה: ו טבא היא לחמא שריבתא ושלוותא בה מן ביתא דמלי דבחי דדינא:

כתובים

תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא: ד טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר: ה בחיק יוטל את־הגורל ומיהוה כל־משפטו: ו טוב פת חרבה ושלוה־בה מבית מלא זבחי־ריב:

רש"י

לעולם: (ג) בדרך צדקה. ע"י צדקה מאריכין ימיהם: (ד) ומושל ברוחו. כובש את יצרו: (ה) בחיק יטל. כינו לבין עצמו אדם מטיל גורל: משפטו. להגיד לכ"א חלקו: (ו) טוב פת חרבה. טוב היה להקב"ה להחריב ביתו ולהיות בשלום מעבירותיהן של ישראל: זבחי ריב. להיות מקריבין בביתו:

מצודת דוד

בו עטרת תפארת שיבה כי ירבה ימים בגדולה והפארת: (ד) מגבור. כי הגבור לא יתגבר כי אם במעשה הגבורה והמאריך אף יתגבר על כל בשר ואל תשפה: ומושל ברוחו. מי שכידו לכבוש כעסו הוא טוב מגבור הלוכד עיר מבלר. וכפל הדבר במ"ש: (ה) בחיק. דרך מטילי הגורל להניח פתקין בחיק או זולתו במקום נסתר ומשם יקחום להניחם על המנות לדעת מה למי ואמר כזה אל תהרהרו על הגורל לומר שבא בקרי והזדמן כי בעוד הטילו פתקין הגורל אל החיק עד לא הוציאם כבר נגזר משפט הדבר מה' וזכה כל אחד כחלקו אשר חלק לו אלוה ממעל: (ו) טוב. יותר טוב לאכול פת חרבה בשלוה משיהי' לו מלא הבית בשר זבוח בריב וקטטה:

פירוש ע"ט

ווי אזוי צו פארקערין אויף שלעכטם דיא גוטע רייד ופון שמעון) וואס ער האט גירעט אויף לוי קורץ שפתיו אונ ער (ראובן) ווינקט מיט די לעפצין צו לוי כלה רעה האט ער (ראובן) שוין גיענדיגט די שלעכטם וואס ער האט גיוואלט טאהן, לוי מיט שמעון וועלין ווערין שונאים: (ג) עטרת תפארת שיבה די אלטער וואס אמענטש ווערט אלט איז וויא אשיינע קרוין אויף זיין קאפ בדרך צדקה תמצא אויב דער מענטש איז געגאנגען אין פרומען וועג איז זיין אלטער ווי אשיינע קרוין אויף זיין קאפ: (ד) טוב ארך אפים מגבור דער מענטש וואס קען איין האלטין זיין כעס איז ער בעסער וויא דער שטארקער, מענטש וואס דערוועקט זיין כעס, וויא מען זאגט מיט גוטען מאכט מען בעסער ווי מיט בייזין ומושל ברוחו מלוכד עיר אונ דער מענטש וואס גיוועלטיגט אויף זיך, ער זאל טאהן ווי זיין שכל לערונט אים נים וויא זיינע תאוות זענען, דער איז שטארקער ווי איינער וואס נעמט איין אשטאט: (ה) בחיק יוטל את הגורל אין שוים, אין דערשטיל ווערט גיווארפין גורל פון דעסטוועגין איז דער גורל נים אטרעפונג, נאר ומה' כל משפטו דער גאנצער משפט וואס דער גורל האט גיטאהן איז דאס געקומען פון הקב"ה: (ו) טוב פת חרבה ושלות בה צו עסין אשטיקל טרוקין ברוים אונ אין שטוב זענען אלע מיט פרידען איז בעסער מבית מלא זבחי ריב ווי אפולע שטוב גישאכטענע בהמות צו עסין פלייש אונ עס איז קריג אין שטוב:

עיקר תוי"ט

(א) לשון הר"מ בין בא"י בין בחו"ל. וא"כ פירות א"י שילאו לחו"ל חייבין בתו"מ: (ב) ואין רצונו באלו המינים כל המין אלא חלק ידוע מאותו המין

משנה דמאי פרק ב

כלי אמלפי דחסד דמלכות דילירה אל אל

פרק ב א ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. הדבילה והתמרים והחרובין האורז והכמון. האורז שבחוצה לארץ. כל המשתמש ממנו פטור: ב המקבל עליו להיות נאמן מעשר

ברטנורא

פרק ב א ואלו דברים. בכל מקום. אפי' מכזיב ולהלן (א) אם לקחן מעם הארץ דבידוע שמא"י באו דמנכרין שאין דוגמתן אלא בא"י. האורז שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור. אפי' בא"י דמנכר טפי ולא אתי לאחלופי באורז של א"י אבל שאר דברים הנזכרים במתני' איכא מנייהו בא"י דדמי לאותן שבחוץ לארץ אלא דהנהו דחשיבי שדרך לנושאם מתוך חשיבתן למקומו' שאין כיוצא בהן בעי עשורי דבידוע שמא"י הן (ב): ב להיות נאמן. על המעשרות ולא

פרק ב א ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום אונ די זאכין מוז מען מעשרין דמאי אין אלע ערטער אין ארץ ישראל אונ אין חוץ לארץ, ווארום די מינים דר קענט מען נים וועלכע איז פון ארץ ישראל אונ וועלכע איז פון חוץ לארץ דריבער דארף מען אין חוץ לארץ מעשרין ווארום טאמר איז דאס פון ארץ ישראל הדבלה התמרים טייטלין והחרובין באקסרין גיפרעסטע פייגן האורז רייז והכמון. האורז שבחוצה לארץ דיא רייז וואס וואקסט אין חוץ לארץ דר קענט מען אז זיא איז פון חוץ לארץ דריבער כל המשתמש ממנו פטור אויף וועלכין ארט מען גינצט איר אפילו מען גינצט איר אין ארץ ישראל איז מען פטור פון צו מעשרין דמאי: ב המקבל עליו להיות נאמן דער וואס נעמט אויף זיך צו זיין בגלובט אויף מעשרות זיינע פירות זאלין נים זיין דמאי מעשר

את

את [א] שהוא אוכל. ואת שהוא מוכר. ואת שהוא לוקח. ואינו מתארח אצל עם הארץ. ר' יהודה אומר אף המתארח אצל עם הארץ נאמן. אמרו לו על עצמו אינו נאמן. כיצד יהא נאמן על של אחרים: ג המקבל עליו להיות [ג] חבר. אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש. ואינו לוקח ממנו לח ואינו מתארח [ג] אצל עם הארץ. ולא מארחו אצלו בכסותו. ר' יהודה אומר אף לא יגדל בהמה דקה.

יהיו פירותיו דמאי מכאן ואילך: את שהוא לוקח. על מנת למכור דאלו על מנת לאכול הא תנא רישא מעשר את שהוא אוכל: ואת שהוא מוכר. מפירות קרקעותיו: על עצמו אינו נאמן. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן (ג) כשהוא מתארח אצל עם-הארץ. ור' יהודה סבר שאינו מפסיד נאמנתו בכך ואין הלכה כר' יהודה: ג להיות חבר. לענין טהרות דהיינו פרוש ויהיו בגדים ומשקים שלו טהורים ואפי' תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרו' עד שיקבל עליו דברי חברות אא"כ היה זקן ויושב בישיבה. והמקבל עליו דברי חברות צריך להרגיל עצמו ל' יום ואח"כ יהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים ואין קבלת דברי חברות בפחות מג' חברים אלא אם כן היה המקבל ת"ח שא"צ בפני ג' (ד) ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו: לח ויבש. דאין מוסרין טהרו' לעם הארץ שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י: ואין לוקח ממנו לח. אבל יבש לוקח ממנו שלא הוכשרו לקבל טומאה כ"ז שלא בא עליו משק' ונאמן עם הארץ לומר הפירות הללו לא הוכשרו (ה) אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו: לא יתארח אצל עם הארץ. שלא יטמא ויבא ויטמא טהרו': ולא מארחו. לעם הארץ: אצלו בכסותו דכסות עם הארץ טומאתו חמורה מטומאת עם הארץ עצמו דחיישי' שמא ישבה עליהן אשתו נדה ובגדי עם הארץ מדרס לפרושים. א"נ לכך אמרו לא מארחו אצלו בכסותו דממגע עצמו יכול ליזהר ספי ממגע כסותו: אף לא יגדל בהמה דקה. שאסור לגדל בהמה דקה בא"י שלא ירעו בשדות אחרים:

שלא ימצא כמותו אלא בא"י בלבד וע"כ יתחייב בו דמאי בכל מקום שהוא הר"מ: [א] שהוא כו'. וצריך שיקבל עליו דברים אלו וכשיבואו. עדים שקיבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד הרי זה נאמן. הר"מ: (ג) שאינו נאמן שיאמר כי מה שאכלתי עמו היה מעושר מפני שהוא נוגע בעדותו הר"מ: [ג] חבר נקרא תלמיד חכם וכן יקראו חברים ונקראו בזה השם כי חברתם זה לזה חברתם נאמנת כי היא חבור' לשם שמים הר"מ: (ד) לכאורה נראה דל"ד זקן ות"ח דת"ח אף על פי שא"צ בפני ג' צריך להרגיל עצמו ל' יום אבל הזקן א"צ גם לזה אלא שא"א לומר כן ע' בכורות דף ל' ומ' בתוי"ט: (ה) דהא דאין ע"ה נאמן לומר שלא נטמאו אף על פי שהוא ישראל וישנו בתורה ובמצות לפי שאין בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות הלכך לענין שלא הוכשרו נאמן שאין זה צריך לשום בקיאות לדקדק תוי"ט: [ג] אצל. היינו אפי' עישר את

את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח מוז ער געבין מעשר פון דעם וואס ער עסט אונ פון דעם וואס ער פאר קויפט אונ פון דעם וואס ער קופט צום פאר קופין ואינו מתארח אצל עם הארץ אונ ער טאר ניט זיין אנאסט ביי איין עם הארץ רבי יהודה אומר אף המתארח אצל עם הארץ נאמן רבי יהודה זאגט אפילו ער איז אנאסט ביי א עם הארץ פון דעסט וועגן איז ער בגלובט אמרו לו על עצמו אינו נאמן כיצד יהא נאמן על של אחרים האבין דיא חכמים צו אים, גיזאגט אז ער איז אויף זיך ניט בגלובט ווארום עס קען דאך זיין אז ער עסט ביא דעם עם הארץ ניט קיין גיסעשרתע וויא קען ער בגלויבט זיין אויף אנדערע אז ער זאל זיי געבין עסין נאר געמעשרתע: ג המקבל עליו להיות חבר דער מענטש וואס נעמט אויף זיך צו זיין א חבר דאס איז אלמדן וואס איז בגלויבט אויף טהרות אינו מוכר לעם הארץ לח ויבש טאר ער ניט פאר קופין צו איין עם הארץ ניט פייכטע אונ ניט טריקענע פירות ווארום דער עם הארץ איז דאך טמא אונ וויא ער וועט נאר אן רירין וועט ער דאס מטמא זיין אונ מען טאר ניט מטמא זיין טהרות) ואינו לוקח ממנו לח אונ דער חבר טאר ניט קויפין ביי דעם עם הארץ פייכטע פירות ווארום זיי זענען טמא ווער דין איז פירות ווערין אנגערעשט ניט טמא סיידין נאך דעם אפ רייסין פון פעלד איז גיוועזן אויף זיי וואסער. אבער אז עס איז אויף זייא קיין וואסער גיוועזן אפילו עס רירט אן אטומאה ווערט אויך ניט טמאו, אפילו דער עם הארץ זאגט עם האט ניט אן גערירט אטומאה, איז ער ניט בעגלויבט. אבר טריקענע פירות, אונ דער עם הארץ זאגט עס איז נאך אויף זיי קיין וואסער גיוועזן נאך דעם אפ רייסין, זענען זייא דאך געווים ניט טמא, מעג מען זייא בייא אים קויפין, ווארום נאמנות האט דער עם הארץ, דריבער אז ער זאגט עס איז נאך ניט גיוועזן וואסער אויף די פירות איז ער באגלויבט נאר דאס וואס ער איז ניט בעגלויבט אויף טומאה איז ווייל ער וויים ניט דינים פון טומאה עס קען זיין עס האט אן גערירט אטומאה נאר ער מיינט עס איז טהור ואינו מתארח אצל עם הארץ ולא מארחו אצלו בכסותו אונ ער זאל ניט זיין צו גאסט בייא איין עם הארץ, ווארום דארט אין שטוב איז אלץ טמא וועט ער אן רירין אטומאה אונ ער וועט גאר ניט וויסען אונ דער נאך וועט ער מטמא זיין טהרות, אונ ער זאל ניט פאר בעטין דעם עם הארץ צו זיך אונ ער זאל גיין אין זיינע קליידער, ווארום זיינע קליידער זענען טמא וועט ער דאך מטמא זיין דיא טהרות פון חבר מיט זיינע קליידער, פון עם הארץ אליין וועט זיך דער חבר קענען היטין ער זאל ניט אן רירין אבער פון דיא קליידער זיינע וועט ער זיך ניט קענען היטין, ווארום דיא קליידער קענען אמאהל אן רירין אזאך אונ דער מענטש זאל גאר ניט וויסין רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט אף לא יגדל בהמה דקה אלמדן טאר ניט האדיווין קליינע בהמות. ווארום מען טאר ניט האדיווין

קליינע

פירותיו לפניו: (ו) והא דתנן לעיל דאין חבר רשאי למכור לע"ה אפשר לומר דחבר דהכא נמי דוקא אלא נאמן למעשרות ועוד י"ל דאתי' אליבא דמ"ד דמותר לגרוס טומאה כו':
[ד] החנונים. ולק' בריש פ"ב מפ' הרב דהא במוכרי' במדה דקה אסקינן ומתרי טעמי דמפרש בחנונים הוא תוי"ט:
[ה] סיטון. בלשון יון חטין ומשום דקונה הרבה חטין ביחד קורא לו סיטון רשב"ם וע"ז נקרא כל תגר גדול סיטון:
[ו] בגסה. פי' כל הדברים שדרך בני אדם למכור בגסה מותר לו למוכרן דמאי אף על פי שהוא מודד בדקה וז"ש טפלה דקה לגסה. ואם הדבר נמכר במה שדרך למדוד במדה דקה אינו מותר למוכרו דמאי אפי' למדוד במ"ג שר"מ הולך אחר

ולא יהא פרוץ בנדרים ובשחוק. ולא יהא מטמא למתים. ומשמש בבית המדרש. אמרו לו לא באו אלו לכלל: ד הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה. [ד] החנונים אינן רשאין למכור את הדמאי. כל המשפיעין במדה גסה רשאין למכור את הדמאי. אלו הן המשפיעין במדה גסה. כגון [ה] הסיטונות ומוכרי תבואה: ה רבי מאיר אומר. את שדרכו להמדד [ו] (בגסה ומדרו בדקה) (נ"א בהיפך) טפלה דקה לגסה.

ולא יהא פרוץ בנדרים. שסופו לבא לידי חלול: ובשחוק. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: ומשמש. ת"ח בביהמ"ד: לא באו אלו לכלל. דאין ענינם נוגע לטהרו'. ואין הלכה כר"י:
ד הנחתומים. נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי: לא חייבו אותו חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר. שהוא א' ממאה. אבל לא מעשר שני מתוך שטיעורי המלך ונוגשיו חובטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול לא הטריחו עליהם חכמים במע"ש שטרחו מרובה שצריך לאכלו בירושלים ודוקא כשמוכר לחבר שהלוקח יפריש מע"ש אבל אם מוכר (ו) לעם הארץ חייב להפריש מע"ש קודם שימכור: החנונים. שמוכרים מעט מעט בחנות: אינן רשאי למכור את הדמאי. הואיל והן משתכרים הרבה. עליהם מוטל לתקן אע"ג מפני שרגילין למכור לתנוקות שלא יאכלו התנוקות דבר שאינו מתוקן: כל המשפיעין. שמוכרים בשפע הרבה ביחד: במדה גסה. לקמן מפ' כמה היא מדה גסה: רשאין למכור את הדמאי. דרך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכן נקראו משפיעים שעושין מדה גדושה ומוסיפים על המדות. ומשום הכי לא הטילו עליהם להפריש את הדמאי אלא על הלוקח מהם: סיטונות. הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותם לחנונים במדה גסה:
ה את שדרכו להמדד בדקה ומדדו בגסה. גרסי': טפלה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר

קליינע בהמות אין ארץ ישראל זייא זאלין ניט אויף עסין דיא תבואה פון דיא פעלדער ולא יהא פרוץ בנדרים אונ ער זאל ניט זיין געוואהנט אויף יעדער זאך אנדר צו טאהן. ווארום אז ער וועט האבין אויף זיך פיל נדרים וועט זיין דער סוף ער וועט ניט מקיים זיין ובשחוק ער זאל ניט פיל לאכין ולא יהא מטמא למתים אונ ער זאל זיך ניט מטמא זיין צו מתים ומשמש בבית המדרש אונ ער זאל בעדינען די תלמידי חכמים אין בית המדרש אזוי זאגט אליך רבי יהודה אמרו לו לא באו אלו לכלל האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה די אלע זאכין גיהערין דאך ניט צו טהרות. דיא משנה שמועסט דאך נאר פון אזעלכין וואס וויל ווערין אחבר צו טהרות, דריבער וויא באלד ער היט זיך נאר אין טהרות אפילו אין די אלע זאכין וואס רבי יהודה רעכינט היט ער זיך ניט הייסט ער אויך אחבר צו טהרות: ד הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי תרומת מעשר וחלה אבעקער וואס ער איז אחבר אונ האט גיקויפט תבואה פון איין עם הארץ האבין דיא חכמים אים ניט מחייב גיוועז אפ צו שיידין פון דיא תבואה נאר תרומת מעשר דאס איז איינס פון הונדערט, אונ חלה דארף ער אויך געבין דעם כהן, אבער מעשר שני האבין אים דיא חכמים ניט מחייב גיוועז אפ צו שיידין אונ פירין אין ירושלים, ווייל מען פלעגט זיי נייטין פון מלך זייא זאלין פארקויפין וואלוויל. האבין זיי ווייניג פאר דינט דריבער האבין די חכמים אויף זיי גרינג געמאכט מיט דעם מעשר שני זייא זאלין ניט אפשיידין אונ ניט דארפין פירען אין ירושלים דאס איז נאר אז דער בעקער פארקויפט צו אחבר וועט דער חבר אפשיידין מעשר שני, אבער אז דער בעקער פארקויפט צו איין עם הארץ מוז דער בעקער אפשיידין מעשר שני החנונים אינן רשאין למכור את הדמאי דיא קרעמער וואס פארקויפין עסינווארג אונ משקה בישלאבוייז טארין ניט פארקויפין דמאי פון אעם הארץ ניט געמעשרת ווייל זיי פאר דינען פיל מוזין זייא געבין מעשר כל המשפיעין במדה גסה רשאין למכור את הדמאי אלע קרעמער וואס פארקויפין מיט אגרויסע מאס (דאס הייסט אסאך מיט איין מאהל) מעגין פאר קויפין דמאי ניט געמעשרת, ווארום דער שטיינער איז די וואס פארקויפין פיל מיט איין מאהל געבין מער ווי די מאס איז, דריבער דער וואס קויפט דארף געבין מעשר אונ ניט דער וואס פארקויפט אלו הן המשפיעין במדה גסה אונ דאס זענען די מענטשין וואס פארקויפין מיט אגרוסע מאס כגון הסיטונות ומוכרי תבואה דהיינו הסיטונות די וואס האנדלען מיט נוייץ אדער מיט אנדערע תבואה זייא קויפין צו זאמען פיל תבואה פון בעלי בתים אונ פארקויפין מיט איין מאהל זייער פילו: ה רבי מאיר אומר את שדרכו להמדד בגסה ומדדו בדקה טפלה דקה לגסה רבי מאיר זאגט די זאך וואס מען מעסט אלע מאל מיט אגרויסע מאס (איז מען דאך פטור פון דמאי, אזוי וויא אין יענער משנה איז בישטאנען) אונ ער האט אבער איצט די זאך פארקויפט מיט אקליינע מאס, איז דיא גרויסע מאס אטפל (זיא ווערט בטל) צו דער

קליינער

בגסה ולא אמרי' כיון לדרכו למוד בדקה חייב אף כשמודד בגסה (ז): ובלח דינר. מדה שיש בה מה שהוא שוה דינר לפי שלא היתה מדה ידוע ללח שהשער משתנה תמיד לכך שיערו בדמים: אכסרה. לא במדה ולא במשקל אלא לפי האומד: פטור. דהוי כמוכר בגסה ואין הלכה כר' יוסי:

את שדרכו להמדד (בדקה ומדדו בגסה). מפלה גסה לדקה. איזו היא מדה גסה ביבש שלשת קבין. ובלח [ז] דינר. רבי יוסי אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור:

דבר הנמכר סר"מ והר"ב מפרש על סי כ"א: (ז) דר"מ סולך אחרי המדידה סילך סיא ולא אחר סדבר הנמכר מס ססוא: [ז] דינר. שיעורו שסה זוזים מכסף ומשקל כל זו שסם עשר שעורים סר"מ וזו שכתב ר"ל משם:

קליינער מאס, דאס הייסט איך רעכין ניט וויא ער פארקויפט אלע מאהל נאוף דער גרויסער מאס] נאר איך רעכין וויא ער האט איצט פאר קויפט, אויף דער קליינער מאס איצט איז זיא דער עיקר, אונ ער דארף געבין מעשר את שדרכו להמדד בדקה ומדד בגסה מפלה גסה לדקה אדער פאר קערט אז ער פארקויפט אלע מאהל מיט דער קליינער מאס אונ איז חייב צו געבין מעשר אונ איצט האט ער פארקויפט מיט דער גרויסער מאס, איז די קליינע מאס אטפל [וי תערט בטל] צו דער גרויסער מאס אונ איך רעכין ניט וויא ער פארקויפט אלע מאהל מיט דער קליינער מאס נאר אזוי ווי ער האט איצט פארקויפט מיט דער גרויסער מאס אונ איז פטור פון מעשר. ווארום רבי מאיר גייט נאר נאך דער מאס וויא ער פארקויפט איצט, ואזוי איז נאך דער גירסא פון רע"ב עס איז דא נאך אגירסא מיט איין אנדער פשט שטייט אין תוי"ט] איזה הוא מדה גסה ביבש שלשת קבין ובלח דינר וואס ווערט גערופין אגרויסע מאס, בייא אטריקענע זאך הייסט אגרויסע מאס דרייא קבין, אונ פון נאסע זאכין [דהיינו אייל וויין] די מאס וואס ווערט פארקויפט פאר אגילדין דאס הייסט אגרויסע מאס רבי יוסי אומר סלי תאנים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור רבי יוסי זאגט קערב מיט פייגין אונ קערב מיט וויין טרויבין אונ קערב מיט ירק גרינוואורג אז מען פארקויפט זייא אן אמאס נאר אויפין ביסיל וויא פיל מען גיט דער פאר דער וואס פארקויפט דארף ניט געבין מעשר ווארום געוויס האט דער קויפער מער וויא פיל עס איז ווערט דריבער דארף דער קויפער געבין די מעשר ניט דער פארקויפער:

רש"י גמרא ברכות דף י' ע"ב רש"י

הרוצה ליהנות. משל אחרים יהנה ואין איסור בדבר: כאלישע. כמו שמצינו באלישע שנהנה: והרוצה שלא ליהנות. משל אחרים: אל יהנה.

הלכה ס' כלה כלי החילון דתסד דמלכות דבריאה אלף למד אמר אביי ואי תימא רבי יצחק הרוצה ליהנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחים יותר מן האיש קדוש הוא

ואין בדבר לא משום גסות הרוח ולא משום שנאה: כשמואל הרמתי. כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רלה ליהנות: כי שם ביתו. לעיל מיני' כתיב

אמר אביי ואי תימא רבי יצחק אביי האט געזאגט אונ אנדערע זאגין רבי יצחק האט געזאגט הרוצה ליהנות דער מענטש וואס וויל הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין וואס געבין אים מתנות יהנה מעג ער הנאה האבין כאלישע אזוי וויא דער נביא אלישע פלעגט הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין וואס האבין אים גיגעבין מתנות אונ עס איז קיין עבירה ושאינו רוצה ליהנות אונ דער מענטש וואס וויל ניט הנאה האבין פון פרעמדע מענטשין אל יהנה זאל ער ניט הנאה האבין, אונ דאס הייסט ניט אגרויסקייט כשמואל הרמתי אזוי ווי דער נביא שמואל הרמתי האט גיטאהן, ער האט אויך ניט גיוואלט הנאה האבין פון פרעמדע שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ער פלעגט צוריק קערין אין די שטאט הרמה, ווארום דארט איז גיוועזן זיין שטוב ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו האט רבי יוחנן גיזאגט אויף וועלכין ארט שמואל איז גענאנגען דארט איז גיוועזן זיין שטוב מיט אים, זיין אייגענע כלים צום ניטצען אונ זיין אייגענע עסין ער זאל ניט דארפין הנאה האבין פון פרעמדע, עס שטייט אין פסוק ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא די אשה שונמית האט גיזאגט צו איר מאן איצט ווייס איך אז דער געטליכער מאן [דער נביא אלישע] איז הייליג אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט גיזאגט מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש פון דאנען זעהן מיר אז אאשה דערקענט אגאסט בעסער וויא אמאנספערזאהן דערקענט, איר מאן האט ניט דערקענט אז אלישע איז הייליג, אונ דאס ווייב האט יא דערקענט אז אלישע איז הייליג קדוש הוא ער איז הייליג, דיא שונמית האט גיזאגט אויף

אלישע

רש"י

והיה מדי שנה בשנה וסבב בית אל והמצפה ושפט את ישראל וסמיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וכי איני יודע ששם ביתו אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מייהי קאי שכל מקום שהי' הולך

מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו. קדוש הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש שנאמר ויגש גחזי להדפה אמר רבי יוסי ברבי חנינא שאחזה בהוד יפיה. עובר עלינו תמיד אמר רבי יוסי בר חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב כל המארח ת"ח בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידי'. ואמר ר' יוסי בר חנינא משום ר' אליעזר בן יעקב אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנאמר ממעמקים קראתיך ה'. תניא נמי הכי לא יעמוד אדם לא ע"ג כסא ולא ע"ג שרפרף ולא ע"ג מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' וכתיב תפלה לעני כי יעטוף ואמר ר"י ברבי חנינא משום ר"א בן יעקב המתפלל צריך שיכוין רגליו שנאמר ורגליהם רגל ישרה:

שם הי' נושא כל כלי תשמישי ביתו עמו שלא ליהנות מן אחרים: בהוד יפיה. כדדיה: תפלה לעני. דרך עניית: יכוין את רגליו זו אצל זו: ורגליהם רגל ישרה. נראין כרגל אחד:

אלישע ער איז הייליג מנא ידעה פון וואנען האט זיא געוואוסט אז ער איז הייליג רב ושמואל רב אונ שמואל קריגען חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שלחנו איינער זאגט ווייל זיא האט ניט גיזעהן אפליג זאל גיין אויף זיין טיש וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו אונ איינער זאגט זיא האט פארשפרייט אויף זיין בעט אליינוואנדענעם לייליך ולא ראתה קרי עליו אונ זיא האט ניט גיזעהן קרי אויף דעם לייליך קדוש הוא ער איז הייליג אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט גיזאגט זיא האט געמיינט קדוש הוא נאר ער אליין איז הייליג ומשרתו אינו קדוש אבער זיין בעדינער איז ניט הייליג שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ויגש גיחזי להדפה גיחזי דער בעדינער פון אלישע האט גענענט צו די שונמית איר אפ צו שטויסן פון אלישע אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט גיזאגט שאחזה בהוד יפיה גיחזי האט אנגענומען דיא שונמית ביי איר שיינקייט (ביי אירע בריסט), עס שטייט אין פסוק דיא שונמית האט גיזאגט צו איר מאן עובר עלינו תמיד דער הייליגער מענטש אלישע גייט שטענדיג פאר ביי אונז (ער קומט שטענדיג צו אונז) דריבער וועלין מיר מאכין פון זיינעטוועגין אבעזונדער שטיבעל אונ מיר וועלין דארט אריין שטעלין אבעט אשטוהל אטיש אלייכטער, ווען ער וועט קומען צו אונז וועט ער וואהנען אין דעם שטיבעל אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב רבי יוסי ברבי חנינא האט גיזאגט פון רבי אליעזר בן יעקב'ס וועגין כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידין דער מענטש וואס נעמט אריין אתלמיד חכם אין זיין שטוב אונ ער גיט אים הנאה צו האבין פון זיין פארמעגין, רעכונט אויף אים דער פסוק גלייך וויא ער וואלט מקריב גיוועזן קרבנות אין בית המקדש אלע טאג ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב נאך האט גיזאגט רבי יוסי ברבי חנינא פון רבי אליעזר בן יעקב'ס וועגין אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אמענטש זאל ניט שטיין אויף אהויכין ארט ווען ער דאווינט אלא במקום נמוך ויתפלל נאר ער זאל שטיין אויף אנידעריגען ארט אונ דאוונען שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ממעמקים קראתיך ה' פון דיא טיפקייט האב איך דיך גאט גערופין תניא נמי הכי מיר האבין אויך אזוי גילערנט לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא על גבי שרפרף ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל אמענטש זאל ניט שטיין אויף אשטוהל אונ ניט אויף אקליינעם ביינקעלע אונ ניט אויף אהויכין ארט ווען ער דאווינט אלא במקום נמוך ויתפלל נאר ער זאל שטיין אויף אנידעריגען ארט אונ דאוונען לפי שאין גבהות לפני המקום ווייל עס איז ניט דא קיין גרויסקייט פאר גאט שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ממעמקים קראתיך ה' פון דיא טיפקייט האב איך דיך גאט גערופין וכתיב נאך שטייט אין פסוק תפלה לעני כי יעטוף עס איז אניבעט צום ארעם מאן ווען ער וויקולט זיך איין אין זיין קלייד אונ שטייט מיט אונטערטעניגקייט פאר גאט אונ זאגט זיין תפלה ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב נאך האט גיזאגט רבי יוסי ברבי חנינא פון רבי אליעזר בן יעקב'ס וועגין המתפלל צריך שיכוין רגליו דער מענטש וואס דאווינט שמונה עשרה זאל ער גלייך מאכין זיינע פים, ער זאל שטעלין איין פוס געבין אנדערין עס זאל אויסזעהן וויא איין פוס שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק ורגליהם רגל ישרה זייערע פים זענען גיוועזן וויא איין פוס אגלייכע:

זוהר תרומה דף קל"א ע"א ת"ת דאלמות **יוד הא ואו הא**

זכאה עמא קדישא דמאריהון בעי עלון וקרא לון לקרבא לון לגביה. כדין עמא קדישא בעאן לאתחברא ולאעלא בבי כנישתא. וכל מאן דאקדים בקדמיתא אתחבר בשכינתא בחבורא חדא. תא חזי ההוא קדמאה דאשתכח בבי

בבי כנישתא (ואוריך בבי כנישתא) זכאה חולקיה דאיהו קיימא בדרגא דצדיק בהדי שכינתא ודא איהו רזא (משלי ח) ומשחרי ימצאונני דא סליק בסליקו עלאה. ואי תימא הא תנינן בשעתא דקב"ה אתי לבי כנישתא ולא אשכח תמן עשרה מיד כועס. ואת אמרת ההוא חד דאקדים אתחבר בשכינתא וקיימא בדרגא דצדיק. אלא למלכא דשדר לכל בני מתא דישתכחון עמיה ביום פלן בדוך פלן. עד דהוו מזמני גרמייהו איגון בני מתא אקדים חד ואתא לההוא אתר בין כך ובין כך מלכא אשכח לההוא בר נש דאקדים תמן אמר ליה כלן בני מתא אן איגון. אמר ליה מארי אנא אקדימנא מנייהו והא איגון אתאן אבתראי לפקודא דמלכא. כדין טב בעיני מלכא ויתיב תמן בהדיה ואשתעי עמיה ואתעביד רחימא דמלכא. בין כך ובין כך אתו כל עמא ואתפיים מלכא עמהון ושדר לון לשלם. אבל אי איגון בני מתא לא אתיין וחד לא אקדים לאשתעי קמי מלכא לאחזאה בגינייהו דהא כלהו אתיין. **מיד כעיס ורגיז מלכא.** אוף הכא כיון דחד אקדים ואשתכח בבי כנישתא ושכינתא אתיא ואשכח ליה כדין אתחשיב כאילו כלהו אשתכחו תמן דהא דא אוריך לון תמן מיד אתחברת עמיה שכינתא ויתבי בזווגא חד ואשתמודע בהדיה ואותיב ליה בדרגא דצדיק. ואי חד לא אקדים ולא אשתכח תמן מה כתיב (ישעיה נ) מדוע באתי ואין איש. ואין עשרה לא כתיב אלא ואין איש לאתחברא בהדאי למהוי גבאי כד"א איש האלהים למהוי בדרגא דצדיק ולא עוד אלא דאשתמודע בהדיה ושאיל עלוי אי יומא חד לא אתי כמה דאוקימנא דכתיב (שם) מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו:

יוסף לחק

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

הגאוה הוא שורש להרבה עבירות אם בין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו כי גורם להזיק לחבירו ולשנאתו ולדבר לשון הרע עליו וכאלה רבות ואם בינו למקום שכן כתיב ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך ואמרו ז"ל כל שיש בו גסות הרוח נקרא תועבה שנאמר תועבת ה' כל גבה לב ואמרו במסכת סוטה מאן דאית ביה ראוי לגדעו כאשירה ואין עפרו ננער ושכינתא מיללת עליו ושקול כעובד עבודה זרה וכופר בעיקר וכאלו בא על כל העריות טלן

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב

(א) הקורא למפרע לא יצא בר"א בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאינו רשאי אני אומר שיצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה. קרא פסוק וחזור וקראו פעם שניה ה"ז מגונה. קרא מלה אחת וכפלת

הגאוה הוא שורש להרבה עבירות דאס גרויסקייט איז אנווארציל צו פיל עבירות אם בין אדם למקום ואם בין אדם לחבירו סיי צו דיא עבירות וואס זענען נאר עבירות צו גאט, אונ סיי צו דיא עבירות וואס זענען עבירות צו מענטשן אויך כי גורם להזיק לחברו ולשנאותו ולדבר לשון הרע עליו וכאלה רבות דאס גרויסקייט ברייננגט ער זאל מאכן שאדין צו זיין חבר, אונ ער זאל אים פיינט האבין אונ זאל ריידין אויף אים לשון הרע אונ נאך פיל זאכין אזעלכע ואם בינו למקום אונ אויב ער איז גרויס ביי זיך זינדיגט ער צו גאט אויך שכן כתיב ווארום אזוי שטייט אין פסוק ורם לבבך אז דיין הארץ וועט הויך ווערין, דו וועסט גרויס ווערין ביא דיר אין הארצין ושכחת את ה' אלהיך וועסטו פארגעסין אין גאט ואמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין געזאגט כל שיש בו גסות הרוח דער מענטש וואס אין אים איז דא גרויסקייט נקרא תועבה ווערט ער גערופין תועבה, פאר ביאוסה שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק תועבת ה' כל גבה לב אלע מענטשין וואס האבין גרויסקייט אין הארצין זענען פאר מיאוסת ביא גאט ואמרו בשכתא מאן דאית ביה דיא חכמים האבין געזאגט אין חרם זאל זיין דער מענטש וואס האט אין זיך גרויסקייט וראוי לגדעו כאשרה אונ ער איז ווערט מען זאל אים אפשניידין פון דער וועלט אזוי וויא אלינדין בוים וואס מען האט געדינט צו אים פאר עבודה זרה ואין עפרו ננער אז ער וועט שטארבין אונ עס וועט ווערין פון אים ערד, וועט די ערד זיינע נים אופגעוועקט ווערין צו תחיית המתים ושכינתא מיללת עליו אונ די שכינה טרויערט אויף אים ושקול כעובד עבודה זרה וכופר בעיקר אונ ער איז גלייך וויא ער וואלט געדינט עבודה זרה אונ ווי ער וואלט געלייקנט אז אויף דער וועלט איז נישטא קיין גאט וכאלו בא על כל העריות גלן

(א) **הקורא** למפרע לא יצא אז ער לייענט קריאת שמע צוריק, האט ער נים יוצא גיוועין כמה דברים אמורים ווען זענין די רייד גיזאגט גיווארין אז מען לייענט קריאת שמע צוריק איז מען נים יוצא בסדר הפסוקים אז מען לייענט דיא פסוקים צוריק, ער הייבט אן צו לייענען פון לעצטין פסוק נאכדעם דעם פסוק וואס פאר דעם לעצטין אונ אזוי האט ער געלייענט אפסוק פאר אפסוק ביז דער לעצטער פסוק איז גיוועין שמע ישראל, איז מען נים יוצא אבל הקדים פרשה לפרשה אבער אז ער האט געלייענט פריער די פרשה ויאמר ביז אמת, נאכדעם האט ער געלייענט די פרשה והיה אם שמוע ביז ויאמר. נאכדעם האט ער געליינט פון שמע ישראל ביז והיה אם שמוע אף על פי שאינו רשאי אפילו ער טאר נים, פון דעסטוועגין אני אומר שיצא זאג איך ער האט יוצא גיוועין לפי שאינה סמוכה לה בתורה ווייל די פרשות שטייען נים אין די תורה איינע נעבין די אנדערע ואונ שטייען נים אין די תורה כסדר ווי זיי שטייען אין קריאת שמע) קרא פסוק וחזר וקראו פעם שניה הרי זה מגונה אז ער האט געלייענט אפסוק, אונ האט באלד דעם זעלבינגען פסוק נאך אמאהל איבערגעזאגט, איז דאס נים שיין קרא מלה אחת וכפלה אז ער האט געזאגט איין ווארט אונ האט באלד דעם זעלבינגען ווארט נאך

אונ

כגון שקרא שמע משתקין אותו : (ב) קראה סירוגין יצא אפי' שהה בין סירוג לסירוג, כדי לגמור את כולה יצא והוא שיקרא על הסדר. קראה מתנמנם והוא מי שאינו ער ולא נרדם בשינה יצא ובלבד שיהיה ער בפסוק ראשון :

וכאלו בנה במה. ואפי' שיקנה להקב"ה שמים וארץ כאברהם אבינו לא ינקה מדינה של גיהנם וסופו מתמעט ונאסף מן העולם שלא בזמנו ואפי' ירבעם שכל חכמי דורו היו לפניו כעשבי השדה ולא היה בתורתו דופי והיה שונה ק"נ פנים בתורה לא נענש ונטרד מן העולם הזה והעולם הבא אלא מפני גסות הרוח :

אמאהל איבערגיזאגט כגון שקרא שמע משתקין אותו דהיינו ער האט גיזאגט צווייא מאהל דעם ווארט שמע, הייסט מען אים ער זאל שווייגין : (ב) קראה סירוגין יצא אז ער האט גילייענט אביסול קריאת שמע אונ האט זיך אפגערוהט אין מיטען, אונ האט גלייענט נאך אביסול אונ האט אויך אפגערוהט אין מיטען אפילו שהה בין סירוג לסירוג כדי לגמור את כולה יצא אפילו ביא יעדער מאהל וואס ער האט אפגערוהט האט ער געוואַרט אזוי לאנג וואס אין דיא צייט האט מען גיקענט אפלייענען דיא גאנצע קריאת שמע, פון דעם ארט וואס ער האט געהאלטין ביז צום סוף, פון דעסטוועגין האט ער יוצא גיוועןן והוא שיקרא על הסדר נאר ער זאל לייענען דיא פרשות אונ דיא פסוקים כסדר קראה מתנמנם אז ער האט גלייענט קריאת שמע שלעפעריג והוא מי שאינו ער ולא נרדם בשינה יצא דאס מיינט מען ער איז ניט גיוועןן וואכעדיג אונ ניט שטארק גישלאפין נאר ער האט גדרימעלט! האט ער יוצא גיוועןן ובלבד שיהיה ער בפסוק ראשון נאר ווען ער זאגט דעם ערשטין פסוק דאס איז שמע ישראל. דאמאלס מוז ער זיין וואכעדיג, אונ אויב ער איז גיוועןן שלעפעריג ביא דעם פסוק שמע ישראל. האט ער ניט יוצא גיוועןן :

אונ עס איז גלייך ווי ער וואלט מזנה גיוועןן מיט אלע ווייבער וואס זענען אסור צו אים וכאלו בנה במה אונ עס איז גלייך וויא ער וואלט גישטעלט אשטיין צו מקריב זיין אויף אים קרבנות ,אויסער דעם בית המקדש! ואפילו שיקנה להקדוש ברוך הוא שמים וארץ כאברהם אבינו לא ינקה מדינה של גיהנם אפילו ער איז אזוי אצדיק אז ער מאכט דער קענען אויף דער וועלט אז גאט האט בשאפין דיא הימעל אונ די ערד, אזוי וויא אברהם אבינו האט גיטאהן, פון דעסטוועגין אויב ער איז גרויס ביא זיך וועט ער ניט ריין ווערין פון צו געמשפט ווערין אין גיהנם וסופו מתמעט ונאסף מן העולם שלא בזמנו דער סוף זיינער וועט זיין ער וועט אלע מאהל ווערין וויניגער ביז ער וועט פארלענדט ווערין פון דער וועלט פאר זיין צייט ואפילו ירבעם שכל חכמי דורו היו לפניו כעשבי השדה אונ אפילו ירבעם וואס אלע חכמים וואס זענען גיוועןן אין זיין צייט זענען גיוועןן געגין אים וויא דיא גראז פון פעלד ולא היה בתורתו דופי אונ אין זיין לערנען איז קיין פעלער והיה שונה ק"נ פנים בתורה אונ ער האט גילערנט אין דיא תורה הונדערט מיט פופציג טעמים אויף יעדער דין לא נענש ונטרד מן העולם הזה והעולם הבא אלא מפני גסות הרוח וואס ער איז גישטראפט גיווארין אונ פארווארפין גיווארין פון דיא וועלט אונ פון דיא אנדערע וועלט איז נאר גיוועןן דורך זיין גרויסקייט :

אונקלוס

תרומה יום ב תורה

להמשיך מת"ת דו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ד' דמילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

ז אבני בורלא ואבני ז **אבני־שהם ואבני מלאים**
אשלמותא לשקעא

רשב"ם

(ז) מלאים. שהאבן ממלא עוסק המשבצות בעין אבני הטבעות :

רש"י

(ז) **אבני שהם.** שתים הוצרכו שם לצורך האפוד האמור בואתה תצוה: **מלאים.** על שם שעושין להם בזהב מושב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) אבני שהם. לצורך אפוד וחשן כיצד אבני שהם לאפוד ולקחת את שתי אבני שהם וכתיב ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד ואבני מלואים לחשן כדכתיב ומלאת בו מלואת אבן וגו' וכי האי גונא מצינו הרבה מקראות מהפרשי' המגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ ועוד אתה מוצא אבני שהם לצורך החושן דכתיב והטור הרביעי תרשיש שהם :

ענין חשן ואפוד

(ז) אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד ולחשן. כתיב במוסר (ויקרא לט) רבי יהודה פתח והנשיאים הביאו את אבני

פירוש לתורת אלהים

(ז) אבני איר זאלט נעמען צווייא אבנים טובות וואס ווערט גערופען שוהם ואבני אונ איר זאלט נעמען

לאפד ולחשן: ח ועשו לי מקדש

באיפודא ובחושנא: ח ויעבדון קדמי מקדש

תרא ועשו לי מקדש. פירושן ב כחובות סב שבועות טו:

רשב"ם

(ח) מקדש. לשון כועד שמתקדש ומזדמן אליהם לדבר מוכן כדכתיב ונודעתי שמה לבני ישראל:

שפתי חכמים

ע שלא תאמר אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד וכן לחשן הוצרך רש"י לפרש כן וכתב הרא"ם שאע"פ שהיו אבני שוהם גם כחשן כיון שהלת מלואים כוללת כל אבני החשן הנה גם השהם בכלל אם כן לא אמר אבני שהם רק בעבור אותו אבני שהם שבאפוד לבד: פ דק"ל למה כתיב לי הא כתחלה נמי של הקב"ה הוא ותתרץ ועשו לשמי והוסיף מלת בית לא איזו דבר מקודש פיסים

רש"י

כמין גומא ונותנין האבן שם למלאות הגומא קרויים אבני מלואים ומקום המושב קרוי משבצות: לאפד ולחשן. אבני השהם לאפוד ואבני המלואים לחשן ע וחשן ואפוד מפורשים ביאתה תלוה והם מיני תכשיט: (ח) ועשו לי מקדש. ועשו פ לשמי בית קדושה:

עניני חושן ואפוד

השהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחשן מ"ש דמלין אילין אקריבו בשואים ולא כבר גם אחרת. וכא כתיב כל נדיב לב יביאה את תרומת ה' וכתיב ואבני שהם ואבני מלואים לאפוד ולחשן. אלא אמר הקדוש ברוך הוא אף על גב דכולהו תליא בהכות גדבה סליקו אלו אבנים לנשיאים. מ"ט כגין דעל לבא דכהנא אשתכח אמר הקדוש ברוך הוא ליתו נשיאים דלבייהו גם כב' וייתין אלין אבנין דאינון משתכחו על לבא ויתכפר עלייהו מגסות לבייהו וכתיב והיה על לב אהרן בבואו לפני ה' ועל דא והנשיאים הביאו את אבני השהם ואבני מלואים לכפר עלייהו:

לקוטים על התורה

(ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. דער מדרש זאגט ווען גאט האט גיזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין פון מיינעטוועגין אמשכן ווייל איך וויל רוהען צווישען זיי, האבין די מלאכים גיזאגט פאר גאט רבונו של עולם צו וואס ווילסטו אראפנידערין צו דיא מענטשין וואס וואהנען אונטען, עס איז פאר דיר מער כבוד דו זאלסט רוהען הויבין אין הימעל צווישען אונז, האט גאט גיזאגט צו די מלאכים, אזוי ווי איר לעבט אז איך וואלט געדארפט טאהן ווי איר זאגט, נאר אז איך וועל וואהנען אונטען ביי די יודין וועט מיין לויב זיין פיהל מעהר ווי זיי ווען זיי זענען בשאפין גיווארין ביז אייביג, ווערין זייא ניט אויף די גאנצע וועלט, ווייל די מלאכים פון די צייט וואס זיי זענען בשאפין גיווארין ביז אייביג, ווערין זייא ניט גיענדערט, ביי זייא איז קיין קראנקהייט, זיי זענען ניט הונגעריג אונ ניט דארשטיג. אונ די אלע זאכין וואס אמענטש דארף, דארפין זיי ניט, האבין זיי גאר ניט אויף וואס צו לויבין גאט, איז נאר זייער געזאנג פאר גאט איין מאהל אין טאג אדער איין מאהל אין וואך אדער איין מאהל אין חדש (ווי די גמרא זאגט אין די מסכת חולין פרק ביד הנשה), אבער ביי די מענטשין אז זייא נעמען טרינקען אדער זיי נעמען עסין לויבין זיי גאט מיט פארשידענע ברכות אויף די פארשידענע עסינווארג וואס זיי עסין אונ טרינקען, גיט אים גאט אמלבוש מאכט ער אברכה, פון די צייט וואס דער מענטש מאכט אויף דיא אויגין אין דער פריה ביז ער מאכט זיי צו, ווען ער גייט שלאפין, האט ער גאר צו זאגין ברכות אונ לויב צו גאט, דריבער האט גאט גיזאגט צו די מלאכים ווייל מיין לויב וועט זיין ביי די יודין זייער פיל דאס הייסט איר דארפט ניט בייטיג מיין הילף, איר זענט בשאפין אן אפעלער אויף

פירוש לתורת אלהים

נעמען צוועלף אנדערע אבנים טובות וואס זייא זענען אויס גירעכינט מיט זייערע נעמען אין פרשת ואתה תצוה די שטיינער רופט דער פסוק אבני מלואים לאפוד דיא אבני שוהם האט מען בדארפט צו דעם אפוד ולחושן אונ דיא אבני מלואים האט מען בדארפט צו דעם חושן: (ח) ועשו לי אונ פון דער תרומה וואס זייא וועלין אפ שיידין זאלין זיי מאכין דעם משכן אונ איך

משלי חכמים

(ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. גאט האט גיזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין פון מיינעטוועגין אהיילינע שטוב וועל איך רוהען צווישען זיי אין דעם בית המקדש, איז דאך אקשיא צו וואס דארף הקדוש ברוך הוא די יודין זאלין מאכין פון זיינעטוועגין אמשכן, אז הקב"ה וויל האבין אמשכן קען ער דאך זאגין מיט זיין מארט וועט ווערין אמשכן, אזוי ווי ער האט די גאנצע וועלט בשאפין מיט איין ווארט, נאר מיט דעם משל וועלין מיר ניטען דעם תירוץ,

עס איז אמאהל געבליבען איתום אן פאטער אונ מוטער, אונ זיינע עלטערין זענען גיוועזן פון אשיינע פאמיליע, דער יתום איז געווארענעם גיווארין ביי זיינע קרובים וואס זענען אלע גיוועזן בעלי מלאכות, אטייל פון זייא זענען גיוועזן שניידערס, גאלד ארבייטער, דער יתום האט אויפגעוואקסין אגרויסער למדן אונ זייער שיין, אונ מיט פיל פייערע אונ גוטע מעלות, אגרויסער גביר האט אמאהל גיזעהן דעם בחור איז ער אים גיפעלין ער זאל אים נעמען פאר אאיידים, דער גביר האט אים צו גיזאגט

מצות השם

(לה) [עשה לח] לבנות בית הבחירה בכניסתם לארץ שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם:

(ח) ועשו לי מקדש. עס איז אמצוה מען זאל באהען אבית המקדש, ווי גאט האט גיזאגט צו משה די יודין זאלין מאכין פון מיינעטוועגין אמקדש, אונ מען מוז מאכין די אלע כלים וואס דארפין זיין אין בית המקדש, אונ אמזבח צו אמזבח צו מקריב זיין אויף אים קרבנות, אונ אמזבח צו רייכערין אויף אים קטורת, אונ אמנורה, אונ אטיש וואס אויף אים זאל ליגען דער לחם הפנים, אונ דער ארון מיט די לוחות וואס דארף שטיין אין קדשי קדשים, אונ נאך כלים וואס האט געבראכט זיין אין בית המקדש, נאר פריהער וועלין מיר פרעגין ווי אזוי קען דאס זיין הקדוש ברוך הוא וואס זיין כבוד איז פוהל אויף די גאנצע וועלט, זאל זאגין אז ער וועט רוהען אין משכן אדער אין בית המקדש, דריבער האט גאט גיזאגט צו משה ושכנתי בתוכם, איך וועל רוהען אין זיי, אין די יודין וועל איך רוהען, אונ צו שלמה המלך האט אויך גאט גיזאגט איך וועל רוהען אין די יודין האט גאט געמיינט מען זאל מאכין אמקדש, אין דעם מקדש וועלין אלע יודין קומען אונ בעטין ביי גאט אויף אלע זאכין וואס זיי וועלין דארפין, וויא שלמה המלך האט גיזאגט [אין ספר מלכים א קפיטול ח] אונ אויב איינער וועט זינדיגען וועט ער ברייגנען

ואשרי שכינתי ביניהון : ט כְּכֹל דִּי אֲנָא מַחֲזֵי יָתָךְ יַת דְּמוּת מַשְׁכְּנָא

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם : ט כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית

ת"א ככל אשר אני מראה. סנהדרין יז שבועות שם מנחות כט :

בעל הטורים

(ח) ושכנתי. רמז לבית ראשון ושכן ת"י שנים וכן ואתה קדוש יושב תהלות ישראל קדוש עולה ת"י שמנין קדוש היה תהלות כישראל ויש בו אותיות ושני ת"כ רמז לת"כ שנים של בית שני : (ט) מראה. בגימטריא גבריאל מלמד שהיה חגור כמין פסיקיא של עור ומראה למשה תבנית המשכן ותבנית כל כליו : וכן תעשו. ב' הכא ואידך וכן תעשו לגדעון שזכות אלו הכלים עמד לגדעון וכן כל מעשה דגדעון היה כנגד עבודת המשכן וכליו. נתן הלפידים בכדים להזכיר זכות אלו הכלים. וכראה האשמורה התיכונה להזכיר זכות עבודת המקדש שאז היו תורמין את המזבח

רשב"ם

(ט) ככל אשר אני מראה. בכל מראיות של כלים ושל בנינים הראה לו ה' למשה כמו שמצינו ביחזקאל בבנין ב' שהראהו בבבל בכל כראות אלקים וגם בדיבור הראה לו ופי' לו כמה שכתוב וכן מוכיח לפנינו בכל אשר אתה מראה בהר אם בדבור לבד

רש"י

(ט) ככל אשר אני מראה אותך. (מנחות כט) כאן את תבנית צ המשכן. המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה

שפתי חכמים

כי שם מקדש בכל מקום לא ימלא כי אם על הבית המקודש : צ דעת רש"י שלא תאמר ככל אשר אני מראה אותך בשעת עשיית

ענין המנורה והארון

(ט) ככל אשר אני מראת אותך וגו'. הנה אם יראה צורף כף אחת מלאכת ציור ורקמה אף שלא עשה כיוצא בה מימיו. עכ"ז לגודל בקיאותו במלאכה יעשה כמוה. אבל אם לא יראה כף של זהב ממש כ"א תבנית כף מצוייר ולא כדבר הנתפש ביד שלא תשתקע הצורה הנראית בה בלב הרואה כאשר בהיות לפניו כלי ממשיי בעל הצורה ההיא. וכן אלו יצויר יראה האדם לבת. אם עשויה ציורים וכפתורים ופרחים. שלא תתחקה בלב הרואה אותם לעשות כיוצא בה כאשר בראותו אותה בגשם קשה הנתון לפניו. ואם יבא לעשותם יטעה בפחות ויתר בציוריה כפתוריה ופרחיה. ויותר מזה יהיה אם גם תבנית הציור בלתי ממשיי ההוא לא ראהו הצורף כ"א זולתו והוא יגיד לו את אשר יעשה. כי אז לא יצא לצורף כלי אשר ראה תבני' זולתו ולא יעשה כמעשהו. כי המגיד לצורף את אשר ראה יפחות ויעדיף כלד מה מתכונת הצורה. וגם מאשר יאמר אליו ישמיט הצורף. כי לא ידע זולתי ע"פ המגיד. וגם אשר הגיד לו לא ראה הצורה ההיא כי אם כדבר בלתי ממשיי. הבלתי נתפס ומלקייד בשכלו להגיד לצורף. ובכן לא יבלר מהתחמן לבב אנוש כאמת כאמרו היתכן כי כהראותו ית' אל משה תבנית מנורה משכן וכלים כי לא ראה עצמותם כדבר גשמי רק תבנית של אש. ובצלאל במלאכתו לא ידע ציורי הדברים זולתי ע"פ הגדתו של משה. ואיך יוכל עשות ממש כאשר הראה הקב"ה למשה. ע"כ הבטיחו הוא ית' ואמר ככל אשר אני מראה אותך, כלומר שאני מראה אותך ולא את עושה המלאכה. וגם את תבנית וגו' ולא כלים ממשיים לתפוש הציורים. אף על פי כן אני מבטיחך שכן תעשו ממש בלי פחת ויתור. כאלו הם בעצמם ראו ציורם כדבר ממשיי :

פירוש לתורה אלהים

וועל רוהען צווישען זיי : (ט) אונ דאס משכן זאל גימאכט ווערין בכל אשר אזוי ווי איך ווייז דיר דא אויף דעם בארג סיני אוים פייער את תבנית דאס

לקוטים על התורה

איביג, אבער די יודין דארפין אלע מנוט מיין הילף, דריבער מוז איך וואהנען נעבין זיי :

(ט) ככל אשר אני מראה אותך וגו'. דער ילקוט ראובני שרייבט דער מנהג איז אז מען קריצט אחתימה,

ווערט אויף די חתימה געקריצט די אותיות פאר קערט, אונ אז מען חתמת מיט די חתימה אויף אפאפיר אדער אויף אין אנדער זאך, זענען די אותיות אויף דעם פאפיר גלייך, ווען גאט האט געוויזען צו משה ווי דער משכן זאל געמאכט ווערין, האט ער אים אויך געוויזען ווי אחתימה, פארקערט, אונ משה האט ניט געוואסט אז מען האט אים געוויזען פארקערט, האט ער געמיינט אז דער משכן דארף געמאכט ווערין ווי מען האט אים געוויזען, אונ בצלאל האט אים גיזאגט דעם סוד אז דער משכן דארף געמאכט ווערין פארקערט ווי מען האט געוויזען צו משה, דריבער האט משה גיזאגט צו בצלאל דו ביזט גיוועזן אין דעם שאטען פון גאט, אזוי ווי דער שאטען איז פארקערט פון דעם מענטש, די רעכטע האנט פון מענטש איז די לינקע פון שאטען אונ די לינקע האנט פון מענטש איז די רעכטע פון שאטען אזוי ווייסטו אז דער משכן איז צו מיר געוויזען גיווארין פארקערט וויא ער דארף געמאכט ווערין '

משלי חכמים

צו געבין פיל גדן אונ צו בעקליידין די טאכטער מיט טייערע קליידער אונ צירונג, פון די קרובים פון דעם חתן האט דער מחותן פערלאנגט זיי זאלין אים מאכין אפאר קליידער ער זאל דאבין צו דעם טאג פון דער חתונה, די קרובים זענען גיוועזן ארעמע לייט אונ האבין ניט גיקענט מאכין אזוי אפאר קליידער, זענען אלע קרובים צו זאמען געקומען איז בייא זייא געבליבען אעצה מיר וועלין צו זאגין דעם מחותן דיא פאר קליידער צו מאכין, נאר מיר זענען דאך די גרעסטע שניידער פון שטאט אונ די בעסטע גאלד ארבעטער, אונ די טייערע קליידער אונ דיא טייערע צירונג וואס דער מחותן וועט מאכין פאר זיין טאכטער וועט מען דאך אונז געבין צו ארבעטין פון די ארבעט געלט וועלין מיר מאכין פאר דעם חתן די פאר קליידער, דאס זעלבינע איז גיוועזן ביי דעם משכן, גאט האט גיוואלט וואהנען צווישען די יודין, ווי דער מדרש זאגט, אמלך האט געהאט אאיינציגע טאכטער האט ער זיא חתונה געמאכט מיט אזוהן פון אמלך, נאך דער חתונה האט דער זאן געוואלט געמען זיין

מצות השם

ברייננען אקרבן אין דעם בית המקדש וועט גאט אים מוחל זיין די עבירות וואס ער האט גיטאהן, אונ ווייל אין בית המקדש וועלין זיין אלע תפלות אונ קרבנות פון אלע יודין, דריבער וועט דער בית המקדש איינוויניג געהייליגט ווערין, אונ די יודין וועלין געהייליגט ווערין, ווען די יודין וועלין היטען די תורה אונ מצות וואס גאט האט זייא גיבאטין, וועט זיך בהעפטין די הייליגקייט פון גאט מיט די הייליגקייט פון בית המקדש אונ מיט די הייליגקייט פון די יודין, דאס מיינט מען גאט וועט רוהען אין מקדש אונ אויף די יודין, אונ ווען די יודין האבין אויפגיהערט צו היטען תורה אונ מצות, איז אוועק געגאנגען פון זיי זייער הייליגקייט, אונ אז זיי זענען געקומען אין בית המקדש

סים

הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל־כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ׃ ס

י וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי

וְיָת דְּמוּת כָּל מָנוֹהִי וְכֵן תַּעְבְּדוּן׃ י וְיַעְבְּדוּן אֲרוֹנָא דַּאֲעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין

ת״א ועשו ארון. יומא ג פב שכס ס:

רשב״ם

היה אומר אשת אתה מראה למה הוצרך לומר בהר: (י) ועשו ארון עצי שטים. לפי שהוא דבוק ארון של שטים נקוד חטף פת״ח. ואע״פ שבמעשה בצלאל מצינו שעשה התחלה משכן ואח״כ כלים ארון ומנורה ושלחן. שתיכן יכנים את הארון והשלחן כל זמן

בעל הטורים

והיא העבודה הראשונה שהיו עושים בהם כיום: (י) ועשו ארון. בכולם כתיב ועשית חוץ מהארון דכתיב ועשו שכל הכלים עשה

שפתי חכמים

המשכן אלא אשר אני מראה אותך כאן דהל״ל אראך מכע״ל: הימנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך:

רש״י

וכן תעשו (סנהדרין טז שבועות יד) לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה כתבנית אלו תעשו אותם (תוספתא שבת לח) ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו: (י) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים עשוים כמין ארגז שקורין אישקרי״ן (שריין שראנק) יושב על שוליו:

ענין המנורה והארון

(י) ועשו ארון עצי שטים וגו׳. בכל הכלים נאמר ועשית. ועשית כפרת. ועשית שלחן. ועשית מנורה. וכאן כתיב ועשו. ודרשו רז״ל בזה אמר רבי יהודה בר שלום אמר הקב״ה יבואו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו הכל בתורה והעסק הזה הוא שיתגדלו כלן לארון. ומפני שהתורה היא ראשית לכך קדם הארון לשאר כלים. ומה שנקרא ארון הוא מלשון אורה. על שהתורה שבתוכו נקראת אור. והרב כ״י כתב לפי שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. ללומדיה לא נאמר. אלא. למחזיקים בה. רמז למחזיקים ידי לומדי תורה. וכהיות שלא כל אדם מוכן ללמוד תורה אבל יש לד ככל אדם שיוכל להיות שיהיה חלקו בתורה. כי אף אם אינו מוכן ללמוד מ״מ יכול הוא להחזיק ידי לומדיה ונחשב לו כאלו הוא למדה. כיששכר וזבולן. לכך נאמר ועשו ארון עצי שטים כי מלד היות בארון העץ המרמז על כי עץ חיים היא למחזיקים בה ע״כ הכל יכולין לעשותה לכך נאמר ועשו כי זה דבר שהכל יכולין לעשותו. ואח״כ אמר וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו. בעשיית עצי שטים אמר ועשו וכנפוי כזהב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(י) ועשו ארון. בכלהו כתיב ועשית וכאן כתיב ועשו לפי שהכל חייבין להתעסק בו מפני כבוד התורה שבתוכו וק״ו לתלמידי חכמים שבני עירם מצווים לעשות מלאכתן כדי לכבדם והכי איתא ביומא פרק בא לו ועשו ארון מכאן לת״ח וכו׳ מבית ומחוץ תצפנו אמר רבא כל ת״ח שאין תוכו כברו אינו ת״ח ועוד צוה הקדוש ב״ה להתעסק בו כדי שיהו כלן מקבלין שכר התורה המונחת בו שם:

לקוטים על התורה

(י) וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וגו׳. בַּיי אַלֶע כֵּלִים הָאט גָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דוּ זָאלְסְט מַאכִין, אוּנ בַּיי דֶעם אָרוֹן הָאט גָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זֵיי זָאלִין מַאכִין דֶעם אָרוֹן, וַוייל אִין דֶעם אָרוֹן זָענֶען גִילֶעגִין דִי לוּחוֹת אוּנ דִי סֵפֶר תּוֹרָה אוּנ צוּ דִי סֵפֶר תּוֹרָה גִיהֶערִין אַלֶע יוּדִין, אוּנ דְרִיבֶּער אִיז גִיוֶועזֶען דֶער אָרוֹן מִיט גֶעבְּרָאכֶענֶע אֵיילִין, צְווֵיי אֵיילִין מִיט אַהַאלְבֶּע דִי לֵיינְג פוּן אָרוֹן אוּנ אֵיין אֵייל מִיט אַהַאלְבֶּע דִי בְּרֵייט אוּנ אֵיין אֵייל מִיט אַהַאלְבֶּע דִי הֵייךְ, צוּ וַוייזִין אַז דִי תּוֹרָה קֶען מֶען נָאר לֶערְנֶען אַז מֶען הָאט אַצוּבְּרָאכִין הַארְץ, נִיט דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז גְרוֹיס בַּיי זִיךְ, ווי דִי גְמָרָא זָאגְט פַאר וָואס אִיז דִי תּוֹרָה גֶעגְלִיכֶען צוּ וַואסֶער, אַזוֹי ווִי וַואסֶער לוֹיפִין נָאר אִין דִי נִידֶערִיגֶע אָרְטֶער, אַזוֹי דִי תּוֹרָה לוֹיפְט נָאר צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָואס זָענֶען נִידֶערִיג בַּיי זִיךְ, דֶער סֵפֶר כְּלִי יָקָר שְׁרַייבְּט דְרִיבֶּער שְׁטֵייט בַּיי דֶעם אָרוֹן וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים, וַוייל אִין דִי תּוֹרָה קֶענֶען אַלֶע יוּדִין הָאבִּין אַחֵלֶק, אֲפִילוּ דֶער עַם הָאָרֶץ וָואס קֶען נִיט לֶערְנֶען קֶען אוֹיךְ הָאבִּין אַחֵלֶק אִין דִי תּוֹרָה, דְהַיְינוּ עֶר וֶועט גֶעבִּין פַּרְנָסָה צוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָואס לֶערְנֶען תּוֹרָה, וֶועט עֶר הָאבִּין אַחֵלֶק אִין זֵייעֶר תּוֹרָה, ווי דֶער פָּסוּק זָאגְט עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, דִי תּוֹרָה אִיז אַבּוֹים פוּן לֶעבִּין צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָואס הַאלְטִין זִיא, אֲפִילוּ זֵיי לֶערְנֶען נִיט נָאר זֵיי דֶערְהַאלְטִין דִי תּוֹרָה אֵיין אַנְדֶערֶער זָאל לֶערְנֶען, דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים, דֶער אָרוֹן זָאל זַיין גֶעמַאכְט פוּן שִׁטִּים בּוֹימֶער, צוּ וַוייזִין אַז דִי תּוֹרָה אִיז דֶער בּוֹים פוּן לֶעבִּין, דְרִיבֶּער שְׁטֵייט וְעָשׂוּ, זֵיי זָאלִין

פירוש לתורת אלהים

גִישְׁטַאלְט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית אוּנ דָאס גִישְׁטַאלְט פוּן אַלֶע זַיינֶע כֵּלִים וְכֵן תַּעֲשׂוּ אוּנ אַז עֶם וֶועט עֶפֶּעס פַאר לָארִין וֶוערִין פוּן דִיא כֵּלִים אָדֶער אַז אִיר וֶועט בָּאהֶען אַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָאלְט אִיר אַזֶעלְכֶע כֵּלִים מַאכִין אַזוֹי וִויא דִיא כֵּלִים וָואס אִיךְ וַוייז דִיר דָא אוֹיף דֶעם בַּארְג׃ (י) וְעָשׂוּ אוּנ זֵיי זָאלִין מַאכִין אַקַאסְטֶען פוּן טֶענֶען הָאלְץ

משלי חכמים

וַוייב אוּנ פַארִין מִיט אִיר אִין זַיין לַאנְד, הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט וָואס זָאל אִיךְ טְאהְן, דִי טָאכְטֶער אִיז בַּיי מִיר אַ אֵיינְצִיגֶע, אִיךְ זָאל זִיא בַּיי דִיר צוּרִיק נֶעמֶען, אִיךְ הָאב זִיא דָאךְ אֵיין מָאהֶל דִיר גִיגֶעבִּין פַאר אַוַוייב, אִיךְ זָאל דִיךְ אַוֶועק שִׁיקֶען מִיט אִיר, קֶען אִיךְ נִיט זַיין אָן אִיר, נָאר אִיךְ וֶועל מִיט אַייךְ מִיט פָארִין, וְוא אִיר וֶועט וואהְנֶען וֶועט אִיר דָארְט מַאכִין פַאר מִיר אַקְלֵיינֶע שְׁטִיבֶּעלֶע וֶועל אִיךְ וואהְנֶען מִיט אַייךְ, דָאס זֶעלְבִּיגֶע אִיז גִיוֶועזֶען מִיט דִי תּוֹרָה, נָאךְ הָאט גִיגֶעבִּין דִי תּוֹרָה צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל זִיא גֶעבִּין צוּ דִי יוּדִין, אֵיידֶער מֹשֶׁה אִיז אַרָאפּ גֶעגַאנְגֶען מִיט דִי תּוֹרָה אוֹיף דִיא עֶרְד, הָאט גָאט גִיזָאגְט, וָואס זָאל אִיצְט זַיין, אִיךְ זָאל בַּיי דִיר דִי תּוֹרָה צוּרִיק נֶעמֶען, אִיךְ הָאב זִיא דִיר אֵיין מָאהְל גִיגֶעבִּין, דוּ זָאלְסְט נֶעמֶען דִי תּוֹרָה אוּנ מִיט

מצות השם

מִיט תְּפִלָּה, אִיז זֵייעֶר תְּפִלָּה נִיט גִיוֶועזֶען הֵיילִיג, אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹיךְ, אוּנ אַז דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן דִיא יוּדִין אוּנ פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען, מִיט וֶועמֶען וֶועט זִיךְ בַּהֶעפְטִין דִיא הֵיילִיגְקֵייט פוּן גָאט, דְרִיבֶּער אִיז דִי שְׁכִינָה אוֹיךְ אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ פוּן דִי יוּדִין, אוּנ אַז דִיא שְׁכִינָה אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אִיז דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרוּב גִיוָוארִין, אוּנ אַז דִי שְׁכִינָה אִיז אַוֶועק

געגאנגען

אַמִּין וּפַלְגָּא אָרְכֵּיהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָּא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָּא רוּמֵיהּ:

שְׁתַּיִם אַמּוֹת וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ:

ת"א אמתים וחלי. סנהדרין כט:

בעל הטורים

שלמה כיוצא בהן חוץ מארון: ארון. אותיות אורן שיש בה אורן של ישראל ואותיות נורא כי הוא אש אוכלה: זרון בגימטריא כזר שכתר תורה עולה על כל הכתרים לכן כתיב ועשית עליו זר זהב ובשלחן כתיב ועשית לו לומר שכתר תורה עולה על שאר הכתרים: אמתים וחלי ארכו ואמה וחלי רחבו ואמה וחלי קומתו. כל מדותיו היו שבורות כחלאי אמות ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו: ועשו ארון. י' פרשיות מתחילין בעשייה כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם:

רשב"ם

שאין משכן עשוי אלא בצווי הוצרך תחלת לפרש עשיית הארון והשלחן שבשביל הארון שהוא עיקר של ועשו לי מקדש הוצרך לעשות משכן:

ענין המנורה והארון

אמר ולפיח כי הכל יכולין להחזיק ידי לומדי התורה הרמוז כען אבל אין הכל יכולין לעמוד על הנגלה והנסתר שבתורה הרמוז באמרו מבית ומחוץ תלפנה וכן אין הכל תוכם כברם ומה שנאמר אמתים וחלי ארכו וגו' והיו כל אמות הארון שבורות כדי שכל אדם ידמה בנפשו כאלו הוא חסר ולא בא עד תכלית החכמה. ועוד מרמזים האמות שבורות על לב נשבר ונדכה. כמ"ש חז"ל למה נמשלה תורה למים מה מים מניחים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך אף דברי תורה מניחים את גסי הרוח ויורדים למי שרוחו שפלה עליו כמי שהוא שייף עיל ושייף נפיק והוא ענו ושפל ברך. והרב אה"ח כתב לכך נאמר בארון ועשו לפון רבים לרמז בזה שגופה של תורה אין יכול להתקיים אלא בכללות ישראל [ואיש אחד ישראלי אין יכול בשום אופן לקיים כל התורה. כי יש כמה מצות בתורה שישראל אסור לעשותם. כמו אכילת תרומה והקרבת קרבנות ולא לכל אדם תבא מצות יבום. ואף לכהן גדול אין שייכות בכל המצות כי אף אם יהיה לו נחלת שדה וכרם פטור מליתן תרומה ומעשר. ועוד כמו אלה. רק כל ישראל בכלל מקיימים כל התורה. זה מקיים המצות השייכים לו וזה מקיים המצות השייכים לו ובצירופם מקיימים כל התרי"ג מצות]:

פירוש לתורת אלהים

און דיא מאס פון דעם ארון זאל אזוי זיין אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ צְווייא איילין מיט אהאלבע זיין לענג וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ אונ אאייל מיט אהאלבע זיין ברייט וְאַמָּה אונ אאייל מיט אהאלבע זיין הויך:

לקוטים על התורה

מאכין, אלע זאלין מאכין דעם ארון, אָבער ביי דעם בדעקין דעם ארון מיט גאלד פון אינוויינינ אונ אויסוויינינ דאס האט גאט גיזאגט צו משה וְעָשִׂיתָ, דו זאי ־ט מאכין וויל לערנען תורה אויסוויינינ, דעם פשט פון די תורה, אונ אינוויינינ דאס מיינט מען די סודות פון די תורה, דאס קען שוין ניט יעדער מענטש לערנען, נאר אייניציגע מענטשין, דריבער שטייט וְעָשִׂיתָ, דו זאלסט דאס מאהן, אונ יעדער יחד וואס וויל לערנען תורה מוז ער זיין ריין ווי גאלד אינוויינינ אונ אויסוויינינ, דריבער זאגין ספרי מוסר איידער דער מענטש הייבט אן לערנען תורה מוז ער פריער טאהן תשובה, ער זאל קיין רשע זיין, ווארום צום רשע האט גאט גיזאגט ווי קומסטו צו לערנען מיין תורה, דריבער האט מען בקלעבט דעם ארון מיט גאלד אינוויינינ אונ אויסוויינינ, אונ אויף דעם ארון האט מען געמאכט אדעק דאס איז דער כפורת, צו ווייזין אז די סודות פון די תורה זאלין זיין בדעקט, מען זאל דאס ניט זאגין נאר פאר דעם מענטש וואס מען ווייס אז ער איז אירא שמים, אויף דעם כפורת זענען גיוועזן צוויי כרובים, קינדער, צו ווייזין דער מענטש זאל זיין ריין פון עבירות ווי אקינד, אונ די כרובים האבין געוויזען מען זאל זיין פרום צו גאט אונ גוט צו מענטשין, דריבער האבין זיי פארשפרייט די פליגול אין דערהייך, צו גאט, אונ מיט דעם פנים האבין זיי גיקוקט איינער צום אנדערין ווי ברידער:

משלי חכמים

איר אראפגיין אויף דיא ערד, קען איך ניט זיין אן די תורה, נאר באלד ווי דו וועסט קומען אויף די ערד זאל מען מאכין פאר מיר אקליינעם וואהנונג, אמשכן, אונ אין דעם וואהנונג וועל איך וואהנען מיט די תורה, די יודין זענען אָבער דאמאלס גיוועזן ארעם אין מצות אונ האבין נעזינדיגט מיט דעם עגל, אונ האבין קיין כח נעהאט צו פארנעמען דיא היילינקייט פון גאט ער זאל וואהנען צווישען זיי, דריבער האט גאט גיזאגט צו משה זאג צו די יודין זיי זאלין מאכין דעם משכן, מיט וייער ליבשאפט אונ מיט זייערע נדבות וואס זיי וועלין געבין אויף דעם משכן ער זאל געמאכט ווערין, אונ דעם גרויסין חשק וואס זייא וועלין האבין אז איך זאל וואהנען ביי זיי, וועלין זיי פארדינען ביי מיר אז איך זאל ביי זיי וואהנען, דאס זאגט דער פסוק ועשו לי מקדש: ווייל די יודין וועלין מאכין פאר מיר דעם מקדש, דריבער ושכנתי בתוכם, וועל איך וואהנען צווישען זייא:

מצות השם

געגאנגען פון די יודין, זענען די יודין פארטריבען גיווארין פון ארץ ישראל, אונ ווייל די יודין אליין זענען שולדיג אין דעם וואס דער בית המקדש איז חרוב גיווארין, אונ וואס זיי זענען פארטריבען גיווארין פון ארץ ישראל, דריבער מוזין די יודין שטענדיג טרויערין אויף דעם חורבן בית המקדש, אונ זיי האבין גישווארין זיי זאלין אן ירושלים ניט פארגעסין, ביז גאט וועט אויף די יודין רחמנות האבין אונ וועט דערוועקין זייערע הארצער צו תשובה, דאמאלס וועט דער ביהמ"ק גיבאהט ווערין אונ די יודין וועלין אויסגעלייזט ווערין פון גלות אונ וועלין צוריק קומען אין ארץ ישראל:

להמשיך סנ"ה הו"א צְבָאוֹת נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהוָה חיה
יחידה דנצח יְהוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א וַיִּפְסְלוּ בֹּנֵי שְׁלֹמֹה וּבֹנֵי חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ
הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת׃ ב וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים
שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה׃
ג וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שִׁשִּׁים־
אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ׃
ד וְהָאוּלָם עַל־פְּנֵי הֵיכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכּוֹ
עַל־פְּנֵי רֹחַב הַבָּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבּוֹ עַל־פְּנֵי הַבָּיִת׃

א וּפְסָלוּ אַרְדִיכְלֵי שְׁלֹמֹה וְאַרְדִיכְלֵי דְחִירוֹם וְאַרְגוּבְלַיָא וְאַתְקִינוּ אָעַיָא וְאַבְנַיָא לְמִבְנֵי בֵיתָא׃ ב וַהֲוָת בְּאַרְבַּע מְאָה וְתַמְנַן שְׁנִין לְמִפַּק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּשַׁתָּא רְבִיעֲתָא בְּיַרַח זִיו נִיצָנַיָא הוּא יַרְחָא תִנְיָנָא לְמִמְלַךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וּבְנָא בֵיתָא קֳדָם יְיָ׃ ג וּבֵיתָא דִי בְנָא מַלְכָּא שְׁלֹמֹה קֳדָם יְיָ שִׁתִּין אַמִּין אוּרְכֵּיהּ וְעַסְרִין פּוּתְיֵהּ וּתְלָתִין אַמִּין רוּמֵיהּ׃ ד וְאוּלְמָא עַל אַפֵּי הֵיכְלָא דְבֵיתָא עַסְרִין אַמִּין אוּרְכֵּיהּ עַל אַפֵּי פוּתְיָא דְבֵיתָא עֲסַר אַמִּין פּוּתְיָא עַל אַפֵּי בֵיתָא׃

מצודת דוד

(א) ובוני חירם. כי גם חירם שלח אליו אומנים מאהלו וכמ"ש למטה וכד"ה : (ב) למלך שלמה. חוזר הוא על שנה הרביעית : ויבן. התחיל לבנות : (ג) והבית. כה כלול ההיכל עם בית קדש הקדשים : ארכו. ממזרח למערב : (ד) על פני היכל. למזרחו של ההיכל : ארכו. מדה המרובה נקראת אורך עם שהיא מצפון לדרום : על פני רוחב. אורך האולם מול רוחב ההיכל עשרים מול עשרים : על פני הבית. נמשך כלפי המזרח :

רש"י

(א) ויפסלו. ויחלבו כאריס : (ב) בחודש זיו. הוא הוא חודש אייר : החודש השני. ניסן ר"ה לחדשים : (ג) על פני. לפני ההיכל לצד מזרח :

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

כתובים משלי כא תרגום

להמשיך מיסוד ומלכות הו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א עֶבֶד מַשְׂכִּיל יִמְשֹׁל בְּבֵן־מֵבִישׁ וּבְתוֹךְ אַחִים יַחֲלֹק נַחֲלָה׃
ב מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב וּבֹחֵן לִבּוֹת יְהוָה׃ ג מֵרַע

א עַבְדָא סוּכְלְתָנָא יִשְׁתַּלַּט בְּבְרָא מְבַהֲתָנָא וּבֵינַת אַחֵי נִפְלִיג יְרוּתְתָא׃ ב צָרְפָא נְקֵי לְסָאמָא וְכוּרָא לְדַהֲבָא וֶאֱלָהָא בָּדִיק לִבַּיָא׃ ג גַבְרָא

מצודת דוד

(א) בבן מביש. כבן האדון אשר הוא מלא מדברי בושת : יחלוק נחלה. העבד הזה יקח חלק נחלה בתוך האחים כאלו היה אחד מהם : (ב) מצרף. הכסף והזהב כאשר מי ירצה לדעת כמה יש בהם מן הסוגים יקח ממנו כמשקל ידוע וישימו בכור והסוגים ישרף ונשאר הכסף והזהב נקי ובזה יבחן הכל. אבל לבות בני אדם יבחנם ה' הטובה היא אם רעה : (ג) מרע. איש רע מקשיב לשמוע דברי און ושקר וכן בהפוך כי איש שקרן מאזין לשמוע לשון הווה לשבור בני אדם ולסרע

רש"י

(א) עבד משכיל. נבוכדנאצר על שהשכיל לפסוע ג' פסיעות לכבודו של הקב"ה משל בישראל שהוכישו מעשיהם וחלק נחלתם לעיניהם : (ב) מצרף. הוא כלי שצורפין בו כסף : בוחן. יודע מחשבותם : (ג) מרע.

פירוש ע"ט

(א) עֶבֶד מַשְׂכִּיל יִמְשׁוֹל בְּבֵן מֵבִישׁ דֶער קְלוּגֶער קְנֶעכְט גִיוְועלְטִיגְט אוֹיף דֶעם זוּהְן פוּן זַיין בַּעַל הַבַּיִת אוֹיב עֶר אִיז אַנַאר אוּנ פַארְשֶׁעמְט צוּ טָאהְן וָואס עֶר דַארְף טָאהְן וּבְתוֹךְ אַחִים יַחֲלוֹק נַחֲלָה אוּנ דֶער קְלוּגֶער קְנֶעכְט וֶועט נֶעמֶען אַחֵלֶק יְרוּשָׁה גְלַייךְ מִיט אַלֶע קִינְדֶער פוּן זַיין בַּעַל הַבַּיִת; (ב) מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב צוּ פְּרוּבִּין זִילְבֶּער אוּנ גָאלְד אוֹיבּ זַייא וֶוענֶען גוּטֶע אָדֶער פַאלְשֶׁע וֶוענֶען דָא אַנֶעלְכֶע כֵּלִים וָואס יֶעדֶער מֶענְטְשׁ קֶען מִיט זַייא פְּרוּבִּין וּבוֹחֵן לִבּוֹת ה' אָבֶּער פְּרוּבִּין דִיא הֶארְצֶער פוּן מֶענְטְשִׁין אוֹיבּ זֵיי וֶוענֶען אֶמֶת אָדֶער פַאלְשׁ, דָאס קֶען נָאר גָאט פְּרוּבִּין׃ (ג) מֵרַע מַקְשִׁיב עַל שְׂפַת אָוֶן דֶער שְׁלֶעכְטֶער מֶענְטְשׁ הָאט לִיבּ צוּ הֶערִין אַלֶע אוּמְרֶעכְטֶע אוּנ פַאלְשֶׁע

רייר

ביִשָׁא צָיֵית לְסִפְוָתָא דְעָאתָא שִׁקְרָא וְרִגְלוּתָא על לִישָּׁנָא דְעָאתָא : ד דְמַצְדֵי בְּמַסְכִּינָא מַרְגִיז לִבְרְיֵהּ וּדְחָדֵי לְתַבְרָא דְחַבְרֵיהּ לָא מִזְדַכֵּי :

מֵרַע מַקְשִׁיב עַל־שְׂפַת־אָוֶן שֶׁקֶר מֵזִין עַל־לְשׁוֹן הַוֹּת : ד לֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עֹשֵׂהוּ שָׂמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה :

רש״י

רשע : מקשיב וגו׳ . מקבל ל״ה : מזין . מאזין ושומע : (ד) לאיד . לצרת חבירו :

מצודת דוד

להם . ור״ל אהוכים המה זה לזה ולא יתפרדו : חרף עושהו . כי כלעגו כאלו יאמר שלחסרון דעתו העני לא ה׳ פעל כל זאת : שמח לאיד . השמח על תקלת חבירו לא ינקה מן התקלה ההיא כי תבוא גם עליו :

פירוש ע״ט

בייד שֶׁקֶר מֵזִין עַ׳ לְשׁוֹן הַוֹּת דער פאלשער מענטש פארנעמט צו הערין די רייד וואס מיט זיי וועט ער קענען צוברעכין מענטשין : (ד) לֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עֹשֵׂהוּ דער מענטש וואס לאכט פון אארעם מאן פארשעמט ער הקב״ה, ווארום ארעמקייט נעמט מען נים אליין, נאר הקב״ה מאכט אמענטשין ארעם, לאכט ער דאך פון הקב״ה ער קען נים געבין דעם מענטשין רייכקייט שָׂמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה דער מענטש וואס פרייט זיך אויף זיין חברים בראך, וועט ער נים ריין בלייבין אומבעשטראפט, נאר עס וועט אויף אים אויך קומען א שטראף :

עיקר תוי״ט | משנה שבת פרק יט | ברטנורא

משנה שבת פרק יט

כלי אמלפי דגבורה דמלכות דילידה אלהים

פרק יט א רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע״ש [א] מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע״פ [ב] עדים ועוד אר״א כורתין עצים לעשות פחמין ולעשות (ס״א ל״ג) (כלי) ברזל. כלל אמר ר״ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת. ושא״א לעשותה מערב שבת דוחה את השבת : ב [ג] עושין כל צרכי מילה בשבת . מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית וכמון .

עיקר תוי״ט

(א) וקאי אמתני׳ דסליק מניה וכל צרכי מילה עושין בשבת : [א] מביאו בשבה . וא״ת ויביאו התינוק אצל הכלי דליכא איסור דהחי נושא א״ע . וי״ל דלאחר המילה היה צריך להחזירו לאמו ואז הוה חולה והוה כפית דאינו נושא עצמו וגם אמו מסוכנת ולא תוכל לבא אצלו נ״ל כיון דבקל יביא הכלי משיביא התינוק שרי ר״א למהר המצוה תו׳ : [ב] עדים. בגמ׳ איבעיא אי עדים שנים או איהו וחד שראוי להעיד במקום אחר וא״ל דא״ה ליתני ע״פ א׳. דאיצטריך נומר שהוא וחד יהיו עדים כשרים יחד כמ״א : [ג] עושין כל צרכי . לאתויי הא דת״ר המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין כו׳ גמרא ואע״ג דכס״פ דלעיל קתני לה הכא עיקר והתם אגב תו׳ :

ברטנורא

פרק יט א ר׳ אליעזר אומר . אם לא הביא כלי . אזמל . למול את התינוק (א) : מביאו בשבת מגולה . להודיע שחביבה מצוה זו שמחללים עליה את השבת : ובסכנה . שגזרו שמד על המילה : מכסהו על פי עדים . שיעידו שאזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו : ולעשות ברזל . כדי לעשות אזמל למילה : כל מלאכה שאפשר לעשותה . כגון מכשירי מילה הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת . אין דוחין את השבת ופליג אדר״א : ושאי אפשר לעשותם מערב שבת. כגון מילה עצמה שא״א לה לעשות דזמנה כח׳ : דוחה שבת . והלכה כרבי עקיבא : ב מוהלין . חותך את הערל׳ : ופורעין . העור המכסה ראש הגיד : ומוצצין . את הדם ואף על פי שהוא עושה חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא ע״י מציצה : אספלנית . תחבושת :

פרק יט א רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אִם לֹא הֵבִיא כְּלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת אויב מען דארף מל זיין אקינד אום שבת און מען האט נים געבראכט דעם מוהל מעסער ערב שבת מְבִיאוֹ בְּשַׁבָּת מֶעג מען אים ברייננגען אום שבת מְגוּלֶה אפ גידעקט אלע זאלין זעהן אז ער טראגט אמוהל מעסער און מען מעג פון וועגין מילה מחלל שבת זיין וּבְסַכָּנָה ווען עס איז גיוועזען אגזרה מען זאל נים מל זיין מְכַסֵּהוּ עַל פִּי עֵדִים מעג מען טראגין דעם מוהל מעסער צו גידעקט נאר עדות זאלין זעהן אז ער טראגט אמוהל מעסער מען זאל אים נים חושד זיין אז ער טראגט איין אנדער זאך וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נאך האט רבי אליעזר גיזאגט כּוֹרְתִים עֵצִים לַעֲשׂוֹת פֶּחָמִין מען מעג האקין האלץ און מאכין קוילין אום שבת וְלַעֲשׂוֹת כְּלִי בַּרְזֶל און מאכין איין אייזערנעם מעסער צו מל זיין אום שַׁבָּת כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אבער האט רבי עקיבא גיזאגט כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אלע מלאכות ודהיינו צו מאכין דעם מוהל מעסער וואס מען קען דאס מאכין ערב שבת אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת טאר מען דאס נים טאהן אום שבת וְשֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת און וואס מען קען נים טאהן ערב שבת ומל זיין פאר שבת קען מען דאך נים אויב דער אכטער טאג איז שבת דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת מעג מען מל זיין אום שבת : ב עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי מִילָה בְּשַׁבָּת מעג מען מאכין אום שבת אלץ וואס מען דארף צו דעם מל זיין מוֹהֲלִין מען איז מל אום שבת וּפוֹרְעִין מען רייסט איבער די הויט וואס דעקט צו דיא מילה אום שבת וּמוֹצְצִין מען ציהט אויס דיא בלוט פון דיא מילה אום שבת וְנוֹתְנִין עָלֶיהָ אִיסְפְּלָנִית וְכַמּוֹן מען לייגט אויף די מילה אפלאסטער און מען בעשיט מיט צו שטויסענע

קיסטעל

לועס בשיניו. דכל מה דאפשר לשנות משנה: **אם לא טרף יין ושמן**. רגילים היו שהיו טורפין בקערה יין ושמן ומערבין אותן יחד לרפואה על המילה כדרך שטורפין בצים בקערה: **חלוק**. חתיכה של בגד נקובה ומכניסין המילה בתוכו הנקב כדי שלא יחזור העור ויכסה את הגיד: **לא התקין**. לא הזמין: **כורך על אצבעו**. דרך מלבוש לשנותו מדרך הולכה בחול: **אפילו מחצר אחרת**. לא מבעיא מבית לבית בתוכו חצר אף על פי שלא ערבו אלא אפילו לחצר אחרת שאינה מעורבת עמהם: **ג מרחיצין את הקטן**. האי מרחיצין לאו כדרכו הוא דתנא סיפא לפרושי רישא כיצד מרחיצין כגון לזלף ביד אבל בכלי אפילו לזלף אסור וכ"ש לרחוץ כדרכו: **רבי אלעזר בן עזריה וכו'**. פליג אתנא קמא וסבר מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה וביום השלישי דמילה נמי בין בחמין שהוחמו בערב שבת ובין בחמין שהוחמו בשבת עלמו דסכנת נפשות הוא. והלכה כר"א בן עזריה: **ספק**. בן ח' הדסים ספק בן ט' דאי בן ח' כאבן בעלמא הוא ואין מילתו דוחה שבת: **ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס**. מדכתיב המול לכם כל זכר לרבות אנדרוגינוס. ותנא קמא ערלתו כתיב מי שהוא כלו ערל יצא זה שאינו נקבה ואין הלכה כרבי יהודה: **ד מי שהיו לו שתי תנוקות וכו'**. פליגי אמוראי בגמ"ס בגירסת משנה זו והגירסא שתפסו רבותי עיקר כך הוא מי שהיו לו ב' תינוקו' אחד למול אחר שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר

אם לא שחק מערב שבת. לועס בשיניו ונותן. אם לא טרף יין ושמן מערב שבת ינתן זה בעצמו וזה בעצמו. ואין עושין לה חלוק לכתחלה. אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת: **ג** מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה. [ד] ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי. רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת. ור' יהודה מתיר באנדרוגינוס: **ד** מי שהיו לו ב' תנוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת. ושכח ומל את של אחר השבת בשבת [ה] חייב

[ד] ומזלפין. הזילוף הוא זריקת המים או כל משקה. הר"מ והוא מלשון יוקו מטר מתורגם יזלפון מטרא: [ה] חייב. ואינו מקלקל שיהיה פטור וכן אמרו לגבי מילה מתקן הוא. הר"מ:

קִימְמָעל אוּם שַׁבָּת אִם לֹא שָׁחַק מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹיבּ עֶר הָאט דִי קִימְמָעל נִיט צוּ שְׁטוֹיסִין עֶרֶב שַׁבָּת לוֹעֵס בְּשִׁנָּיו וְנוֹתֵן צוּ קַיְיט עֶר דִי קִימְמָעל מִיט דִי צֵיין אוּם שַׁבָּת אוּנ לֵייגְט אַרוֹיף אוֹיף דִי מִילָה אִם לֹא טָרַף יַיִן וָשֶׁמֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹיבּ עֶר הָאט נִיט צוּ מִישְׁט וַויין מִיט אֵייל עֶרֶב שַׁבָּת אַרוֹיף צוּ גִיסְען אוֹיף דִי מִילָה אוּם שַׁבָּת, זָאל עֶר נִיט צוּ מִישְׁען אוּם שַׁבָּת. נָאר יִנָּתֵן זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ עֶר זָאל אַרוֹיף גִיסְען דִי וַויין בְּזוּנְדֶער אוּנ דִי אֵייל בְּזוּנְדֶער וְאֵין עוֹשִׂין לָהּ חָלוּק לְכַתְּחִלָּה אוּנ מֶען טָאר נִיט מאכין אוּם שַׁבָּת אַזוֹי וִוי אַהֶעמְדִיל אַרוֹיף צוּ צִיהֶען אוֹיף דִי מִילָה דִי הוֹיט זָאל נִיט צוּרִיק אַרוֹיף וַואקְסִין אֲבָל כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ סְמַרְטוּט אָבֶּער עֶר מֶעג פַארְוִויקְלֶען אַטִיכוּל אוֹיף דִי מִילָה אִם לֹא הִתְקִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת אוֹיבּ עֶר הָאט נִיט אָן גִיבְּרֵייט דִי טִיכוּל עֶרֶב שַׁבָּת אוּנ אוּם שַׁבָּת טָאר מֶען נִיט טְרָאגִין פוּן גַאס אִין שְׁטוּבּ כּוֹרֵךְ עַל אֶצְבָּעוֹ זָאל עֶר אַרוּם וִויקְלֶען דִיא טִיכוּל אוֹיף זַיין פִינְגֶער מֵבִיא אֲפִילוּ מֵחָצֵר אַחֶרֶת אוּנ עֶר מֶעג בְּרֵיינְגֶען דִיא טִיכוּל אֲפִילוּ פוּן אַיין אַנְדֶער הוֹיף: **ג** מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן מֶען מֶעג אַרוּם וַואשִׁין דָאס קִינְד אוּם שַׁבָּת בֵּין לִפְנֵי הַמִּילָה וּבֵין לְאַחַר הַמִּילָה סַאיי פַאר דֶעם מָל זַיין אוּנ סַאיי נָאךְ דֶעם מָל זַיין וּמְזַלְּפִין עָלָיו בְּיָד וִוי אַזוֹי זָאל מֶען אִים וַואשִׁין. זָאגְט דִי מִשְׁנָה מֶען מֶעג אוֹיף דֶעם קִינְד אַרוֹיף שְׁפְּרִיצְען וַואסֶער מִיט דִי הֶענְט אֲבָל לֹא בִּכְלִי אָבֶּער נִיט מִיט אַכֵּלִי. אוּנ וַואשִׁין אַזוֹי וִויא מֶען וַואשְׁט אוּם דֶער וָואכִין טָאר מֶען גֶעווִיס נִישְׁט אוּם שַׁבָּת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה זָאגְט מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מֶען מֶעג אַרוּם וַואשִׁין דָאס קִינְד אוּם שַׁבָּת וַאזוֹי וִוי דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז צוּ וַואשִׁין] פַאר דֶעם מָל זַיין אוּנ נָאךְ דֶעם מָל זַיין אוּנ אֲפִילוּ דֶעם דְרִיטְען טָאג נָאךְ דֶעם מָל זַיין אֲפִילוּ דָאס אִיז אוּם שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק עֶס אִיז גִיוֶועֶן דֶעם דְרִיטְען טָאג וִוי זֵייא הָאבִּין גֶעהַאט שְׁמֶערְצִין, וַוייל מֶען הָאט דֶעם דְרִיטְען טָאג אוֹיךְ שְׁמֶערְצִין דְרִיבֶּער מֶעג מֶען דֶעם קִינְד אַרוּם וַואשִׁין דֶעם דְרִיטְען טָאג אֲפִילוּ אוּם שַׁבָּת סָפֵק אוֹיבּ עֶס אִיז אוֹיף אַקִינְד אַסָפֵק צוּ עֶר אִיז גִיבָּארִין צוּ זִיבְּעֶן חֳדָשִׁים וֶועט עֶר לֶעבִּין מֶעג מֶען אִים מָל זַיין אוּם שַׁבָּת. אָדֶער עֶר אִיז גִיבָּארִין צוּ אַכְט חֳדָשִׁים וֶועט עֶר נִיט לֶעבִּין טָאר מֶען אִים נִיט מָל זַיין אוּם שַׁבָּת וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס אוּנ אַקִינְד וָואס מֶען וֵוייס נִיט צוּ עֶר אִיז אַזָכָר צוּ אַנְקֵבָה אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת טָאר מֶען נִיט מְחַלֵּל שַׁבָּת זַיין פוּן זַיינֶעטְוֶועגִין מֶען זָאל אִים מָל זַיין אוּם שַׁבָּת וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בְּאַנְדְּרוֹגִינוֹס רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט מֶען מֶעג מְחַלֵּל שַׁבָּת זַיין צוּ מָל זַיין אַיין אַנְדְרוֹגִינוֹס: **ד** מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי תִינוֹקוֹת וֶוען אֵיינֶער הָאט גֶעהַאט צְוַויי קִינְדֶער מָל צוּ זַיין אֶחָד לָמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת אַיין קִינְד הָאט מֶען גִידַארְפְט מָל זַיין נָאךְ שַׁבָּת וְאֶחָד לָמוּל בְּשַׁבָּת אוּנ אַיין קִינְד הָאט מֶען גִידַארְפְט מָל זַיין אוּם שַׁבָּת וְשָׁכַח אוּנ עֶר הָאט פַארְגֶעסִין וֶועלְכִין קִינְד עֶר דַארְף מָל זַיין נָאךְ שַׁבָּת אוּנ וֶועלְכִין קִינְד עֶר דַארְף מָל זַיין אוּם שַׁבָּת וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בְּשַׁבָּת חַיָּיב אוּנ עֶר הָאט גִימָלְט אוּם שַׁבָּת דֶעם קִינְד וָואס עֶר הָאט גִידַארְפְט מָל זַיין נָאךְ שַׁבָּת. הַאלְטִין אַלֶע אַז עֶר אִיז חַיָּיב. וָוארוּם מִיט דֶעם מָל זַיין הָאט עֶר גָאר קֵיין מִצְוָה

גיטאהן

שבת בשבת חייב אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר והכי פירושה שכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדברי הכל שהרי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה כשהקדים ומל את של אחר השבת בשבת ובהא אפילו רבי יהושע מודה אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת דמילה שלא בזמנה

[ו] י"ט כו' ומילה שלא בזמנה אינה דוחה י"ט כי המילה מ"ע וי"ט עשה ול"ת כי השם הוא לוה לשבות בו והוא אמרו שבתון והמ"ע בו מן המלאכה והעיקר אצלנו לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה הר"מ: [ז] ראש השנה. וכו"ד סי' רמ"ו פוסק כהרא"ש דאפי' י"ט שני של גליות אינה דוחה (והאי תנא כא"י קאי) וע"ש כש"ך

אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר: ה קטן נימול לשמונה ולתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר. לא פחות ולא יותר. הא כיצד כדרכו לח'. נולד לבין השמשות נימול לתשעה. בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה. [ו] יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר. שני ימים טובים של [ז] ראש השנה נימול לשנים עשר. קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: ו אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה

אינה דוחה שבת והע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד כאותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת סבירא ליה לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינו דוחה את השבת חייב. ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינו דוחה את השבת פטור כיון דסבר הי'

שברשות ב"ד הוא עושה והלכה כר"י: ה נולד בין השמשו' נימול לתשעה. שהרי יום ח' של מחר הוא נמול ושמא ביה"ש יום הוא ונמול לט': היה היום ערב שבת. א"א למולו בשבת הבא דשמא תשיעי הוא והויא לה מילה שלא בזמנה ואינו דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא י': חל י"ט להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א: שני ימים טובים של ראש השנה. דקדושה אחת הן ואין מילה שלא בזמנה דוחה את י"ט הב' של ר"ה נימול לי"ב: עד שיבריא. ויעברו עליו ז' ימים שלמים מעת לעת מיום שהבריא זאחר כך מלין אותו: ו ציצין. כמין נימין של בשר שנשאר מן הערלה: עטרה. היא ספה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו. ובשר החופה את רוב העטרה דקתני מתני' לא תימא רוב הקיפה אלא אפילו רוב גבהה במקום אחד: אינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דכהן ערל אסור לאכול בתרומ' נאמר בפסח

ג׳טאהן אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת אבער אז ער האט גידארפט איין קינד מל זיין פאר שבת און איין קינד האט ער גידארפט מל זיין אום שבת. און ער האט פאר שבת ניט מל גיוועזן דשבת און אום שבת האט ער פארגעסן וועלכין קינד מען האט גידארפט מל זיין פאר שבת און וועלכין קינד מען דארף היינט מל זיין ומל את של ערב שבת בשבת און ער האט מל גיוועזן אום שבת דעם קינד וואס ער האט גידארפט מל זיין פאר שבת רבי אליעזר מחייב חטאת רבי אליעזר זאגט ער איז חייב אחטאת. ווייל דעם קינד וואס מען האט גידארפט מל זיין פאר שבת האט מען ניט גיטארט מל זיין אום שבת ורבי יהושע פוטר און רבי יהושע זאגט ער איז פטור פון אחטאת ווייל דעם קינד וואס ער האט מל גיוועזן אום שבת האט מען דאך אים גידארפט מל זיין האט ער דאך גיטאהן אמצוה: ה קטן נמול לשמונה אקינד ווערט נימול אמאהל דעם אכטין טאג פון זיין געבארין ווערין ולתשעה אמאהל דעם ניינטין טאג ולעשרה און אמאהל דעם צעהנטין טאג ולאחד עשר און אמאהל דעם עלפטין טאג ולשנים עשר און אמאהל דעם צוועלפטין טאג לא פחות ניט ווייניגער וויא דעם אכטין טאג ולא יותר און ניט מער וויא דעם צוועלפטין טאג הא כיצד ווי אזוי כדרכו לשמונה וויא דער שטייגער איז בייא אלע קינדער ווערט ער נימלה דעם אכטין טאג נולד לבין השמשות נמול לתשעה אויב דער קינד איז געבארין צווישען טאג און נאכט, למשל פון זונטאג צו מאנטאג און מען מלה אים מאנטאג, טאמער ווען ער איז געבארין געווארין איז געוועזן טאג, איז ער דאך געבארין געווארין זונטאג און אז מען מלה אים מאנטאג איז דאך דאס דער ניינטער טאג בין השמשות של ערב שבת נמול לעשרה אויב ער איז געבארין געווארין פרייטאג פארין נאכט צווישען טאג און נאכט און מען מלה אים זונטאג קען זיין דאס איז דער צעהנטער טאג יום טוב לאחר שבת נמול לאחד עשר אויב זונטאג איז יום טוב מלה מען אים מאנטאג איז דער עלפטער טאג שני ימים טובים של ראש השנה אויב זונטאג און מאנטאג איז ראש השנה מלה מען אים דינסטאג נימול לשנים עשר ווערט ער נימלה דעם צוועלפטין טאג קטן החולה אויב אקינד איז קראנק געווארין פאר דעם מל זיין אין מוהלין אותו עד שיבריא טאר מען אים ניט מל זיין ביז ער ווערט געזונד, און דער נאך ווי ער איז געזונד געווארין זאל מען ווארטין זיבען מעת לעת דער נאך מעג מען אים מל זיין: ו אלו הן ציצין המעכבין את המילה דאס זענען דיא שטיקלאך הויט אויב זייא זענען געבליבען פון דער ערלה, איז גלייך וויא מען וואלט גאר ניט גימלה בשר החופה את רוב העטרה אויב מען האט ניט אפגעשניטען די גאנצע ערלה ודיא אריבער געוואקסענע הויט! נאר עס איז געבליבען אשטיקעל הויט וואס בארעקט דאס מעהרסטע טייל פון דעם ארט וואו די ערלה איז גיוועזן, איז גלייך וויא מען וואלט אים ניט גימלה ואינו אוכל בתרומה און אויב ער איז אכהן טאר ער ניט עסין

תרומת

תושב ושכיר לא יאכל בו ונאמר בתרומה תושב כהן ושכיר לא יאכל בו מה פסח אסור לערל (כ) אף תרומה אסורה לערל: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה הערלה כולה כאלו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: מתקנו ומשפע באזמל מאותו עובי: מפני מראית העין. שלא יהיה נראה כערל: ולא פרע. לא גילה: כאלו לא מל. וישוב ויפרע אפי' סלק ידו ממנה וכל זמן שהוא מתעסק במילה בשבת חותך בין ציצין המעכבין בין ציצין שאין מעכבין. לאחר שסלק ידו על ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר:

ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין. [ח] מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל:

ת"ח: (כ) דכת' ביה וכל ערל לא יאכל בו: [ח] מל ולא פרע. תימא אמאי איצטריך למתני האי דכיון דכבר תני דבשר החופה כו' מעכב וכי לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה הוא'. ולמ"ד שלא ניתנה פריעה לאברהם אבינו ניחא קמ"ל דל"ת כיון דא"א נצטו' במילה לבדה אף שאנחנו בהלמ"ת נצטוינו אף בפריע' מ"מ כי מל ולא פרע לא הוי כאלו לא מל לגמרי קמ"ל דכך נתחדשה ההלכה דאם לא פרע כאלו לא מל לגמרי תוי"ט והת"ח מישב דקמ"ל דאף דהקרום הרך מכסה עליו דכתורה לא נאמר רק ימול בשר ערלתו ומהלמ"ס נאמר לנו הפריעה:

תרומה ביז מען וועט דיא שטיקול הויט אראפ נעמען ואם היה בעל בשר אונ אויב עס איז אין אמת קיין הויט געבליבען נאר ווייל דאס קינד איז פעט זעהט אוים וויא דיא הויט בייגט זיך ארויף מתקנו מפני מראית העין דארף מען דאס פאררעכטען עס זאל ניט גיזעהן ווערין אז ער איז ניט גוט גימלת מל ולא פרע את המילה אויב מען האט גימלת אונ מען האט ניט אריבער גיבויגין די הויט אויף די אנדערע זייט כאילו לא מל איז גלייך וויא מען וואלט נאר ניט גימלת:

רש"י גמרא שבת דף קל"ז ע"א רש"י

רוב גובהה. לא תימא לוב העטר' דקתני מתניתין רוב היקיפה אלא אפי' רוב גובהה במקום אחד: קטן המסורבל בבשר. פלטרי"י בלע"ז שמן ועב ולאחר שנימול דאה כמכוסה: כל זמן

הלכה ה' כלה כלי החילון דגבורה דמלכות דכריאה אברהם מל ולא פרע וכו' א"ר אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה את רוב גובהה של עטרה. ואם היה בעל בשר וכו' אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אינו צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה

שמתקשה. ומתוך הקשוי מתפשט בשרו. בדשמואל גרסינן ונראה מהול במתניתא גרסי' ואינו נראה מהול: איכא בינייהו נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה

מל ולא פרע את המילה כאלו לא מל אז דער מוהל האט מל גיוועזן אקינד אונ ער האט ניט אריבער גיבויגין דאס הייטיל דיא מילה זאל גיזעהן ווערין, איז גלייך ווי ער וואלט אים נאר גיט געמלת. ווארום די הויט וועט צוריק אריבער וואקסין אמר רבי אבינא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב רבי אבינא האט גיזאגט רבי ירמיה בר אבא האט גיזאגט פון רב'ס וועגין בשר החופה את רוב גובהה של עטרה דיא הויט וואס בדעקט דאס מערסטע הייך פון דעם אויבערשטין ארט פון די מילה, דאס מוז מען אראפ נעמען ווען מען איז מל דאס קינד ואם היה בעל בשר אונ אויב דאס קינד איז פעט, אונ נאכדעם ווי מען האט שוין מל גיוועזן זעהט נאך אוים אזוי וויא עס וואלט נאך גיוועזן הויט פון דיא ערלה, מוז מען דאס אויך אראפשניידין אמר שמואל קטן המסורבל בבשר שמואל זאגט וואס איז אקינד וואס איז בדעקט מיט פלייש, ער איז פעט רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול זעהט מען אז דער גליד ווערט הארט דערקענט מען ער איז געמלת, דארף מען שוין ניט מער מל זיין ואם לאו אונ אויב ווען דער גליד ווערט הארט דערקענט מען ניט אז ער איז געמלת, דארף מען אים נאך אמאהל מל זיין במתניתא תנא אן אברייתא האבין מיר גילערנט רבן שמעון בן גמליאל אומר רבן שמעון בן גמליאל זאגט קטן המסורבל בבשר אקינד וואס איז בדעקט מיט פלייש רואין אותו כל זמן שמתקשת ואינו נראה מהול זעהט מען ווען דער גליד ווערט הארט דערקענט מען ניט אז ער איז געמלת צריך למולו דארף מען אים מל זיין ואם לאו אונ אויב ווען דער גליד ווערט הארט דערקענט מען אז ער איז יא געמלת אינו צריך למולו דארף מען אים ניט מל זיין, פרעגט דיא גמרא מאי בינייהו וואס איז דער חילוק צווישען שמואל אונ רבן שמעון בן גמליאל, זיי זאגין דאך ביידע גלייך, ענטפערט דיא גמרא איכא בינייהו נראה ואינו נראה שמואל מיט רבן שמעון בן גמליאל קריגען וויא עס ווערט יא גיזעהן אונ ניט גיזעהן, דאס הייסט פון ווייטין זעהט אוים אז ער איז ניט געמלת אז מען וועט נוט זעהן זעהט מען ער איז יא געמלת, שמואל האלט אז מען זעהט פון ווייטין ער איז געמלת דארף מען אים ניט מל זיין, אבער אז פון ווייטין זעהט מען ניט ער איז געמלת, נאר אז מען קוקט נוט זעהט מען

צריך. ולמתניתא אינו נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה אין צריך: אשר קידש ידיד מבטן. יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת: מבטן. דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב אבל שרה אשתך וגו' וכתיב והקימותי את

ת"ר המל אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדי' אומרי' כשם שנכנס לברית כך יכנס להורה ולחופה ולמעשי' טובים והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקינו צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו ברוך אתה ה' כורת הברית. המל את הגרים אומר אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהן דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית. המל את העבדים אומר אשר קב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית:

בריתי אתו היינו מילה: בשארו. בבשרו: שם. חוק של מילה: וצאצאיו. ישראל: חתם באות. זו של ברית קדש: צוה להציל ידידות שארנו משחת. מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו:

אַז עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ, מוּז מֶען אִים מַל זַיין, אוּנ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הַאלְט אַז מֶען זֶעהְט נָאר נִיט אַז עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ, דַארְף מֶען אִים מַל זַיין, אָבֶּער אַז מֶען זֶעהְט עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ, אֲפִילוּ פוּן ווייטִין זֶעהְט מֶען נִיט אַז עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ, אוּיבּ מֶען זֶעהְט פוּן נָאנְטִין אַז עֶר אִיז גֶעמָלְתְּ אִיז אוּיךְ גֶענוּג דַארְף מֶען אִים נִיט מַל זַיין תָּנוּ רַבָּנָן דִי רַבָּנָן הָאבִּין גִילֶערְנְט הַמָּל אוֹמֵר אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה דֶער מוֹהֵל וָואס מָלְתְּ דָאס קִינְד זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה אֲבִי הַבֵּן אוֹמֵר דֶער פָאטֶער פוּן דֶעם קִינְד זָאגְט בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ הָעוֹמְדִים אוֹמְרִים דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענֶען גִיבֶּעטִין אוּיף דֶעם בְּרִית זָאגִין כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית כֵּן יִכָּנֵס לְתוֹרָה וּלְחוּפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים

וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר דֶער וָואס זָאגְט דִי בְּרָכָה אוּיף דֶעם כּוֹס זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִידֵּשׁ יְדִיד מִבֶּטֶן בִּיז בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית הַמָּל אֶת הַגֵּרִים אוֹמֵר דֶער וָואס אִיז מַל אַגֵר זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר אוּנ דֶער וָואס זָאגְט דִיא בְּרָכָה אוּף דֶעם כּוֹס זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הַגֵּרִים בִּיז בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית הַמָּל אֶת הָעֲבָדִים אוֹמֵר דֶער וָואס אִיז מַל כְּנַעֲנִישֶׁע קְנֶעכְט זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר אוּנ דֶער וָואס זָאגְט דִיא בְּרָכָה אוּיף דֶעם כּוֹס זָאל עֶר זָאגִין בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים בִּיז בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית:

זוה"ר תרומה דף קל"א ע"ב ת"ת דאלינות יוד הא ואו הא

כד אתי צפרא וצבורא אשתכחו בבי כנישתא בעי לאשתכחא בשירין ותושבחן דדוד והא אוקימנא דסדורא איהו לאתערא רחימו לעילא ותתא לאתתקנא תקונין ולאתערא חדוה דהא בגין דא ליזאי מתערי לאתערא רחימו וחדוה לעילא באינון שירין ותשבחן. ומאן דמשתעי בבי כנישתא במילין דחול ווי ליה דאחזי פרודא ווי ליה דגרע מהימנותא. ווי ליה דלית לי' חולקא באלהא דישראל דאחזי דהא לית (ליה) אלהא ולא אשתכח (תמן ולית ליה חולקא ביה) ולא דחיל מניה ואנהיג קלנא בתקונא (ס"א בתקיפא) עלאה דלעילא. דהא בשעתא דישראל מסדרי בבי כנישתא סדורא דשירין ותושבחן וסדורא דצלותא. כדין מתכנשי תלת משריין דמלאכי עלאי. משרייתא חדא אינון מלאכין קדישין (עלאין) דקא משבחין לקב"ה ביממא בגין דאית אחרנין דקא משבחן לקב"ה בליליא. ואחרנין (ס"א ואלין) אינון דקא משבחן לקב"ה ואמרין שירין ותושבחן בהדייהו דישראל ביממא. משרייתא תניינא אינון מלאכין קדישין דמשתכחי בכל קדושה וקדושה דישראל מקדשי לתתא ובשלטנא דלהון כל אינון דמתערין בכל אינון רקיעין (ס"א היכלין) בההיא צלותא דישראל (ס"א דמיושב) משרייתא תליתאה אינון עולמתן עלאין דקא מתתקני עם מטרוניתא ומתקני לה לאעלא לה קמי מלכא. אלין אינון משריין עלאין על כלהו. וכלהו מתתקני בסדורי דישראל דמתתקני לתתא באינון שירין ותושבחן ובההיא צלותא דקא מצלו ישראל. כיון דאלין תלת משריין מזמנן כדין ישראל פתחי שירתא וזמרי קמי מאריהון וההיא משרייתא הדא די ממנא לשבחא למאריהון ביממא אזדמנן עלייהו וזמרי עמהון כחדא באינון שבחי דדוד מלכא והא אוקימנא מלי:

יוסף לחק

מוסר

משער קדושה ח"ב שער ד'

(א) הגאוה כאלו דוחק רגלי השכינה ומסתלקת מן העולם ואומרת אין אני והוא יכולין לדור יחד בעולם ומורד על מלכות שמים ומתעטף בטליתו של ממ"ה הקב"ה שנאמר כו ה' מלך גאות לבש ובמה יתגאה האדם והיותו מטיפה סרוחה ויצירתו בדם נדה ובחייו טנוף וסרחון ואחר מותו רמה ותולעה ואחרית גופו גוש עפר ונפשו יורדת לגיהנם אמנם הענוה והשפלות אין מדה גדולה הימנה כי משרע"ה רבן של כל הנביאים בתורה ובמצות וביראת חטא לא נשתבח אלא בענוה והאיש משה עניו מאד גם ולמד מן הקב"ה שהניח שמי מרום וירד לשכון אצל השפלים שנ' מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח וכתיב קרוב ה' לנשברי לב

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ב

(א) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה אבל אם ידע שקר' ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אינו חוזר ומברך קרא וטעה יחזור למקום שטעה נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע אי זו פרשה השלים ואי זו צריך להתחיל חוזר לפרשה ראשונ' שהוא ואהבת את ה' אלהיך וגו' : (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק חוזר לראש הפרק. היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בוכתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע

(א) הגאוה כאלו דוחק רגלי השכינה ומסתלקת מן העולם דער מענטש וואס איז גרויס ביי זיך איז גליך ווי ער וואלט אוועק גישטויסן די פיס פון דיא שכינה, אונ דיא שכינה ווערט אפגיטאהן פון דער וועלט ואומרת אין אני והוא יכולין לדור יחד בעולם אונ די שכינה זאגט איך אונ ער קענען מיר ניט וואהנען צו זאמען אויף דער וועלט ומורד על מלכות שמים אונ ער איז אמורד (אפערברעכער) אין די מלוכה פון גאט ומתעטף בטליתו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא אונ ער וויקולט זיך איין אין דיא קלייד פון הקדוש ברוך הוא שנאמר כו ה' מלך גאות לבש ביי הקדוש ברוך הוא שטייט אין פסוק גאט האט געקיניגט האט ער זיך בעקליידט מיט גרויסקייט ובמה יתגאה האדם מיט וואס זאל דער מענטש זיך גרויס האלטין והיותו מטיפה סרוחה אונ ער איז פון אפארשטונקענעם טראפין ויצירתו בדם נדה אונ ער איז בשאפין פון די נדה בלוט ובחייו טנוף וסרחון ווען ער לעבט איז ער פארמיאוסת אונ פארשטונקען ואחר מותו רמה ותולעה אונ נאך זיין שטארבין איז ער ווערים ואחרית גופו גוש עפר דער סוף פון זיין גוף ווערט אשטיק ערד ונפשו יורדת לגיהנם אונ זיין נשמה נידערט אין גיהנם אמנם הענוה והשפלות אין מדה גדולה הימנה באמת דאס נידעריגקייט וואס דער מענטש איז ביי זיך, איז גיטא קיין בעסערע מדה ווי דאס איז כי משה רבינו עליו השלום רבן של כל הנביאים בתורה ובמצות וביראת חטא לא נשתבח אלא בענוה ווארום משה רבינו וואס ער איז גיוועזן דער רבי פון אלע נביאים, אונ איז גיוועזן דער גרעסטער אין תורה אונ מצות אונ אין מורא האבין צו זינדיגען, פון דעסטוועגין איז ער גאר געלויבט גיווארין מיט זיין נידעריג־קיים, ווי עס שטייט אין פסוק והאיש משה עניו מאד אונ דער מענטש משה איז גיוועזן ביי זיך זייער נידעריג וגם ולמד מן הקדוש ברוך הוא גיי לערין דיך פון הקדוש ברוך הוא שהניח שמי מרום ער האט אוועק גילאזין די הויבע הימלען וירד לשכון אצל השפלים אונ ער האט אראפגענידערט צו רוהען ביי די נידעריגע שנאמר ווי עס שטייט אין פסוק מרום וקדוש אשכון איך טוה רוהען אין דער הייך אונ הייליג פון דעסטוועגין ואת דכא ושפל רוח בין איך מיט דעם צו שטויסענעם אונ מיט דעם נידעריגען, מיט דעם מענטש וואס איז ביי זיך צו שטויסן אונ האט אנידעריגען מוהט וכתיב אונ עס שטייט אין פסוק קרוב ה' לנשברי לב גאט איז נאנט צו די מענטשין וואס האבין צו בראכענע הארצער

(א) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אויב ער געדיינקט ניט צו ער האט געלייענט קריאת שמע אדער ניין חוזר וקורא זאל ער לייענען קריאת שמע נאך אמאהל ומברך לפניה ולאחריה אונ ער זאל זאגין די ברכות וואס פאר קריאת שמע אונ וואס נאך קריאת שמע אבל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אבער אז ער וויים געוויס אז ער האט גילייענט קריאת שמע נאר אים איז אספק אויף די ברכות, ער וויים ניט צו ער האט גיזאגט די ברכות וואס פאר קריאת שמע אונ נאך קריאת שמע אדער ער האט ניט גיזאגט אינו חוזר ומברך זאל ער ניט זאגין דיא ברכות קרא וטעה ער האט געלייענט קריאת שמע אונ אין מיטען קריאת שמע איז ער געבליבען שטיל אונ וויים ניט ווא ער האלט יחזור למקום שטעה זאל ער צוריק אנהייבין צו לייענען קריאת שמע פון דעם ארט וואס ער האט געהאט דעם טעות, דהיינו נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע איזה פרשה השלים ואיזה צריך להתחיל ער האט אפגיזאגט אפרשה אונ איז שטיל געבליבען, אונ ער געדיינקט ניט וועלכע פרשה ער האט אפגיזאגט אונ וועלכע פרשה ער דארף אנהייבין חוזר לפרשה ראשונה שהוא ואהבת את ה' אלהיך זאל ער אנהייבין פון דיא ערשטע פרשה פון ואהבת : (ב) טעה באמצע הפרק ואינו יודע להיכן פסק דהיינו ער האט אנגעהויבין די פרשה והיה אם שמוע. אונ אין מיטען פרשה איז ער שטיל געבליבען אונ וויים ניט ווא ער האלט חוזר לראש הפרק זאל ער אנהייבין פון אנהייב פרשה, פון והיה אם שמוע היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בוכתבתם של שמע או בוכתבתם של והיה אם שמוע ער האט גיזאגט דעם ווארט וכתבתם אונ ער וויים

חוזר לוכתבתם של שמע ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אינו חוזר שעל הרגל לשונו הוא הולך : וכתיב מי יגור באהלך וכו' נבזה בעיניו נמאס :

ניט וועלבין וכתבתם ער האט געזאגט, דעם וכתבתם פון די ערשטע פרשה, פון שמע ישראל, אדער דעם וכתבתם פון די אנדערע פרשה פון והיה אם שמוע חוזר לוכתבתם של שמע זאל ער אנהייבן פון דעם וכתבתם פון די ערשטע פרשה ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אויב נאכדעם ווי ער האט שוין אנגעהויבן למען ירבו ימיכם, איז אים געווארן א ספק וועלכע פרשה ער האט אפגעזאגט, די ערשטע פרשה אדער די אנדערע פרשה אינו חוזר זאל ער ניט צוריק אנהייבן, נאר ער זאגט ווייטער פון וואו ער האלט ביז צום סוף קריאת שמע שעל הרגל לשונו הוא הולך ווארום ער גייט נאך די געוואוינהייט פון זיין צונג, און דער צונג איז געוואוינט אנ-צו-הייבן ויאמר נאך די אנדערע פרשה, ניט נאך די ערשטע פרשה : הארצער וכתיב און עס שטייט אין פסוק מי יגור באהלך ווער קען וואוינען אין דעם געצעהלט פון גאט נבזה בעיניו נמאס דער מענטש וואס איז פאראכטעט און פארמיאוסט ביי זיך אליין :

תרומה יום ג תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת דו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ה' דמילוי ה"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

יא וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב׃ יב וְיָצַקְתָּ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת

יא וְתַחֲפֵי יָתֵיהּ דְהַב דְכֵי מִגָיו וּמִבָּרָא תַּחְפִינֵיהּ וְתַעְבֵיד עֲלוֹהִי דֵיר דִדְהַב סְחוֹר סְחוֹר׃ יב וְתַתִּיךְ לֵיהּ אַרְבַּע עִיזְקָן דִדְהַב

תו"א זר. יומא עב :

רשב"ם

(יא) זהב טהור. מזוקק : (יב) ויצקת לו. בולטין מגוף הארון ולא מחוברות : ושתי טבעות. מן הארבע טבעות :

רש"י

(יא) מבית ומחוץ תצפנו. (יומא עב) שלשה ארונות עשה בצלאל ב' של זהב וא' של עץ ד' כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתו העליונה ק בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ (שם תנחומא שמות רבה) : זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא והוא סימן לכתר תורה : (יב) ויצקת. ל' התכה כתרגומו :

שפתי חכמים

ק ואם תאמר מנ"ל לרש"י דלמא לא היה רק אחד והיה מלופף מבית ומחוץ בזהב כדרך שהצורפים עושים (מהר"ן) וי"ל דכפ' זו של עשיית הארון שהיו מונחין בו הלוחות יש בו כל אותיות של אל"ף בי"ת לפי שבלוחות יש כל התורה ולכך רומז כפ' זו שהאל"ף בי"ת שהוא כל התורה לכך מן הגימ"ל שאין בו ומ"ט אין בו גימ"ל אלא ודאי לא צריך לרמז הג' לפי שהארון עצמו היה ב' א"כ לכן כתב הקרא תצפנו יתירה שאח"כ תצפה שפתו העליונה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) וצפית. ראוי היה הארון להיות זהב כולו אלא לפי שיהיה נשא בכתף ויכביד יותר מדאי ואע"ג דאמרי' נושאיו נושא לפי שעה היה וקשיא לי א"כ למה נענש עוזא רצ"ע וכן מצינו במזבח הזהב שצוה הקב"ה לעשות מעצי שטים ולחפות בזהב וכן מזבח הנחשת לפי שהיו נושאין בכתף ולא יכבד על הנושאים : ועשית עליו. זר זהב. נראה שאינו אלא לנוי כמין כתר והוא רמז לכתר תורה וכן משמע ביומא פרק בא לו שלש זרין הן זר ארון שהוא פי' לכתר התורה זר השלחן סימן לכתר מלכות וזר המזבח רמז לכתר כהונה כתר כהונה בא אהרן ונטלה כתר מלכות בא דוד ונטלה כתר תורה מונח ועומד וכל מי שרוצה ליטול יבא ויטול :

פירוש לתורת אלהים

(יא) וְצִפִּיתָ און זאלסט בדעקין דעם ארון מיט ריין גאלד מִבַּיִת וּמִחוּץ פון אינווייניג און פון אויסין ווייניג תְּצַפֶּנּוּ זאלסטו אים בדעקין און דער ארון קודש איז אזוי גימאכט גיווארין איין ארון איז גיוועזען פון מענען האלץ און צוויי ארונות זענען גיוועזען פון גאלד האט מען דעם הילצערנים ארון אריין גיטאהן אין דעם גילדענעם ארון הקודש און גילדענים ארון הקודש האט מען אריין גילייגט אין דעם הילצערנים ארון קודש און הויבין האט מען צו גידעקט מיט גאלד איז דער הילצענער ארון גיוועזען בדעקט אויסין ווייניג און אין ווייניג מיט גאלד וְעָשִׂיתָ און דו זאלסט מאכין ארום דעם ארון א גילדען קריינדעל דהיינו דער גילדענער ארון וואס איז גיוועזען אויסין ווייניג איז גיוועזען העכער פון דיא צווייא קאסטענס וואס אין ווייניג איז דאס גיוועזען אזוי וויא א קריינדעל ארום דעם ארון : (יב) וְיָצַקְתָּ און דו זאלסט גיסין פון דעם ארון וועגין פיר רינגען

פון

זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל־צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית׃
יג וְעָשִׂיתָ בַדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב׃ יד וְהֵבֵאתָ אֶת־הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת־הָאָרֹן בָּהֶם׃ טו בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ׃

אונקלוס: וְתִתֵּן עַל אַרְבַּע זָוְיָתֵיהּ וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל סִטְרֵיהּ חַד וְתַרְתֵּין עִזְקָן עַל סִטְרֵיהּ תִּנְיָנָא׃
יג וְתַעְבֵּיד אֲרִיחֵי דְאָעֵי שִׁטִּין וְתַחְפֵּי יָתְהוֹן דַּהֲבָא׃ יד וְתָעֵיל יָת אֲרִיחַיָּא בְּעִזְקָתָא עַל סִטְרֵי אֲרוֹנָא לְמִטַּל יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן׃ טו בְּעִזְקָת אֲרוֹנָא יְהוֹן אֲרִיחַיָּא לָא יְעִדּוֹן מִנֵּיהּ׃

תו"א בטבעת. יומא עב: לא יסרו. שם מכות כב:

רשב"ם

על צלעו האחת. מצד רחבו שהרי בולטין היו הבדים לצד ההיכל. ובע"כ ארכו של ארון מצפון לדרום והבדים ממזרח למערב:

שפתי חכמים

כלו' ג' ארונות היו והי' נותנן זה לתוך זה וממילא הי' מצופה מבית ומבחוץ לכך שפה העליונה ואחר כך היה מצפה את שפתו: ר אבל אי הוה ב' מכאן וב' מכאן לארכו של ארון לא היו יכולין שני בני אדם הנושאין לילך זה בצד זה לפי שלא יהיה ביניהם אלא אמה וחצי: ש מדכתיב בתחלה בטבעות הארון יהיו הבדים למה ליה למכתב אחר כך לא יסורו ממנו:

רש"י

פעמתיו. כתרגומו זויתיה. ובזויות העליונות סמוך לכפרת היו נתונים שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ר ארון והבדים נתונים בהם וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד שיהיו שני ב"א הנושאים את הארון מהלכין ביניהם וכן מפורש במנחות בפ' שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן הד' טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו והוי"ו זו יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות ויש לך לישנא כן ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. צדו: (יג) בדי. מוטות: (טו) לא יסרו ממנו. (יומא שם) ש לעולם:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) לא יסורו ממנו. מפני קדושת הארון לא רצה הקב"ה שימשמשו בו להסיר הבדים ולהכניסם בטבעות אבל כשבאין לנושאו מחזיקין בראשי הבדים ונושאין וכשמניחין אותו הולכין להם מיד מחמת אימת הקדושה וה"פ דקרא בטבעות הארון יהיו הבדים שישימם משה ויכניסם שם כדכתיב בפ' ותכל וכשיושמו שם לא יסורו ממנו:

פירוש לתורת אלהים

פון גאלד וְנָתַתָּה אונ זאלסט געבין די רינגען אויף זיינע פיר ווינקלען איז דער פסוק מפורש וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת צוויא רינגען פון דיא פיר זאלסטו טאהן אויף איין זייט דהיינו אין דער ברייט פון דעם ארון זאל זיין איין רינג אין איין ווינקעל אונ דעם אנדערין רינג אין דעם אנדערין ווינקעל וּשְׁתֵּי אונ די אנדערע צוויי רינגען זאלין זיין עַל צַלְעוֹ אויף דער אנדערער זייט אין דער ברייט פון דעם ארון אין איטליכען ווינקעל זאל זיין איין רינג אונ דיא לענג פון דעם ארון איז געוועזן צווישען די רינגען בַּדֵּי אז צוויי מענטשין זאלין זיך קענגען שטעלין אין דער לענג פון דעם ארון אונ זאלין טראגין דעם ארון ביא דיא שטאנגען וואס מען וועט אריין טאהן אין דיא רינגען: (יג) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין שטאנגען (שטעקינס) פון טענען האלץ וְצִפִּיתָ אונ זאלסט זיי בדעקין מיט גאלד: (יד) וְהֵבֵאתָ אונ דו זאלסט אריין ברענגען די שטאנגען אין די רינגען אריין עַל צַלְעֹת ביי די זייטין פון דעם ארון לָשֵׂאת צו טראגין דעם ארון בָּהֶם מיט דיא שטאנגען: (טו) בְּטַבְּעֹת די שטאנגען זאלין זיין שטענדיג אין דיא רינגען לֹא יָסֻרוּ מִמֶּנּוּ אונ זייא זאלין ניט אפ גיטאהן ווערין דאס הייסט מען זאל קיין מאהל ניט ארויס נעמען די בדים פון דעם ארון:

מצות השם

(לו) [לאו נח] שלא להוציא בדי הארון (כשאת אותו) שנאמר בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו:

(טו) בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים וגו'. הקדוש ברוך הוא האט גיזאגט צו משה די שטעקינס פון ארון זאלין זיין אייביג אין ארון. מען זאל זיי קיין מאהל פון ארון ניט ארויס נעמען, אונ אז מען נעמט יא ארויס די שטעקינס פון ארון קומט מען זאל דעם מענטש שלאגין מלקות:

ויעש

לחשיך מנ"ה דו"א **צבאות** נפש **צ צב צבא צבאו צבאות** רוח יהוה נשמה דנצח **ארני** נשמה דהוד **יְהֹוָה** חיה
יחידה דנצח **יְהֹוָה** חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן **שבעשיה** :

א וַיַּעַשׂ לַבָּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים: ב וַיִּבֶן עַל־
קִיר הַבַּיִת °יָצוּעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב: ג °הַיָּצוּעַ
הַתַּחְתֹּנָה חָמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ
בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ
כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז
בְּקִירוֹת הַבָּיִת: ד וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה
מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל
לֹא־נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ: ה פֶּתַח הַצֵּלָע
הַתִּיכֹנָה אֶל־כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִּים
יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכֹנָה וּמִן־הַתִּיכֹנָה אֶל־הַשְּׁלִשִׁים:

°יציע קרי   °היציע קרי

א וַעֲבַד לְבֵיתָא כַּוִּין פְּתִיחָן
מִלְּגָיו וּסְתִימָן מִלְּבָרָא
וְחַפְיָין כְּלוּנְסָא בֵּית אֲנָחַת
רֵישֵׁי שִׁירָיַיָּה אַרְזַיָּא: ב וּבְנָא
עַל כָּתְלֵי בֵיתָא זִיוָא סְחוֹר
סְחוֹר לְהֵיכְלָא וּלְבֵית כַּפּוּרֵי
וַעֲבַד מְחִיצָיָא סְחוֹר סְחוֹר:
ג מְחִיצְתָא אַרְעִיתָא חֲמֵשׁ
אַמִּין פּוּתְיַהּ וּמְצִיעֲתָא שִׁית
אַמִּין פּוּתְיַהּ וּתְלִיתֵיתָא שְׁבַע
אַמִּין פּוּתְיַהּ אֲרֵי נִפְקְתָא עֲבַד
לְבֵיתָא סְחוֹר סְחוֹר לְבָרָא מִן
מְחִי[illegible]א לְמֶהֱוֵי רֵישֵׁי שִׁרְיָתָא
נְיָחִין [illegible] זִיוָא וְלָא יְהֶוְיָן
שִׁרְיָתָא מְעַבְּרִין בְּכָתְלֵי
בֵיתָא: ד וּבֵיתָא בְּאִתְבְּנָיוּתֵיהּ
אַבְנִין שַׁלְמִין מְתַקְּנָן אִתְבְּנֵי וְאַרְזוּבִין וְחוּלִילִין כָּל מָן דְּבַרְזֶל לָא אִשְׁתְּמַע בְּבֵיתָא בְּאִתְבְּנָיוּתֵיהּ:
ה תַּרְעָא דִמְחִיצְתָא אַרְעִיתָא פְּתִיחַ לְעֵבַר בֵּיתָא מִימִינָא וּבְמְסַבְּתָא סָלְקִין מִן אַרְעִיתָא
לְעִילִיתָא בְּאוֹרַח מְצִיעֵיתָא:

רש"י

(א) שקופים. לשון ראיה שקופים פתוחים בחוץ: אטומים. קצרים מבפנים להראות שאינו צריך לאורה: (ב) יציע. חדרי' עשה סביב לג' רוחות ובכל רוח ג' זה על זה: (ג) מגרעו'. עשה לבית סביב חוצה כשעלה כותל ההיכל ה' אמות לגובה התא גרע את עוביו וכנס אמה לפנים והניח על אותה כניסה ראשי קורות עליות התא וכן לתא האמצעית: לבלתי אחוז בקירות. דרך נקבים בקירות הבית שמקלקל החומה: (ד) מסע. כמו שהסיעוה מהר: (ה) התיכונה. התחתונה: ובלולים. בלע"ז וויינדיל שטיג: על התיכונה. האמצעית:

מצודת דוד

(א) שקופים אטומים. ר"ל פתוחים כמחילה בהירה כזכוכית וכיונת להשקיף דרך שם ואם כי היו סתומים: (ב) על קיר הבית. ר"ל נסמכת ונשענת על קיר הבית: יציע סביב. וחוזר ומפרש לקירות הבית אשר המה סביב ההיכל מצפון ומדרום ואשר המה סביב הדביר מצפון וממערב ומדרום אליהם סמך מעשה הצלעות בכל סביבה: (ג) היציע התחתונה. הצלעים ההם אשר היו סביב בשלשת הרוחות היו משולשים תחתים ושנים ושלישים תקרות התחתים היו רצפות השנים ותקרות השנים היו רצפות השלישים וכאשר בנו בנין כותלי הבית פחתו אמה מעובי הכותל בכלות חמש אמות מהארץ ועל כניסת האמה ההיא הניחו קורות תקרת התחתים שהם רצפת השנים א"כ נתרחבו השנים אמה אחת של כניסת הכותל וכ"כ פחתו אמה בכלות עשר אמות ועל כניסת האמה ההיא הניחו קורות תקרות השנים שהם רצפות השלישים אם כן נתרחבו השלישים עוד אמה על השנים וכן פחתו אמה בכלות חמש עשרה אמות להניח על כניסת האמה קורות תקרות השלישים וז"ש כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה ור"ל לכותלי הבית מצד החוץ היה מגרע מן העובי מול כלות גבהי כל שורה משורות הצלעי' כדי להניח קורות תקרת הצלעים על כניסת האמה האמור: לבלתי אחוז. ר"ל לבל עשות כדרך הבנאים הבונים בנין נמוך נסמך לגבוה ממנו אשר דרכם לעשות חורים ונקבים בבנין הגבוה להכניס ולאחוז בו קורות תקרת בנין הנמוך: (ד) והבית בהבנותו. בא ליתן טעם למה עשה המגרעות ולא בנה כדרך הבנאים ואמר שהבית במקום שבנאו נבנה מאבן שלמה כמו שהסיעם והביאם מההר כי לא חפץ להכות במקום הבנין דבר בלתי נשלם ולזה נחצב כל אבן בהר בשלימותם ובמדה הנרצה ולא נעשה בהם עוד מלאכה במקום הבנין ולא הי' אם כן נשמע שם קול מקבות וגרזן כי לא נעשה שם דבר כי אם הנחה לבדה ואם היו בונים כדרך הבנאים לעשות נקבים הי' אם כן בהכרח לעשות מלאכה במקום הבנין: (ה) פתח הצלע התיכונה. אשר עלו דרך בה אליה מן התחתונה עומדת לרוח הדרומי מהבית ר"ל בצלע אשר עומדת בעבר הדרומי: ובלולים. כדרך מדרגות עמוד אבל עמדה בחלל התחתונה עלו להפתח ההיא: ומן התיכונה. כדרך זה עלו מן התיכונה אל השלישים כי עמדה עמוד בחלל התיכונה ובה עלו אל הפתח הפתוח מהתיכונה להשלישית:

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורה פון דער וואך :

להמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
אדג אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה
דמלכות אל שם כ"ן שבעשיה

א עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם: ב לא־
נאוה לנבל שפת יתר אף כי־לנדיב שפת־שקר: ג אבן־
חן השחד בעיני בעליו אל־כל אשר יפנה ישכיל: ד מכסה־
פשע מבקש אהבה ושנה בדבר מפריד אלוף: ה תחת
גערה במבין מהכות כסיל מאה:

א כלילא דסבי בני בניא ושיבהורהון דבניא אבהתיהון: ב לא יאי לטפשא ספוותא יתירתא אף לא לשליטא ספוותא דשקרא: ג כיפא דשוחדא חסידא היא באפי מן דשקיל לה לכל אתר דמתפני שיכולא: ד דמכסי חובה בעי רחימותא ודשני מלתא מפרק רחמא: ה עאלא בעתא במאן דמתבין טב מן דלממחי לסכלא מאה חוטרין:

מצודת דוד

(א) בני בנים. אף בני הבנים יחשבו עטרה לראשם להתפאר בהם אם הגונים הם אבל הבנים אין דרכם כי אם להתפאר באבותם כי יותר מתוייבים בכבוד אביהם מכבוד אבי אביהם ולזה עיקר התפארם באביהם: (ב) לא נאוה. לא נאה בעיני הנבל דברי מעלה ויתרון ולא יחפוץ בהם וכ"ש שלא נאה שפת שקר בעיני מי שנדבה לבו בחכמה כי יותר ימאס החכם בשקר משימאס הנבל בדברי מעלה: (ג) אבן חן וגו'. השוחד הוא בעיני בעליו המקבלו כאבן המסוגל להרבות חן הנושאו כי כמו כן ישא הנושאו חן בעיני המקבל ואל כל אשר יפנה ישכיל למצוא טעם וראיה להצדיק את הנותן: (ד) מכסה. אם יחטא איש לאיש והוא מכסה על פשעיו ולא יזכירם הנה בזה תבקש אהבה ר"ל היא סבה להיות מתאהב על הבריות: ושונה בדבר. המספר שפשע ופוגע בו לספרה שנית לכל ישכחה מפריד מעצמו אלופו של עולם כי יעבור על לא תטור: (ה) תחת. גערת המוכיח היא נועלת אימה בלב המבין יותר ממה שיחרד הכסיל אם יוכה מאה מכות:

רש"י

(א) בני בנים. כשהולכין בדרך טובה: (ב) שפת יתר. דברי גאוה: אף כי. כל שכן בשוחד שאדם נשהד להקדום ברוך הוא בדברים ושב לו: (ג) ישכיל. יצליח: (ד) מכסה פשע. שחטא איש לאיש: ושונה בדבר. שנוטר איבה ומזכירו מפריד ממנו אלופו של עולם: (ה) תחת גערה במבין. הכנעת גערה נכרת במבין יותר ממאה מכות שמכין את הכסיל:

פירוש ע"ט

(א) עטרת זקנים בני בנים דער מענטש וואס האט איניקליך פרומע אונ גוטע בעשיינען זייא אים וויא עס וואלט גיוועז אקרוין אויף זיין קאפ ותפארת בנים אבותם אונ די פרומע אונ גוטע אלטערין בעשייגען זייערע קינדער: (ב) לא נאוה לנבל שפה יתר אפילו דעם שלעכטין מענטש גיפעלט ניט אז מען רעט איבעריגע רייד אף כי לנדיב שפת שקר דעם ערענטליכען אונ גוטען מענטש פאסט געוויס ניט ער זאל הערין פאלשע רייד: (ג) אבן חן השוחד בעיני בעליו עס איז דא אזוי אשטיין דער מענטש וואס טראגט ביי זיך דעם שטיין האט ער חן ביי אלע מענטשין, אונ דער מענטש וואס גיט שוחד האט אויך חן ביי דעם מענטש וואס האט דעם שוחד גענומען אל כל אשר יפנה ישכיל וואהין דער מענטש וועט זיך קערין וועט ער בעגליקען, ווארום דער מענטש וואס האט גענומען פון אים דעם שוחד וועט שוין זעהן אים צו טאהן טובות: (ד) מכסה פשע מבקש אהבה אויב ראובן האט געזינדיגט צו שמעון, אונ שמעון פארדעקט די זינד, ער דערמאנט ניט צו ראובן דיא זינד וואס ער האט גיגין אים געזינדיגט, ווערט שמעון האבין געזוכט ואונ געפונען ליבשאפט ביי ראובן, וועט ראובן אליין חרטה האבין אויף זיין זינד אונ וועט ליב האבין זיין חבר שמעון ושונה בדבר מפריד אלוף אויב שמעון דערמאנט פאר ראובן די זינד וואס ער האט גיגין אים געזינדיגט, האט שמעון אפגעשיידט פון זיך אפריינד, ווארום אז ראובן זעהט שמעון געדיינקט די זינד האט דאך שמעון אים פיינד האט ער פיינד שמעון, ווערין זיי ביידע שונאים: (ה) תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה דעם פארשטאנדיגען מענטש צוברעכט אגעשריי מער ווי הונדערט מלקות צו ברעכין דעם נאר, אז אפאטער טוהט אגעשריי אויף זיין קלוגען קינד וועט דער געשריי אויף אים ווירקען ער זאל פאלגין דעם פאטער מער ווי עס ווירקט אויף דעם נארעשען קינד הונדערט מלקות וואס דער פאטער שלאגט אים:

פרק ג א אלו נערות. שאע"פ שהן פסולות (א): יש להן קנס.

כלי אמצעי דת"ת דמלכות דיליה צבאות

(א) דרכינן להו מקראי בגמרא:

פרק ג א אלו נערות שיש להם קנס. הבא על הממזרת

פרק ג א אלו נערות שיש להן קנס דיא נערות אויב מיט זיי מזנה גיוועזן דארף ער געבין קנס פופציג איינער האט זייא גענייט אונ האט טאלער הבא על הממזרת אויב ער האט גענייט

אממזרת

ועל הנתינה ועל הכותית. הבא על הגיורת ועל השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג' שנים ויום אחד הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל הנדה יש להן קנס. אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד: ב ואלו שאין להם קנס. הבא על הגיורת ועל [א] השבויה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד. ר' יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אע"פ שגדולה.

(ב) אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה נ' כסף: הנתינה. מן הגבעונים ועל שם שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים והם אסורים לבוא בקהל: ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גרי אריות הם וכעכו"ם הם חשובים (ג): פחותות מבת שלש שנים. דבחזקת בתולות הן אע"פ שנבעלו בשבי' או בגיותן בתוליהן חוזרים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לא' מהן ונתגרשה (ד) מן האירוסין ועדיין בתולה היא: שאע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת בית דין. וכרת אינו פוטר מן התשלומין. וה"מ שלא היתה שם התראה אבל אם היתה שם התראה פטור מן הקנס דקי"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין ואין אדם לוקה ומשלם (ה): ב יתירות על בנות שלש שנים. דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן והשבויה בשבייתה (ו): הרי היא בקדושתה. ואינ' בחזקת בעול' אע"פ

(ב) כלומר וכ"ש כשרות: (ג) ותימה דא"ם כן עכו"ם נמי ולתני לה דהוי רבותא טפי כו' אלא אף ע"ג דגרי אמת הן אילטריך דסד"א דלקנסינהו שלא יהא להם קנס שלא יטמעו בהן ישראל אבל עכו"ם אין לקנוס. תוס': (ד) משום אשת אחיו צריך לפ' ונתגרשה דאי נתאלמנה יבמה היא לו וזקוקה לו והתו' כתבו דמיירי שיש לה בנים ובנתאלמנה או דמיירי באשת אחיו מאמו. ת"ח: (ה) בגמ' ילפינן ליה מקרא: [א] השבויה. אע"ג דמדאו' שבויה לא הויא בחזקת בעולה כדאיתא בכל דוכתי בשבוים הקילו מ"מ אין לה קנס דמשום גזירה שלא תנשא לכהן עשאו' כבעולה לכל דבריה. תוי': (ו) וה"ה לשפחה בעודה שפחה שגם היא כהפקר כדאיתא בגמרא

אממזרת אונ האט מיט איר מזנה גיווען ועל הנתינה אדער ער האט געגייט אנתינה (פון דיא גבעונים וואס שטייט אין ספר יהושע) אונ ער האט מיט איר מזנה גיווען ועל הכותית אדער ער האט געגייט אכותית אונ האט מיט איר מזנה גיווען הבא על הגיורת אדער ער האט געגייט אנערה וואס האט זיך מגייר גיווען אונ האט מיט איר מזנה גיווען ועל השבויה אדער ער האט געגייט אזעלכע וואס איז געפאנגען גיווארין אונ האט מיט איר מזנה גיווען ועל השפחה אדער ער האט געגייט אשפחה כנענית אונ האט מיט איר מזנה גיווען שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו אונ דיא געפאנגענע וואס איז אויסגעלייזט גיווארין פון געפיינקעניס אונ די וואס האט זיך מגייר גיווען אונ די דינסט וואס איז פריי גיווארין פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד זענען אלט גיווען ווייניגער ווי דריי יאהר מיט אטאג נוען זיי זענען אויסגעלייזט גיווארין אדער מגייר גיווען אדער פריי גיווארין נאכדעם האט ער מיט זייא מזנה גיווען הבא על אחותו אדער ער האט געגייט זיין שוועסטער אנערה אונ האט מיט איר מזנה גיווען ועל אחות אביו אדער ער האט געגייט זיין פאטערס שוועסטער אונ האט מיט איר מזנה גיווען ועל אחות אמו אדער ער האט געגייט זיין מוטערס שוועסטער אונ האט מיט איר מזנה גיווען ועל אחות אשתו אדער ער האט געגייט זיין ווייבס שוועסטער אונ האט מיט איר מזנה גיווען ועל אשת אחיו אדער ער האט געגייט זיין ברודערס ווייב וואס זיין ברודער האט איר גיגעבן נאך דיא קידושין פאר דער חתונה אונ זיא איז גיווען אנערה בתולה אונ ער האט מיט איר מזנה גיווען ועל אשת אחי אביו אדער ער האט געגייט זיין פאטערס ברודערס ווייב וואס ער האט איר גיגעבן נאך דיא קידושין פאר דער חתונה אונ זיא איז גיווען אנערה בתולה אונ ער האט מיט איר מזנה גיווען ועל הנדה אדער ער האט געגייט אנערה וואס זיא איז גיווען אנדה אונ ער האט מיט איר מזנה גיווען, די אלע יש להן קנס וועלכע פון זיי ער האט געגייט אונ האט מיט איר מזנה גיווען דארף ער צאהלין קנס אף על פי שהן בהכרת אפילו עס קומט אים אויף זיי כרת אין בהם מיתת בית דין אבער עס איז ניט דא ביי זיי מיתה בית דין, דריבער צאהלט ער קנס: ב ואלו שאין להם קנס אונ אויף די נערות אז ער גייט זייא אונ איז מיט זייא מזנה קומט ניט קנס. וועלכע הבא על הגיורת אז ער האט געגייט אונ האט מזנה גיווען מיט אזעלכע וואס האט זיך מגייר גיווען ועל השבויה אדער ער האט געגייט אונ האט מזנה גיווען מיט אגעפאנגענע ועל השפחה אדער ער האט געגייט אונ האט מזנה גיווען מיט אשפחה כנענית שנפדו זייא זענען אויסגעלייזט גיווארין פון זייער געפיינקעניס ושנתגיירו זייא האבין זיך מגייר גיווען ושנשתחררו זייא זענען פריי גיווארין פון זייער דינונג יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד ווען זיי זענען גיווען עלטער ווי דריי יאהר מיט אטאג נאכדעם האט ער איינע פון זייא געגייט אונ האט מיט איר מזנה גיווען דארף ער ניט צאהלין די פופציג טאלער. ווארום געווים האבין זיי נאך פריער מזנה גיווען, זענען זיי שוין ניט גיווען בתולות, דריבער קומט ניט צו צאהלין קנס רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט שבויה שנפדית אגעפאנגענע וואס איז אויסגעלייזט גיווארין הרי היא בקדושתה איז זיא אין איר הייליגקייט זיא האט געווים ניט מזנה גיווען אף על פי שגדולה אפילו זיא

איז

הבא על בתו. על בת בתו. על בת בנו. [ב] על בת אשתו. על בת בנה. על בת בתה אין להם קנס מפני שמתחייב בנפשו שמיתתו בידי ב"ד וכל המתחייב בנפשו אינו משלם ממון. שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש : ג נערה שנתארס' [ג] ונתגרש'. ר' יוסי הגלילי אומר [ד] אין לה קנס. ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה [ה] לעצמה : ד המפתה נותן שלשה דברים. והאונס ארבעה. המפתה נותן בושת ופגם וקנס מוסיף עליו אונס (ס"א הנותן) שנותן את הצער. מה בין אונס למפתה. האונס נותן את הצער. המפתה אינו נותן את הצער. האונס נותן

שמשנית כשהיא גדולה ואין הלכה כר' יהודה : ולא יהיה אסון ענוש יענש. הא אם יהיה אסון בא' מב' אלו הנגפים המריבין שנהרג אחד מהן לא יענש ההורג בממון שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה. ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת בית דין בין בשוגג למזיד לעולם פטור מתשלומין (ז) אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות (ח) אינו פטור מן התשלומין עד שיהיה שם עדים והתראה וילקה ואז אינו משלם : ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא אשר לא אורשה הא אורשה ס"א טוב אין לה קנס : ר' עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשי' אשר לא אורשה לאביה הא אורשה לעצמה והלכה כרבי עקיבא : ד האונס נותן את הצער. שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלה ברצון : המפותה. אין לה צער (ט) שהרי נאמר עינוי בתורה אלא אונס ולא נאמר עינוי אלא מפותה : האונס נותן

דיי"א : [ב] על בת אשתו. ה"מ למיתני אשת אביו וכלתו דהא אסיר נמי עריות דע"י קידושין אלא תנא ושייר. תוס' : (ז) עיקר דרשא ממכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת (ויקרא כד) הקישן הכ' מה מכה בהמה לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד כו' גמרא דל"ס ועתוי"ט : (ח) פירש מלקות. בלא כרת אבל כרת בלא מלקות לא משכחת דכל חייבי כריתות לוקין : [ג] ונתגרשה. דאלו לא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס רש"י ודוקא נתארסה אבל נשאת שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אין לה קנס טור. ונתגרשה לאו דוקא וה"ה נתאלמנה : [ד] אין כו'. וכר"פ דקתני אשת אחיו כו' יש לה קנס. ר"ע היא רש"י : [ה] לעצמה. משמע אבל צער ובשת ופגם לאביה הר"מ וטעמא דבקרא לא כתוב בהדיא אלא קנס. ועתוי"ט : (ט) ס"ק שאינו דומה כו'

איז אנרויסע דריבער אז איינער האט איר גענייט און האט מיט איר מזנה געווען דארף ער צאהלין קנס פופציג טאלער הבא על בתו אז ער האט מזנה געווען מיט זיין טאכטער וואס איז געווען א נערה אבתולה און ער האט איר גענייט על בת בתו אדער ער האט גענייט זיין טאכטערס טאכטער אנערה און האט מיט איר מזנה געווען על בת בנו אדער ער האט גענייט זיין זוהנס טאכטער אנערה און האט מיט איר מזנה געווען על בת אשתו אדער ער האט גענייט זיין ווייבס א טאכטער וואס זיא האט פון איין אנדער מאן) און ער האט מיט איר מזנה געווען על בת בנה אדער ער האט גענייט זיין ווייבס זוהנס א טאכטער און האט מיט איר מזנה געווען על בת בתה אדער ער האט גענייט זיין ווייבס טאכטערס א טאכטער און האט מיט איר מזנה געווען. ביי דיא אלע אין להם קנס דארף מען ניט געבין קנס מפני שמתחייב בנפשו ווייל ער האט פארשולדיגט זיין לעבין שמיתתו בידי בית דין ווארום אים קומט מיתה דורך בית דין וכל המתחייב בנפשו און ווער עס האט פארשולדיגט זיין לעבין ווען עס קומט מיתה) אין משלם ממון צאהלט קיין געלט שנאמר ולא יהיה אסון ווארום עס שטייט אין דער תורה אויב אין דעם מענטש וועט ניט זיין קיין מארד ער האט דעם מענטש ניט געהרגת ענש יענש זאל ער געשטראפט ווערין צו בצאהלין, אבער אז ער האט דעם מענטש געהרגת, ווייל עס קומט אים מיתה. דארף ער ניט בצאהלין: ג נערה שנתארסה א נערה וואס מען האט איר מקדש געווען ונתגרשה און זיא איז גיגט גיווארין נאך די קידושין פאר די חתונה. דער נאך האט מען איר גענייט און מען האט מיט איר מזנה געווען רבי יוסי הגלילי אומר רבי יוסי הגלילי זאגט אין לה קנס עס קומט איר ניט צו בצאהלין קנס רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט יש לה קנס עס קומט איר צו בצאהלין קנס וקנסה לעצמה און דער קנס גיהער צו איר אליין ניט צום פאטער: ד המפתה אז מען רעט איבער אנערה און מען איז מיט איר מזנה מיט איר ווילען נותן שלשה דברים דארף ער געבין דרייא זאכין האונס אז ער נייט אנערה און איז מיט איר מזנה ניט מיט איר ווילען ארבעה דארף ער געבין פיר זאכין המפתה אז ער רעט איבער אנערה און איז מיט איר מזנה נותן דארף ער געבין בושת פאר וואס ער האט איר פארשעמט ופגם און ער דארף געבין פאר וואס זיא איז איצט ווייניגער ווערט ווי פריער ווען זיא איז געוועזן אבתולה וקנס און ער דארף געבין קנס פופציג טאלער מוסיף עליו אונס דער וואס האט גענייט אבתולה און האט מיט איר מזנה געווען ניט מער ווי דער וואס האט איר איבער גירעט שנותן את הצער ער דארף בצאהלין פאר וואס ער האט איר מצער געווען ווען ער האט איר בועל געווען מה בין אונס למפתה וואס איז דער חילוק צו ער נייט צו ער רעט איבער האונס אז ער האט איר גענייט נותן את הצער דארף ער בצאהלין פאר דעם צער וואס דיא נערה האט גיהאט ביי דעם ערשטין מאהל וואס ער האט איר בועל געווען והמפתה און דער וואס רעט איבער אבתולה און איז מיט איר מזנה אינו נותן את הצער דארף ניט בצאהלין פאר דעם צער, ווארום ווייל זיא האט גיוואלט מזנה זיין איז דאס ביי איר קיין שמערצין האונס דער וואס נייט אבתולה און איז מיט איר מזנה נותן

מיד והמפתה לכשיוצא. האונס שותה בעציצו, והמפתה אם רצה להוציא מוציא: ה כיצד שותה בעציצו. אפי' היא חגרת אפילו היא סומא. ואפי' (ס"א היתה) היא מוכת שחין. [ו] נמצא בה דבר ערוה או שאינו ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו: ו יתומה שנתארסה ונתגרשה. רבי אלעזר אומר המפתה פטור והאונס חייב: ז איזה בושת הכל לפי המבייש והמתבייש. פגם רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת כמה היתה יפה וכמה היא יפה.

מיד. לאתויה אע"פ שכנסה: לכשיוצא. כלומר כשלא יכנוס שאם יכנוס אינו נותן קנס (י) כדכתיב מהר ימהרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול אבל גבי אונס כתיב ונתן נ' כסף ולו תהיה לאשה: שותה בעציצו. בכלי מאוס שבחר בו כלומר על כרחו ישאנה (יא): ה מוכת שחין. מצורעת: ו יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה הוא הא אחילתי' גביה דמדעתה נתפתתה לו ופטור. ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרש' אונס חייב ומפתה פטור כיתומה (יב) דהא קנסה לעצמה כדקאמר ר' עקיבא לעיל וכן הלכה: ז הכל לפי המבייש. אדם בזוי המבייש בשתו קשה מאדם בזוי ומאדם חשוב כך מצאתי בפירושי רבותי. ובפ' החובל מצאתי דאדם קל שבייש בשתו מרובה וכן עיקר: והמתבייש. לפי חשיבותו בשתו: כאלו היא שפחה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה (יג) בתולה לשפח' בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו (יד) ובגמ' פריך מכלן דנותן בושת ופגם ולפר' אימא נ' כסף אמר רחמנא לכל מילי ומתרץ אמר קרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה נ' כסף הנאת שכיבה

והמפותה אין לה צער. והכי איתא בגמרא אין דומה כו' לפי שפקחות שבהן אומרות מפות' אין לה צער: (י) כאלו בושת ופגם נותן מיד גמרא: (יא) כדכתיב לא יוכל לשלחה. רש"י: [ו] נמצא בה. אחר שכנסה הר"מ דאלו זנתה קודם שכנסה עדיין אשה שראויה לו היא שהרי כל שלא כנסה לאו אשתו היא: (יב) ומכאן מוכיח הרא"ש דלא כהר"מ שכתב כמ"ג דקנסת דוקא לעצמה אבל בושת ופגם לאבי'. דא"כ לא ה"ל למתני דמפת' פטור בסתם כיון דחייב בושת ופגם ועתוי"ט: (יג) תימה דמה שותה היא ולכי אשה חשובה ממשפחה גדולה איכא נפסלת בפגמה אלא שזה שפחה הנישאת לעבד וי"ל דכל אשה שמין לפי מה שהיא בענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כוותה הנפגמה והא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו בת מלכים תו': (יד) פירש רש"י שזהיר בעבודתו ואף הוא רוצה לעשות לו נחת רוח להטעימו

מיד מוז באלד בצאהלין דעם קנס והמפתה אונ דער וואס רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה לכשיוצא אז ער ציהט איר אוים פון זיך, ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב בצאהלט ער דעם קנס, אבער אז ער נעמט זיא פאר אווייב דארף ער ניט געבין דעם קנס האונס דער וואס גייט אבתולה אונ איז מיט איר מזנה שותה בעציצו טרינקט פון זיין מיאוסע כלי וואס ער האט אוים גיקליבען, אפילו זיא איז מיאוס מוז ער איר אויך נעמען פאר אווייב והמפתה אונ דער וואס רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה אם רצה להוציא אויב ער וויל איר אוים ציהען פון זיך, ער וויל איר ניט נעמען פאר אווייב מוציא קען איר אוים ציהען, נעמט ער זיא ניט פאר אווייב: ה כיצד שותה בעציצו ווי מיינט מען ער טרינקט אין זיין מיאוסע כלי אפילו היא חגרת אפילו זיא איז לאם אפילו היא סומא אפילו זיא איז בלינד אפילו היתה מוכת שחין אפילו זיא איז מצורע מוז ער איר אויך נעמען פאר אווייב, אבער נמצא בה דבר ערוה אז זיא האט מזנה גיוועזן נאך דעם ווי ער האט מיט איר חתונה געהאט או שאינה ראויה לבוא בישראל אדער זיא טאר ניט גענומען ווערין פאר אווייב צו א יוד אינו רשאי לקיימה טאר ער איר ניט האלטין פאר אווייב שנאמר ווארום עס שטייט אין דער תורה ולו תהיה לאשה צו אים צו דעם מענטש וואס האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן זאל זיא זיין אווייב אשה הראויה לו נאר אזוי אווייב וואס זיא מעג זיין אווייב צו אים (צו אישראל): ו יתומה שנתארסה איתומה וואס מען האט איר מקדש גיוועזן ונתגרשה אונ זיא איז גיגט גיוואריין נאך די קידושין פאר דיא חתונה ווען זיא איז נאך גיוועזן אנערה בתולה. רבי אליעזר זאגט המפתה אוב מען האט איר איבער גרעט אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועזן. ווייל זיא איז איתומה גיהער דאך דער קנס צו איר. אונ זיא האט דאך מזנה גיוועזן מיט איר ווילען האט זיא מוחל גיוועזן דעם קנס, דריבער פטור דארף ער ניט געבין דעם קנס והאונס חייב אבער אז ער האט איר גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן דארף ער געבין קנס ועיין בהרע"ב: ז איזהו בושת ווי בצאהלט מען פאר וואס ער האט איר פאר שעמט הכל לפי המבייש והמתבייש דאס דארף בית דין זעהן וואס פאר אמענטש ער איז אונ ווער זיא איז. אזוי זאלין זיי שאצין, ווארום ניט אלע מענטשין זענען גלייך ביי דעם פארשעמונג פגם וויא צאהלט מען וואס זיא איז ווייניגער ווערט רואין אותה מען זעהט איר כאילו היא שפחה גלייך וויא זיא וואלט גיוועזן אשפחה כנענית נמכרת וואס זיא דארף פארקויפט ווערין צו אבעל הבית כמה היתה יפה ווי פיל זיא איז ווערט גיוועזן ווען זיא איז גיוועזן אבתולה וכמה היא יפה אונ ווי פיל זיא איז איצט ווערט אז זיא איז שוין ניט אבתולה וויא פיל זיא איז איצט ווערט ווייניגער ווי פריער דאס זאל ער בצאהלין ונאר וואס איז דעם בעל הבית די נפקא מינה צו די שפחה איז אבתולה צו זיא איז ניט אבתולה, נאר מען מיינט אז דער בעל הבית קויפט דיא שפחה ער זאל איר געבין פאר אווייב צו זיינעם אקנעכט וואס ער האט אים ליב, אונ ער וויל אים געבין אבתולה פאר אווייב, וויא פיל דער בעל הבית

וויל

קנס שוה בכל אדם. וכל שיש לו קצבה מן התורה שוה בכל אדם: ח כל מקום שיש מכר אין קנס. וכל מקום שיש קנס אין מכר. קטנה יש לה [ז] מכר ואין לה קנס. נערה יש לה קנס ואין לה מכר, הבוגרת [ח] אין לה לא מכר ולא קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ואינו משלם קנס. האומר גנבתי (וטבחתי ומכרתי) משלם את הקרן ע"פ עצמו ואינו משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. המית שורי את פלוני או שורו של פלוני. הרי זה משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני

לבד היא ג' כסף (טו) חוץ מהכיבת. והפגם והצער: ח כל מקום שיש מכר. לאב בבתו דהיינו בקטנותה: אין לו בה קנס. דאין קנס לקטנה ולית הלכתא כהא מתני' דהא מתני' ר' מאיר הוא דאמר קטנה אין לה קנס אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס (טז) והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד בת י"ב שנה ויום א' ותביא ב' שערות: וכ"מ שיש קנס. משהיא נערה. והוא כשתהי' בת י"ב שנה ויום א' והביאה ב' שערות שזו יש לה קנס: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: הבוגרת. מבת י"ב שנה וששה חדשים ויום א' והביאה ב' שערות היא הנקראת בוגרת (יז) ואין אביה יכול למוכרה ואין לה קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מבעיא האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעז של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם ע"פ עצמו אלא אפי' האומר פתיתי דפגים לה טפי שלעז של מפותה גדול וסד"א דלא מהימני' ליה להחזיק הלעז קמ"ל דניחא לה לדידה להחזיק הלעז כדי להשתכר הממון (יח): ואינו מש"ם קנס. דמודה בקנס פטור דה"ק אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע א"ע: המית שורי את פלוני. והרי חייב כופר: משלם ע"פ עצמו דקסבר כופרא ממונא (יט): עבדו של פלוני. והרי חייב ל' סלע:

טעם בתולה: (טו) והאי קרא כאונס כתיב מפתה מנלן וכ"ל דכיון דאשכחן דבשת ופגם לאו בכלל קנס לאונס נינהו והנהו שקלים דכתיבי במפתה ילפי' בג"ש מהני דגבי אונס א"כ הנהו דמפת' נמי לאו בכלל קנס נינהו: (טז) בגמרא מפ' טעמייהו מקראי: [ז] מכר. דתניא יכול ימכור אדם בתו כשהיא נערה אמרת מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. רש"י: (יז) אית ספיר תרגום ירושלמי נכר נגר: [ח] אין לה כו'. דייקי' מינה הא בשת ופגם אית לה ודוקא אנוסה אבל מפותה אין לה כלום פר"ח דהא בוגרי' אין לאפי' כלום דאי מפותה מחלה: (יח) ותמתני' פתיתה במקום שהבושת ופגם לעצמו אבל משנה שתמא תנן וכי הוי לאבי' מאי נייחא איכא לה כו' ובגמרא ליתא אלא קמ"ל וכ"ל דה"ק קמ"ל דלא איכפת לן בחזקת הלעז אלא כל שהוא מודה בממון מחייבין לי' לשלם: (יט) ובאומר גנבתי קמ"ל

וויל געבין טייערער פאר אבתולה וויא פאר ניט אבתולה אזוי פיל זאל געבין דער וואס האט מיט איר מזנה גיוועז קנס שוה בכל אדם די פופציג טאלער דאס איז גלייך בייא אלע מענטשין ניט מער אונ ניט ווייניגער וכל שיש לו קצבה מן התורה אונ אלע געלט וואס די תורה האט אויס גיזעצט ווי פיל מען זאל געבין שוה בכל אדם איז דאס גלייך בייא אלע מענטשין רייך אונ ארעם: ח כל מקום שיש מכר ווא דער פאטער קען פאר קויפין זיין טאכטער פאר אדינסט, דהיינו ווען זיא איז אקטנה, פאר צוועלף יאהר מיט אטאג אין קנס איז ניט דא קיין קנס, ווארום אז מען נייט אדער מען רעדט איבער אקטנה [אבתולה וואס איז נאך ניט אלט צוועלף יאהר] אונ מען איז מיט איר מזנה קומט ניט צו בצאהלין קנס וכל מקום שיש קנס אונ ווא עס קומט קנס, דהיינו ער האט מזנה גיוועז מיט אנערה פון צוועלף יאהר מיט אטאג אונ עלטער אין מכר טאר איר דער פאטער ניט פארקויפין קטנה יש לה מכר אקטנה וואס איז נאך ניט אלט צוועלף יאהר מעג איר דער פאטער פארקויפין ואין לה קנס אונ אז מען האט מיט איר מזנה גיוועז קומט איר ניט צו בצאהלין קנס נערה יש לה קנס אנערה אז זיא איז שוין עלטער פון צוועלף יאהר אונ מען האט מיט איר מזנה גיוועז קומט צו בצאהלין קנס ואין לה מכר אונ דער פאטער קען איר ניט פארקויפין בוגרת אז זיא איז אלט צוועלף יאהר מיט זעקס חדשים מיט אטאג אין לה לא מכר ולא קנס קען איר דער פאטער ניט פארקויפין אונ אז מען האט מיט איר מזנה גיוועז קומט איר ניט צו בצאהלין קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני ווען איינער איז אליין מודה אונ זאגט איך האב איבער גירעט אדער ער זאגט איך האב גענייט יענעמס טאכטער אונ האב מיט איר מזנה גיוועז משלם בושת ופגם על פי עצמו דארף ער בצאהלין וואס ער האט איר פארשעמט אונ וואס זיא איז איצט ווייניגער ווערט ווי פריער, דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועז ואינו משלם קנס אבער די פופציג טאלער קנס בצאהלט ער ניט, ווארום קנס צאהלט מען נאר דורך עדות אבער ניט דורך זיך אליין ניט ווען מען איז אליין מודה האומר גנבתי ווען איינער איז אליין מודה אונ זאגט איך האב גענגבת וטבחתי ומכרתי אדער ער איז מודה אז ער האט נישאכטין אדער פארקויפט די בהמה וואס ער האט גענגבת משלם את הקרן בצאהלט ער דעם קרן וואס ער האט גענגבת על פי עצמו דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועז ואינו משלם תשלומי כפל אונ ער בצאהלט ניט טאפעל ותשלומי ארבעה וחמשה אונ בצאהלט ניט פיר אדער פינף מאהל אזוי פיל, ווארום דאס איז קנס אונ דער וואס איז אליין מודה צאהלט ניט קנס המית שורי את פלוני ווען איינער איז מודה אונ זאגט מיין אקס האט געהרגת אמענטש או אדער ער זאגט מיין אקס האט געהרגת שורו של פלוני דעם אקס פון יענעם מענטש הרי זה משלם על פי עצמו דארף ער בצאהלין דורך זיך אליין ווייל ער האט מודה גיוועז המית שורי עבדו של פלוני אז ער איז מודה אונ זאגט מיין אקס האט געהרגת דעם עבד כנעני פון יענעם

מענטש

דאפ"ג דבכלל הכפל יש בו קרן וס"ד דאגב דחייב בקרן ישלם גם כן הקנס קמ"ל דלא וריבתא אשמעינן דלא חיישינן להחזקת לעו דה"א אפי' מקרן ליפטר :

אינו משלם ע"פ עצמו זה [ט] הכלל כל המשלם [י] יתר על מה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו :

פטור דקנס נימהו שאפי' אינו שוה סלע נותן ל' :

[ט] הכלל. מולית שם רע ויולא בשן ועין דלא תני איכא למימר דאתיא כזה הכלל תו' : [י] יתר כו'. סתות כמי מסכתת לא דקיימא לן פלגא נזקא קנסא ועיין בגמרא :

מענטש אינו משלם על פי עצמו דארף ער ניט בצאהלין דורך זיך אליין, ווארום דאס איז קנס און דער וואס איז אליין מודה צאהלט ניט קנס זה הכלל דאס איז דער כלל כל המשלם יותר על מה שהזיק ווער עס דארף בצאהלין מער ווי ער האט שאדין גימאכט, איז דאך דאס קנס אינו משלם על פי עצמו צאהלט ער ניט דורך זיך אליין אז ער איז אליין מודה נאר דורך עדות אז ער האט אליין ניט מודה גיוועזן נאר עדות האבין אים בעשולדיגט דארף ער בצאהלין :

רש"י | גמרא כתובות דף ל"ט ע"ב | רש"י

אשתו הוא. וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא: לכשלא יכנוס. שתמאן

הלכה ה' כלה כלי התיצון דא"ת דמלכות דבריאה השתפא

האונס נותן מיד המפתה לכשיוציא וכו' לכשיוציא אשתו היא אמר אביי אימא לכשלא יכנוס תניא נמי הכי אע"פ שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס בושת ופגם נותן מיד ואחד האונס וא' המפתה בין היא ובין אביה יכולים לעכב בשלמא מפתה כתיב אם מאן ימאן אביה אין לי אלא אביה היא עצמה מניין ת"ל ימאן מ"מ אלא אונס בשלמא איהי כתיב ולו תהיה מרעתה אלא אביה מנלן אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר

שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו: יכולין לעכב שלא יכניסנה: תהיה. משמע היא מהוה

האונס נותן מיד אז איינער האט גענייט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועזן, דארף ער איר באלד געבין דיא פופציג טאלער המפתה און אויב ער האט איבערגירעט אבתולה און זיא האט איינגעווילגט ער זאל מיט איר מזנה זיין לכשיוציא אז ער וועט זיא גטין וועט ער איר געבין דיא פופציג טאלער. פרעגט די גמרא לכשיוציא אז ער וועט זיא גטין אשתו היא איז זיא דען זיין ווייב וואס דו זאגסט ער וועט זיא גטין אמר אביי אימא לכשלא יכנוס האט אביי גיזאגט מען מיינט אויב ער וועט איר ניט נעמען פאר אווייב, וועט ער איר געבין פופציג טאלער, אבער אז ער וויל זיא נעמען פאר אווייב דארף ער איר די פופציג טאלער ניט געבין תניא נמי הכי מיר האבין אויך אזוי גילערנט אף על פי שאמרו המפתה נותן לכשלא יכנוס אפילו מען האט גיזאגט אז צו המפותה (וואיבערגירעטע בתולה) גיט מען נאר די פופציג טאלער ווען ער וויל זיא ניט נעמען פאר אווייב, אדער דער פאטער וויל זיא אים ניט געבין פאר אנווייב, פון דעסטוועגין בושת ופגם נותן מיד פאר דעם פארשעמען וואס ער האט איר פארשעמט און וואס זיא איז איצט וועלוועלער גיווארין פון פריער דאס מוז ער באלד בצאהלין ואחד האונס ואחד המפתה סיי ער האט גענייט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועזן, און סיי ער האט איבערגירעט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועזן בין היא ובין אביה יכולים לעכב סיי זיא און סיי איר פאטער קענען פארהאלטין (זיא קען זאגין זיא וויל ניט זיין זיינע אווייב און איר פאטער קען אויך זאגין ער וויל ניט דער מענטש זאל חתונה האבין מיט זיין טאכטער), פרעגט דיא גמרא בשלמא מפתה כתיב אם מאן ימאן אביה אויב ער האט איבערגירעט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועזן, שטייט אין פסוק אויב דער פאטער וועט ניט וועלין ער זאל זיא אים געבין פאר אנווייב מוז ער איר געבין פופציג טאלער אין לי אלא אביה ווייסין מיר נאר אז דער פאטער קען שטערין זיין טאכטער זאל ניט חתונה האבין מיט אים היא עצמה מנין פון וואנען ווייסין מיר אז זיא קען אויך זאגין איך וויל ניט חתונה האבין מיט אים און ער מוז איר געבין פופציג טאלער תלמוד לומר ימאן מכל מקום שטייט אין פסוק אם מאן ימאן, צו וואס שטייט צווייא מאהל דער ווארט ניט וועלין, נאר איין מאהל ווייזט מיר אויב דער פאטער וועט ניט וועלין, דאס אנדערע מאהל ווייזט מיר אויב זיא וועט ניט וועלין, דארף ער געבין די פופציג טאלער אלא אונס אבער אז ער האט גענייט אבתולה און האט מיט איר מזנה גיוועזן בשלמא איהי כתיב ולו תהיה מדעתה אויב זיא וויל ניט זיין זיינע אווייב שטייט אין דיא תורה, אז ער קען זיא ניט גיטין, ווארום עס שטייט אין פסוק צו אים (צו דעם מענטש וואס האט זיא גענייט) זאל זיא זיין אווייב, אויב זיא וויל וועט זיא ווערין זיין ווייב, אבער אז זיא וויל ניט ווערין זיין ווייב, קען ער זיא ניט נייטין אלא אביה מנלן אבער פון וואנען ווייסין מיר אז דער פאטער קען אויך זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב אמר אביי שלא יהא חוטא נשכר

אביי

רבא אמר ק"ו ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד בין היא ובין אביה יכולים לעכב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה לא כ"ש רבא לא אמר כאביי כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא אביי לא אמר כרבא מפתה דאיהו מצי מעכב אביה נמי מצי מעכב אונס דאיהו לא מצי מעכב אביה נמי לא מצי מעכב. תניא אידך אע"פ שאמרו אונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום כשיוציא מי מצי מפיק לה אימא כשתוציא היא אין לה עליו כלום. מת יצא כסף קנסה בכתובתה רבי יוסי בר' יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה

רש"י: את עלמה לו: מצי מעכב. שאם רוצה אינו כונס כדאמרי' לקמן ימהרנה לו מדעתו: אביה נמי לא מצי מעכב. אי לאו שלא יהא חוטא נשכר: אף על פי שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאני' אין לה עליו כלום. ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה

רש"י: שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה היא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה: מי מצי מפיק לה. לא יוכל לשלחה כתיב: כשתצא היא. אם יצתה מאליה ותבעה הימנו גט: טעמא מאי תקינו רבנן כתובה. לשאר נשים:

אביי זאגט דער זינדיגער זאל ניט פארדינען ווייל ער האט געזינדיגט אונ האט זיא גענייט אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן, זאל ער זיא נאך נעמען פאר אנווייב אויך, דאס זאל ניט זיין, דריבער אויב זיא וויל ניט אדער דער פאטער וויל ניט, קען ער זיא ניט נעמען פאר אנווייב, סיידין ביידע ווילען רבא אמר קל וחומר רבא זאגט עס איז אפ צו לערנען מיט אקל נחומר ומה מפתה שלא עבר אלא על דעת אביה בלבד מאראך אז איינער האט איבערגירעט אבתולה אונ ער האט מיט איר מזנה גיוועזן, האט ער דאך נאר געזינדיגט צום פאטער אליין, ווארום זיא האט דאך איינגעווילינגט, פון דעסטוועגין איז דער דין בין היא ובין אביה יכולין לעכב סיי זיא אליין אונ סיי איר פאטער אליין קענען זאגין זייא ווילען ניט זיא זאל ווערין זיין חייב אונס שעבר על דעת אביה ועל דעת עצמה אבער אז ער האט גענייט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן האט ער דאך געזינדיגט צום פאטער אונ צו איר לא כל שכן איז דען ניט געוויס אז סיי זיא אליין אונ סיי דער פאטער אליין זאלין קענען זאגין זייא ווילען ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב רבא לא אמר כאביי רבא וויל ניט זאגין ווי אביי דריבער זאל דער פאטער אליין קענען זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב ווייל דער זינדיגער זאל ניט פארדינען כיון דקא משלם קנס לאו חוטא נשכר הוא ווייל ער מוז בצאהלין דיא פופציג טאלער פארדינט ער דאך שוין ניט פון די עבירה אביי לא אמר כרבא אביי וויל ניט זאגין ווי רבא, מיר זאלין אפלערנען אונס פון מפתה, ווייל עס איז ניט גלייך אונס צו מפתה מפתה דאיהו מצי מעכב אז איינער רעט איבער אבתולה אונ איז מיט איר מזנה אונ ער זאגט נאכדעם ער וויל זיא ניט נעמען פאר אנווייב, קען מען אים ניט נייטין ער זאל זיא יא נעמען אביה נמי מצי מעכב קען דער פאטער אויך זאגין ער וויל זיא אים ניט געבין פאר אנווייב אזוי ווי דער פאטער קען אים ניט גייטין ער זאל זיא נעמען פאר אנווייב, אזוי קען ער ניט גייטין דעם פאטער ער זאל זיא אים געבין פאר אנווייב אונס דאיהו לא מצי מעכב אבער אז איינער האט גענייט אבתולה אונ האט מיט איר מזנה גיוועזן, וואס ער קען ניט זאגין ער וויל זיא ניט נעמען פאר אנווייב, נאר ער מוז זיא נעמען פאר אנווייב אביה נמי לא מצי מעכב דער פאטער קען אויך ניט זאגין ער וויל ניט זיא זאל ווערין זיין ווייב, נאר ער מוז זיא געבין פאר אנווייב. אזוי גוט ווי דער פאטער קען אים נייטין ער זאל זיא נעמען פאר אנווייב, אזוי קען ער גייטין דעם פאטער ער זאל זיא אים געבין פאר אנווייב תניא אידך נאך אין אברייתא האבין מיר גילערנט אף על פי שאמרו אונס נותן מיד אפילו מען האט גיזאגט אז איינער נייט אבתולה אונ איז מיט איר מזנה מוז ער איר באלד געבין די פופציג טאלער כשיוציא הוא אין לה עליו כלום אז ער האט זיא גענומען פאר אנווייב אונ האט זיא גינגט האט זיא גאר ניט צו מאנען ביי אים, זיא האט ניט צו מאנען די כתובה. פרעגט די גמרא כשיוציא אז ער וועט זיא גטין מי מצי מפיק לה מעג ער זיא דען גטין, ענפערט דיא גמרא אימא כשתוציא היא מען מיינט אז זיא גייט אוועק פון אים, זיא וויל ער זאל איר גטין, מעג ער זיא גטין אין לה עליו כלום נאר זיא האט אויף אים גאר נישט, כתובה דארף ער איר ניט געבין מת אויב ער איז גישטארבין נאך דער חתונה יצא כסף קנסה בכתובתה איז אפגירעכונט דאס געלט פון די כתובה אויף דעם קנס וואס זיא האט גענומען ודי פופציג טאלער קנס וואס זיא האט גענומען, דאס איז איר כתובה] רבי יוסי ברבי יהודה אומר יש לה כתובה מנה רבי יוסי ברבי יהודה זאגט זיא נעמט פון זיין פארמעגין הונדערט גילדין פאר איר כתובה במאי קמיפלגי אין וואס קריגען די רבנן מיט רבי יוסי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה די רבנן האלטין פאר וואס האט מען גיזאגט מען זאל געבין אנווייב כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה עס זאל אים ניט גרינג זיין איר צו גטין, אז דער מאן וועט אמאהל בייז ווערין אויף זיין ווייב אונ וועט איר וועלין גטין וועט ער ניט

והא לא מצי מפיק לה ורבי יוסי בר יהודה סבר הא נמי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך:

קֶענֶען ווייל עֶר וֶועט אִיר דַארְפִין גֶעבִּין כְּתוּבָּה, אַמָאהְל וֶועט עֶר נִיט הָאבִּין צוּ גֶעבִּין כְּתוּבָּה, אוּנ אַמָאהְל וֶועט אִים אַשָאד זַיין צוּ גֶעבִּין כְּתוּבָּה, דֶערְוַוייל וֶועט וֶוערִין שָׁלוֹם בֵּיי זֵיי וְהָא לֹא מָצֵי מַפִּיק לַהּ אָבֶּער דִי אִשָּׁה וָואס עֶר הָאט אִיר גֶענֵייט וֶוען זִיא אִיז גִיוֶוען אַבְּתוּלָה אוּנ הָאט מִיט אִיר מְזַנֶּה גִיוֶוען אוּנ הָאט אִיר גֶעמוּזְט גֶעמֶען פַאר אַוַוייבּ, טָאר עֶר זִיא נִיט גֶטִין, דְרִיבֶּער פוּן אִירֶעטְוֶועגִין הָאט מֶען גָאר נִיט גֶעמַאכְט אַכְּתוּבָּה, אוּנ אַז זִיא ווִיל דֶער מַאן זָאל זִיא גֶטִין, אָדֶער דֶער מַאן אִיז גִישְׁטָארְבִּין קוּמְט אִיר קֵיין כְּתוּבָּה וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר אוּנ רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הָאלְט הָא נַמִּי מְצַעֵר לָהּ עַד דְאָמְרָה הִיא לֹא בָּעִינָא לָךְ אוֹיבּ דִיא אִשָּׁה וָואס הָאט מְזַנֶּה גִיוֶוען וֶועט נִיט הָאבִּין אַכְּתוּבָּה, וֶועט דֶער מַאן אִיר שְׁטַארְק פַּיינִיגֶען בִּיז זִיא וֶועט נִיט קֶענֶען אוּיס הַאלְטִין אוּנ זִיא וֶועט נֶעמֶען פוּן אִים גֶט, אָבֶּער אַז עֶר וֶועט אִיר דַארְפִין גֶעבִּין כְּתוּבָּה וֶועט עֶר זִיא נִיט פַּייִנִיגֶען:

זוהר תרומה דף קל"א ע"ב ת"ח דאגילות יוד הא ואו הא

בההוא זמנא דמסיימי ישראל שבחי דאינון תושבחן דדוד כדין תושבחתא דשירתא דימא כמה דאוקימנא. ואי תימא האי תושבחתא אמאי איהי בתקונא בתרייתא בתר שבחי דדוד והא תורה שבכתב אקדימת לתורה שבעל פה ואקדימת לנביאים ואקדימת לכתובים וכמה דאקדימות הכי אצטריך לאקדמא (נ"א בשירתא). אלא מגו דכ"י לא אתתקנת אלא מתורה שבכתב ומשום הכי אצטריך לומר לה בשירותא דתקונהא והאי תושבחתא מעליא מכל שאר תושבחן דעלמא. ואיהי לא אתתקנת מכלהו כמה דאתתקנת מתושבחתא דא. ובגין דא איהי סמיך לצלותא דמיושב כמה דאוקימנא. בה שעתא כד שירתא דימא אתאמר מתעטרת כנ"י בההוא כתרא דזמין קב"ה לאעטרא למלכא משיחא. וההוא כתרא גליפא מחקקא בשמהן קדישין כמה דאתעטר קב"ה ההוא יומא דאעברו ישראל ית ימא ואטבע לכל משריין דפרעה ופרשוהי. בג"ד בעי ב"נ לשואה רעותיה בהאי שירתא. וכל מאן דזכי לה בהאי עלמא זכי למחמי למלכא משיחא בתקוני ההוא כתרא ובחגירו דזייניה וזכי לשבחא האי שירתא תמן והא אוקימנא מלי. כיון דמטי ב"נ לישתבח נטל קב"ה ההוא כתרא ושוי ליה קמיה וכ"י שריאת לאתתקנא למיתי קמי מלכא עלאה. ואצטריך לאכללא לה בתליסר מכילן דרחמי עלאי דמנהון אתברכא. ואינון תליסר בוסמין עלאין כד"א נרד וכרכום קנה וקנמון וגו' והכא אינון. שיר. ושבחה. הלל. וזמרה. עוז. וממשלה. נצח. גדולה. וגבורה. תהלה. ותפארת. קדושה. הא תריסר. ולבתר לחברא לה בהדייהו ולימר ומלכות והוו תליסר בגין דאיהי מתברכא מנייהו. ועל דא אצטריך בשעתא דאתכלילא בינייהו לשואה לבא ורעותא בהאי ולא לישתעי כלל דלא לפסוק בינייהו. ואי פסיק בינייהו. מתחות גדפי כרוביא נפיק חד שלהובא ואקרי בחילא ואמר סליק די פסיק גאותא דקב"ה ישתצי ויתפסק דלא יחמי גאותא דמלכא קדישא כד"א וכל ירחה גאות ה'. בגין דאלין תליסר אינון גאות ה'. מכאן ולהלאה אל ההודאות כו' דא מלכא עלאה דשלמא כלא דיליה. בגין דכל הני שבחי אינון לגבה דכ"י כד משתבחא במשרייתא דלתתא כד"א שיר השירים אשר לשלמה למלכא דשלמא דיליה. מתמן ולהלאה יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל והא אתערנא ביה ואתערו חבריא דהכי אינון תיקונין דעלמא עלאה:

יוסף לחק

הלכה פסוקה

תרמב"ם הל' ק"ש פרק ג'

(א) היה קורא ופגע באחרים או פגעו בו אחרים אם היה בין פרק לפרק פוסק ומתחיל ושואל בשלום מי שהוא חייב בכבודו כגון שפגע באביו או רבו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום:

(א) הָיָה קוֹרֵא וּפָגַע בַּאֲחֵרִים אוֹ פָּגְעוּ בוֹ אֲחֵרִים אוֹיבּ עֶר הָאט גֶעלֵייעֶנְט קְרִיאַת שְׁמַע אוּנ עֶר הָאט בֶּגֶעגֶינְט מֶענְטְשִׁין אָדֶער מֶענְטְשִׁין הָאבִּין אִים בֶּגֶעגֶינְט אִם הָיָה בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק אוֹיבּ דָאס אִיז גִיוֶוען צְוִוישֶׁען אֵיין פֶּרֶק אוּנ דֶעם אַנְדֶערִין פֶּרֶק וֶוער הָאט אוּיסְגִילָאזִין אֵיין פֶּרֶק אוּנ דַארְף אָנְהֵייבִּין נָאךְ אַפֶּרֶק) פּוֹסֵק וּמַתְחִיל וְשׁוֹאֵל שָׁלוֹם מִי שֶׁהוּא חַיָּיב בִּכְבוֹדוֹ מֶעג עֶר אוּיסְרֵיידִין אוּנ פְרֶעגִין שָׁלוֹם צוּ דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס עֶר דַארְף אִים גֶעבִּין כָּבוֹד כְּגוֹן שֶׁפָּגַע בְּאָבִיו אוֹ רַבּוֹ אוֹ מִי שֶׁהוּא גָדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה דְהַיְינוּ עֶר הָאט בֶּגֶעגֶינְט זַיין פָאטֶער אָדֶער זַיין רַבִּי אָדֶער אַזֶעלְכִין וָואס אִיז אַגְרֶעסֶערֶער לַמְדָן פוּן אִים וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם שֶׁנָּתַן לוֹ שָׁלוֹם אוּנ עֶר מֶעג עֶנְטְפֶערִין שָׁלוֹם צוּ יֶעדֶער מֶענְטְשׁ וָואס הָאט

מוסר

מספר שערי הקדושה ח"ב שער ד'

אע"פ שהיראה כתיב בה הן יראת ה' היא חכמה וכתיב יראת ה' היא אוצרו ארז"ל כי עקב היא אל הענוה כמ"ש עקב ענוה יראת ה'

אַף עַל פִּי שֶׁהַיִּרְאָה כְּתִיב בָּהּ הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה אֲפִילוּ עֶס שְׁטֵייט אֵין פָּסוּק בַּיי מוֹרָא פַאר גָאט אַז נָאר מוֹרָא הָאבִּין פַאר גָאט אִיז אַחָכְמָה וּכְתִיב יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ אוּנ עֶס שְׁטֵייט אֵין פָּסוּק דִי מוֹרָא פַאר גָאט דָאס אִיז זַיין אוֹצָר (דֶער אוֹצָר פוּן גָאט), פוּן דֶעסְטְוֶועגִין אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הָאבִּין דִי רַבָּנָן גִיזָאגְט כִּי עֵקֶב הִיא אֶל הָעֲנָוָה מוֹרָא פַאר גָאט אִיז דֶער טְרִיט (דִי פַּאדְעשְׁוֶוע) פוּן עֲנָוָה (נִידֶערִיגְקֵייט). וָואס דֶער מֶענְטְשׁ אִיז נִידֶערִיג בַּיי זִיךְ, דָאס אִיז אַגְרֶעסֶערֶע מַעֲלָה ווִי מוֹרָא פַאר גָאט כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה'

אים

ומי שדעתו שפלה עליו כאלו הקריב כל הקרבנות שנא' זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת וכו' ואין תפלתו של אדם נשמעת אלא א"כ משים עצמו כבשר שנאמר והיה מדי חדש בחדשו וגומר יבא כל בשר להשתחוות וגו' וכתיב ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וכל מי שהוא עניו גורם להשרות שכינה על האדם בארץ ונאמר ומשה נגש אל הערפל וגומר מי גרם לו זה ענותנותו שנאמר והאיש משה ענו מאד ותאני רבי פנחס בן יאיר אומר זהירות מביא לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות ונקיות מביאה לידי טהרה וטהרה מביאה לידי פרישות ופרישות לידי קדושה וקדושה לידי ענוה כו'

יב) היה קורא באמצע הפרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מתירא ממנו כגון מלך או אנס וכיוצא בהן אבל מי שהוא חייב בכבודו כגון אביו או רבו אם נתן לו שלום תחילה פוסק ומשיב לו שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אבל בין ויאמר לאמת ויציב הרי זה באמצע הפרק ולא יפסיק

ווי דער פסוק זאגט דער טריט פון ענוה איז דיא מורא פאר גאט, פריער איז ענוה, פון ענוה קומט מען צו די מורא פאר גאט ומי שדעתו שפלה עליו אונ דער מענטש וואס איז ביא זיך נידעריג כאלו הקריב כל הקרבנות איז גלייך וויא ער וואלט מקריב גיוועזן אלע קרבנות שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה וואָרום עס שטייט אין פסוק דער צו בראכענער מוהט פון דעם מענטש דאס זענען די קרבנות פון גאט ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת נאך מער איז דא ביי אים זיין תפלה ווערט ניט פארמיאוסת ביי גאט ואין תפלתו של אדם נשמעת די תפלה פון מענטש ווערט אנדערש ניט גיהערט אין הימעל אלא אם כן משים עצמו כבשר סיידין ער איז ביי זיך ווייך וויא פלייש שנאמר והיה מידי חדש בחדשו וגו' יבא כל בשר להשתחוות וגו' וואָרום עס שטייט אין פסוק (ישעיה סו) אין יעדער חדש וועט קומען יעדער מענטש וואס איז ביא זיך ווייך ווי פליישׂ) ער זאל זיך איינבייגין פאר גאט וכתיב נאך שטייט (דארט) אין פסוק גאט זאגט ואל זה אביט אל עני ונכה רוח צו דעם מענטש וועל איך קוקען, צו דעם מענטש וואס איז ביי זיך ארעם אונ האט אצובראכענעם מוהט וכל מי שהוא עניו גורם להשרות שכינה על האדם בארץ אונ דער מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג וועט ער ברייינגען די שכינה זאל רוהען אויף דעם מענטש ווען ער איז דא אויף די ערד ונאמר ומשה נגש אל הערפל אונ עס שטייט אין פסוק משה האט גינעהנט צום וואלקין ערפל וואס דארט איז גיוועזן גאט מי גרם לו זה ווער האט געברייינגט משה'ן צו אזוי אגרויסקייט ענותנותו זיין נידעריגקייט שנאמר והאיש משה ענו מאד וואָרום עס שטייט אין פסוק אונ דער מענטש משה איז ביא זיך גיוועזן זייער נידעריג ותני רבי פנחס בן יאיר אומר אונ מיר האבין גילערונט רבי פנחס בן יאיר זאגט זהירות מביא לידי זריזות וואס דער מענטש איז אפגעהיט פון אעבירה דאס ברייינגט אים צו די געשווינדקייט צו טאהן מצות זריזות מביאה לידי נקיות אונ דער מענטש וואס איז געשווינד צו טאהן מצות דאס ברייינגט אים ער זאל זיין ריין פון שלעכטע מדות ונקיות מביאה לידי טהרה אונ דער מענטש וואס איז ריין פון שלעכטע מדות דאס ברייינגט אים ער זאל זיין ריין פון טומאה אויך וטהרה מביאת לידי פרישות אונ דער מענטש וואס היט זיך ער זאל זיין אייביג ריין פון טומאה. דאס וועט אים ברייינגען ער זאל זיין אפגעשיידט פון די תענוגים פון דיא וועלט ופרישות לידי קדושה אז ער וועט זיין אפגעשיידט פון פערגעניגונגם וועט דאס אים ברייינגען צו הייליגקייט וקדושת לידי ענוה אונ הייליגקייט וועט אים

אים פריער גינעבין שלום: (ב) היה קורא באמצע הפרשה אויב ער האט געלייענט אין מיטען פרשה אינו פוסק ומתחיל לשאול אלא בשלום מי שהוא מתירא ממנו זאל ער ניט אויפהערין לייענען אונ אנהייבין פרעגין שלום, סיידין צו אזוי אמענטש וואס ער האט מורא פאר אים ער זאל אים ניט הרגנן כגון מלך או אנס וכיוצא בהן דהיינו אמלך אדער אגזלן אונ נאך אנדערע מענטשין אזעלכע אבל מי שהוא חייב בכבודו אבער צו אזוי אמענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד אונ מורא האט ער ניט פאר אים כגון אביו או רבו דהיינו ער איז זיין פאטער אדער זיין רבי אם נתן לו שלום תחלה אויב דער פאטער אדער דער רבי האבין אים פריער גינעבין שלום פוסק ומשיב לו שלום מעג ער אויס־ריידין אונ אים ענטפערין שלום: (ג) ואלו הן בין הפרקים דאס הייסט צווישען דיא פרקים בין ברכה ראשונה לשניה צווישען די ערשטע ברכה אונ דיא אנדערע ברכה, צווישען יוצר המאורות אונ אהבה רבה בין שניה לשמע צווישען די אנדערע ברכה אונ שמע ישראל. צווישען הבוחר בעמו ישראל באהבה אונ שמע ישראל בין שמע לוהיה אם שמוע צווישען שמע ישראל אונ והיה אם שמוע. צווישען ובשעריך אונ והיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר צווישען והיה אם שמוע אונ ויאמר. צווישען על הארץ אונ ויאמר בין הפרקים האלו שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם צווישען די פרקים זאל ער פרעגין שלום צו דעם מענטש וואס ער דארף אים געבין כבוד, אונ ענטפערין שלום צו דעם מענטש וואס האט אים פריער גינעבין שלום, מעג ער צו יעדער מענטש אבל בין ויאמר לאמת ויציב אבער צווישען ויאמר אונ אמת ויציב הרי זה כאמצע הפרק דאס האט דעם דין אזוי ווי אין מיטען פרק ולא יפסיק אונ ער טאר ניט אויסריידין

אלא לשאול מפני היראה ולהשיב מפני הכבוד : ועגוה גדולה מכולן שמביאה לידי רה"ק שנאמר רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים :

אֶלָּא לִשְׁאוֹל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּלְהָשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד נָאר צוּ פְרֶעגִין שָׁלוֹם צוּ אַזוֹי אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר הָאט מוֹרָא פַאר אִים עֶר זָאל אִים נִיט הַרְגֶענֶען, אוּנ עֶנְטְפֶערִין שָׁלוֹם זָאוִיבּ מֶען הָאט צוּ אִים פְרִיעֶר גִיזָאגְט שָׁלוֹם צוּ אַזוֹי אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר דַארְף אִים גֶעבִּין כָּבוֹד, דָאס מֶעג מֶען : בְּרֵיינְגֶען עֶר זָאל זַיין בַּיי זִיךְ נִידֶערִיג וַעֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכּוּלָן דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז בַּיי זִיךְ נִידֶערִיג דָאס אִיז דִיא גְרֶעסְטֶע מִדָּה פוּן אַלֶע שֶׁמְּבִיאָה לִידֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ דָאס בְּרֵיינְגְט אִים צוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק דֶער נָבִיא יְשַׁעְיָה הָאט גִיזָאגְט רוּחַ ה' אֱלֹהִים עָלַי יַעַן מָשַׁח ה' אוֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים דִי נְבוּאָה פוּן גָאט אִיז אוֹיף מִיר, וַוייל גָאט הָאט מִיךְ גֶעוָואלְבְּט אָנְ-צוּ-זָאגִין אַגוּטֶע בְּשׂוֹרָה צוּ דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענֶען בַּייא זִיךְ נִידֶערִיג :

אונקלוס תרומה יום ד תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו' דמילוי ד"ו אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

טו וְתִתֵּן בַּאֲרוֹנָא יָת
סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ :
יז וְתַעְבֵּיד כַּפּוּרְתָּא דִּדְהַב
דְּכֵי תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָּא
אֻרְכַּהּ וְאַמְּתָא וּפַלְגָּא
פּוּתְיַהּ : יח וְתַעְבֵּיד תְּרֵין

טז וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֹן אֵת הָעֵדֻת אֲשֶׁר
אֶתֵּן אֵלֶיךָ : שני יז וְעָשִׂיתָ כַפֹּרֶת זָהָב
טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה
וָחֵצִי רָחְבָּהּ : יח וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם

בעל הטורים

(יח) שנים כרובים. ופניהם איש אל אחיו כמו שני חברים לישראל ולכך נקראו לוחות הברית : (יז) כפרת. לשון כיסוי : אמתים וחצי ארכה וגו'. כמדת ארכו

רשבים

(טז) את העדת. הלוחות שהם עדות וברית בין הקב"ה

רש"י

(טז) ונתת אל הארון. כמו בארון : העדות. התורה שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי את אתכם מצות הכתובות בה : (יז) כפרת. כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף : אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון ורחבה כרחבו של ארון ומונחת על עובי הכתלים ארבעתן ואע"פ שלא נתן שיעור לעוביה פירשו רבותינו

שפתי חכמים

ת הקשה הרא"ם דהא בסיפור הקמת המשכן בפרשת פקודי כתיב ויתן את העדות אל הארון ושם פי' את העדות הלוחות ועוד והלא לא נכתב ספר תורה אלא עד סוף הארבעים שנה וכו'. וי"ל מדכתיב אשר אתן אליך שהוא לשון עתיד והא עשרת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טז) ונתת אל הארון. אין זה עקר הצווי דהא כתיב למטה ואל הארון תתן את העדות אלא ליתן טעם מפני מה לא יסורו ממנו כדי שלא ימשמשו בו כי צריך ליתן בו את העדות ויהיה קדוש :

ענין הכפורת

(יז) ועשית כפורת זהב טהור וגו'. הכפרת היא כסוי על הארון לכסות התורה והלוחות המונחים בתוכו ולרמז שצריך לכסות סודות התורה שלא לגלותם ברבים כי דברים שכסה עתיק יומין אל תגלה אותם וכמ"ש ונאמן רוח מכסה דבר וכתיב כבוד אלהים הסתר דבר. והיה זר זהב על הכפרת להגיד שהכתר והעטרה שאמתית היא בתורה כי היא תכבד את האדם תשים לראשו עטרת פז בהצלחתו. והונחו על הארון שני הכרובים לרמז שהתורה האלהית נתונה מה' ית' באמצעות השכלים הנבדלים כי המלאכים נקראים כרובים. ולכן היו פורשי כנפים למעלה להודיע כי מן הגבוה מעל גבוה היה השפע התוריי מגיע. וכמו שאמר משה רבינו ע"ה ה' מסיני בא וגו' ואתה מרבבות קדש מימינו אש דת למו. והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז היותם כלם אהובים כלם ברורים כמו שאמרו הקדושים עליהם. ואפשר עוד לומר שהיו הכרובים ההם על הארון כדמות שני ילדים קטנים אשר אין בהם כל מום ולא טעמו חטא. הא' בצורת זכר והב' בצורת נקבה. לרמוז וללמד שכל איש ואשה אשר מבני ישראל במה ראוי שמילדותם יתמידו ויכלו ימיהם על תורת האלהים ויהגו בה יומם ולילה אם בקריאתה ואם בקיום מצותיה כי בזה יקנו שלמותם ואשרם. וכזה אמר המשורר במה יזכה נער את ארחו לשמור כדברך כי כאשר יהיו מילדותם נקיים מעון דבקים בתורת ה' יהיו פורשי כנפים למעלה מפני שהמה סוככים בכנפיהם על הכפרת ר"ל דבקים ומעיינים בתורה אשר תחתיו וידבקו בעליונים היושבים ראשונה במלכות עילאה. והיו פניהם איש אל אחיו לרמוז שכל אשר בשם ישראל יכונה ראוי שיהיו ראשונה כנפיו ומחשבתו פרושות למעלה כלומר לעבוד את

פירוש להורת אלהים

(טז) וְנָתַתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין אִין דֶעם אָרוֹן אֵת הָעֵדוּת דִי תּוֹרָה וָואס אִיךְ וֶועל צוּ דִיר גֶעבִּין אוּנ פַאר וָואס הֵייסְט דִיא תּוֹרָה עֵדוּת וַוייל זִיא אִיז אֵיין עֵדוּת צְוִוישֶׁען מִיר אוּנ צְוִוישֶׁען אַייךְ אַז אִיךְ הָאבּ אַייךְ גִיבָּאטִין דִיא מִצְוֹת וָואס אִין אִיר שְׁטֵייט : (יז) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין אַדֶעק צוּם אָרוֹן אַמָּתַיִם צְוֵויי אֵיילִין מִיט אַהאַלְבִּין זָאל זַיין אִיר לֶענְג וְאַמָּה אוּנ אַנְדֶער הַאלְבִּין אֵיילִין זָאל זַיין אִיר בְּרֵייט אוּנ דִי גְרֶעבּ זָאל זַיין אַטֶפַח : (יח) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין אַזוֹ וִויא פוֹיגְלִין

פון

כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת׃ יט וַעֲשֵׂה כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת

אונקלוס

כְּרוּבִין דִּדְהַב נְגִיד תַּעְבֵּיד יָתְהוֹן מִתְּרֵין סִטְרֵי כַּפֻּרְתָּא׃ יט וְעֵיבֵד כְּרוּבָא חַד מִסִּיטְרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסִּיטְרָא מִכָּא מִן

רשב״ם

ורחבו של ארון: (יח) כרובים. עופות כדכתיב (יחזקאל כח) את כרוב ממשח הסוכך. עוף גדול בעל כנפים. וחכמים פירשו פני תינוק: מקשה. מעובי זהב הכפורת הקשו בקורנס להבליט ממנו כרוב ולא נתחבר שם: (יט) מקצה. באמצעות גבול רחבו של

בעל הטורים

שנושאין ונותנין בדברי תורה: כרובים. בגימ' מראה כבוד כרבים כרביא. כי נער ישראל ואוהבהו: שני כרובים. בגימטריא אברהם יצחק יעקב שהיו שם כדי להזכיר זכות אבות:

שפתי חכמים

הדברות ככר נתן ואף אם נשתברו הלוחות מסתמא היה משה כתבן או היה התפלל שיחזור הלוחות כמו שהיו אלא ודאי על התורה כולה קאי שהוא עתיד לכתוב: א מג"ם דכתיב בפרשת אחרי פני הכפורת וכתיב על פני יצחק וכל פנים לכל הפחות טפח גמ': ב מדכתיב כרובים קרינן כרביא פי' כנער כי תרגום תינוק הוא רביא וכ"ף של כרובים הוא כ"ף הדמיון: ג שהם קצות האורך ולא קצות הרוחב כי אז יתחייב שיהי' אחורי הכרוב הא' לצד אהל מועד ואין זה נכון ועוד כי כתיב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים ואם יהי' אחורי הכרוב הא' אל אהל מועד יהיה גופו מבדיל בין מקום יציאת הדיבור ובין

רש״י

א שהיה עוביה טפח (סוכה ה): (יח) כרובים. דמות ב פרצוף תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים שקורין שולדירי"ן אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה. בטדי"ך בלעז (געהאממערט). כמו (דניאל ה' ו') דא לדא נקשן: קצות הכפרת. ראשי ג הכפרת: (יט) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפרת. עצמה תעשה את הכרובים זהו פירושו של מקשה תעשה אותם שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת:

ענין הכפורת

קונהו יתברך בדברים שבינו למקום. וג"כ יהיו פניהם איש אל אחיו לרמוז על אהבת הרעים במה שבינו לחברו. ואמר שנית אל הכפרת יהיו פני הכרובים להגיד כי בב' הדברים האלה. ר"ל במצות שבינו למקום ובמצות שבין אדם לחברו בכלם יתנהג כפי התורה אשר בארון ובה יהיה פנותו ומגמתו וגלה עוד בזה שבאמצעות התורה תגיע הנבואה שע"י הארון תהיה ביניהם הנבואה. ולכן כשנגנז הארון נחתמה הנבואה ואין עוד נביא כי באמצעות התורה יזכו לנבואה ולזה לא חלתה נבואה באומה אחרת וזה הוא את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. והפרוכת היה מבדיל בין הקדש ובין קודש הקדשים. וחוץ לפרוכת היה ההיכל והיה בו ג' כלים והם השלחן והמנורה ומזבח הקטרת לרמוז שהשומר התורה והמצות ומקיים אותם לשמה אע"פ שהוא לא יעבוד מפני השכר אבל הקב"ה לא יקפח שכר פעולותיו וג' מיני שכר יוספו עליו מאת בעל החסד והרחמים. הא' השכר הגופני העושר והכבוד. כמו שאמר שלמה המלך ע"ה על התורה אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. וע"ז הי' רומז השלחן ועליו לחם הפנים ונאמר בו לחם פנים לפני תמיד. ר"ל שכבוד ועשרו יהי' עליו תמיד בהשגחתו ית'. והשלחן היה זהב טהור לרמוז אל העושר והכבוד. והיה על השלחן י"ב חלות לרמוז לי"ב שבטי יה שיזכו בזה או לשנים עשר חדשי השנה שכן יהיה תמיד. או לרמוז לי"ב מזלות שיחייבו כן תמיד ברצות ה'. הרי לך מבואר שהכלי האחד מן ההיכל שהוא השלחן היה לרמוז המין האחד מהשכר. והשכר הב' אשר יתן ה' לאוהבי שמו הוא החכמה והמדע. כי אם בתורת ה' חפצו יחכם ויבין דבר מתוך דבר ויתגלו לו תעלומות חכמה. שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. ובשמירת מצותיו חכמתו מתקיימת. והמנורה היתה רומזת לזה המין הב' מהשכר המתחייב משמירת התורה שהוא

שכר נפשיי לפי שנר ה' נשמת אדם. והיו שבעת הנרות שבמנורה רומזים אל שבע החכמות שכלם ימצאו בתורת האלהים. והיו הנרות כלם פונות אל הנר האמצעי הנקרא נר מערבי והוא היה פונה אל קדש הקדשים לרמוז שהחכמה האמתית היא אשר תסכים עם שרשי התורה שהיתה בארון והיתה המנורה זהב כולה. להורות על מעלת החכמה וקיומה לעד ושלא ימצאו בה דעות זרות ובלתי מסכימות אל הדת כי היא כלה זהב טהור. ולזה היה מעריך אותם אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה' לרמוז שהם ילמדו את העם להועיל כי הם אנשי חיל יראי אלהים ויערכו וילמדו את החכמות לפני ה'. ר"ל מסכימות לדעת התורה. והיו במנורה גביעים כפתורים ופרחים לרמוז אל הסתעפות החכמות והידיעות כלם אלו מאלו והיות זאת החכמה הבנה לזאת. והיתה המנורה מקשה כלה ובכבר זהב טהור יעשה אותה. לפי שהתכונות בכל מה יתאחדו כלם להיותו כפי הנמצא והנמצא כולו כאיש אחד. ולכך אמר שלמה חכמות בחוץ תרונה וגו' חכמות נשים בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה. כי החכמה כולה אחת היא כמו שהבית הוא בנין אחד כללי. אלא שנחלקה לשבעה חלקים למספר חלופי הנושאים אשר התחלקה אליהם מלד דרושיה עד שלזה נקראו שבע חכמות. וזה ענין המנורה בעצמה שהיתה כלה מקשה אחת ונחלקה לשבעה קנים היוצאים ממנה. וזה הוא רמזי הכלי הב' שהוא המנורה כנגד המין הב' מהשכר המגיע מהתורה. והשכר הג' האחרון הנמשך משמירת התורה הוא ההשארות הנפשיי הבא לאדם אחר המות לאור באור החיים. ולרמוז לזה היה מזבח הקטרת בהיכל שהיה ענינו העלות העשן למעלה רמז לנפש הצדיק העולה היא למעלה. והיה המזבח הזה מכוון נכח קדש הקדשים ולא מדובק עם השלחן ולא עם המנור' לרמוז שההשארות הנפשיי אינו נקנה ברבוי העושר והכבוד

פירוש להורת אלהים

פון גאלד נאר דער פָּנִים איז גיוועזן אַזוי ווי פון אַקינד מִקְשָׁה דיא פויגלין זאלסטו מאכין אויס גיקלאפט מִשְּׁנֵי פון ביידע עקין פון דעם כַּפּוֹרֶת מען זאל ניט מאכין דיא כְּרוּבִים בזונדער אונ דער נאך מְחַבֵּר זיין צום כַּפּוֹרֶת נאר ווען מען האט דאס כַּפּוֹרֶת געמאכט האט מען גענומען אגרויסע שטיק גאלד אונ מען האט אין מיטען

גישלאגין מיט אהאמער איז ארויס געקומען צווייא שטיקער גאלד פון דעם כַּפּוֹרֶת העכער האט מען אין דעם אויס גימאלט דיא כְּרוּבִים׃ (יט) וַעֲשֵׂה איין כְּרוּב פון די צוויי כְּרוּבִים זאלסטו מאכין אין איין עק כַּפּוֹרֶת וּכְרוּב אונ דעם אנדערין כְּרוּב זאלסטו מאכין אין דעם אנדערין עק מִן הַכַּפֹּרֶת פון דעם כַּפּוֹרֶת אליין זאלט איר מאכין

די

תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי
קְצוֹתָיו׃ כ וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי
כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם
עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־
אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
הַכְּרֻבִים׃ כא וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת
עַל־הָאָרֹן מִלְמָעְלָה וְאֶל־הָאָרֹן
תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ׃

אונקלוס

כַּפּוּרְתָּא תַּעְבְּדוּן יַת
כְּרוּבַיָּא עַל תְּרֵין
סִטְרוֹהִי׃ כ וִיהוֹן כְּרוּבַיָּא
פְּרִיסַן גַּדְפֵּיהוֹן לְעֵילָא
מַטְלִין בְּגַדְפֵּיהוֹן עַל
כַּפּוּרְתָּא וְאַפֵּיהוֹן חַד
לָקֳבֵל חַד לָקֳבֵיל
כַּפּוּרְתָּא יְהוֹן אַפֵּי
כְרוּבַיָּא׃ כא וְתִתֵּן יַת
כַּפּוּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא
מִלְעֵילָא וּבַאֲרוֹנָא תִּתֵּן
יַת סַהֲדוּתָא דִי אֶתֵּן לָךְ׃

ת"א כרובים. חגיגה יג: והיו הכרובים. סוכה ה: ופניהם איש. בתרא נט: אל הכפורת. סוכה ה:

בעל הטורים

(יט) הכרובים. ג' כתב ג' אכות:

רשב"ם

כפורת שיהיו פני שכינה הנראה אליו לצד ההיכל:

(כ) למעלה. לצד ראשיהם: ופניהם איש אל אחיו. שזה הוא אל אמצעות הכפורת יהיו פני הכרובים:

רש"י

(כ) פרשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם שיהא י' טפחים בחלל שבין הכנפים לכפרת כדאיתא בסוכה (דף ה): (כא) ואל הארן תתן את העדת. לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן את הכפרת עליו וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ) ויתן את העדות אל הארן ואח"כ ויתן את הכפרת על הארן מלמעלה:

שפתי חכמים

האהל: ד ויהיה פורשי כמו פרושי כי אינם בעלי חיים והיה די לו' פורשי כמו פרושי אלא מפני שפי' פורשי שב אל הכרובים ופי' פרושי שב אל הכנפים לפיכך הוצרך לומר שלא יעשה כנפיהם שוכבים שישוב אל הכנפים: ה לפי שהיו עושין המשכן כשליש המקדש ומקדש הי' גבהו ל' אמות והכרובים מגיעו' עד שליש שהוא י' אמות והמשכן גובה י' אמות שהן ששים טפחים לכן צריכין הכרובים להגיע עד שליש המשכן שהוא עשרים טפחים וארון גובהו אמה וחצי שהוא תשעה טפחים וטפח של כפורת הרי י':

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) פורשי כנפים למעלה. מראשיהם דרך ענוה ויראה: אל הכפרת שפניהם היו כפופין למטה לצד הכפרת:

ענין הכפורת

סנרמז בשלחן ולא בקנין החכמות המתקריות כי אם באמצעות התורה. והוא ההתאחדות שאמתי עם הכרובים פורשי כנפים למעלה. ולהיות השכר הזה יותר יקר ועליון היה הכהן הגדול ביום הלום הנבחר בהכנסו לקודש הקדשים מביא שם הקטרת ומניחו לפני הארון והכרובים כאומר שובי נפשי למנוחייכי. והי' הקטרת עוצר המגפה כי השארות הנפשיי הנצחי יכזה המיתה הגופנית ויעצור לצרה ולזה היה הכה"ג מקטיר קטרת בבקר ובערב במזבח זה ונאמר בו קטרת תמיד לפני ה' קדש קדשים הוא לה'. כי הבקר והערב הם רמז לחיים ולמות. והיה קדש קדשים להיותו דבר אלהים רוחני ושכר טהור ועליון בשכלים הנבדלים. ולכך לא נאמר כזה לא בשלחן ולא במנורה. והנה היה מזבח זה זהב להורות על מעלתו ואלהיותו. והיה מצופה על עץ לרמוז שבאמצעות המעשים הגשמי ם שהם דברים נפסדים כעץ יגיע האדם אל ההשארות הנצחייהנרמז בזהב. והיה אחריהם המסך כדי להבדיל את היכל הקדש מהחצר. ובהחצר היה רק שני כלים. המזבח הנחשת הוא מזבח העולה. והכיור וכנו. והמזבח היה נחשת ולא זהב. לפי שעניינו השחתה וכליון. והיה לו מכבר מעשה רשת לפי שהמות הוא רשת פרושה על כל החיים. ולא היו עולים במעלות על המזבח. לפי שאין שלטון ולא מעלה ביום המות:

פירוש להורת אלהים

די כְּרוּבִים אויף בֵּיידֶע עֶקִין אָבֶער נִיט בְּזוּנְדֶער: (כ) וְהָיוּ אונ די פְלִיגִיל פוּן דיא כְּרוּבִים זָאלִין זַיין פאר שְׁפְּרֵייט אִין דֶער הויךְ גְלַייךְ מִיט זַייעֶרֶע קֶעפּ סוֹכְכִים זַייא זָאלִין בְּדֶעקִין מִיט דיא פְלִיגִיל אִיבֶּער דֶעם כַּפּוֹרֶת וּפְנֵיהֶם אונ זַייעֶר פָּנִים זָאל זַיין אֵיינֶער אַקֶעגֶען אַנְדֶערֶען אֶל הַכַּפֹּרֶת צוּם כַּפּוֹרֶת זָאל זַיין דֶער פָּנִים פוּן דיא כְּרוּבִים: (כא) וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרוֹן מִלְמָעְלָה אונ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין דֶעם כַּפּוֹרֶת אויף דֶעם אָרוֹן פוּן אויבִּין וְאֶל נָאר אַיידֶער דוּ וֶועסְט אַרויף לֵייגִין דֶעם כַּפּוֹרֶת אויף דֶעם אָרוֹן זָאלְסְטוּ פְרִיעֶר אַרַיין לֵייגִין אִין דֶעם אָרוֹן די תּוֹרָה וָואס אִיךְ וֶועל צוּ דִיר גֶעבִּין:

להמשיך מנ"ת רו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה
יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת גֵּבִים
וּשְׂדֵרֹת בָּאֲרָזִים׃ ב וַיִּבֶן אֶת־הַיָּצוּעַ עַל־כָּל־הַבַּיִת
חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֶּאֱחֹז אֶת־הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים׃
ג וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר׃ ד הַבַּיִת הַזֶּה
אֲשֶׁר־אַתָּה בֹנֶה אִם־תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לָלֶכֶת בָּהֶם
וַהֲקִמֹתִי אֶת־דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד
אָבִיךָ׃ ה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל׃ ו וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ׃

°היציע קרי

א ובנא ית ביתא ושכלליה וטליל ית ביתא בהנתוכין ועילא מנהון סדרא דריכפת רישי שירותא ארזיא : ב ובנא ית תיקא על כל ביתא חמש אמין רומיה וטליל ית ביתא באעי ארזיא : ג והוה פתגם נבואה מן קדם יי עם שלמה למימר : ד ביתא הדין די את בני אם תהך בקימי וית דיני תעביד ותטר ית כל פקודי למהך בהון ואקים ית פתגמי עמך די מלילית עם דוד אבוך : ה ואשרי שכנתי בגו בני ישראל ולא ארחיק ית עמי ישראל : ו ובנא שלמה ית ביתא ושכלליה :

מצודת דוד

(א) את הבית. את קירות ההיכל : ויספון. כסה את הבית בתקרה חקוקה ומצויירת גבים לגוי ולפאר וממעל לה עשה עוד תקרה מאחרים סדורות להיות מחוזק לדריסת רגלים העולים לראות בדקי הבית : (ב) על כל הבית. נשען אליה בכל שלש הרוחו' : קומתו. קומתו של כל אחד ואחד : ויאחז את הבית. הילומים ההם אחז עם הבית בעלי ארזים והם קורות התקרות אשר הונחו על המגרעות : (ד) הבית הזה וגו'. ר"ל עם הייתך בונה אותם בהיפה שבהבנינים מ"מ לא ישרה בו שכינתו כי אם תלך בחקותיו וכו' : והקמותי. אז אקיים דברי שהבטחתי להשרות בה השכינה : (ו) ויכלהו. למעלה אמר שכלה קורות הבית וכאן אמר שכלה התקרה :

רש"י

(א) ויספון. לשון כסוי תקרה : גבים. כמו כיפות : ושדרות. שורות : (ב) ויאחז את הבית. הוא הגג העליון והוא תקרת העלייה :

דעם פירוש עברי טייטש געפינט מען בייא דער הפטורת פון דער וואך :

להמשיך מיסוד ומלכות רו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה :

א אַךְ מְרִי יְבַקֶּשׁ־רָע וּמַלְאָךְ אַכְזָרִי יְשֻׁלַּח־בּוֹ׃ ב פָּגוֹשׁ דֹּב
שַׁכּוּל בְּאִישׁ וְאַל־כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ׃ ג מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת
טוֹבָה לֹא־תָמִישׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ׃ ד פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן

°תמוש קרי

א ברם גברא מרידא בעי בישתא ומלאכא נוכריא ישתדר עליה : ב פגיע דוב ורתיתא בגברא חכימא לא מתזיע וסכלא בשטיותיה נפל : ג דפריע בישתא חלף טבתא לא תפסוק בישתא מן ביתיה : ד אשיד דמא היך

מצודת דוד

(א) אך מרי. מי שכל דבריו אך למרות בה' הוא מבקש רעה לעצמו כעוה"ז : ומלאך אכזרי ישלח בו. לדונו אחר מותו : (ב) פגוש. מוטב יפגוש באיש דוב שכל מבניו אשר דרכו להרוג אשר יפגוש בעבור מריר' הלב ועכ"ז יותר טוב שיפגוש הוא בו מעיפגוש בו איש כסיל בעת ידבר אולתו להסית לעבירה : (ג) תחת טובה. במקום הטובה שעשה לו לא תמוש וגו' כי לא ימלא מי מתחדל לסלילו מהרעס שוחיל ואינו מתלם כמו הנמול : (ד) פוטר מים וגו'. תחילת המריב' הוא כפותח חור בגדר אמת המים והמים יוצאין דרך בו והחור הולך ומתרחב

רש"י

(א) אך מרי. מי שכל דבריו מרי : (ב) פגוש דוב שכול. טוב לאדם שיפגע בו דוב משכל ואל יפגע בו כסיל : (ד) פוטר מים וגו' המתחיל במריבה הוא

פירוש ע"ט

(א) אַךְ מְרִי יְבַקֶּשׁ רָע דער מענטש וואס איז מורד אין הקב"ה אונ זינדיגט, פארלאנגט ער דאס שלעכטס זאל אויף אים קומען וּמַלְאָךְ אַכְזָרִי יְשֻׁלַּח בּוֹ אונ עס וועט אויף אים געשיקט ווערין פון הקב"ה א אומדערבארעמדיגער שליח זאל אים שטראפין : (ב) פָּגוֹשׁ דֹּב שַׁכּוּל בְּאִישׁ עס איז בעסער צו בגעגענען א בער וואס מען האט אוועק גענומען פון אים זיינע קינדער וואס ער איז דאמאלס אין דיא גרעסטע רציחה וְאַל כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ אונ ניט צו בגעגענען א נאר מיט זיינע נארעשקייט, דאס מיינט מען ניט צו בגעגענען ארשע וואס וויל אים אנרעדין צו עבירות : (ג) מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה דער מענטש וואס טוהט רעות (שלעכטס) צו דיא מענטשין וואס האבין אים גיטאהן גוטס לא תָמִישׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ וועט זיך קיין שלעכטס אפטאהן פון זיין שטוב, ווערין

מענטשין

ולפני התגלע הריב נטוש: ה מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת יהוה גם־שניהם: ו למה־זה מחיר ביד־כסיל לקנות חכמה ולב־אין:

מיא מגרי תגרי וקדם קריא מטעי דינא: ה דמזכי לרשיעא ומחייב לצדיקא מרחקתיה דאלהא אף תרויהון: ו למה דין אולא ליה תיגרותא לסכלא דלית ליה לביה וחכמתא:

רש"י

כפותח נקב בגדרי אמת המים: ולפני התגלע. קודם שתתגלע הרפתך: נטוש. את הריב: (ו) לקנות חכמה. ללמוד תורה: ולב אין. ואין בלבו לקיימה:

מצודת דוד

כי כן דרך המדון שהולך וגדל: ולפני. עד לא נתגלה המדון לבני אדם נטוש את הריב כי אחר שתתגלה ימלאו מחרחרים ולא במהרה תשקט: (ה) מצדיק וגו'. ואף רק בדברים כי מהראוי לגנות מעשה הרשע ולשבח מעשה הצדיק: (ו) למה זה. ר"ל הכסיל המוליך המחיר כסף למורים לקנות חכמה למה לו זה המחיר ומה הועיל בה ואם לקנות חכמה נעלמו שלא אין לו לב משיג דברים מושכלים:

פירוש ע"ט

מענטשין אים טאהן נאר שלעכטס. ווייל ער איז שלעכט וועט מען אים טאהן שלעכטס: (ד) פוטר מים ראשית מדון דער אנהייב פון אקריג איז אזוי וויא אעפענונג פון וואסער, אז מען מאכט אקליינעם עפענונג נעבין אקוואל דיא וואסער זאל גיין דורך דעם עפענונג אפילו אין אנהייב איז דער עפענונג קליין, רייסט שוין די וואסער אליין דעם עפענונג דיא לאך זאל דערברייטערט ווערין, ביי אקריג איז אויך אזוי פון אקליינע קריג קען ווערין אגרויסע קריג ולפני התגלע הריב נטוש דריבער איידער דיא קריג וועט זיך פארשפרייטין אונ פארגרעסערין זאלסטו זיא פארלאזין, זאלסטו מאכין פרידען: (ה) מצדיק רשע ומרשיע צדיק אז מען מאכט גירעכט דעם רשע אונ מען בעשולדיגט דעם צדיק תועבת ה' גם שניהם ביידע זענען פארמיאוסת בייא הקב"ה, אזוי וויא הקב"ה וויל ניט מען זאל בעשולדיגען דעם צדיק אזוי וויל ער ניט מען זאל גערעכט מאכין דעם רשע: (ו) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין צו וואס האלט דר נאר געלט אין האנט צו געבין דעם חכם ער זאל פון אים קויפין חכמה, אז ער האט קיין הארץ צו פארשטיין די חכמה:

עיקר תוי"ט — משנה בבא מציעא פרק ט — ברטנורא

[א] לקצור כו'. דלשניהם יש קפידא דאם המקבל רוצה לעקור כמקום שנהגו לקצור יכול בעל הקרקע לו' בעינא דתודכל ארעאי מהקש שישאר בו אחר הקציר ואם הבעל קרקע רוצה לעקור יאמר המקבל לא מגיע' דאטרח שהקציר' נוחה וכשהמנהג לעקור והמקבל רוצה לקצור יאמר הבע"ה בעינא דתינקר ארעאי ואם הבע"ה רוצה לקצור. יאמר המקבל בעינא לקושא הקש לבהמותי. גמרא ופתוי"ט: [ב] יחרוש. פשיטא ל"ל באתרא דלא מנכשי. ואזיל איהו וניכש מ"ד מאי א"ל כאי דנכישנא אדעתא דלא כרבינא ליה. קמ"ל דאבעי ליה לפרושי ליה. גמרא: [ג] הכל כו'. לאתויי הא דא"ר מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע. שיטול האריס חלקו בפירות האילן. אע"פ שאינו טורח בהן שאינן צריכין לעבודה משכירן. כלומר מסתמא הם מושכרין וקמ"ל דאע"ג דכ"ע נותנים קרקע לאחרים ע"מ שיקחו הן בגיים ואריס ב' חלקים ואזיל איהו ויהיב בריבעא מ"ד דא"ל האי דבלר' לך אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות קמ"ל דאבעי לי'

כלי אמלפי דגלה דמלכות דילירס א אל

פרק ט א המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו [א] לקצור יקצור. לעקור יעקור לחרוש אחריו [ב] יחרוש. [ג] הכל כמנהג המדינה.

פרק ט א המקבל שדה. באריסות למחצה ולשליש ולרביע או בחכירות כך וכך כורין לשנה: לחרוש אחריו. אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבו וימותו:

פרק ט א המקבל שדה מחבירו ראובן האט גענומען אפעלד פון שמעון ער זאל איר אקערין אונ זייען אונ שניידין דיא תבואה אונ אנדערע ארבעט טאהן וואס מען דארף נאר צו די תבואה, אונ ווי פיל תבואה מען וועט אראפ נעמען פון פעלד זאלין זיך ביידע טיילין, אונ ראובן זאל נעמען פאר זיין ארבעט פון די תבואה העלפט אדער אדריטול אדער אפערטיל, דאס הייסט אאריס, אונ אויב ראובן גיט צו שמעון פאר די ערד גיץ געלט (דאס הייסט ער דינגט בייא אים דיא ערד) פאר צעהן קארץ תבואה איאהר (מער ווי צעהן אדער ווייניגער פון צעהן), אויב עס וועט זיין פיל תבואה פון פעלד וועט ער אים ניט מער געבין, אונ אויב עס וועט ווייניג וואקסין, מוז ער אים אויך געבין דיא תבואה וואס ער האט אים צו גיזאגט צו געבין, דאס הייסט אחוכר, זאגט די משנה סיי ראובן האט אן גענומען אפעלד פון שמעון צו זיין אין איר אאריס, אונ סיי ער זאל זיין אחוכר. איז אלץ דער דין מקום שנהגו לקצור ווא דער מנהג איז דער אריס אדער דער חוכר זאל שניידין די תבואה יקצור מוז ער אויך שניידין לעקור אונ אויב דער מנהג איז מען זאל אויס רייסין די תבואה יעקור מוז ער אויך אויס רייסין לחרוש אחריו אויב דער מנהג איז מען זאל אקערין דיא פעלד נאך דעם שניידין אדער נאך דעם אויס רייסין יחרוש מוז דער אריס אדער דער חוכר אויך אקערין נאך דעם שניידין אדער נאך דעם אויס רייסין הכל כמנהג המדינה אזוי וויא אלע אריסים אונ חוכרים פון דיא מדינה טוהען, אזוי זאל דער אריס אונ

דער

[ד] כשם שחולקין בתבואה. כך חולקין [ה] בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות. ובקנים ושניהם מספקין את הקנים: ב המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחים. או בית האילן. יבש המעין ונקצץ האילן. אינו מנכה לו מן חכורו. אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה. או שדה בית האילן זה. יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכירו: ג המקבל שדה מחבירו והובירה. שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו. [ו] שכך כותב לו. אם אוביר [ז] ולא אעביד אשלם במיטבא:

ברטנורא

בקנים. המעמידים את הגפנים: ושניהם מספקים את הקנים. מ"ט קאמר מ"ט חולקים בקנים לפי ששניהם מספקים את הקנים החדשים בכל שנה: ב בית השלחין. קרקע יבשה שאין די לה מי גשמים: או בית האילן. ובשביל האילן היא חביבה על האריס שנוטל חלק בפירות בלא טורח: יבש המעין. שבה (א) שממנו משקין אותה: מן חכורו. אם קבלה בחכירות כך וכך כורין לשנה (ב) דמעיקרא לא גלי דעתי' דמשום מעין או אילן עפי ליה בחכירותה: חכור לי בית השלחין זו. גלי דעתיה דבשביל שהיא בית השלחין עפי ליה וחכרה ממנו (ג): ג המקבל שדה. למחצה לשליש ולרביע (ד): והובירה. שלא חרש בה ולא זרעה: אם אוביר. אשנה בורה: ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: אשלם במיטבא. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי:

עיקר תוי"ט

[ד] כשם כו'. ליתא אלא בקבלנו' דאי לפרושי לי'. גמרא: [ה] בתבן ובקש אותו כחכרנו' לא שייכא חלוקה. רש"י: שנקלן עם השבול' קרוי תבן והנשאר בארץ קרוי קש. ועתוי"ט: (א) כלומר שנמשך בה מן הנהר הגדול דאלו יבש הנהר הגדול הוי מכת מדינ' דמנכין מחכורו כדתנן במ"ו. גמ': (ב) רש"י ומשום דמתני' בחכירו'. נקטי להו נמי בקבלם חכורו תנן אבל בהדיא איתא בגמרא דמתני' בין בחכירו' בין בקבלנו' (ועספי"ו דכלים). ועתוי"ט: (ג) רש"י. ולישנא דגמרא הכי הוא מדקאמר זו מכלל דקאי בגויה עסקי' בית השלחין לנ"ל דקא"ל בית השלחין כדקיימא השתא משמע דלישנא יתירא דבית השלחין דייק וכרי"ף וכר"ת משמע דמזה דייק: (ד) אבל בחכירות לא שייך דמאי שנין איכא. חכירתו יתן רש"י: [ו] שכך כו'. דאל"כ פטור. וכלומר שכך רגילים לכתוב ולפיכך אע"פ שלא כתב כמו שכתב דמי דאי דוקא שכתב פשיטא שיש לנו לקיים כמו שהתנה דהא לא גזים. אלא נשלם במיטבא תחלה תו': [ז] ולא כו'. ופי' במקום

דער חוכר אויך טאהן כשם שחולקין בתבואה אזוי ווי דער בעל הבית טיילט זיך מיט דעם ארים מיט די תבואה כך חולקין בתבן ובקש אזוי זאלין זיי זיך טיילין מיט דיא שטרוי אויך כשם שחולקין ביין אזוי וויא דער בעל הבית מיט דעם ארים טיילין זיך מיט די וויין כך חולקין בזמורות ובקנים אזוי זאלין זיי זיך טיילין מיט די צווייגין אונ מיט די שטעקלאך וואס מען שטעלט אונטער די וויינשטאקין זייא זאלין ניט ליגען אויף דיא ערד. פאר וואס זאלין זייא זיך טיילין מיט די שטעקלאך ושניהם מספקין את הקנים ווייל ביידע (דער בעל הבית אונ דער ארים) מוזין געבין דיא שטעקלאך אויף-צו-הייבין די וויינשטאקין זיי זאלין ניט ליגען אויף די ערד דריבער נאכדעם ווי מען נעמט אראפ דיא וויינטרויבין נעמט דער בעל הבית זיינע שטעקלאך וואס ער האט גיגעבין אונ דער ארים נעמט זיינע שטעקלאך וואס ער האט גינעבין: ב המקבל שדה מחבירו ראובן האט אנגענומען א פעלד פון שמעון, ער זאל אין איר אקערין אונ זייען אונ די תבואה זאל ער אראפ נעמען פון פעלד פאר זיך אונ ער זאל געבין צו שמעון צעהן קארץ תבואה איאהר והיא בית השלחין אונ די פעלד איז טרוקענע ערד וואס רעגינוואסער איז פאר איר ווייניג, מען מוז איר בגיסין מיט וואסער, אונ ווען ער האט אנגענומען די פעלד איז אין איר גיוועזן א קוואל וואסער, איז גרינג גיוועזן צו בגיסין דיא פעלד או בית האילן אדער אין דיא פעלד איז געשטאנען א בוים וואס דער חוכר האט פון אים גענומען פירות אן ארבעט יבש המעין אונ דער קוואל איז אויסגעטריקנט גיווארין ונקצץ האילן אונ דער בוים איז אפ געהאקט גיווארין אינו מנכה לו מן חכורו פון דעסטוועגין מאר ניט ראובן אפ רעכענען צו שמעון פון די חכירות, נאר ער מוז אים געבין די צעהן קארץ תבואה אזוי ווי זיי האבין גירעט, ווייל דער חוכר ווען ער האט גערונגען, האט ער גאר ניט גירעט פון דעם קוואל אונ ניט פון דעם בוים אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה אויב דער חוכר האט גיזאגט צום בעל הבית פאר דינג מיר דעם בית השלחין (די טרוקענע פעלד) וועל איך דיר געבין צעהן קארץ תבואה איאהר האט ער געמיינט אויב זיא וועט זיין וויא זיא איז איצט מיט דעם קוואל. וועט ער אים געבין צעהן כורין תבואה איאהר או שדה בית האילן זה אדער דער חוכר האט גיזאגט צום בעל הבית פאר דינג מיר די פעלד וואס אין איר איז דא דער בוים וועל איך דיר געבין צעהן כור תבואה איאהר, האט ער געמיינט ווייל אין דיא פעלד איז דא דער בוים, דריבער וועט ער אים געבין צעהן כורין תבואה איאהר יבש המעין אז דער קוואל איז טרוקען גיווארין ונקצץ האילן אדער דער בוים איז אפ געהאקט גיווארין מנכה לו מן חכורו זאל ער אים אפ רעכענען פון די חכירות, זאל ער אים געבין ווייניגער וויא צעהן כור, ווי פיל מען וועט אפ שאצין (ועתוי"ט): ג המקבל שדה מחבירו ראובן האט אנגענומען א פעלד פון שמעון, ער זאל זיין א ארים והובירה אונ ער האט געלאזט ליידיג דיא פעלד, ער האט ניט גענייט אין איר שמין אותה כמה ראויה לעשות שאצט מען וויא פיל עס וואלט געוואקסין אין די פעלד דעם יאהר אז מען וואלט אין איר גענייט ונותן לו אונ דער ארים זאל געבין דעם בעל הבית זיין חלק, וויא ער האט מיט אים בדונגען שכך כותב לו ווארום אזוי שרייבט דער ארים צום בעל הבית. אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא אויב איך וועל ליידיג לאזין די פעלד אונ

ד המקבל שדה מחבירו . ולא רצה לנכש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני [ח] נותן לך חיכורך אין שומעין לו . מפני שיכול לומר לו . למחר אתה יוצא ממנה . [ט] ומעלה לפני עשבים : ה המקבל שדה מחבירו ולא עשתה . אם יש בה כדי להעמיד כרי . [י] חייב לטפל בה . א"ר יהודה מה קצבה בכרי . אלא אם יש בה כדי נפילה : ו המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או [יא] נשדפה . אם מכת מדינה היא [יב] מנכה לו מן חיכורו . אם אינה מכת מדינה .

ברטנורא

ד ולא רצה לנכש . לנקות התבואה מעשבים רעים שמתישים כח הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות : מה איכפת לך . אם יחסר חלקי . שהעשבים מכחישין השבלים אתן לך חכורך כך וכך כורים שפסקתי עמך : ה המקבל שדה מחבירו . למחצה לשליש ולרביע כאריס (ה) : ולא עשתה . תבואה אלא מעט ובא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד שאין בה כדי טרחו : אם יש בה כדי להעמיד כרי . לעשות מתבואתה כרי . שיש בו כדי לכסות הרחת שזורים בה התבואה והוא קרוב לסאתים : חייב לטפל בה . בע"כ : מה קצבה בכרי . אין קצבה זו ראיה שתהיה שדה גדולה כשעור כרי ושדה קטנה כשעור כרי ואינו דומה נפולה של שדה גדולה לנפולה של שדה קטנה : אלא אם יש בה כדי נפילה . כלו' כשיעור מה שזורע בה (ו) חייב לטפל בה ואין הל' כר"י : ו המקבל שדה . בחכירות כך וכך כורין (ז) : מכת מדינה . שאכלה חגב או נשתדפו רוב שדות של אותה מדינה או

עיקר תוי"ט

שאין שם מנהג ידוע שלא לנכש אבל אם נהגו שלא לנכש הכל הולך אחר המנהג : [ח] נותן כו' . והא ליתא אלא בחכירותא דאי בקבלנות פשיטא מי מצי א"ל מאי אכפת לך רש"י : [ט] ומעלה כו' . כלומר אפי' א"ל באחרונה אני חורש אותה מצי א"ל שמעלה לפני עשבין ע"י הזרע שנופל מהן לארץ ויצמחו לשנה הבאה ולזו לא תועיל חרישה . גמרא : (ה) דאי בחכרנות' מה לו לבעל השדה אם יחדל לו . סוף סוף חכורו הוא נותן לו . רש"י : [י] חייב כו' . מפרש בברייתא שכך כותב לו . אנא איקום ואכור ואזרע וכו' ואיקום כריא קדמך וכ"ל דלהכי לא תני ליה תנא דידן לאשמעי' דאפי' לא כתב וכמ"ש לעיל [כמ"ג] : (ו) ולפי פירש"י זרע שמפוזרין במפולת יד : (ז) דאי בקבלנות מאי מנכה איכא מאי שימלאהו יחלוקו רש"י : [יא] נשדפה . לשון שדפון : [יב] מנכה . הכל לפי ההפסד שארעו הר"מ ור"נ דאזלי' בתר שדה שלו בין להקל בין להחמיר אם אין לקוי השדות כולן שוות

נעל ניט ארבעטין אין איר, זאל איך דיר בצאהלין דיין חלק מיט דיא בעסטע תבואה : ד הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף חכירות וְלֹא רָצָה לְנַכֵּשׁ אונ ראובן האט ניט געוואלט אוים רייסין די שלעכטע גראז וואס וואקסט צווישען דיא תבואה וְאוֹמֵר לוֹ מַה אִכְפַּת לָךְ אונ ראובן זאגט צו שמעון וואס הארט דיך וואס איך רייס ניט אוים די שלעכטע גראז הוֹאִיל וַאֲנִי נוֹתֵן לָךְ חִכּוּרְךָ איך גיב דאך דיר דיינע חכירות אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ פאלגט מען ניט דעם ארים נאר ער מוז אוים רייסין דיא גראז מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ ווייל שמעון קען זאגין צו ראובן לְמָחָר אַתָּה יוֹצֵא מִמֶּנָּה מארגין אדער אין אנדער טאג וּמַעֲלָה לִפְנֵי עֲשָׂבִים וועסטו ארוים גיין פון די פעלד דו וועסט ניט וועלין זיין אין איר אחוכר וועט דיא גראז אויף וואקסין פאר מיר, איך זאל זיא מוזין אוים רייסין : ה הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון, ער זאל זיין אין איר א ארים וְלֹא עָשְׂתָה אונ עם האט ניט געוואקסין נאר א ביסול תבואה. זאגט ראובן פאר דעם ביסול תבואה לוינט אים ניט צו ארבעטין אין דיא פעלד אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲמִיד כְּרִי אויב עס איז דא אזוי פיל תבואה אז מען קען פון די תבואה אויף שיטען אבארג, אז מען וועט ארין שטעלין די שופלע וואס מען שופלעוועט מיט איר דיא תבואה] אין דעם בארג תבואה וועט מען זיא ניט ארוים זעהן, דאס איז נאנט פון צוויי סאה תבואה חַיָּב לְטַפֵּל בָּהּ מוז דער ארים זיך מטריח זיין צו ארבעטין ביי די תבואה אבער אז עס איז ניטא אין פעלד צווייא סאה תבואה איז דער ארים ניט מחויב זיך מטריח צו זיין אין דיא פעלד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה האט רבי יהודה גיזאגט מַה קִּצְבָה בִּכְרִי וויא אזוי קען מען זאגין אאויסגיזעצטע מאס ביי אלע פעלדער גלייך. אויב עס איז דא אבארג תבואה פון צוויי סאה, אונ מוז דער ארים ארבעטין ביא דיא תבואה, אונ אויב עס איז ניטא צוויי סאה תבואה דארף ניט דער ארים ארבעטין אין פעלד, עס איז דא אגרויסע פעלד אונ אקליינע פעלד, ביי אקליינע פעלד קען לוינען צו ארבעטין ביא דיא גאנצע פעלד פאר די צוויי סאה, אבער ביי אגרויסע פעלד קען געווים ניט לוינען צו ארבעטין ביא דיא גאנצע פעלד פאר דיא צווייא סאה תבואה אֶלָּא אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי נְפִילָה נאר אויב עס איז דא אראפ צו נעמען פון פעלד אזוי פיל תבואה ווי פיל מען האט פארזייט, מוז דער ארים ארבעטין אין די פעלד, אונ אויב עס איז דא ווייניגער וויא מען האט פארזייט, קען מען ניט גייטין דעם ארים ער זאל ארבעטין אין דיא פעלד : ו הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף חכירות וְאֲכָלָהּ חָגָב אונ אהיישעריק האט אויף גיגעסין דיא תבואה פון פעלד אוֹ נִשְׁדְּפָה אדער דיא תבואה איז אויסגעקלאפט גיווארין פון אהאגיל אדער פון אווינט אִם מַכַּת מְדִינָה הִיא אויב די מכה איז גיוועז אין דיא מדינה ביי פיל מענטשין, די היישעריקען האבין אויף גיגעסין תבואה פון נאך אנדערע פעלדער אויך אדער דיא תבואה פון אנדערע פעלדער זענען אויך אויסגעקלאפט גיווארין מְנַכֶּה לוֹ מִן חִכּוּרוֹ זאל ער מינערין פון דיא חכירות, זאל ער אים געבין ווייניגער וויא ער האט אים צו גיזאגט אִם אֵינָהּ מַכַּת מְדִינָה אויב די מכה איז ניט גיוועז אין דיא מדינה, דיא היישעריקען האבין נאר גיגעסין די

אין מנכה לו מן חיבורו. רבי יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחיכורו: ז המקבל שדה מחבירו [יג] בעשרה כור חטים לשנה לקתה נותן לו מתוכה. היו חיטיה יפות. לא יאמר לו הריני ליקח לך מן השוק. אלא נותן לו מתוכה: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים. רשב"ג אוסר. תבואה [יד] לא יזרענה קטנית. קטנית יזרענה תבואה. (נ"א בהיפך). רשב"ג אוסר: ט המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורת שקמה. קיבלה הימנו לשבע שנים שנה ראשונה יזרענה פשתן. ויש לו בקורת שקמה:

אותה בקעה: אינו מנכה. דאמר לו מזלך גרם: בין כך ובין כך. אפי' הוא מכת מדינה: אינו מנכה. שעל המעות לא נגזרה גזרה: ז ולקתה. שהיו חטים שדופית: נותן לו. עשרה כורים שפסק עמו מחטים שדופית הללו ולא מצי היאך למימר ליה חטים יפות קא בעינא מינך: ח המקבל שדה מחבירו לז"עה שעורים. בחכירות כך וכך שעורים או חטים או מעות (ח): לא יזרענה חטים. שהחטים מכחישות הקרקע יותר מן השעורים: רשב"ג אוסר שקשה לקרקע כשזורעי' אותה שנה ממין זה ושנה ממין אחר (ס). ולענין פסק הלכה הכל לפי הקרקע ולפי המקום אם התנה עמו כדבר שמכחיש הקרקע מעט אינו יכול לשנות לזורע דבר שמכחיש הרבה ואיפכא שרי: ט לשנים מועטות. פחות מז' שנים: לא יזרענה פשתן. שזרע פשתן מכחיש הארץ הרבה (י) ושרשיו נשארים בקרקע עד שבע שנים: ואין לו בקורת שקמה. ען תאנה של יער

סמ"ע: [יג] בעשרה כו'. דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד ווכס ונתחייב בחלקו רש"י: (ח) דאי בקבלנות הא אמרינן חכמים ארש' ולא חכאים מרה וכרי הוא נהנה בשינוי של זה רש"י מפני שבשבא יהיה מעתה בכיסו והוא טוב לו משישאר אותו שכא עלנו בקרקע כ"י והמגיד בשם הרמב"ן כתב דאדרבה בקבלנו' לא ישנה שיכול לומר בזו אני רוצה ועתוי"ט: (ס) ה"נ פסק עמו חטין שמא הוא זרע חטין בשנה שעברה ואם יזרענה זה שעורים נמצא זה מקולקלה. רש"י: [יד] לא כו'. פרש"י שהקטנית מכחש' הקרקע יותר מן התבואה ועתוי"ט: (י) והא לא מתוקמא

תבואה פון די פעלד, און ניט פון אנדערע פעלדער, אדער דער האגיל האט נאר אויסגעקלאפט דיא תבואה פון די פעלד אליין און ניט פון דיא אנדערע פעלדער אין מנכה לו מן חכורו זאל ער ניט מינערין פון די חכירות. ווארום מען זעהט אז דאס איז נאר דער שלעכטער מזל פון ראובן. פאר וואס זאל שמעון שאדין האבין דורך ראובן רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות רבי יהודה זאגט אויב ראובן האט געדונגען די פעלד פון שמעון ער זאל אים בצאהלין געלט בין כך ובין כך סיי אזוי און סיי אזוי סיי דער היישעריק האט אויפגיגעסין די תבואה פון אלע פעלדער און סיי ער האט נאר גיגעסין די תבואה פון דיא פעלד אינו מנכה לו מן חכורו טאר ער אים ניט אפרעכענען פון דיא חכירות: ז המקבל שדה מחברו בעשרה כור חטים לשנה ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון, ער זאל אים געבין צעהן כור ווייץ איאהר גיטץ געלט פון די פעלד ולקתה און דיא תבואה איז אויסגיקלאפט גיווארין, דיא קערנער זענען דין און קליין נותן לו מתוכה גיט ער אים צעהן כור ווייץ פון דיא ווייץ וואס האט געוואקסין אין דיא פעלד היו חטים יפות אויב אין דיא פעלד האט געוואקסין גוטע ווייץ, בעסערע ווי אין אנדערע פעלדער לא יאמר הריני ליקח מן השוק טאר ניט ראובן זאגין צו שמעון איך וועל קויפין צעהן כור ווייץ פון גאס און וועל דיר געבין אלא נותן לו מתוכה נאר ער מוז אים געבין צעהן כור ווייץ פון די ווייץ וואס האט געוואקסין אין דיא פעלד: ח המקבל שדה מחברו ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון ער זאל זיין אחוכר ער זאל געבין צו שמעון צעהן כור תבואה פון די תבואה וואס ער וועט אראפ נעמען פון די פעלד און ער האט גיזאגט צו שמעון לזרעה שעורים ער וועט זייען אין די פעלד גערשטין לא יזרענה חטים טאר ער ניט זייען אין דיא פעלד ווייץ חטים אז ראובן האט אויס גירעט מיט שמעון ער זאל אין די פעלד זייען ווייץ יזרענה שעורים מעג ער אין איר זייען גערשטין. ווארום ווייץ מאכט טער מאגער די ערד ווי גערשטין רבן שמעון בן גמליאל אוסר רבן שמעון בן גמליאל זאגט ער טאר ניט זייען גערשטין אויב ער האט אויס גירעט ער זאל זייען ווייץ תבואה אז ער האט אויס גירעט ער זאל זייען אין די פעלד תבואה לא יזרענה קטנית טאר ער ניט זייען אין דיא פעלד ארבעס קטנית אז ער האט אויס גירעט ער זאל זייען אין די פעלד ארבעס יזרענה תבואה מעג ער אין דיא פעלד זייען תבואה רבן שמעון בן גמליאל אוסר רבן שמעון בן גמליאל זאגט אויב ער האט אויס גירעט ער זאל זייען ארבעס טאר ער ניט זייען תבואה: ט המקבל שדה מחברו לשנים מועטות אז ראובן האט אנגענומען אפעלד פון שמעון אויף ווייניג יאהרין ווייניגער ווי זיבען יאהר] לא יזרענה פשתן טאר ער ניט זייען אין די פעלד פלאקס ואין לו בקורת שקמה און אויב אין דיא פעלד שטייט אבוים וואס אויף אים וואקסט ווילדע פייגן טאר ער ניט אפ האקין פון אים די צווייגין, ווארום די ווארצלין פון די פלאקס בלייבין אין די ערד ביז זיבען יאהר און מאכין מאגער דיא ערד און די צווייגין פון דיא שקמה דארפט אויך זיבען יאהר ביז זיי וואקסין אויף צוריק ווי זייא זענען גיוועזן קבלה הימנו לשבע שנים אז ער האט אנגענומען די פעלד אויף זיבען יאהר שנה הראשונה יזרענה פשתן ויש לו בקורת שקמה דעם ערשטין יאהר מעג ער זייען אין די פעלד פלאקס און מעג אפ האקין די צווייגין פון דעם

י הַמְקַבֵּל שדה מחבירו לשבוע אחת, בשבע מאות זוז השביעית [טו] מן המנין. קיבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין: יא שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה. שכיר שבוע. יצא ביום גובה כל היום. יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: יב אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלי

אלא במכירות דאי בקבלנות מאי דבעי ליזרע שהרי כחכורות שולקים בו רש"י. כלומר ולכתוב ארעא ולא לכתוב מרה כ"י והרמב"ן חולק כדלעיל (אות ח') ועתוי"ט: [טו] מן המנין. כלומר חייב ליתן לו הז' מאות ואע"פ שאין שנה שביעית שוה לשאר שנים לפירות מ"מ שבוע קאמר ולא תלה השכר לפי השנה כמו בסיפא כ"י: (יא) רש"י ז"ל הטור קוצץ קורת שקמה בין אם ירד לתוכה בסוף שבע משקנל' בין אם ירד לתוכה בשנה שלישית או רביעית קולל' כי שלימו לה שבע שהרי יגדל לכשילא. עד שיחזרו לכמו שהיתה כשירד לתוכה: (יב) לשון רש"י העתיק דקאי אכריי' דסיימא בשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו כלומר וסיפא לא תנא וגו' ופתח רש"י בלא תנא דסיים: (יג) דשאני של יום מגל לילה משום דאין לילה הולך אחר היום והיום הולך אחר הלילה כששכירתו נמשך בלילה. ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה אלא כל

הוא וקוללים ענפיו לקורות הבנין והן חוזרים וגדלי' ופחות משבע שנים אינן נעשות קורות הלכך קבלה לפחות מז' שנים לא יקוץ קורות שבה דלאו אדעת' דקורות נחית דבשני' מועטות אינם חוזרים לקורות אבל קבלה לשבע שנים שנה ראשונה זורעה פשתן. וקוצץ שקמה שבה (יח): יא שכיר יום גובה כל הלילה. שלאחריו. שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר ואי אפשר לומר שבשכיר לילה הכתוב מדבר שהרי אין שכירות משתלמת אלא בסיפה דכתיב כשכיר שנה בשנה ודרשינן מניה שכירות של שנה משתלמת בתחלת שנה אחרת אלמא לא הוה זעבד ליה לשכיר יום עד שקיעת החמה וכי כתיב לא תבא ע"כ

(יב) בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבד לו לבוקר משכלה שכירתו וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבקר (יג): שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. הכי קאמר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה: שכיר שבוע. שמיטה: יצא ביום. שכלתה שכירתו בבקר או ביום: גובה כל היום. וכיון ששקעה חמה עובר עליו: יצא בלילה. שכלתה שכירתו בלילה: גובה כל הלילה וכל היום. כיון דמשלם פעולתו משתמך הו"ל שכיר לילה ואינו עובר עליו בבקר עד למחרת בשקיעת החמה: יב אחד שכר בהמה וא' שכר כלים. דכתיב לא תלין פעלת שכיר אתך. כל שפעולתו אתך ואפילו

בוים שקמה: י הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לִשָׁבוּעַ אַחַת בְּשֶׁבַע מֵאוֹת זוז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביא דיר דיין פעלד אויף אשמטה פאר זיבען הונדערט גילדין הַשְּׁבִיעִית מִן הַמִּנְיָן איז דער זיבעטער יאהר נעמער שמטה) אויך אין צאהל פון די יאהרין, אפילו די פעלד איז דאך ליידיג דעם יאהר שמטה, וואררום שמטה טאר מען דאך ניט זייען, פון דעסטוועגין מוז ראובן בצאהלין צו שמעון דיא גאנצע זיבען הונדערט גילדין, וויל ער האט גיזאגט ער דינגט אויף אשמטה, אונ אלע ווייסין אז אין אשמטה זייעט מען זעקס יאהר, אונ וואס עס וואקסט פון זיך אליין דעם זיבעטין יאהר מוז מען דאס מפקיר זיין צו אלע מענטשין קִבְּלָהּ הֵימֶנּוּ שֶׁבַע שָׁנִים בְּשֶׁבַע מֵאוֹת זוז אבער אז ראובן האט גיזאגט צו שמעון איך דינג ביי דיר די פעלד אויף זיבען יאהר פאר זיבען הונדערט גילדין אֵין הַשְּׁבִיעִית מִן הַמִּנְיָן איז דער זיבעטער יאהר (שמטה) ניט אין חשבון פון די גידונגענע זיבען יאהר (וואררום געוויס האט ראובן געמיינט זיבען יאהר וואס מען ארבעט אין זיי אין פעלד) נאר ער האלט די פעלד זיבען יאהר אויסער דעם יאהר שמטה: יא שָׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין אגאנצע טאג, האט דער בעל הבית צייט אגאנצע נאכט נאכדעם טאג צו בצאהלין זיינע שכירות שָׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם אז איינער דינגט אארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין אגאנצע נאכט, האט דער בעל הבית צייט מארגין אגאנצע טאג צו בצאהלין זיינע שכירות שָׂכִיר שָׁעוֹת גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם אז איינער דינגט א ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין ביי טאג אויף אשעה אדער אויף עטליכע שעה, מוז ער אים בצאהלין דעם זעלביגען טאג איידער עס ווערט נאכט, אונ אויב ער דינגט דעם ארבעטער ער זאל ביי אים ארבעטין ביי נאכט אויף אשעה אדער אויף עטליכע שעה, מוז ער אים בצאהלין דיא זעלביגע נאכט איידער עס ווערט טאג שָׂכִיר שַׁבָּת שָׂכִיר חוֹדֶשׁ שָׂכִיר שָׁנָה שָׂכִיר שָׁבוּעַ אז איינער דינגט אארבעטער אויף אוואך אדער אויף אחודש אדער אויף איאהר אדער אויף אשמטה יָצָא בַיּוֹם אז דער ארבעטער גייט אוועק פון די ארבעט ביי טאג, די צייט ביז ווי לאנג ער איז גיוועזן פאר דונגען האט זיך אויס גילאזט ביי טאג גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם מוז אים דער בעל הבית בצאהלין זיינע שכירות דעם זעלביגען טאג איידער עס ווערט נאכט יָצָא בַלַּיְלָה אז דער ארבעטער גייט אוועק פון די ארבעט ביי נאכט, די צייט ביז ווי לאנג ער איז גיוועזן פאר דונגען האט זיך אויס גילאזט ביי נאכט גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם האט דער בעל הבית צייט אים צו בצאהלין זיינע שכירות די גאנצע נאכט אונ אויף מארגין דעם גאנצין טאג ביז פארין נאכט: יב אֶחָד שְׂכַר אָדָם וְאֶחָד שְׂכַר בְּהֵמָה וְאֶחָד שְׂכַר כֵּלִים סאיי דער בעל הבית האט גדונגען אמענטש ער זאל ביי אים ארבעטין, אונ סאיי ער האט גדונגען אבהמה זיא זאל ביי אים ארבעטין, אונ סאיי ער האט גדונגען אכלי ער זאל מיט איר ארבעטין, אויב ער האט זיי גדונגען זייא זאלין ארבעטין ביא

נאכט

יש בו משום [טז] ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. אימתי בזמן שתבעו אבל לא תבעו אינו עובר עליו. המחהו אצל חנוני. או אצל שלחני. אינו עובר עליו. שכיר בזמנו. נשבע ונוטל. עבר זמנו. אינו נשבע ונוטל. אם יש [יז] עדים שתבעו ה"ז נשבע ונוטל. גר תושב

כהנה וכלים: לא תבעו אינו עובר עליו. דכתיב אתך לדעתך ולא מדעתו: המחהו. נתקו (יד) מאצלו והעמידו אצל חנוני ואמר לו תן לפועל זה כדינר פירות ואני אשלם. או אמר לשולחני תן לו כדינר מעות: אינו עובר עליו. דכתיב אתך ולא שהמחהו אצל חנוני: שכיר בזמנו נשבע ונוטל. משום דבעל הבית טרוד בפועליו (טו) ולפעמים סבר שנתן והוא לא נתן שקלוה לשבועה מבע"ה (טז) ושדיוה אשכיר: שלא בזמנו. ואע"ג דבעל הבית טרוד בפועליו כי מטא זמן חיובא רמי אנפשיה ומדכר ולא חשוד בע"ה שהוא עובר על כל תלין: גר תושב. מקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבלות אין בו משום לא תלין דכתיב

הלילה והא סיפא אתאן לר"ש וס"ל ה"נ בשכיר שעות. דרישא ורישא אתאן כר"י ולגלדין קתני (וכמו שפי' הר"ב) וס"ל נמי הכי בסיפא ול"ע על הרב והר"מ דס"ל לס' כ"ז ודהסיפא איגה הל' ועוד דלא אקשי רישא לסיפא ומתוי"ט: [טז] ביומו. כלומר משום כולא קרא דביומו דאית ביה עשה דתתן ול"ת דלא תבא וגו': (יד) ונ"ל שהוא מל' ומתי' על כתף ים כנרת דפ' מספי שמניגו הניע: (טו) גמרא ולאו דוקא פועליו דאפילו אין לו אלא פועל זה דינא הכא אלא טרוד בעסקיו קאמרי' כ"י: (טז) פי' אי מודה מקצת הוא דחייב שבועה מדאורייתא. ואפי' היכא דכופר הכל ספי הו"ל לחיובי לבעה"ב שעליו לשלם שהרי אם מודה מקצת הוא נשבע ולפי שסיתה ראוי להיות על בעה"ב קאמר דשקלוה. תו': [יז] עדים כו'. בגמרא והא קא תבע ליה

נאכט יש בו משום ביומו תתן שכרו מוז ער בצאהלין פאר זייער ארבעט מארגענדיגען טאג, אונ אויב עס איז שוין גיווארין נאכט אונ ער האט ניט בצאהלט איז ער עובר אמצוה ביומו תתן שכרו אין דעם וועלכינגען טאג זאלסטו געבין זיינע שכירות. (ועתוי"ט), אונ אויב ער האט זייא געדונגען זייא זאלין ארבעטין ביי טאג, מוז ער בצאהלין פאר זייער ארבעט די נאכט וואס נאך דעם טאג ביז אין דער פריה, אונ אויב עס איז שוין גיווארין טאג אונ ער האט ניט בצאהלט ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר איז ער עובר אויף אלאו דיא געלט פון דיין ארבעטער טאר ניט נעכטיגען ביי דיר ביז אין דער פריה אימתי ווען איז ער עובר אויף אלאו אז ער צאהלט ניט דעם ארבעטער צו דיא צייט בזמן שתבעו אז דער ארבעטער האט אים גימאהנט, אבער לא תבעו אז דער ארבעטער האט אים ניט גימאהנט, אונ ער האט ניט ניצאהלט אינו עובר עליו איז ער ניט עובר אויף דעם לאו המחהו אצל חנוני אז דער בעל הבית איז געגאנגען מיט דעם ארבעטער צו אקרעמער, אונ האט גיזאגט צום קרעמער גיב דעם ארבעטער סחורה אדער אנדערע זאכין) פאר זיינע שכירות, אונ איך וועל דיר בצאהלין, אונ דער ארבעטער האט אזוי גיוואלט או אצל שולחני אדער דער בעל הבית איז געגאנגען מיט דעם ארבעטער צו אוועלכין וואס טאהשט געלט אונ ער האט גיזאגט צו אים גיב דעם ארבעטער קליין געלט פאר זיינע שכירות, אונ איך וועל דיר בצאהלין, אונ דער ארבעטער האט אזוי גיוואלט, אפילו דער קרעמער אונ דער וואס טאהשט דיא געלט האבין ניט גיגעבין דעם ארבעטער פאר זיינע שכירות צו דיא צייט, פון דעסטוועגין אינו עובר עליו איז דער בעל הבית ניט עובר אויף אלאו ווארום וויא באלד דער ארבעטער האט איין געוויליגט צו נעמען זיין געלט פון קרעמער איז גלייך ווי דער בעל הבית האט אים שוין בצאהלט שכיר בזמנו נשבע ונוטל אפועל וואס קומט מאנען ביי דעם בעל הבית זיין ארבעט געלט, אונ דער בעל הבית זאגט איך האב דיר בצאהלט, איז דער דין אזוי. אז דער פועל קומט צו דיא צייט (דהיינו ער האט געארבעט ביי נאכט אונ ער קומט מאנען בייא טאג, אדער ער האט געארבעט ביי טאג אונ ער קומט מאנען ביי נאכט), דארף דער ארבעטער שווערין אז דער בעל הבית האט אים נאך ניט בצאהלט זיין ארבעט געלט, אונ דער בעל הבית מוז אים בצאהלין עבר זמנו אבער אז דיא צייט איז שוין אריבער געגאנגען, (ער איז געקומען מאנען זיין ארבעט געלט נאך דיא צייט וואס פריער שטייט), אונ אין די צייט האט ער ניט גימאהנט אינו נשבע ונוטל זאל דער ארבעטער ניט שווערין אונ ניט נעמען אם יש עדים שתבעו בזמנו אויב דער ארבעטער האט עדות אז ער האט גימאהנט דעם בעל הבית צו דער צייט אונ ער האט אים ניט גיגעבין, אונ איצט נאך דער צייט איז ער געקומען מיט דעם בעל הבית צו דין תורה הרי זה נשבע ונוטל זאל דער ארבעטער שווערין אז דער בעל הבית האט אים נאך ניט בצאהלט, אונ דער בעל הבית מוז אים בצאהלין (עתוי"ט) גר תושב אז איינער האט געדונגען איין ארבעטער אין ארץ ישראל וואס ער איז גיווען אבנעני אונ ער האט אויף זיך גענומען ער זאל ניט דינען צו קיין אנדערין גאר צו גאט, אבער דיא מצות וואס שטייט אין דיא תורה האלט ער ניט, אונ מען רופט אים גר תושב, ווייל ער האט זיך נאר מגייר גיווען ער זאל מעגין וואהנען אין ארץ ישראל צווישען יודין אויב מען האט דעם גר תושב געדונגען ער זאל ארבעטין בייא נאכט, דארף מען אים בצאהלין זיינע שכירות מארגענדיגען טאג, אויב עס איז

יש בו. משום ביומו תתן שכרו. ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר: יג המלוה את חבירו. לא ימשכננו אלא בב"ד. ולא יכנוס לביתו ליטול משכונו. שנאמר בחוץ תעמוד. היו לו שני כלים. נוטל אחד [יח] ומניח אחד. ומחזיר את הכר בלילה ואת [יט] המחרישה ביום. ואם מת [כ] אינו מחזיר ליורשיו. רבי שמעון בן גמליאל אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום. ומשלשים יום ולהלן. מוכרן בב"ד. אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה.

קטן ומסיק ליה עדים שתבע כל זמנו ופי' הרא"ש כגון שכיר יום בסוף הלילה ושכיר לילה בסוף היום ופריך לעולם כו' וכי שכיר משהם שכרו כ"כ זמן ארוך ומסיק אינו נשבע ונוטל אלא למחר בלבד כנגד אותו יום של תביעה אבל מכאן ואילך הממע"ה; (יז) או' ר"י דמדרבנן היא כדאמרי' בגמרא תו' וכ"י והסמ"ע כתב דהר"מ והטור ס"ל דמן התורה עובר אפי' בחוץ. עתוי"ט: (יח) דתניא ממשמע שנאמר בחוץ תעמוד וגו' איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אלא מה ת"ל והאיש לרבות שליח ב"ד: (יט) ותימא ואם לא ימצא בידו היאך יכפוהו לפרוע מלותו ור"ת מפרש דלא מיירי כמשכנו לפרעון אלא שרולה להיות בטוח במעותיו (ר"ל כמ"ש בסמוך. ודוק בדבר) אבל כשרולה ליפרע ממנו שליח ב"ד נכנס לביתו הרא"ש: [יח] ומניח אחד. כלומר אחר שנוטל שניהם למשכון מניח את שהוא צריך לו והדר מפרש איזהו מניח ונקט ליה כל' חוזר והר"ב העתיק ומחזיר וניחא טפי: [יט] המחרישה. הקשה המפ' והלא כלי שעושין בו אוכל נפש הוא ואין ממשכנין אותה. ותירצו כמשכנו בלילה שאינו זמן מלאכת החרישה ולא אסרה תורה אלא שלא למשכנו בשעה שהיא ראוי לעשות מלאכה וכ"י תי' דמיירי כאס עבר וחבל ועתוי"ט: [כ] אינו כו'. אלא ימכרנו ויגבה

ברישא דקרא רעך. רעך ולא גר תושב: יג המלוה את חבירו. והגיע זמן ולא פרעו: לא ימשכננו. ליקח ממנו משכון בעל כרחו אפי' בשוק (יז) אלא ע"י שליח ב"ד שיקח ממנו ברשות ב"ד: ולא יכנס לביתו. אפי' שליח ב"ד (יח) לא יכנס לביתו וכ"ש ב"ח עצמו (יט): היו לו ב' כלים. וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם: נוטל אחד ומחזיר אחד. בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו ויעכב השני אללו כדמפרש ואזיל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום: מת. הלוה אין משיב העבוט ליורשים שאין כאן מצות השבת העבוט דהשיב תשיב לו את העבוט כתיב לו ולא ליורש: עד ל' יום. זמן ב"ד. ואין הלכה כר"ש בן גמליאל: בין שהיא עניה בין שהיא עשירה וכו'. משום דאיכא למ"ד עניה הוא

אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען דֶער טָאג אוּנ מֶען הָאט נִיט בְּצָאהְלְט זַיינֶע שְׂכִירוּת יֶשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ אִיז דֶער בַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר אוֹיף דִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה וָואס שְׁטֵייט אִין דִי תּוֹרָה "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" אִין דֶעם זֶעלְבִּיגֶען טָאג וָואס נָאךְ דִי נַאכְט פוּן זַיין אַרְבֶּעט זָאלְסְטוּ בְּצָאהְלִין זַיינֶע שְׂכִירוּת, אוּנ אוֹיבּ מֶען הָאט אִים גֶעדוּנְגֶען עֶר זָאל אַרְבֶּעטִין בַּיי טָאג, דַארְף מֶען אִים בְּצָאהְלִין זַיינֶע שְׂכִירוּת דִיא נַאכְט וָואס נָאךְ דֶעם טָאג, אוֹיבּ עֶס אִיז אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען דִי נַאכְט אוּנ מֶען הָאט אִים נִיט בְּצָאהְלְט זַיינֶע שְׂכִירוּת אִיז דֶער בַּעַל הַבַּיִת נִיט עוֹבֵר אוֹיף דֶעם לָאו פוּן "לֹא תָלִין פְּעוּלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר" דִיא אַרְבֶּעט גֶעלְט פוּן דֶעם אַרְבֶּעטֶער וָואס הָאט בַּיי דִיר גֶעאַרְבֶּעט בַּייא טָאג) זָאל נִיט נֶעכְטִיגֶען בַּייא דִיר בִּיז אִין דֶער פְרִיה, וַוייל אִין דֶעם פָּסוּק שְׁטֵייט דֶער וָוארְט רֵעֶךָ, אוֹיבּ דֶער פוֹעֵל אִיז אַזוֹי אַיוּד וִוי דוּ בִּיזְט, טָאר נִיט דָאס גֶעלְט פוּן זַיין אַרְבֶּעט וָואס עֶר הָאט בַּיי דִיר גֶעאַרְבֶּעט בַּיי טָאג גֶעכְטִיגֶען בַּייא דִיר בִּיז אִין דֶער פְרִיה נָאר בַּיי נַאכְט מוּזְטוּ אִים בַּצָאהְלִין זַיין אַרְבֶּעט גֶעלְט, אָבֶּער אַז עֶר אִיז גִיוֶועזְן אַכְּנַעֲנִי אוּנ אִיצְט אִיז עֶר אַגֵר תּוֹשָׁב, מֶעגְסְטוּ אִים שְׁפֶּעטֶער בְּצָאהְלִין: יג הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ רְאוּבֵן הָאט פַאר בָּארְגְט גֶעלְט צוּ שִׁמְעוֹן, אוּנ עֶס אִיז גֶעקוּמֶען דִי צַייט שִׁמְעוֹן זָאל בְּצָאהְלִין אוּנ עֶר הָאט נִיט בְּצָאהְלְט לֹא יְמַשְׁכְּנֶנּוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין טָאר נִיט רְאוּבֵן נֶעמֶען אַמַשְׁכּוֹן בַּיי שִׁמְעוֹן, נָאר דוּרְךְ בֵּית דִין. בֵּית דִין שִׁיקֶען זַייעֶר שָׁלִיחַ צוּ שִׁמְעוֹן אוּנ דֶער שָׁלִיחַ נֶעמְט בַּיי שִׁמְעוֹן אַמַשְׁכּוֹן וְלֹא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ לִיטּוֹל מַשְׁכּוֹנוֹ אוּנ דֶער שָׁלִיחַ פוּן בֵּית דִין טָאר נִיט אַרַיין גֵיין צוּ שִׁמְעוֹן אִין שְׁטוּבּ

נֶעמֶען בַּיי אִים אַמַשְׁכּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בַּחוּץ תַּעֲמוֹד דוּ זָאלְסְט שְׁטֵיין אוֹיסֶער דִי שְׁטוּבּ. אוּנ דֶער וָואס אִיז שׁוּלְדִיג דָאס גֶעלְט זָאל דִיר אַרוֹיס טְרָאגֶין דֶעם מַשְׁכּוֹן הָיוּ שְׁנֵי כֵּלִים אוֹיבּ שִׁמְעוֹן הָאט גֶעהַאט צְוֵויי כֵּלִים, אוּנ דֶער חוֹב אִיז אַזוֹי פִיל וִוי דִי בֵּיידֶע כֵּלִים זֶענֶען וֶוערְט, טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען בֵּיידֶע כֵּלִים נוֹטֵל אֶחָד וּמַנִּיחַ אֶחָד אֵיין כְּלִי נֶעמְט עֶר בַּיי שִׁמְעוֹן אוּנ אֵיין כְּלִי לָאזְט עֶר בַּיי שִׁמְעוֹן. וֶוען שִׁמְעוֹן דַארְף דִי עֶרְשְׁטֶע כְּלִי גִיט עֶר דֶעם מַלְוֶה דִי אַנְדֶערֶע כְּלִי, אוּנ נֶעמְט בַּיי אִים דִי עֶרְשְׁטֶע כְּלִי אוּנ וֶוען שִׁמְעוֹן דַארְף דִי אַנְדֶערֶע כְּלִי, גִיט עֶר דֶעם מַלְוֶה דִי עֶרְשְׁטֶע כְּלִי אוּנ נֶעמְט בַּיי אִים דִי אַנְדֶערֶע כְּלִי וּמַחֲזִיר אֶת הַכַּר בַּלַּיְלָה אוֹיבּ דֶער מַלְוֶה הָאט גֶענוּמֶען בַּיי שִׁמְעוֹן אַקִישִׁין מוּז עֶר אַוֶועק גֶעבִּין דִי קִישִׁין צוּ שִׁמְעוֹן בַּיי נַאכְט. אוּנ דֶעם אַקֶער הַאלְט דֶער מַלְוֶה בַּיי זִיךְ אַגַאנְצֶע נַאכְט וְאֶת הַמַּחֲרֵישָׁה בַּיּוֹם אוּנ דֶעם אַקֶער גִיט דֶער מַלְוֶה אַוֶועק צוּ שִׁמְעוֹן בַּיי טָאג, אוּנ דִי קִישִׁין נֶעמְט דֶער מַלְוֶה צוּ זִיךְ אוֹיף דֶעם גַאנְצִין טָאג וְאִם מֵת אוּנ אוֹיבּ דֶער לֹוֶה (שִׁמְעוֹן) אִיז גִישְׁטָארְבִּין אֵינוֹ מַחֲזִיר לְיוֹרְשָׁיו דַארְף נִיט דֶער מַלְוֶה צוּרִיק גֶעבִּין דֶעם מַשְׁכּוֹן צוּ זַיינֶע יוֹרְשִׁים. נָאר עֶר הַאלְט דֶעם מַשְׁכּוֹן בַּיי זִיךְ בִּיז מֶען בְּצָאהְלְט אִים זַיין חוֹב רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל זָאגְט אַף עַצְמוֹ אֵינוֹ מַחֲזִיר אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם אֲפִילוּ צוּ דֶעם לֹוֶה אַלֵיין דַארְף דֶער מַלְוֶה צוּרִיק גֶעבִּין דֶעם מַשְׁכּוֹן נָאר בִּיז דְרַייסִיג טֶעג וּמִשְּׁלֹשִׁים יוֹם וּלְהַלָּן אוּנ פוּן דְרַייסִיג טֶעג אוּנ וַוייטֶער מוֹכְרָן בְּבֵית דִין פַארְקוֹיפְט דֶער מַלְוֶה דִי מַשְׁכְּנוֹת דוּרְךְ בֵּית דִין אוּנ נֶעמְט אָפּ זַיין חוֹב אַלְמָנָה בֵּין שֶׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שֶׁהִיא עֲשִׁירָה אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ

א אלמנה

חובו רכ"י. אבל בחייו לעולם הם כתורת חזרה כו' וממשכנין מעיקרא שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אבל בגיז - גמרא. וכפעם אחד די וחוזרין וממשכנין כדי שלא יוכל לכפור ועוד כדי שיתביישו וימהר לפרוע תר': (כ) דהא ואם איש עני סוף לא תשכב בעבוטו סוף דכתיב: [כח] ולא כו'. אפי' לאדם אחר הוא אסור למשכון תביתו אלא לעבור עליה שני לאוין ודעת הר"מ דבאלמנה אפילו בחוץ ובב"ד אסור. ועתוי"ט: [כב] החובל כו'. דעת הר"מ שאפי' בשעת הלואה אסור (וכן דעתו באלמנה) ואינו מתוור נ"י: [כג] רחים.

דאין ממשכנין שמתוך שאתה צריך להחזיר לה והיא נכנסת ויוצאת אצלך אתה משיאה שם רע בשכנותיה אבל עשירה דליכא למימר (כ) הכי אימא ממשכן. קמ"ל האי תנא דלא דכתיב לא תחבול בגד אלמנה א' עניה ואחד עשירה במשמע: משום שני כלים. העליונה רכב והתחתונה ריחים:

שנאמר [כח] ולא תחבול בגד אלמנה. [כב] החובל את [כג] הריחים עובר בלא תעשה. וחייב [כד] משום שני כלים. [כה] שנאמר לא יחבול ריחים ורכב. [כו] ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש. שנאמר כי נפש הוא חובל:

פי' על יד פסוק מטלטלין ופייך בית משכון. אבל בתי רחיים של מים. הרי הם כקרקע ולא שייך ביה משכון אלא נוכיינא כספר קרקעות דלא שייך ביה משכון אלא במטלטלים שאין ממשכנין ליקח קרקע למשכון טור: [כד] משום ב'. פי' בהתראה אחת אם מבל כפעם א' רחים ורכב לוקה שתים דאי בשתי התראות אפילו רחים ורכב חייב. עתוי"ט: [כה] שנאמר כו'. כלומר וכיון דקרא פי' תרווייהו וכל אחד שם כפ"ע סוף התראותיהן חלוקים לא הוו לאו שבכללו': [כו] ולא כו' אמרו כלומר מה שאמרו חכמים דחייב משום ב' כלים ואע"פ שהם למלאכה א' לא כו'. ועתוי"ט:

אַ אַלְמָנָה אַז זִיא אִיז שׁוּלְדִיג גֶעלְט אוּנ בְּצָאהְלְט נִיט, סַאיי זִיא אִיז אָרֶעם אוּנ סַאיי זִיא אִיז רַייךְ, טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען בַּייא אִיר אַמַשְׁכּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וואָרוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְלֹא תַחֲבוֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה דִי קְלֵייד פוּן אַאַלְמָנָה זָאלְסְטוּ נִיט נֶעמֶען פַאר אַמַשְׁכּוֹן, אוּנ נִיט נָאר דִי קְלֵייד טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען בַּייא דִי אַלְמָנָה, נָאר אֵיין אַנְדֶער מַשְׁכּוֹן טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט נֶעמֶען בַּייא אִיר הַחוֹבֵל אֶת הָרֵיחַיִם אַז דֶער מַלְוֶה נֶעמְט אַמַשְׁכּוֹן אַמִיהְל שְׁטֵיין עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה אִיז עֶר עוֹבֵר אוֹיף אַלַאו וְחַיָּיב מִשּׁוּם שְׁנֵי כֵלִים אוּנ אִים קוּמְט צְווייא מָאהְל מַלְקוֹת, אוֹיף דִיא בֵּיידֶע. שְׁטֵיינֶער פוּן דֶעם מִיהְל שְׁטֵיין וָואס עֶר הָאט גֶענוּמֶען שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק (דברים קפיטול כד פסוק ו) לֹא יַחֲבוֹל רֵחַיִם וָרָכֶב מֶען זָאל נִיט נֶעמֶען אַמַשְׁכּוֹן אַמִיהְל שְׁטֵיין נִיט דֶעם אוּנְטֶערְשְׁטִין שְׁטֵיין אוּנ נִיט דֶעם אוֹיבֶּערְשְׁטִין שְׁטֵיין, אוּנ אַז עֶר נֶעמְט בֵּיידֶע שְׁטֵיינֶער קוּמְט אִים צְווייא מָאהְל מַלְקוֹת וְלֹא רֵחַיִם וָרֶכֶב בִּלְבַד אָמְרוּ אוּנ נִיט נָאר אַמִיהְל שְׁטֵיין אַלֵיין הָאט מֶען גִיזָאגְט אַז מֶען טָאר נִיט נֶעמֶען פַאר אַמַשְׁכּוֹן אֶלָּא כָּל דָּבָר שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ אוֹכֶל נֶפֶשׁ נָאר יֶעדֶער זַאךְ וָואס דֶער לוֹוֶה פַארְדִינְט מִיט דֶער זַאךְ צוּם עֶסִין, אוּנ אַז מֶען וֶועט דִי זַאךְ בַּיי אִים צוּ נֶעמֶען פַאר אַמַשְׁכּוֹן וֶועט עֶר נִיט הָאבִּין פוּן וָואנֶען צוּ לֶעבִּין, טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען דִי כֵּלִי פַאר אַמַשְׁכּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק אַטַעַם פַאר וָואס טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען דֶעם מִיהְל שְׁטֵיין כִּי נֶפֶשׁ הוּא חוֹבֵל וָוארוּם עֶר נֶעמְט בַּיי אִים דֶעם נֶפֶשׁ, עֶר וֶועט נִיט הָאבִּין פוּן וָואנֶען צוּ לֶעבִּין וֶועט עֶר שְׁטַארְבִּין פַאר הוּנְגֶער. אַזוֹי יֶעדֶער זַאךְ וָואס דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט דֶער פוּן טָאר מֶען דָאס נִיט נֶעמֶען בַּיי אִים פַאר אַמַשְׁכּוֹן:

רש"י — גמרא ב"מ דף קי"ז ע"א — רש"י

לא תזבין. לא תקנה שדה הסמוכה לעיר שטין כני העיר. הלטה ס' כלה כלי החילון דלא דמלכות דבריאה בם אדם שולטת בה תמיד: אסור לאדם וכו'. שלא

אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אחי לא תזבין ארעא דסמיכא למתא דא"ר אבהו אמר רב הונא אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה. איני והא אשכחינהו ר' אבא לתלמידי דרב אמר להו מאי אמר רב בהני קראי ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה

אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרָבִין בַּר רַב נַחְמָן רַב יְהוּדָה הָאט גִיזָאגְט צוּ רָבִין דֶער זוּהְן פוּן רַב נַחְמָן רָבִין אָחִי רָבִין מַיין בְּרוּדֶער לֹא תִּזְבּוֹן אַרְעָא דִּסְמִיכָא לְמָתָא זָאלְסְט נִיט קוֹיפִין אַפֶעלְד וָואס זִיא אִיז נָאנְט צוּ אַשְׁטָאט, דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן שְׁטָאט זָאלִין נִיט קֶענֶען קוּקֶען אוֹיף דִיא תְּבוּאָה פוּן דַיין פֶעלְד וֶועלִין זַייא דִיר קֵיין עַיִן הָרָע גֶעבִּין. פוּן וָואנֶען וַוייסִין מִיר אַז מֶען קֶען גֶעבִּין אַעַיִן הָרָע דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב וָוארוּם רַבִּי אַבָּהוּ הָאט גִיזָאגְט רַב הוּנָא הָאט גִיזָאגְט פוּן רַב'ס וֶועגִין אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲמוֹד עַל שְׂדֵה חֲבֵירוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֶדֶת בְּקָמוֹתֶיהָ אַמֶענְטְשׁ טָאר נִיט שְׁטֵיין גֶעבִּין זַיין חֲבֵר'ס פֶעלְד וֶוען אִין דִי פֶעלְד שְׁטֵייט פֶערְטִיגֶע תְּבוּאָה צוּם אָפְּשְׁנֵיידִין, עֶר זָאל נִיט גֶעבִּין אַעַיִן הָרָע. פְרֶעגְט דִיא גְמָרָא אִינִי עֶס אִיז דָאךְ נִיט אַזוֹי וְהָא אַשְׁכְּחִינְהוּ רַבִּי אַבָּא לְתַלְמִידֵי דְּרַב רַבִּי אַבָּא הָאט גִיטְרָאפִין דִי תַּלְמִידִים פוּן רַב אָמַר לְהוּ הָאט רַבִּי אַבָּא גִיזָאגְט צוּ דִיא תַּלְמִידִים מַאי אָמַר רַב בְּהָנֵי קְרָאֵי וָואס הָאט רַב גִיזָאגְט בַּיי דִי פְּסוּקִים בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר גִיבֶּענְטְשְׁט וֶועסְטוּ זַיין אִין שְׁטָאט וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה אוּנ גִיבֶּענְטְשְׁט וֶועסְטוּ זַיין אִין פֶעלְד בָּרוּךְ אַתָּה בְּבוֹאֶךָ גִיבֶּענְטְשְׁט וֶועסְט זַיין וֶוען דוּ וֶועסְט קוּמֶען וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ אוּנ גִיבֶּענְטְשְׁט וֶועסְטוּ זַיין וֶוען דוּ וֶועסְט אַרוֹיס גֵיין וְאָמְרוּ לֵיהּ

רש"י

יפסידנה בעין הרע : קרובין לעיר. שלא יהא טורח להכניס פירות : ספק נדה. וכל שכן ודאי : ואמר להו. רבי אבא ר' יוחנן לא אמר הכי : סמוך לשולחנך. כלומר סמוך לביתך שלא תצטרך להרחיק בשדות והא דנקט שולחנך שתוכל לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה כדאמרינן בשבת כדתניא הצריך לנקביו ואוכל דומ' לתנור שהסיקוהו על גבי אפר' ואמר אכילה שהמאכל דוחק ומוליא את המשוכל ואם יהא צריך להרחיק

גמרא

הכי אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לביהכ"נ ברוך אתה בשדה שיהא נכסיך קרובים לעיר ברוך אתה בבואך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה בצאתך שיהיו צאצאי מעיך כמותך ואמר להו רבי יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך אבל בהכ"נ לא ורבי יוחנן לטעמיה דאמר שכר פסיעות יש. ברוך אתה בשדה שיהיו נכסיך משולשים שליש בתבואה שליש בזתים שליש בגפנים. ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא ל"ק הא דמהדר לי' שורא ורתקא. הא דלא

רש"י

פעמים שהעמוד חוזר ובא לידי הדרוקן אבל בית הכנסת סמוך לביתו לר' יוחנן לאו מעליותא הוא רבי יוחנן לטעמיה דאמר במסכת סוטה שכר פסיעות יש דאמר למדנו יראת חטא מבתולה וקבול שכר מאלמנה שאמרה לו ולא שכר פסיעות יש אם יש בית הכנסת בשכונה ואני באה לבית מדרשך להתפלל : משולשין. שיש שנה שלוקה בגפנים ובזיתים ואין לוקה בתבואה ויש שנה שלוקה בזו ולא בזו ותהי לו פליטה : לא קשיא. דרב אדרב : שורא ורתקא

האבין די תלמידים גיזאגט צו רבי אבא הכי אמר רב אזוי האט רב גיזאגט ברוך אתה בעיר דו וועסט זיין גיבענטשט אין שטאט שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת דיין שטוב וועט זיין נאנט צו דיא שוהל ברוך אתה בשדה דו וועסט זיין גיבענטשט אין פעלד שיהא נכסיך קרובים לעיר דיינע פעלדער וועלין זיין נאנט צו דיא שטאט, וועסטו קענען אויף זיי אכטונג געבין ברוך אתה בבואך דו וועסט זיין גיבענטשט ווען דו וועסט קומען אהיים שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ווען דו וועסט קומען פון וועג צו זיך אהיים וועסטו ניט טרעפין פון דיין ווייב אז בייא איר וועט זיין אספק צו זיא איז אנדה אדער ניין. נאר דו וועסט איר טרעפין זיא איז געווים אנדה, אדער געווים קיין נדה, ווארום אויב ער וועט איר טרעפין געווים קיין נדה, איז געווים גוט, אונ אפילו ער וועט איר טרעפין געווים אנדה, וועט ער אויך קיין צער האבין אונ וועט אויף איר ניט זיין בייז, ווארום ער ווייס אז יעדער אשה זעהט דם נדות, אונ ער ווייס אז אנדה האט דיא תורה געאסרת צום מאן, אבער אז ער טרעפט זיא איז אספק נדה, ערשטונס וועט ער זיין בייז אויף זיין ווייב פאר וואס האט זיא ניט אכטונג גיגעבין זיא זאל וויסען געווים אויב זיא איז טהור אבער ניין, צווייטינס טאמער וועט ער אנהייבין קלערין ער זאל איר קענען טהור מאכין, ווייל די תאוה וועט אים פארבלענדין דיא אויגין, קען זיין ער וועט לערנען אפאלשין דין אונ וועט זאגין זיא איז טהור אונ אין אמת האט ער אטעות אין דין, זיא איז טמא ברוך אתה בצאתך דו וועסט זיין גיבענטשט מיט דיא וואס וועלין ארויס גיין פון דיר שיהיו צאצאי מעיך כמותיך דיא קינדער וואס וועלין ארויס גיין פון דיינע גידערים וועלין זיין ווייא דו ביזט ואמר להו האט רבי אבא גיזאגט צו די תלמידים רבי יוחנן לא אמר הכי רבי יוחנן האט ניט אזוי גיזאגט אלא נאר אזוי האט רבי יוחנן גיזאגט ברוך אתה בעיר גיבענטשט וועסטו זיין אין שטאט שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך דו וועסט האבין אבית הכסא נאנט נעבין דיין טיש אבל בית הכנסת לא אבער אשוהל וועסטו ניט האבין נאנט צו דיין שטוב ורבי יוחנן לטעמיה אונ רבי יוחנן לערונט ווייא זיין מיינונג איז דאמר שכר פסיעות יש וואס ער זאגט מען גיט שכר פאר דיא טריט וואס דער מענטש גייט צו טאהן אמצוה, וואס מער טריט ער האט צו גיין צו דיא מצוה האט ער מער שכר, דריבער אז די שוהל איז ווייטער איז בעסער ברוך אתה בשדה גיבענטשט וועסטו זיין אין פעלד שיהיו נכסיך משולשים דיינע פעלדער וועלין זיין געטיילט אין דריי טייל שליש בתבואה אויף אדריטיל וועט וואקסין תבואה שליש בזיתים אויף אדריטיל וועט וואקסין איילבירטען שליש בגפנים אויף אדריטיל וועט וואקסין ווינשטאקין וברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך גיבענטשט וועסטו קומען אונ גיבענטשט וועסטו זיין ווען דו וועסט ארויס גיין, דאס מיינט מען שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם דיין ארויס גיין פון דער וועלט וועט זיין אזוי ווייא דיין קומען אויף דער וועלט מה ביאתך לעולם בלא חטא אזוי ווייא דיין קומען אויף דער וועלט איז דאך אן אזינד אף יציאתך מן העולם בלא חטא אזוי וועט זיין דיין ארויס גיין פון דיא וועלט אן אזינד קיי ווייא איז דאך אקשיא, רב הונא זאגט פון רב'ס וועגין מען דארף מורא האבין פאר עין הרע, אונ רב זאגט עס איז אברכה אז אפעלד איז נאנט צו דיא שטאט, אונ מען האט ניט מורא פאר עין הרע, ענפערט די גמרא לא קשיא עס איז קיין קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא אויב עס איז דא ארום דיא פעלד אטאהער אדער אהויבער פארקאן, מען זאל ניט קענען אריבער קוקען ביז אין פעלד, איז גוט אז אפעלד איז נאנט צו שטאט הא דלא

מהדר

מהדר ליה שורא ורתקא. והסיר ה' ממך כל חולי אמר רב זו עין רעה רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר תשעים ותשע בעין רעה ואחד בדרך ארץ ושמואל אמר זה הרוח שמואל לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא איכא הרוגי מלכות הנך נמי אי לאו זיקא עבדו להו סמא וחיי:

תוספות תשעין וט' מתו בעין הרע וא' כדרך ארץ. וא"ת א"כ כני יוסף שלא שלטה בהן עין הרע היה לכן לחיות הרבה מכל השבטים וי"ל שמתו כדרך אכן יותר מאחרי' כשהקדוש ברוך הוא היה רוצה להמיתן היה שולח להם חלאים אחרים:

רש"י חומה ורתוקת גדר של גלריס כמו חיל וחומה: כל חולי. דבר שכל החלאים תלוים בו וזו עין רעה: עבד מה דעבד. יודע היה ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה מת אם מת בזמנו או בעין רעה: הכל ברוח. כל החולאים ותולאות מיתה על נשיבת הרוח באים הכל לפי השעה והאדם יש לך אדם שרוח פלוני קשה לו ובשעה פלוני: והאיכא הרוגי מלכות. הרוגי חרב: אי לאו זיקא. שנכנס במכה: עבדי סמא וחיו. סם המחבר בשר חתוכה ומין העשבים הוא כדאמר בהמוכר את הספינה:

מְהַדַר לֵיהּ שׁוּרָא וְרַתְקָא אוּנ אַרוּם אַרוּם דִיא פֶעלְד אִיז גִיטָא אַמָאהֶער אוּנ נִיט אַפַּארְקָאן אוּנ יֶעדֶער קֶען זֶעהֶן דִי תְבוּאָה פוּן פֶעלְד, אִיז נִיט גוּט אַז דִיא פֶעלְד אִיז נֶעבִּין שְׁטָאט, עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְהֵסִיר ה' מִמְךָ כָּל חוֹלִי גָאט וֶועט אָפְּטָאהֶן פוּן דִיר אַלֶע קְרַאנְקַייט אָמַר רַב זוּ עַיִן הָאט רַב גִיזָאגְט דָאס מֵיינְט מֶען דִיא קְרַאנְקַייט פוּן עַיִן הָרַע וֶועט גָאט אָפְּטָאהֶן רַב לְטַעֲמֵיהּ רַב זָאגְט נָאךְ זַיין מֵיינוּנְג דְרַב סָלִיק לְבֵי קִבְרֵי רַב אִיז אַמָאהְל גִיוֶוען אוֹיף אַבֵּית הַקְבָרוֹת עֲבַד מַאי דַעֲבַד עֶר הָאט דָארְט גִיטָאהֶן וָואס עֶר הָאט גִיטָאהֶן, רַב הָאט גֶעקֶענְט וִויסֶען אוֹיף יֶעדֶער קֶבֶר דוּרְךְ וֶועלְכֶע קְרַאנְקַייט דֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִישְׁטָארְבִּין אָמַר צ"ט בְּעַיִן רָעָה וְאֶחָד בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ הָאט רַב גִיזָאגְט נַיין אוּנ נַיינְצִיג מֶענְטְשִׁין זֶענֶען גִישְׁטָארְבִּין פוּן עַיִן הָרַע אוּנ אֵיינֶער אִיז גִישְׁטָארְבִּין פוּן אַגְעוֶוענְלִיכֶע קְרַאנְקַייט, אָדֶער מִיט זַיין עֶלְטֶער וּשְׁמוּאֵל אָמַר זֶה הָרוּחַ שְׁמוּאֵל זָאגְט דִי אַלֶע קְרַאנְקַייט וָואס גָאט וֶועט אָפְּטָאהֶן מֵיינְט מֶען עֶר וֶועט אָפְּטָאהֶן דִיא שְׁלֶעכְטֶע ווינְטֶען שְׁמוּאֵל לְטַעֲמֵיהּ שְׁמוּאֵל זָאגְט נָאךְ זַיין מֵיינוּנְג דְאָמַר שְׁמוּאֵל הַכֹּל בְּרוּחַ וָוארוּם שְׁמוּאֵל הָאט גִיזָאגְט אַלֶע קְרַאנְקַייטִין אוּנ אַלֶע מֶענְטְשִׁין וָואס שְׁטַארְבִּין) קוּמֶען פוּן שְׁלֶעכְטֶע ווינְטֶען, פְרֶעגְט דִי גְמָרָא וּשְׁמוּאֵל הָא אִיכָּא הֲרוּגֵי מַלְכוּת ווִי אַזוֹ קֶען שְׁמוּאֵל זָאגִין אַז אַלֶע שְׁטַארְבִּין נָאר פוּן ווִינְט, עֶס זֶענֶען דָאךְ דָא מֶענְטְשִׁין וָואס וֶוערִין גֶעהַרְגֶעט ווייל זַייא הָאבִּין פַארְזִינְדִיגְט צוּם מֶלֶךְ, הֶט שְׁמוּאֵל גִיזָאגְט הָנָךְ נַמִי דִי שְׁטַארְבִּין אוֹיךְ פוּן ווִינְט אִי לָאו זִיקָא וָוארוּם וֶוען נִיט דֶער ווִינְט וָואס גֵייט אַרַיין אִין דִי מַכָּה עָבְדֵי לְהוּ סַמָּא וְחַיֵי וָואלְט מֶען גֶעקֶענְט מַאכִין אַרְפוּאָה עֶר וָואל בְּלַייבִּין לֶעבִּין:

זוהר תרומה דף קל"ב ע"ב ת"ת דאגלות יוד הא ואו הא

אל כרוך דא סדורן דאחיון זעירין ותקוני כנסת ישראל בכל יומא בגלותא. ובגין דאינון אתוון זעירין לית רווחא ביניהו ואינון תקוני עולימתן דאתיין עם מטרוניתא לגבי מלכא עלאה. קדושה דא דקא מקדשי מלאכי עלאי לאו איהו ביחיד והא אוקימנא כל קדושה דאיהו בלשון הקודש יחיד אסור ליה למימר. תרגום לעולם ביחיד ולא בסגיאין ויחיד איהו תקונא דיליה ודאי ולא סגיאין. וסימן לרזא דא שנים מקרא ואחד תרגום. שנים לישנא דסגיאין איהו דודאי קדושה דלשון הקדש אסור איהי ביחיד. קדושת תרגום אסור איהי בסגיאין אלא ביחיד לעולם. אחד תרגום תנינן ולא תרין ולא יתיר. תרגום אתיא למיעוטא והכי אצטריך. לשון הקדש אתיא לרבוייא והכי אצטריך. דמעלין בקדש ולא מורידין. ובתרגום מורידין ולא מעלין. אחד תנינן ולא יתיר ולא מעלין כלל. קדושה דא קדושתא דאתקדשת שכינתא וכל אינון רתיכין דילה לאתתקנא לגבי מלכא עלאה. ובגין דאיהי קדושת עלמא תתאה איהי מיושב ולא בעמידה. קדושה אחרא דאהדורי לגותא איהו קדושתא דעלמא עלאה ובגין כך איהי בעמידה בגין לאמשכא לה לתתא וכל מלוי דעלמא עלאה איהי בעמידה ולא מיושב. ובכל הני קדושתי ישראל מתקדשי בהו לתתא. וע"ד ישראל מתקדשי בקדושא דרתיכא תתאה מיושב ובקדושה דרתיכא עלאה מעומד. קדושה אחרא איהי תוספת קדושה בגיני כך איהי בתר צלותא. ובגין דאיהי תוספת קדושה על קדושן אחרנין איהי לבתר צלותא. ובגין דכל חד וחד בעי לאמשכא עליה מההוא תוספת אתתקן לכל יחיד ויחיד קדושת תרגום. ואי תימא הא אית בה קדושת לשון הקדש. ההוא לגבור לאתקדשא כלהו בכלל בההוא תוספת קדושה. ובגין דיחיד לית ליה רשות לאומרה בלשון הקדש ולאתקדשה יחידאי אתקינו לה בלשון תרגום ואיהו ביחיד לאתקדשא כל חד וחד בההוא תוספת לאמשכא עליה קדושה יתיר. זכאה חולקיהון דישראל דקא מתקדשי בקדושי עלאי בגין דאינון דבקין לעילא דכתיב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ג

(א) הקורא את שמע רוחץ ידיו במים קודם שיקרא הגיע זמן קריאתה ולא מצא מים קודם שיקרא לא יאחר קריאתה וילך לבקש מים אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור או בקורה וכיוצא בהן וקורא: (ב) אין קורין לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא אע"פ שאין בו צואה ולא בבית הקברות ולא בצד המת עצמו ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת מותר לקרות וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו חוזר וקורא: (ג) בית הכסא החדש שהוכן ועדיין לא נשתמש בו מותר לקרות ק"ש כנגדו אבל לא בתוכו מרחץ החדש מותר לקרות בתוכו היו שני בתים

יוסף לחק

מוסר

משער קדושה ח"ב שער ד'

שלחו מתם איזהו בן העולם הבא ענותן ושפל ברך שייף עייל שייף נפיק וגרים באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה ועתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וכו' יכול לכל ת"ל ולשאר עמו למי שמשים עצמו כשירי' וכספר הזוהר פרשת שלח הכי פתח רב מתיבתא וכהא איהו מאן דאזעיר גרמי' בהאי עלמא כמה איהו רב בההוא עלמא מאן דאיהו זעיר איהו רב ומאן דאיהו רב איהו זעיר כו'. עוד שם פרשת תרומה אמאי אקרי יחזקאל בן בוזי דהוה מבזה גרמיה לגבי מאן דגדול מיני' ועי"ד זכה למקרי בן אדם מה דלא איקרי הכי כל נב אחרא ואקרי רם בדכתיב

(א) הקורא את שמע רוחץ ידיו במים קודם שיקרא דער מענטש וואס וויל לייענען קריאת שמע, זאל ער וואשן דיא הענט מיט וואסער איידער ער לייענט הגיע זמן קריאתה ולא מצא מים קודם שיקרא אויב עס איז געקומען די צייט צו לייענען קריאת שמע און ער האט ניט געפונען וואסער איידער ער האט געלייענט לא יאחר קריאתה וילך לבקש מים זאל ער ניט פארשפעטיגען דאס לייענען און גיין זוכען וואסער אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור או בקורה וכיוצא בהן וקורא נאר ער ווישט אפ דיא הענט אויף די ערד אדער אויף שטענדליך אדער אויף אבעלעק אדער אויף נאך אזעלכע זאכין און לייענט קריאת שמע: (ב) אין קורין לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא אף על פי שאין בו צואה מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אין אבאד, און ניט אין אבית הכסא אפילו עס איז ניטא אינוויינג צואה ולא בבית הקברות און ניט אין אבית הקברות ולא בצד המת עצמו און ניט נעבין אמת ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת מותר לקרות אויב ער האט זיך דערווייטערט פיר איילין פון קבר אדער פון מת מעג ער לייענען קריאת שמע וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו חוזר וקורא און דער וואס האט געלייענט קריאת שמע אויף אזוי אארט וואס מען טאר ניט לייענען, מוז ער נאך אמאהל לייענען קריאת שמע אויף אזוי א ארט וואס מען מעג לייענען: (ג) בית הכסא החדש שהוכן ועדיין לא נשתמש בו אנייע בית הכסא, וואס זיא איז נאר אנגעגרייט געווארין צו זיין אבית הכסא, און מען האט נאך ניט גענוצט אין איר מותר לקרות קריאת שמע כנגדו אויב מען שטייט אויסוויינג נעגין די בית הכסא מעג מען לייענען קריאת שמע אבל לא בתוכו אבער אין דעם בית הכסא טאר מען ניט לייענען קריאת שמע מרחץ החדש אנייע באד וואס מען האט זיא נאך ניט גענוצט מותר לקרות בתוכו מעג מען לייענען קריאת שמע אין די באד היו שני בתים אויב עס זענען געווען צוויי שטובין

שלחו מתם איזהו בן העולם הבא מען האט געשיקט פון דארט נאגין וועלכער מענטש וועט האבין עולם הבא ענותן ושפל ברך דער וואס איז נידעריג ביי זיך שייף ועייל שייף ונפיק ער גייט אריין איינגעבויגין און גייט ארויס איינגעבויגין וגרים באורייתא תדירא און ער לערנט תורה שטענדיג ולא מחזיק טיבותא לנפשיה און ער האלט ניט ביי זיך אז דאס איז אנוטס פון אים אז ער טוהט אזוי ועתיד הקדוש ברוך הוא להיות עטרה בראש כל צדיק און גאט איז אנגעגרייט צו זיין אקרוין אויף די קאפ פון יעדער צדיק יכול לכל איך וואלט מיינען צו אלע צדיקים וועט גאט זיין אקרוין תלמוד לומר ולשאר עמו זאגט דער פסוק צו די איבערבלייבונג פון זיין פאלק למי שמשים עצמו כשירים גאט וועט זיין אקרוין צו דעם מענטש וואס האלט זיך פאר גאר נישט ובספר הזוהר פרשת שלח אין זוהר אין די סדרה שלח שטייט אזוי הכי פתח רב מתיבתא אזוי האט אנגעהויבין דער גרעסטער פון דיא ישיבה זכאה איהו מאן דאזעיר גרמיה בהאי עלמא וואהל דעם מענטש וואס מאכט זיך קליין אויף דיא וועלט כמה איהו רם בההוא עלמא וויא דער הויבין איז ער אויף יענע וועלט מאן דאיהו זעיר איהו רב דער מענטש וואס איז ביי זיך קליין אויף דיא וועלט וועט ער זיין גרויס אויף יענע וועלט ומאן דאיהו רב איהו זעיר און דער מענטש וואס איז ביי זיך גרויס אויף דיא וועלט וועט ער זיין קליין אויף יענע וועלט עוד בספר תרומה נאך שטייט אין ספר תרומה אמאי אקרי יחזקאל בן בוזי פאר וואס האט מען גערופין דעם נביא יחזקאל בן בוזי על דהוה מבזה גרמיה לגבי מאן דגדול מניה ווייל ער פלעגט זיך פארשעמען און פלעגט בעדינען דעם מענטש וואס איז גרעסער פאר אים אין תורה און מצות ועל דא זכה למקרי בן אדם דריבער האט ער זוכה געווען מען זאל אים רופין בן אדם מה דלא אקרי הכי כל נש אחרא וואס קיין מענטש איז אזוי גערופין געווארין ואקרי רם און ער איז גערופין געווארין רם כדכתיב ווי עס שטייט אין פסוק ברכאל הבוזי ממשפחת רם. ברכאל מיינט מען דעם נביא יחזקאל, ער ווערט גערופין בוזי. ווייל ער האט

ברכות הכוזי ממשפחת רם וכו' ואמרו רבותינו ז"ל למה נמשלה התורה למים מה המים אין הולכין אלא למקום נמוך כך אין התורה שורה אלא במי שרוחו נמוכה :

זימן אחת מהם לבית הכסא ואמר על השני זה הרי השני ספק אם הזמינו לכך אם לא לפיכך אין קורין בו לכתחילה ואם קרא יצא אמר גם זה הרי שניהם מזומנין ואין קורין בהם . חצר המרחץ והוא המקום שבני אדם עומדין בו לבושין מותר לקרות בו ק"ש :

זיך קליין געהאלטין. אונ ווערט גערופין רם, וויל ביי גאט איז ער גרויס גיוועזן וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אונ די רבנן האבין גיזאגט לָמָּה נִמְשְׁלָה הַתּוֹרָה לְמַיִם פאר וואס איז די תורה געגליכען צו וואסער מַה הַמַּיִם אֵין הוֹלְכִין אֶלָּא לְמָקוֹם נָמוּךְ אזוי ווי וואסער גייט נאר אין אנידעריגען ארט כַּךְ אֵין הַתּוֹרָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמִי שֶׁרוּחוֹ נְמוּכָה אזוי די תורה רוהט נאר ביי דעם מענטש וואס איז ביי זיך נידעריג :

זִימֵן אַחַת מֵהֶן לְבֵית הַכִּסֵּא איין שטוב האט ער אנגעגרייט צו אבית הכסא וְאָמַר עַל הַשֵּׁנִי זֶה אויף די אנדערע שטוב האט ער גיזאגט אונ די שטוב הֲרֵי הַשֵּׁנִי סָפֵק אִם הִזְמִינוֹ לְכָךְ אִם לֹא איז אויף דיא אנדערע שטוב אספק, אויב ער האט זיא אויך אנגעגרייט צו אבית הכסא אדער ניין לְפִיכָךְ אֵין קוֹרִין בּוֹ לְכַתְּחִלָּה דריבער זאל מען ניט לייענען קריאת שמע אין דיא אנדערע שטוב, טאמער האט מען זיא אויך אנגעבּרייט צו אבית הכסא וְאִם קָרָא יָצָא אונ אויב ער האט געלייענט קריאת שמע אין די אנדערע שטוב, איז אויך גוט אָמַר גַּם זֶה אָבער אז ער האט גיזאגט אונ דיא שטוב אויך הֲרֵי שְׁנֵיהֶם מוּזְמָנִים זענען ביידע שטובין אנגעבּרייט גיווארין צו אבית הכסא וְאֵין קוֹרִין בָּהֶם אונ מען טאר ניט לייענען קריאת שמע אין ביידע שטובין חֲצַר הַמֶּרְחָץ דער הויף פון מרחץ וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין בּוֹ לְבוּשִׁין מוּתָּר לִקְרוֹת בּוֹ קְרִיאַת שְׁמַע דאס איז דער ארט וואס די מענטשין שטייען דארט אנגעקלייד אין דיא קליידער דארט מעג מען לייענען קריאת שמע :

תרומה יום ה תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמה יהוה חיה יחידה ה' דמילוי ה"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

כב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על־ארון העדת את כל־אשר אצוה אותך אל־בני ישראל׃

כב ואיזמן מימרי לך תמן ואמליל עמך מעילוי כפורתא מבין תרין כרוביא די על ארונא דסהדותא ית כל די אפקיד יתך לות בני

ת"א ונועדתי לך. ראה הצגה לג סנהדרין ז הוריות יג :

בעל הטורים

(כב) ונועדתי . ב' במסורה ונועדתי לך . ונועדתי שמה לבני ישראל . זהו שדרשו אשר דבר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר ונקדש בכבודי אמר משה לאהרן יודע הייתי שיתקדש המשכן בקרוביו של מקום והייתי סבור שיתקדש בנו ומהיכן ידע מכאן שאמר לו ונועדתי לך פי' על ידך על כן כאן כתיב ונועדתי לך ולקמן ונועדתי שמה לבני ישראל : מבין שני הכרובים . ר"ת משה :

שפתי חכמים

ו אע"פ שאין כתיב ואת בוא"ו בס"ת של רש"י היה כתיב בוא"ו :

רש"י

(כב) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפרת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו' משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו זו ו יתירה וטפלה וכמהו הרבה במקרא וכה

פירוש לתורת אלהים

(כב) וְנוֹעַדְתִּי אז איך וועל בעשטימען אצייט לָךְ צו ביידין מיט דיר שָׁם דארטין וועט זיין דאס ארט איך זאל מיט דיר דארט ביידין וְדִבַּרְתִּי אונ איך וועל מיט דיר ביידין פון דעם כפורת מִבֵּין שְׁנֵי פון צווישען די צוויי כרובים אֲשֶׁר וואס דער כפורת ליגט אויף דעם ארון וואס דיא תורה ליגט אין אים וואס וועל איך מיט דיר ביידין אֵת אלדונג וואס איך וועל דיך געביטען צו דיא ישראל :

ועשית

פ כג וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים
אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה
וָחֵצִי קֹמָתוֹ׃ כד וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב׃
כה וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב
וְעָשִׂיתָ זֵר־זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב׃
כו וְעָשִׂיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב

תו"א ועשית לו סוכה ס׃

יִשְׂרָאֵל׃ כג וְתַעְבֵּיד
פָתוֹרָא דְּאָעֵי שִׁטִּין
תַּרְתֵּין אַמִּין אוּרְכֵּיהּ
וְאַמְּתָא פּוּתְיֵהּ וְאַמְּתָא
וּפַלְגָא רוּמֵיהּ׃ כד וְתַחֲפֵי
יָתֵיהּ דְּהַב דְּכֵי וְתַעְבֵּיד
לֵיהּ דֵּיר דִּדְהַב סְחוֹר
סְחוֹר׃ כה וְתַעְבֵּיד לֵיהּ
גְּדַנְפָא רוּמֵיהּ פּוּשְׁכָא
סְחוֹר סְחוֹר וְתַעְבֵּיד
לִגְדַנְפֵיהּ דֵּיר דִּדְהַב סְחוֹר
סְחוֹר׃ כו וְתַעְבֵּיד לֵיהּ
אַרְבַּע עִיזְקָן דִּדְהַב וְתִתֵּן

בעל הטורים

(כד) ועשית לו זר זהב. זהב בגי' דוד שהוא יזכה לזר של מלכים׃ (כה) מסגרת כעין לבזבזין שעושין לשלחנות

רשב"ם

ויש מרבותינו שאומרים מסגרתו למטה היתה׃

רש"י

תפתר זאת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא׃ (כג) קמתו. גובה רגליו עם עובי השלחן (ספרים קט)׃ (כד) זר זהב. סימן לכתר מלכות שהשולחן שם עושר וגדולה כמו שאומרים שלחן מלכים׃ (כה) מסגרת. כתרגומו גדנפא ונחלקו חכמי ישראל בדבר י"א למעלה היתה סביב לשולחן כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים וי"א למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת׃ ועשית זר זהב למסגרתו הוא זר האמור למעלה ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה׃

ענין השלחן

(כג) ועשית שלחן וגו'. כתב הרב במ"א מעשה השלחן ותכונותיו הכל רומז על שלחנו של אדם בעת אכילתו באופן שיהי' כזה השלחן אשר לפני ה'. ושלחנו יכפר עליו כמו המזבח כמאמר חז"ל רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו בזמן שהיה הבית במקדש קיים היה המזבח מכפר ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו. ולפיכך היה השלחן מצפה זהב ע"ש הצדקה לעניים שאדם צריך ליתן קודם אכילתו ובשעת אכילתו ובאורחים שעל שלחנו. כמאמרם ז"ל אמר רב יהודה אמר רב שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם ואחד מהם הוא במאריך על שלחנו. ופי' רש"י ז"ל שמתוך כך עניים באים ומתפרנסים והוא נחשב כהקרבת קרבן במזבח ואך באופן שיתן להעני מאכלו בכל לבו באהבה ושמחה בפנים שוחקות יפות ומסבירות ויתן לו מנה מהמובחר והטוב והיפה שבשלחנו כמ"ש כזה הרמב"ם ז"ל וז"ל בכל דבר שהוא לשם האל הטוב יהא מן הנאה והטוב שיש לו. בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב יאכילנו מן המתוק והטוב שבשלחנו. כסה ערום יכסהו מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו. וכן הוא אומר כל חלב לה'. וכן הוא בדברי הרב הגדול המקובל בעל תולדות יעקב ז"ל וז"ל כשאדם מאכיל לעניים על שלחנו הנה קרבנו זבח שלמים לה' לפיכך צריך להאכילם המשובח שעל השלחן שכן חלב ודם קרב לגבוה ועוד כתיב בהרימכם את חלבו ממנו. וזהו עיקר גדול בשלחנו של אדם שיהיו עניים ואורחים על שלחנו. ובפתיחת האדם שהאדם טרוד יומם ולילה על עסקי פרנסתו על שמחים ועל הכלכלה. ואין לבו מתעורר לעבודת ה' בכל היום כי אם מעט מזעיר. אפשר שלא ימלא בעוה"ב מכל טרחותיו ויגיעותיו שטרח בעוה"ז יומם ולילה ביום אכלהו חורב וקרח בלילה ותדד שנתו מעיניו. כי אם מעט זה שחתיכה לחם ומזון שהאכיל לרעבים והשקה לצמאים. כי מן התורה והמצות שלו זעיר שם זעיר שם שנמלאו בעוה"כ. וע"כ כל אדם אל זה יביט אל רעב ולמא ורוח נכאה בלב נשבר ונדכה להחיותו בכל אשר יוכל במאכל ומשקה בלבוש וכסות וצדקה. ולעזרו במו"מ בכל אשר יוכל וכזה יבא למקום אשר נלקח משם וזה יתן דין וחשבון בעדו. ואז ולפית אותו זהב טהור ממש במעותיו ותפליו ליתנם לרעבים ולמאים. גם התורה הקדושה נקראת ע"ש הזהב כמו שאמרו ז"ל במדרש רבה [בראשית פ' טז בפסוק אשר שם הזהב אלו דברי תורה] ודוד המלך ע"ה אמר הנחמדים מזהב ומפז רב. ע"כ גם זה מחיובי השלחן לומר ולהרהר עליו בדברי תורה כמאמר חז"ל שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים. וע"כ צריך לצפות ולכסות השלחן בשניהם בזהב ממש בצדקה ובתורה. ואז יהי' זה השלחן אשר

פירוש לתורת אלהים

(כג) וְעָשִׂיתָ אונג דו זאלסט מאכין שֻׁלְחָן א טיש עֲצֵי
שִׁטִּים פון טענען האלץ אַמָּתַיִם צוויא איילין אָרְכּוֹ
זיין לענג וְאַמָּה וָחֵצִי אונ א איל מיט אהאלבע רָחְבּוֹ
זיין ברייט וְאַמָּה וָחֵצִי אונ א איל מיט אהאלבע
קֹמָתוֹ זיין הויך׃ (כד) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ אונ דו זאלסט
באדעקין אים זָהָב טָהוֹר מיט ריין גאלד וְעָשִׂיתָ לו
אונ דו זאלסט מאכין צום טיש זֵר זָהָב אגילדען
קריינדעל סָבִיב ארום׃ (כה) וְעָשִׂיתָ לו אונ דו זאלסט
מאכין צום טיש מִסְגֶּרֶת אלייסטעל טֹפַח דיא הויך
פון דעם לייסטעל זאל זיין אטפח סָבִיב ארום
וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין זֵר זָהָב אגילדען
קריינדעל לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב צום לייסטעל ארום.
(רש"י שרייבט דאס איז דאס איינענע קריינדעל
וואס פריער איז געשטאנען ביים שֻׁלְחָן נאר איצט
זאגט מען ווא זאל זיין דאס קריינדעל אויף דיא
לייסט זאל עס זיין)׃ (כו) וְעָשִׂיתָ לו אונ דו זאלסט
מאכין צום טיש אַרְבַּע טַבְּעֹת פיר רינגען (צו יעדער
זייט פון טיש זאל זיין איין רינג) זָהָב פון
גאלד

וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו׃

יַת עִזְקָתָא עַל אַרְבַּע זָוְיָתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי׃

ענין השלחן

לפני ה' ובכך את לחמך ומימך. והאדם צריך לישב על שלחנו באימה ויראה ובהכנעה ובושה באהבה ושמחה. כי זה השלחן אשר לפני ה'. השמחה בלב על שעושה מצותיו ב"ה ועובד עבודתו וגורם לו תענוג וכ"ר שהוא שמחה לאין חקר. והמורא בגלוי כיושב לפני המלך. ועי"ז רמז הזר זהב שסביב לשלחן. והמסגרת שסביב השלחן לרמז שצריך להסגיר תאותו שלא יאכל מלך התאוה רק להבריא את גופו שיוכל לעבוד ה'. והארבע טבעות וזהב באו לרמז על הארבעה דברים שצריך להיות בהכינתו על שלחנו. נטילת ידים וברכתו. ברכת המוציא. מניים על שלחנו. ודברי תורה. ואלו הארבעה דברים נושאים את השלחן לפני ה'. ועי"ז יזכה שיהי' על שלחנו לחם הפנים תמיד שלא יחסר לו פרנסתו ומזונו. ובפנים להוכיח יזמין לו הקדוש ברוך הוא פרנסתו בהיתר גמור אשר לחמו יהיה קרוי לפני ה':

פירוש לתורת אלהים

נאלד וְנָתַתָּ אונ דו זאלסט געבין דיא רינגען עַל אויף די פיר ווינקלען אֲשֶׁר וואס בייא די פיר פיס׃

נביאים מלכים א ו — תרגום

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפ"ש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהֹוָה חיה יחידה דנצח יְהֹוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וַיִּבֶן אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת מִבַּיְתָה בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים
מִקַּרְקַע הַבַּיִת עַד־קִירוֹת הַסִּפֻּן צִפָּה עֵץ מִבָּיִת
וַיְצַף אֶת־קַרְקַע הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת בְּרוֹשִׁים׃ ב וַיִּבֶן
אֶת־עֶשְׂרִים אַמָּה מִיַּרְכּוֹתֵי הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים
מִן־הַקַּרְקַע עַד־הַקִּירוֹת וַיִּבֶן לוֹ מִבַּיִת לִדְבִיר
לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ ג וְאַרְבָּעִים בָּאַמָּה הָיָה הַבָּיִת
הוּא הַהֵיכָל לִפְנָי׃ ד וְאֶרֶז אֶל־הַבַּיִת פְּנִימָה
מִקְלַעַת פְּקָעִים וּפְטוּרֵי צִצִּים הַכֹּל אֶרֶז אֵין אֶבֶן
נִרְאָה׃ ה וּדְבִיר בְּתוֹךְ־הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לְתִתֵּן
שָׁם אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה׃

סתיר ר'

א וּבְנָא יַת כּוֹתְלֵי בֵּיתָא מִלְגָיו בִּמְחִיצַת אַרְזַיָּא מֵאַרְעִית בֵּיתָא עַד כּוֹתְלַיָּא עַד מְטֵי שְׁמֵי שְׁרִיתָא חֲפֵי נִסְרִין דְּאַרְזָא מִלְגָיו וַחֲפָא יַת אוֹשֵׁי בֵיתָא בִּמְחִיצַת בִּירוֹן׃ ב וּבְנָא יַת עַשְׂרִין אַמִּין מִסְיָפֵי בֵיתָא בִּמְחִיצַת אַרְזַיָּא מִן אוֹשַׁיָּא עַד כָּתְלַיָּא וּבְנָא לֵיהּ מִגָּיו לְבֵית כַּפּוּרֵי לְקוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא׃ ג וְאַרְבְּעִין אַמִּין הֲוֵי בֵיתָא הוּא הֵיכְלָא לְקִבְלֵיהּ׃ ד וּנְסָרִין דְּאַרְזָא חֲפֵי בֵיתָא מִלְגָיו וּגְלַף חֵזוּ בֵעִין וְאַטּוּנִין שׁוֹשַׁנִּין כָּל בֵּיתָא חֲפֵי נִסְרִין דְּאַרְזָא לֵית אַבְנָא מִתַּחְזְיָא׃ ה וּבֵית כַּפּוּרֵי מִגּוֹ בֵיתָא מִלְגָיו אַתְקֵין לְמִתַּן תַּמָּן יַת אֲרוֹן קְיָמָא דַיָי׃

מצודת דוד

(א) ויבן את קירות וגו'. לפי שכל הבית היה בו טוח זהב מכפנים וא"א לטוח הזהב על האבנים ולזה חפה את הקירות מכפנים בצלעות ארזים ועליהם הטיח את הזהב: קירות הספן. הוא התקרה העשוי גבים גבים: את קרקע הבית. להיות לרצפה: (ב) ויבן את עשרים אמה. ר"ל חלל העשרים אמה שהיה בסוף הבית למערבה בנה גם אותה בצלעות ארזים מהקרקע עד קירות הספן כמו ההיכל: ויבן לו מבית לדביר. עכשיו בא לומר מה היה משמש אותו החלל ואמר שמבית לדביר ר"ל מבפנים להמחיצה בנה להיות קודש הקדשים: (ג) לפני. למזרחו של בית קודש הקדשים: (ד) וארז וגו'. ר"ל צלעות הארז אשר היו מחפים את הבית מבפנים מלאכת ציורה היה צורות פקעים ופטורי צצים: הכל ארז. כל הבית חפה ארז על האבנים של הכותלים: (ה) ודביר בתוך הבית. בחלל הבית עשה מחיצה מפסקת ומבפנים לאותה מחיצה הכין לתת שם את הארון והוא בית קה"ק:

רש"י

(א) קירות הספן. קורות העליה של ההיכל: (ג) לפני. לצד חוץ: (ד) מקלעת פקעים. מצויר הי' מציורי פקעים כמין כפתורים: ופטורי ציצים. צורות פתוחי פרחי': (ו) ודביר בתוך הבית. מחיצת אמה טרקסין:

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר
ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהֹוָה חיה יחידה
דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה:

א בְּכָל־עֵת אֹהֵב הָרֵעַ וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד: ב אָדָם חֲסַר־לֵב תֹּקֵעַ כָּף עֹרֵב עֲרֻבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ: ג אֹהֵב פֶּשַׁע אֹהֵב מַצָּה מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ מְבַקֶּשׁ־שָׁבֶר: ד עִקֶּשׁ־לֵב לֹא יִמְצָא טוֹב וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה: ה יֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל:

א בְּכָל עִדָּן גַּבְרָא רָחֵים הוּא וְאַחָא לְעָקְתָא מִתְיְלִיד: ב בַּר נָשׁ חַסִּיר רַעְיָנָא מְשַׁדֵּים יְדֵיהּ וְעָרֵיב עֲרָבוּתָא עַל חַבְרֵיהּ: ג דְּרָחֵים חוֹבָא רָחֵים מַצּוּתָא וּמוֹרֵים תַּרְעֵיהּ בָּעֵי תְּבָרָא: ד מַאן דְּעָקִים לִבֵּיהּ לָא מַשְׁכַּח טַבְתָּא וּדְמִתְהַפִּיךְ בְּלִישָׁנֵיהּ נָפֵיל בְּבִישְׁתָא: ה דְּמוֹלִיד סִכְלָא תִּימוּצָא דִּילֵיהּ וְלָא חָדֵי אֲבוּי דְּטַפְשָׁא:

רש"י

(א) אוהב הרע. אהוב להיות לך רעים: יולד. הרע הלז: (ב) תוקע כף. ערבות ממון: ערב ערובה. וכבר ערב ערובה לפני הקב"ה לשמור מצותיו: (ג) מגביה פתחו. מדבר בגאוה:

מצודת דוד

(א) אוהב הרע. ר"ל אהבת הרעים היא בכל עת בין ביום טובה בין בעת צרה אבל אהבת האח אינה תמידה כ"כ ורק בבוא צרה על אחיו אז ישוב להשתדל בו כי עצמו ובשרו הוא וא"כ הרי הוא כאלו האח נולד לתועלת צרה: (ב) תוקע כף. דרך חסר לב לתקוע כף בערבות ממון: לפני רעהו. ר"ל בשביל רעהו: (ג) אוהב. מי שאוהב לפשוע בחבירו הלא יאהב מצה כי יעשה מריבה עמו: מגביה. המרים קול פתחי פיו כדרך גסי הרוח הוא מבקש שבר כי מעותדת לבא עליו בעבור הגאוה: (ד) עקש לב. המחשב עקשות: ונהפך בלשונו. המהפך עצמו בלשונו לדבר תמימות ובקרבו ישים ארבו הוא עצמו יפול ברעה אשר חשב לזולת: (ה) לתוגה לו. יולד דבר להיות לו לתוגה:

פירוש ע"ט

(א) בְּכָל עֵת אוהֵב הָרֵעַ צו יעדער צייט זאלסטו ליב האבין זיין צו זאמען מיט גוטע פריינד וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד טאמער חס ווערט אויף דיר קומען אצָרָה וועט צו דיר גיבאָרין ווערין א גוטער פריינד ווי אברודער ער זאל דיר העלפין: (ב) אָדָם חֲסַר לֵב תּוֹקֵעַ כָּף עוֹרֵב עֲרוּבָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ דער מענטש וואס אים פעלט די הארץ ודאס איז דער פאר־שטאנד) גיט ער תקיעת כף און איז אערב (ער שטייט גוט) צו בצאהלין זיין חבר'ס חוב אויב דער חבר וועט ניט בעצאהלין, און אקליגער מענטש דארף דאס ניט טאהן: (ג) אוהֵב פֶּשַׁע אוהֵב מַצָּה דער מענטש וואס האט ליב צו זינדיגען צו גאט און האט ליב צו קריגען מיט מענטשין מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ און הייבט-אויף אהויכע שטופע. ער רעט מיט גרויסקייט מְבַקֵּשׁ שָׁבֶר דער מענטש זוכט אליין עס זאל אויף אים קומען אבראך: (ד) עִקֶּשׁ לֵב לֹא יִמְצָא טוֹב דער מענטש וואס דיא טראכטונג פון זיין הארצין זענען קרום, גיט מיט דעם גלייכין פאר שטאנד, ער וועט קיין גוטס געפינען וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה און דער מענטש וואס רעט מיט זיין צונג פארקערט וויא עס איז אין זיין הארץ, וועט ער אריין פאלין אין אשלעכטס: (ה) יוֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ דער מענטש וואס גיבארט אקינד וואס איז אנאר, וועט דער קינד זיין צו אטרויערקייט פאר אים, דער קינד וועט אים פארטרויערין זיין לעבין וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל און דער פאטער וואס האט אקינד ארשע וועט קיין מאהל קיין נחת און קיין פרייד האבין, ניט אויף דיא וועלט און ניט אויף יענע וועלט:

עיקר תוי"ט

[א] חוץ כו'. שתי הלחם ניחא דכ"ל כסדי שאר מנחות דאקרו מנחה שנאמר בהקריבכם מנחה חדשה לה'. אבל לחמי תודה אמרינן בגמרא דלא אקרי מנחה ומ"מ ניחא לאשמועי' דינא. [ב] בודה. כדלי"ת גר' ופי' לי' הולאה כמו כחדש אשר

משנה מנחות פרק ה

כלי אמלאי דסוד דמלכות דילירה א יאל אלה אלהי אלהים

פרק ה א כל המנחות באות מצה [א] חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ. רמ"א שאור [ב] בודה להן מתוכן ומחמצן.

ברטנורא

פרק ה א כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה. דכתיב על חלות לחם חמץ: ושתי הלחם. דכתיב חמץ תאפינה: שאור היה בודה להם מתוכן. מתוך עשרון דתודה ושתי לחם היה מוציא שאור שהיה לש מן הסולת מעט לאחר שנמדד וטומנו בסלת ומתחמץ מאליו וממנו מחמץ השאר

פרק ה א כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה אלע מנחות ווערין יבאקט מצה חוּץ מֵחָמֵץ שֶׁבְּתוֹדָה נאר ביא אתודה איז דא צעהן חלות וואס ווערין געבאקט חמץ וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהֵן בָּאוֹת חָמֵץ און דיא צווייא ברויט פון שבועות ווערין אויך גיבאקט חמץ רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר רבי מאיר זאגט שְׂאוֹר בּוֹדֶה לָהֶן מִתּוֹכָן וּמְחַמְּצָן פריער האט מען אפ גימאסטין דיא מאס מעהל וואס מען דארף צו דיא צעהן חלות חמץ פון אתודה, און מען האט אפ גימאסטין די מאס מעהל וואס מען דארף צו די צווייא חלות

רבי יהודה אומר אף היא אינה מן המובחר אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה וממלא את המדה אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה: **ב** כל המנחות נילושות [ג] בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו ואם החמיצו שיריה עובר בל"ת שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. וחייבים על לישתה. ועל עריכתה

שממקים אחר לא היה יכול להביא שלא תהא המנחה יתירה: **היא אינה מן המובחר**. שאינה מחמלת יפה לפי שאין לה שאור מחומץ יפה: **אלא מביא**. שאור שמחומץ יפה מתוך ביתו: **ונותן לתוך**. העשרון ומוסיף וממלא סלת: **אף היא היתה חסירה או יתירה**. כגון אם השאור עבה ומגובל בקושי עם מעט מים אינו מחזיק נפח גדול כאלו היה קמח. נמלא העשרון יותר לפי שאם לא היה שאור מגובל היה נפחו גדול מעכשיו. ואם אינו מגובל יפה שנתן בו מים הרבה נמלא כפחו גדול מאלו היה קמח ונמלא עשרון חסר שאם לא בשביל המים לא יהיה מלא והלכה כר' יהודה: **ב שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ**. אריש' קאי דקתני ומשמרן שלא יחמיצו וקודם קמילה משתעי ושיריה ילפינן מקרא אחרינא דכתיב לא תאפה חמץ חלקם אף חלקם של כהנים שהם שירי המנחה שנשארו מן הקומץ אף זו לא תאפה חמץ ובחמץ דוקא הוזהרו על השירים אבל מותר ללוש אותו בדבש ולטגנן בו (א): **עריכתה**. שמתעסק בה בידים אחר לישה וחייבין על כל א' וא' לפי שנאמר לא תעשה חמץ יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא תאפה אפייה בכלל היתה (ב) ולמה יצאת להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפ"ע אף אני אביא לישתה ועריכתה וכל מעשי יחידי שבה לאתויי

כדא מלנו. תוס': [ג] בפושרין. אע"ג דפושרין מחמילין הואיל וליסחן ואפייתן מבפנים בעזרה אנשי פנים זריזין: (א) דאלו בקומץ הא כתיב כל שאור וכל דבש לא תקטירו: (ב) ואימא לחלקה אילטריך א"כ

פון שבועות, אונ מען האט גענומען פון דיא מאס אביסול מעהל אונ מען האט גיקנעטין אטייג אונ מען האט גילאזט ליגען דיא טייג ביז עס איז זאהער גיווארין, אונ מיט דיא שטיקול זאהערע טייג האט מען זאהער גימאכט דיא צעהן חלות פון אתודה, אונ אזוי האט מען זאהער געמאכט די צוויי חלות פון שבועות רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט אף היא אינה מן המובחר אז מען וועט אזוי טאהן וועלין די חלות ניט זיין גוט זאהער ווייל דיא שטיקול טייג איז ניט גוט זאהער אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה נאר ער זאל ברייגגען זאהערע טייג וואס איז גוט גיזייערט, אונ זאל אריין לייגין די זאהערע טייג אין דיא מאס וממלא את המדה אונ זאל אן שיטען דיא מאס פול מעהל אונ וועט קנעטין די מעהל צו זאמען מיט דיא זאהערע טייג אמרו לו האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה אף היא היתה חסירה או יתירה אויב מען וועט אזוי טאהן וועט דאך זיין אין די מנחה מעהל אמאהל וויינגער ווי א עשרון אונ אמאהל מער ווי א עשרון, אויב די שטיקול זאהערע טייג איז געדיכט אונ הארט גיקנעטין מיט וויניג וואסער, איז אין דיא שטיקול זאהערע טייג דא פיל מעהל, אונ זיא פאר נעמט וויינגער ארט וויא דאס וואלט גיוועןמעהל. אונ אז מען שיט אריין מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול זאהערע טייג ביז פול, איז דאך דא אין די מאס מעהל (צו זאמען מיט די מעהל וואס איז איין גיקנעטין אין די שטיקול זאהערע טייג) מער וויא א עשרון, אונ אויב די שטיקול זאהערע טייג איז שיטער גיקנעטין, מיט פיל וואסער, איז דיא שטיקול זאהערע טייג אויף גיבלאזין אונ אין איר איז דא ווייניג מעהל, אונ זיא פאר נעמט אגרעסערין ארט וויא דאס וואלט גיוועןמעהל, אונ אז מען שיט אריין מעהל אין דיא מאס אויף דיא שטיקול זאהערע טייג ביז פול, איז דאך דא אין די מאס מעהל (צו זאמען מיט די מעהל וואס איז איין גיקנעטין אין דיא שטיקול זאהערע טייג) ווייניגער וויא אעשרון, וואריס ווען דיא שטיקול זאהערע טייג וואלט ניט גיוועןאויף גיבלאזין פון דיא וואסער וואלט אריין גיגאנגען אין די מאס מעהר מעהל: **ב** כל המנחות נלושות בפושרין אלע מנחות קנעט מען מיט ווארעמע וואסער ומשמרן שלא יחמיצו אונ מען היט די טייג זאל ניט זאהער ווערין ואם החמיצו שיריה אונ אויב דיא געבליבענע מעהל, וואס איז געבליבען דער נאך ווי מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, וואס מען האט גיקנעטין מיט די ווארעמע וואסער, איז זאהער גיווארין, אויב מען וועט דיא טייג באקין עובר בלא תעשה איז מען עובר אויף אלאו לא תאפה חמץ חלקם דעם חלק וואס גיהער צו דיא כהנים, דאס איז דיא געבליבענע מעהל נאכדעם וויא מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, טאר מען ניט באקין אויב די טייג איז זאהער גיווארין, אונ אויב די טייג איז זאהער גיווארין איידער מען האט אראפ גענומען דעם קומץ, אז מען וועט אראפ נעמען דעם קומץ אונ מען וועט אים מקריב זיין וועט מען עובר זיין אויף אלאו שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ אלע מנחות וואס איר וועט מקריב זיין צו גאט זאלט איר ניט מאכין חמץ. אונ ניט נאר באקין אמנחה וואס איז חמץ טאר מען ניט וחייבים על לישתה אז מען קנעט די מנחה וואס איז חמץ איז מען אויך עובר אויף אלאו ועל עריכתה אז מען וועלגערט דיא מנחה וואס איז חמץ איז מען אויך עובר אויף אלאו, ווייל עס שטייט אין דיא תורה לא תעשה חמץ דו זאלסט ניט מאכין די מנחה וואס איז חמץ, דאס מיינט מען אז דיא

קטוף שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה. וקטוף הוא שמחליק פניה במים ואף על גב דכח מהוי כ"כ מעשה. ג מנחת סלת. המתנדב מנחה סתם מביא סלת ושמן ולבונה וגוללה וקומלה כמות שהיא קודם אפייתה ובדידי' כתיב שמן ולבונה וכל הני אחריני גמרי ממנחת סלת דכתיב בה נפש דמשמע דכל מנחת יחיד טעונה שמן ולבונה: והחלות והרקיקין. למנחת מאפה תנור קרי החלות והרקיקין דאי בעי חלות מייתי ואי בעי רקיקין מייתי:

ועל אפייתה: ג יש טעונות שמן ולבונה. שמן ולא לבונה. לבונה ולא שמן. לא שמן ולא לבונה. ואלו טעונות שמן ולבונה. מנחת הסולת והמחבת. והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת כהנים ומנחת כהן משיח. ומנחת נכרי ומנחת נשים. ומנחת [ד] העומר. מנחת נסכין טעונה שמן ואינה טעונה לבונה. לחם הפנים טעון לבונה ואין טעון שמן. שתי הלחם ומנחת חוטא ומנחת קנאות לא שמן ולא לבונה: ד וחייב על השמן בפני עצמו. ועל הלבונה בפני עצמה. נתן עליה שמן פסלה. לבונה [ה] ילקטנה. נתן שמן על שיריה

ומנחת כהנים. כהן שהתנדב אחת מחמשה מנחות הללו: מנחת כהן משיח. מנחת חביתין: נכרי. מתנדב מנחה כדילפינן מאיש איש מלמד שהנכרים מביאין נדרים ונדבות כישראל: ומנחת נשים. אשה שהתנדבה מנחה: ומנחת נסכים. לא בעי לבונה דשמן נאמר בה ולא לבונה: ולחם הפנים. כתיב ביה ונתת על המערכת לבונה זכה ולא כתיב ביה שמן: ב' חלות, של עצרת לא הוזכר בהן לא שמן ולא לבונה: מנחת חוטא ומנחת קנאות. בהדיא כתיב בהו לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה: ד וחייב על השמן. אם נתנו על מנחת חוטא או על מנחת קנאות (ג): נתן. כלי שיש בו שמן:

לכתוב תלקט לא תאפה חמץ מאי לא תאפה חמץ תלקט ש"מ תרתי. גמרא: [ד] העומר. בה נמי כתיב שמן ולבונה דכתיב ואם תקריב מנחת בכורים והיא מנחת העומר. רש"י: (ג) דבהו כתיב לאו. משא"כ באינך: [ה] ילקטנה.

טייג פון דיא מִנְחָה איז גיוואָרין חָמֵץ וָאלְסְטוּ בּיי איר נָאר ניט טאהן וְעַל אֲפִיָּיתָהּ אונ אַז מֶען בּאקְט דיא מִנְחָה וואס איז חָמֵץ איז מֶען עובר אויף אַלָאו "לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ", דו זָאלְסְט ניט בּאקין חָמֵץ (ועיין בהרע"ב ותוי"ט:) ג יֵשׁ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה עס איז דָא מְנָחוֹת וואס דַארְפִין בּוימְאֵייל אונ בְּשָׂמִים שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה אונ עס איז דָא מְנָחוֹת וואס דַארְפִין בּוימְאֵייל, אונ בְּשָׂמִים דַארְפִין זֵיי ניט לְבוֹנָה וְלֹא שֶׁמֶן אונ עס איז דָא מְנָחוֹת וואס דארְפִין בְּשָׂמִים. אונ זֵייא דַארְפִין ניט בּוימְאֵייל לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה אונ עס איז דָא מְנָחוֹת וואס דארְפִין ניט בּוימְאֵייל אונ דַארְפִין ניט בְּשָׂמִים וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה אונ דיא מְנָחוֹת דַארְפִין בּוימְאֵייל אונ דַארְפִין בְּשָׂמִים מִנְחַת הַסּוֹלֶת אַז אֵיינֶר זָאגְט איך וָועל בְּרֵיינְגֶען אַמִנְחָה, דַארְף ער בְּרֵיינְגֶען מֶעהְל מיט בּוימְאֵייל מיט בְּשָׂמִים אונ מֶען מִישְׁט אוים דיא אַלֶע דְרֵייא זַאכִין צוּ זַאמֶען. אונ מֶען נֶעמְט אַרָאפּ אַקוֹמֶץ פאר דֶעם בּאקִין וְהַמַּחֲבַת אונ אַמִנְחָה וואס איז הַארְט גיבּאקְט אין אַפְלַאכֶע כְּלִי מיט בּוימְאֵייל וְהַמַּרְחֶשֶׁת אונ אַמִנְחָה וואס איז שִׁיטֶער גיבּאקְט אין אַטִיפֶע כְּלִי מיט בּוימְאֵייל וְהַחַלּוֹת חַלוֹת וואס זֶענֶען גיבּאקְט אין אַהוּיבִין וְהָרְקִיקִין אונ קִיכְלַאךְ וואס זֶענֶען גיבּאקְט אין אַהוּיבִין מִנְחַת כֹּהֲנִים אויב אַכֹּהֵן האָט גיבְּרַאכְט אַמִנְחָה (פון דיא פִינְף עֶרְלֵייא מְנָחוֹת) וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ אונ דיא מִנְחָה פון כֹּהֵן גָדוֹל וואס מען איז מַקְרִיב אַלֶע טאג, אין דֶער פְרִיא אונ פַארִין נאכְט וּמִנְחַת עוֹבֵד גִלּוּלִים אויב אַגעצֶענְדִינֶער האט גיבְּרַאכְט אַמִנְחָה (פון דיא פִינְף עֶרְלֵיי מְנָחוֹת) וּמִנְחַת נָשִׁים אויב אַאִשָּׁה האט גיבְּרַאכְט אַמִנְחָה (פון דיא פִינְף עֶרְלֵייא מְנָחוֹת) וּמִנְחַת הָעוֹמֶר אונ דֶער עוֹמֶר וואס מֶען האט אים מַקְרִיב גיוועזן דֶעם אַנְדֶערִין טאג פֶּסַח. אין די אַלֶע מְנָחוֹת דַארְף מֶען אַרֵיין גִיסֶען בּוימְאֵייל אונ אַרֵיין שִׁיטֶען בְּשָׂמִים וּמִנְחַת נְסָכִים דיא מִנְחָה וואס מֶען בְּרֵיינְגְט מיט אַקָרְבָּן טְעוּנָה שֶׁמֶן וְאֵין טְעוּנָה לְבוֹנָה אין די מִנְחָה דַארְף מֶען אַרֵיין גִיסֶען בּוימְאֵייל, אונ מֶען דַארְף ניט אַרֵיין שִׁיטֶען בְּשָׂמִים לֶחֶם הַפָּנִים צוּ דֶעם לֶחֶם הַפָּנִים טָעוּן לְבוֹנָה וְאֵין טָעוּן שֶׁמֶן דַארְף מֶען הָאבִּין בְּשָׂמִים אונ מֶען דַארְף ניט אַרֵיין גִיסֶען בּוימְאֵייל אין דיא חַלוֹת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם די צְוַויי בְּרוֹיט פון שָׁבוּעוֹת מִנְחַת חוֹטֵא די מִנְחָה וואס אַחוֹטֵא בְּרֵיינְגְט אַז ווי עס שְׁטֵייט אין וַיִּקְרָא ה' וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת אונ די מִנְחָה פון אַסוֹטָה, בּיי די דְרֵיי זַאכִין לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה דַארְף מֶען ניט אַרֵיין גִיסֶען בּוימְאֵייל אונ מֶען דַארְף ניט אַרֵיין שִׁיטֶען בְּשָׂמִים: ד וְחַיָּיב עַל הַשֶּׁמֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְעַל הַלְּבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אויב מֶען האט אַרֵיין גִיגָאסִין בּוימְאֵייל, אונ אַרֵיין גִישָׁאטִין בְּשָׂמִים, אין אַמִנְחָה פון אַחוֹטֵא אָדֶער אין אַמִנְחָה פון אַסוֹטָה, איז מֶען עוֹבֵר אויף דיא בּוימְאֵייל אַרֵיין גִיסֶען אַבַּאזוּנְדֶער לָאו אונ אויף די בְּשָׂמִים אַרֵיין שִׁיטֶען אַבַּאזוּנְדֶער לָאו נָתַן עָלֶיהָ שֶׁמֶן פְּסָלָהּ אויב ער האט אַרֵיין גִיגָאסִין בּוימְאֵייל אין אַמִנְחָה פון אַחוֹטֵא אָדֶער ער האט אַרֵיין גִיגָאסִין בּוימְאֵייל אין די מִנְחָה פון אַסוֹטָה, איז דיא מִנְחָה פָּסוּל לְבוֹנָה יְלַקְּטֶנָּה אָבֶּער אַז ער האט אַרֵיין גִישָׁאטִין בְּשָׂמִים אין די מִנְחָה פון אַחוֹטֵא אָדֶער אין דיא מִנְחָה פון אַסוֹטָה, זָאל ער אוים קְלוֹיבִּין די בְּשָׂמִים פון די מִנְחָה, אונ דיא מִנְחָה איז כָּשֵׁר נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ אויב ער האט אַרֵיין גִיגָאסִין בּוימְאֵייל אין דיא אִיבֶּערִיגֶע מֶעהְל פון די מִנְחַת חוֹטֵא אָדֶער פון די מִנְחַת סוֹטָה, דֶער נָאךְ וִויא דֶער כֹּהֵן האט שוין אַרָאפּ גֶענוּמֶען

ע"ג כלי. של מנחת חוטא (ד): לא פסלה. ולא אמרינן הרי עבר על מה שכתוב בתורה לא ישים עליה שמן שלא הזהירה תורה אלא שלא יתן השמן לתוך הסולת או לתוך הקמח (ה): ה טעונות הגשה. בתודה של קרן דרומית מערבית כדכתיב והגישה אל המזבח: והחלות והרקיקין. מנחת מאפה תנור: מנחת כהנים. שהיא כליל כליל: וכל שאין בהן קמיצה. להתיר השירים מן המנחה לכהנים אין בהם הגשה. ואין הלכה כר"ש: ו לוג ואשם מצורע. כתיב בהו והניף: והבכורים כדר"א בן יעקב. גרסינן כלומר דשמעי' ליה בעלמא דאמר בכורים טעונים תנופה (ו) והלכה כמותו: ואימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן. בהדיא כתיב בהו שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף: אחד שלמי אנשים ואחד שלמי נשים. טעונים תנופה: בישראל אבל לא באחרים. מפרש בגמרא. דהכי קאמר אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה. ותנופה עצמה בישראל אבל לא בידי נשים דת"ר בני ישראל מניפין ואין עכו"ם מניפין בני ישראל מניפין ולא בנות ישראל

אינו עובר בלא תעשה נתן כלי על גבי כלי לא פסלה: ה יש טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה. תנופה ולא הגשה, הגשה ותנופה. לא תנופה ולא הגשה. אלו טעונות הגשה ואין טעונות תנופה. מנחת הסולת והמחבת והמרחשת והחלות והרקיקין מנחת כהנים מנחת כהן משיח מנחת נכרי מנחת נשים מנחת חוטא. [ו] רבי שמעון אומר מנחת כהנים מנחת כהן משיח אין בהן הגשה מפני שאין בהן [ז] קמיצה וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הגשה: ו אלו טעונין תנופה ואין טעונין הגשה. לוג שמן של מצורע ואשמו. והבכורים כדברי ר"א בן יעקב. ואמורי שלמי יחיד. וחזה ושוק שלהן. אחד אנשים ואחד נשים. בישראל אבל לא באחרים.

בגמרא יליף ליה: (ד) וכן לשון רש"י וחדא חדא מתרי תרי נקטי דה"ה לבונה וה"ה על מנחת קנאות: (ה) בגמרא כדכתיב עליה משמע בגופה. פרש"י עד שיערב כו': [ו] ר"ש. בגמרא מפרש פלוגתאן בדרשא דקרא: [ז] קמיצה. ובברייתא מסיים מפני שאין מהן לכהנים. איכא בינייהו מנחת כהן חוטא דנקמלת לר"ש וק"ק נמי במתני' לא הו"ל למתני מנחת כהנים סתמא אלא הול"ל דשל נדבה ועוד קשיא מתני' וברייתא הלכך כתב התו' דקמילס לאו לטעמי' נקטיס אלא לכללא בעלמא לאשמועי' ב' הלחם ולחה"פ ומנחת כהנים וכהן משיח. אבל לאו למידק הא כל שיש כו' דהא איכא מנחת חוטא: (ו) וטעמי' בפי' הר"ב במ"ד פ"ב דבכורי' ועתוי"ט:

דעם קומץ אינו עובר בלא תעשה איז ער ניט עובר אויף אלאו נתן כלי על גבי כלי אויב ער האט גישטעלט אכלי מיט בוימאייל אויף דיא מנחה פון אחוטא אדער ער האט גישטעלט אכלי מיט בוימאייל אויף דיא מנחה פון אסוטה לא פסלה האט ער ניט פסול געמאכט דיא מנחה: ה יש טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה עס איז דא מנחות וואס מען דארף זייא צו טראגין צום מזבח צום ווינקיל דרום מיט מערב איידער מען איז זייא מקריב ודאס הייסט הגשה). אונ מען דארף זייא ניט אויף הייבין תנופה ולא הגשה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זייא אויף הייבין, אונ מען דארף זייא ניט צו טראגין צום מזבח הגשה ותנופה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זיי צו טראגן צום מזבח אונ מען דארף זיי אופהייבין לא תנופה ולא הגשה אונ עס איז דא מנחות וואס מען דארף זיי ניט אופהייבין אונ מען דארף זיי ניט צו טראגין צום מזבח אלו טעונות הגשה ואינן טעונות תנופה דיא מנחות דארף מען צו טראגין צום מזבח אונ מען דארף זייא ניט אופהייבין מנחת הסולת די מנחה וואס מען נעמט דעם קומץ פון די מעהל. פאר דעם באקין והמחבת אונ דיא מנחה וואס ווערט גיבאקט געדיכט מיט בוימאייל אין אפלאכע כלי והמרחשת אונ דיא מנחה וואס איז שיטער גיבאקט מיט בוימאייל אין אטיפע כלי והחלות אונ אמנחה פון חלות וואס ווערט גיבאקט אין א אויבין והרקיקין אונ אמנחה פון קיכלאך וואס ווערט גיבאקט אין א אויבין מנחת כהנים אויב אכהן האט גיבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערליי מנחות) מנחת כהן משיח אונ דיא מנחה פון כהן גדול וואס מען איז מקריב אלע טאג איין מנחה אין דער פריה אונ איין מנחה פארין נאכט מנחת נכרים אויב א עובד גלולים האט גיבראכט אמנחה (פון דיא פינף ערליי מנחות) מנחת נשים אויב א אשה האט גיבראכט אמנחה (פון די פינף ערליי מנחות) מנחת חוטא אונ דיא מנחה וואס אחוטא ברייננט רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם הגשה די מנחה וואס אכהן ברייננט, אונ די מנחה פון כהן גדול דארף מען ניט צו טראגין צום מזבח מפני שאין בהן קמיצה ווייל פון זיי נעמט מען ניט אראפ אקומץ, נאר מען פארברענט זיי אין גאנצין וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הגשה אונ די אלע מנחות וואס מען נעמט ניט פון זיי אקומץ, נאר מען פארברענט זיי אין גאנצין דארף מען זיי ניט צו טראגין צום מזבח: ו אלו טעונים תנופה ואין טעונים הגשה די זאכין דארף מען אופהייבין אונ מען דארף זיי ניט צו טראגין צום מזבח לוג שמן של מצורע ואשמו דיא קווארט אייל אונ דער קרבן אשם וואס אמצורע ברייננט והבכורים כדברי רבי אליעזר בן יעקב אונ בכורים דארף מען אויך אויפהייבין אזוי ווי רבי אליעזר בן יעקב זאגט ואמורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן אונ דיא חלב מיט דיא ברוסט מיט דיא פאלקע פון די שלמים וואס אמענטש ברייננט פאר זיך, דארף מען אויך אויפהייבין אחד אנשים ואחד נשים סאיי אזכר ברייננט שלמים אונ סאיי אנקבה ברייננט שלמים. דארף מען אויפהייבין די חלב מיט די ברוסט מיט די פאלקע פון די שלמים בישראל אבל לא באחרים איוד אזכר זאל אויפהייבין אבער ניט

אעובר

מניפין (ז): שתי הלחם וכבשי שלמים. של עצרת הבאים בגלל הלחם כתיב בהו והניף הכהן אותם על לחם הבכורים ולא על ממש אלא סמוך להם (ח) כבשים בלד הלחם כדדרש בהם בבריי' וכן הלכה: שנאמר. במלואים: אשר הונף ואשר הורם. מהונף והורם דמלואים ילפינן שאר תנופות: תנופה. מוליך ומביא תרומה מעלה ומוריד: תנופה היתה במזרח. כלומר אף במזרח של (ט) מזבח יכול להניף וכ"ש במערבו דקרוב יותר להיכל:

(ז) ומניף כהן לחודיה: [ח] על כו'. ויליף בגמרא בברייתא ממילואי': (ח) רבי לטעמי' דדרש ונתת על המערכת לבונה זכה בסמוך כו': (ט) כגמרא יליף לה. ועתוי"ט: [ט] ר"ש אומר כו' אלו העקרים כלן

ושתי הלחם ושני כבשי עצרת. כיצד הוא עושה. נותן שתי הלחם [ח] על גבי ב' כבשים. ומניח שתי ידיו מלמטן. מוליך ומביא מעלה ומוריד. שנאמר אשר הונף ואשר הורם. תנופה היתה במזרח והגשה במערב ותנופות קודמות להגשות. מנחת העומר מנחת קנאות טעונות תנופה והגשה. לחם הפנים ומנחת נסכים לא תנופה ולא הגשה: ז [ט] רבי שמעון אומר שלשה מינים טעונים שלש מצות שתים בכל אחד ואחד. והשלישית אין בהן. ואלו הן זבחי שלמי יחיד וזבחי שלמי צבור ואשם מצורע. זבחי שלמי יחיד טעונים סמיכה חיים ותנופה שחוטים ואין בהם תנופה חיים. וזבחי שלמי צבור. טעונים תנופה חיים ושחוטים ואין בהן סמיכה.

ותנופות קודמות להגשות. בתחלה מניף ואח"כ מגיש במנחת העומר ובמנחת קנאות מיירי דטעוני' תנופה והגשה וכתי' במנחת קנאות והניף את המנחה לפני ה' והדר והקריב אותה אל המזבח: ז ג' מינין. שלמי יחיד ושלמי צבור שהם כבשי עצרת ואשם מצורע ג' מינים הללו טעונים בין שלשתן ג' מצות. סמיכה תנופה חיים ותנופה שחוטים: שתים. מצות מן השלש יש בכל מין ומין: והשלישית אין בהן. דאין בכל מין אלא שתים: שלמי יחיד. כתוב בהו סמיכה בויקרא: והתנופה שחוטים. בחזה ושוק שלהן בלו את אהרן: שלמי ציבור. כתיב בהו תנופה חיים והניף הכהן אותם והיינו חיים: והתנופה שחוטים. בחזה ושוק שלהן

אעובד גלולים און ניט א אשה, אפילו די שלמים וואס א אשה ברייננט דארף אויך איוד אזכר אויפהייבן און ניט די אשה ושתי הלחם ושני כבשי עצרה דיא צוויי ברויט און די צוויי שעפסין וואס מען ברייננט אין בית המקדש אין דעם יום טוב שבועות, דארף מען אויך אויפהייבן כיצד הוא עושה ווי זאל מען טאהן, ווי אזוי זאל מען זיי אויפ-הייבן נותן שתי הלחם על גבי שני כבשים מען זאל די צוויי ברויט לייגין אויף דיא צוויי שעפסין ווייל בהרע"ב והוי"ט] ומניח שתי ידיו מלמטן און דער כהן זאל האלטין זיינע צוויי הענט אונטער דיא צוויי שעפסין מוליך ומביא ער זאל פירען דיא צווייא שעפסין פון זיך און ברייננען צו זיך צו אלע פיר זייטין מזרח מערב צפון דרום מעלה ומוריד ער זאל זיי אויפהייבן און אראפ נידערין ואזוי ווי מען טוהט סוכות מיט דעם לולב אין שוהלו שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק אשר הונף ואשר הורם הונף מיינט מען ער זאל פירען פון זיך און ברייננען צו זיך, און הורם מיינט מען ער זאל אויפהייבן און אראפ נידערין תנופה היתה במזרח ווען דער כהן האט אויפגיהויבן די שעפסין מיט די חלות האט ער גימעגט שטיין אפילו אין מזרח זייט פון מזבח והגשה במערב און צו טראגין צום מזבח האט גידארפט זיין ביי דעם ווינקול מערב און דרום ותנופות קודמות להגשות די זאכין וואס מען דארף זייא אויפהייבן און טראגין צום מזבח פריער זאל ער אויפהייבן דער נאך זאל ער טראגין צום מזבח צום ווינקול מערב און דרום מנחת העומר ומנחת קנאות טעונות תנופה והגשה דעם עומר און די מנחה פון אסוטה דארף מען אויפ-הייבין און מען דארף טראגין צום מזבח צום ווינקול מערב און דרום לחם הפנים ומנחת נסכים לא תנופה ולא הגשה דעם לחם הפנים און דיא מנחה וואס מען ברייננט מיט אקרבן, דארף מען ניט אויפהייבין און ניט טראגין צום מזבח: ז רבי שמעון אומר רבי שמעון זאגט שלשה מינים טעונים שלש מצות דריי ערליי קרבנות זענען דא וואס ביי די אלע דריי צו זאמען איז דא דריי מצות שתים בכל אחת ואחת צווייא מצות פון דיא דריי איז דא בייא יעדער קרבן פון די דריי קרבנות והשלישית אין בהן און אדריטע מצוה איז ניט דא בייא זייא, יעדער קרבן פון דיא דרייא קרבנות האט נאר צוויי מצות ניט דריי ואלו הן דאס זענען דיא דרייא קרבנות זבחי שלמי יחיד דיא שלמים וואס אבעל הבית ברייננט פאר זיך, וזבחי שלמי צבור און די שלמים וואס מען ברייננט פאר אלע יודינס וועגין דאס זענען דיא צוויי שעפסין וואס מען ברייננט זיי אין דעם יום טוב שבועות ואשם מצורע און דער אשם וואס אמצורע ברייננט זבחי שלמי יחיד דיא שלמים וואס אבעל הבית ברייננט פאר זיך טעונים סמיכה חיים דארף דער בעל הבית ארויף לייגין דיא הענט אויף דעם קאפ פון די שלמים ווען דיא שלמים לעבין פאר דיא שחיטה ותנופה שחוטים און אז די שלמים זענען גישאכטין גיווארין דארף מען זייא אויף הייבין ואין בהם תנופה חיים אבער אז דיא שלמים לעבין דארף מען זייא ניט אויף הייבין וזבחי שלמי צבור דיא שלמים וואס מען ברייננט פאר אלע יודינס וועגין טעונים תנופה חיים ושחוטים דארף מען זיי צוויי מאהל אויף הייבין, איין מאהל ווען זיי לעבין, און איין מאהל דער נאך ווי זייא זענען גישאכטין גיווארין ואין בהם סמיכה און מען דארף ניט ארויף לייגין די הענט

אויף

דילפינן מקדשי יחיד אבל סמיכה לא בעי דהלכתא גמירי לה דאין בכל קרבנות לבור אלא שתי סמיכות **בלבד** סמיכה של שעיר המשתלח ושל פר העלם דבר של לבור: **אשם מצורע**. כתיב ביה תנופה כתיב ביה תנופה חיים. כדכתיב והניף הכהן אותם בפרשת זאת תהיה: **סמיכה**. דא"א לקרבן יחיד שלא יסמוך ידו על ראש קרבנו אבל לא תנופה שחוט. דמיעט רחמנא גבי שלמי יחיד את החזה להניף אותו למיעוטי אשם של מצורע שאין טעון תנופה שחוט:

ואשם מצורע טעון סמיכה ותנופה חיים ואין בו תנופה שחוט: **ח** האומר הרי עלי במחבת. לא יביא במרחשת. במרחשת לא יביא במחבת. ומה בין מחבת למרחשת אלא שהמרחשת [י] יש לה כסוי, והמחבת אין לה כסוי ד"ר יוסי הגלילי. רבי חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשים. ומחבת צפה ומעשיה קשים: **ט** (גמ' ל"ג האומר) הרי עלי בתנור. לא יביא מאפה כופח. ומאפה רעפים ומאפת יורות הערביים רבי יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופח. הרי עלי מנחת מאפה. **לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין**. [יא] ר"ש

ח מרחשת עמוקה. דכתיב וכל נעשה במרחשת בתוכה משמע אלמא יש לה תוך: **מעשיה רוחשים**. שהשמן נע וגד בתוכה לי' הרומש על הארץ דמתרגמינן דרחשי. ויש שגורסין מעשיה רכין כלומר שליסתה רכה: **ומחבת צפה**. דכתיב על מחבת משמע עליה ולא בתוכה אלמא אין לה תוך: **צפה**. שאינה עמוקה אלא שוליה לפין אלא אוגנים כמו לף ע"פ המים: **ומעשיה קשים**. שהעיסה שמטגנים בה ליפת' קשה כדי שלא תשפך להוץ שהרי הכלי אין לו שפה: **ט כופח**. מקום שפיתת קדרה א'. ופעמים שמסיקים אותו ואופין בו עיסה: **רעפים**. פיול"ש בלע"ז עשויין מחרס ומסיקין אותו בכבשן: **יורות הערביין**. כמין גומא העשויה בקרקע וטוחה בטיט ומסיקין אש בתוכה עד שתתלבן ואופין בה עיסה: **אם רצה יביא מעשה כופח**. דכיפה מין תנור הוא. ואין הלכה כרבי יהודה: **מנחת מאפה**. כתיבי בה חלות ורקיקים: **לא יביא מחצה חלות**. דכל מנחות באות עשר עשר. וזה לא יביא ה' חלות וה' רקיקין. אלא או הכל חלות או הכל רקיקין:

אמתיים ואין דעת ר"ש לכדו אלא שאומרים אותן כשם אמרס ואין חוגקין עליו בשום דבר מכל זה. הר"מ: [י] יש לה כו'. גמרא גמירא לה. גמרא: [יא] ר"ש כו'. בגמרא דפליגי בדרשי דקראי:

אויף דעם קאפ פון דיא שלמים ווען זייא לעבין פאר דיא שחיטה ואשם מצורע און דער אשם וואס דער מצורע ברייננט טעון סמיכה ותנופה חיים דארף דער מצורע ארויף לייגין דיא הענט אויף דעם קאפ פון דעם אשם. און מען דארף אים אויפהייבין ווען ער לעבט נאך ואין בו תנופה שחוט און נאך דער שחיטה דארף מען אים ניט אויפהייבין: **ח** האומר הרי עלי במחבת אז אייגער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמנחה וואס זיא ווערט גימאכט אין אמחבת [אפאטעלנע, אסקאווראדע] לא יביא במרחשת זאל ער ניט ברייננען אזוי אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמרחשת [אין אטיפען ראנדעל. אטיפע פאן] במרחשת לא יביא במחבת אז ער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמרחשת, זאל ער ניט ברייננען אזוי אמנחה וואס זיא ווערט געמאכט אין אמחבת ומה בין מחבת למרחשת וואס איז אמחבת און וואס איז אמרחשת אלא שהמרחשת יש לה כיסוי אמרחשת איז צו גידעקט פון הויבין והמחבת אין לה כיסוי און אמחבת איז ניט צו גידעקט פון הויבין דברי רבי יוסי הגלילי אזוי זאגט רבי יוסי הגלילי רבי חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה רבי חנניה בן גמליאל זאגט אמרחשת איז טיף אטיפע כלי ומעשיה רוחשים און דיא מנחה איז שיטער גיקנעטין און קריכט ארום אין דעם מרחשת ומחבת צפה אמחבת איז פלאך, דער אונטערשטער דעק איז הויבין ומעשיה קשים און דיא מנחה איז גדיכט גיקנעטין און הארט געבאקט: **ט** האומר הרי עלי בתנור אז איינער זאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אמנחה וואס זיא ווערט געבאקט אין אהויבין לא יביא מאפה כופח זאל ער ניט ברייננען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין אכופח [אכופח איז געמאכט פון ליים אזוי וויא אפאס, אונטען אן ארעק און הויבין אן אדעק, און מען שטעלט די פאס אויף ציגעל וואס זיי ליגען אויף די ערד. און אינעווייניג אין די פאס אויף די ערד לייגט מען אריין פייער, און הויבין איז די לאך גרויס נאר איין טאפ אריין צו שטעלין, און אמאהל באקט מען אין דעם כופח] ומאפה רעפים און זאל ניט ברייננען אמנחה וואס ווערט געבאקט אויף א אנגיברענטע קאכלע ומאפה יורות הערביים און זאל ניט ברייננען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין די קעסלען פון דיא אראבער [דיא אראבער מאכין גריבער אין דיא ערד, און בעקלעבין אינעווייניג מיט ליים די ווענט און דעם אונטערשטין דעק, און ברענגען אינעווייניג פייער ביז די ווענט ווערין גוט הייס, און זייא קלעבין אן דעם ברויט אויף דיא ווענט אינעווייניג און דיא ברויט ווערט געבאקט פון די דיא היץ] רבי יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופח רבי יהודה זאגט אויב ער וויל מעג ער ברייננען אזוי אמנחה וואס ווערט געבאקט אין אכופח, [ווארום אכופח מיט אהויבין איז גלייך] הרי עלי מנחת מאפה אויב ער האט גיזאגט איך נעם אויף מיר איך זאל ברייננען אגיבאקטע מנחה לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין זאל ער ניט ברייננען פינף חלות און פינף קיכלאך נאר אדער צעהן חלות אדער צעהן קיכלאך [אמנחה דארף זיין פון צעהן, אדער חלות צעהן אדער קיכלאך צעהן] רבי שמעון

מתיר מפני שהוא קרבן אחר: מפני שהוא קרבן א'. שמניהם כתובים במנחה א'
הלכך יכול להביא מחלה ממין זה ומחלה ממין זה. ואין הלכה כר"ש:

מַתִּיר רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט מֶען מֶעג בְּרֵיינְגֶען הֶעלְפְט (פִינְף) חַלּוֹת. אוּנ הֶעלְפְט (פִינְף) קִיכְלַאךְ מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרְבָּן אֶחָד וַוייל קִיכְלַאךְ מִיט חַלּוֹת קוּמֶען אַמָאהְל אִין אֵיין מִנְחָה, צֶעהְן קִיכְלַאךְ אוּנ צֶעהְן חַלּוֹת, קֶען מֶען בְּרֵיינְגֶען אִין אֵיין מִנְחָה פִינְף קִיכְלַאךְ אוּנ פִינְף חַלּוֹת אוֹיךְ:

רש"י

שקולה מצוה זו. מדכתיב את כל המלות ועוד דלילית בגימ' ת"ר וחמש קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג: **ראייה.** ליגית מביאה לידי זכירת מלות: **כתיב הכא וכו'.** וכתיב התם את ה' כו' מה להלן שכינה אף כאן שכינה: **הכל בחזוק.** מכל וכל עומד בחזקה שלא יחטא: **המשולש.** תפילין וציצית ומזוזה: **סביב ליראיו.** העושים מלות ויחלצם מחטא: **מה נשתנה תכלת.** שיחדו הקב"ה למצוה זו: **דומה לים.** שנעשה בו נסים לישראל: **ורקיע לכסא הכבוד.** ומלות התכלת מזכיר היושב על כסא ועוד נאה לישראל שיהא כסאו עליהם שנאמר ותחת רגליו וגומר. דהיינו

גמרא מנחות דף מ"ג ע"ב

הלכה ס' כלה] כלי סתיטון דהוך דמלכות דכריאה במוכן

תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן ותניא אידך וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם ראיה מביאה לידי זכירה זכירה מביאה לידי עשיה. ורבי שמעון בן יוחאי אומר כל הזריז במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב התם את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ר"א בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליריאיו ויחלצם תניא היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנא' ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר וכתיב

תוספות

ס"ג רקיע דומה לספיר. דהכי כתיב קרא וה"נ גרסי' פרק כסוי הדם (דף פט:) ולא כספרים דגרסי רקיע דומה לכסא הכבוד:

תַּנְיָא אִידָךְ נָאךְ אִין אַבְּרַיְיתָא הָאבִּין מִיר גִילֶערְנְט עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' אִיר וֶועט זֶעהְן דֶעם פָּאדִים תְּכֵלֶת וֶועט אִיר גֶעדֵיינְקֶען אַלֶע מִצְוֹת פוּן גָאט שְׁקוּלָה מִצְוָה זוֹ כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת כּוּלָּן דִיא מִצְוָה צִיצִית אִיז גֶעוואגִין קֶעגִין אַלֶע מִצְוֹת וְתַנְיָא אִידָךְ נָאךְ אִין אַבְּרַיְיתָא הָאבִּין מִיר גִילֶערְנְט וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אִיר וֶועט אִים זֶעהְן אוּנ אִיר וֶועט גֶעדֵיינְקֶען אוּנ אִיר וֶועט טוּהְן רְאִיָּה מְבִיאָה לִידֵי זְכִירָה דָאס זֶעהְן וֶועט בְּרֵיינְגֶען צוּם גֶעדֵיינְקֶען זְכִירָה מְבִיאָה לִידֵי עֲשִׂיָּה דָאס גֶעדֵיינְקֶען וֶועט בְּרֵיינְגֶען צוּם טְאהְן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר אוּנ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי זָאגְט כָּל הַזָּרִיז בְּמִצְוָה זוֹ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז גֶעהִיט צוּ טְאהְן דִי מִצְוָה צִיצִית זוֹכֶה וּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה וֶועט עֶר זוֹכֶה זַיין צוּ זֶעהְן דִיא שְׁכִינָה כְּתִיב הָכָא וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וָוארוּם דָא בַּייא דִיא מִצְוָה צִיצִית שְׁטֵייט אִיר וֶועט אִים זֶעהְן. אוּנ עֶס שְׁטֵייט גִיט וֶועמֶען מֶען וֶועט זֶעהְן וּכְתִיב הָתָם אוּנ דָארְטִין שְׁטֵייט אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאוֹתוֹ תַּעֲבֹד פָאר גָאט זָאלְסְטוּ מוֹרָא הָאבִּין אוּנ אִים זָאלְסְטוּ דִינֶען, אַזוֹי וִוי אִים זָאלְסְטוּ דִינֶען, דָאס ווָארְט אוֹתוֹ. אִים, מֵיינְט מֶען דָאךְ גָאט, אַזוֹי וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ. אִים וֶועט אִיר זֶעהְן מֵיינְט מֶען אוֹיךְ גָאט וֶועט מֶען זֶעהְן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב זָאגְט כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ וּתְפִלִּין בִּזְרוֹעוֹ וְצִיצִית בְּבִגְדוֹ וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס הָאט תְּפִלִּין אוֹיף זַיין קָאפּ אוּנ תְּפִלִּין אוֹיף זַיין הַאנְט אוּנ צִיצִית אוֹיף זַיין קְלֵייד אוּנ אַמְזוּזָה אוֹיף זַיין טִיר הַכֹּל בְּחִזּוּק שֶׁלֹּא יֶחֱטָא דָאס אַלֶץ גִיט שְׁטַארְקֵייט דֶעם מֶענְטְשׁ עֶר זָאל גִיט זִינְדִיגֶען שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק דֶער פָאדִים וָואס אִיז גִיפְלָאכְטִין אִין דְרֵייעֶן וֶועט נִיט גֶעשְׁווִינְט צוּ רִיסֶען ווֶערִין וְאַז עֶס אִיז דָא דְרֵיי מִצְוֹת צוּ זַאמֶען תְּפִלִּין צִיצִית מְזוּזָה וֶועט דָאס נִיט אָפְּגֶערִיסֶען ווֶערִין פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ עֶר זָאל זִינְדִיגֶען וְאוֹמֵר נָאךְ זָאגְט דֶער פָּסוּק חוֹנֶה מַלְאַךְ ה' סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם אַמַלְאָךְ פוּן גָאט רוּהְט אַרוּם דִי מֶענְטְשִׁין וָואס הָאבִּין מוֹרָא פָאר גָאט, אוּנ רֶעטֶעט זֵיי זֵיי זָאלִין נִיט זִינְדִיגֶען תַּנְיָא מִיר הָאבִּין גִילֶערְנְט הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר רַבִּי מֵאִיר הָאט גִיזָאגְט מַה נִּשְׁתַּנָּה תְּכֵלֶת מִכָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין מִיט וָואס אִיז גִיעֶנְדֶערְט דִיא פַארְבּ תְּכֵלֶת פוּן אַלֶע עֶרְלֵייא פַארְבִּין, וָואס גָאט הָאט אוֹיסְגֶעקְלִיבֶּען צוּ צִיצִית נָאר דִיא פַארְבּ תְּכֵלֶת, עֶנְטְפֶערְט רַבִּי מֵאִיר מִפְּנֵי שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמֶה לַיָּם ווייל דִי פַארְבּ תְּכֵלֶת אִיז גְלַייךְ צוּם יַם וְיָם דּוֹמֶה לְרָקִיעַ דֶער קָאלִיעֶר פוּן יַם אִיז גְלַייךְ צוּם קָאלִיעֶר פוּן הִימֶעל וְרָקִיעַ לְכִסֵּא הַכָּבוֹד אוּנ דֶער קָאלִיעֶר פוּן הִימֶעל אִיז גְלַייךְ צוּ דֶעם קָאלִיעֶר פוּן כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר אוּנְטֶער זַיינֶע פִיס אִיז גִיוֶועזֶן וִויא דִי ווייסְקֵייט פוּן דֶעם בְּרִילְיַאנְט סַפִּיר אוּנ וִוי דֶער קָאלִיעֶר פוּן הִימֶעל וֶוען עֶר אִיז רֵיין פוּן וָואלְקִינְס וּכְתִיב אוּנ עֶס

שטייט

כמראה אבן ספיר דמות כסא תניא היה ר"מ אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמ' לשני עבדיו לא' אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הבי' תני' היה ר"מ אומר חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות שנא' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה רבי חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומא טבא טרח וממלא להו באיספרקמי ומגדי:

תוספות

חותם של טיט. מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכן עושין לעבדים והציצית מעידין על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא פרק במה אשה (דף נז) כבלא דעבדא תנן: שואל מעמך. פי' ר"ת דהוי מלא ויש מאה אותיות בפסוק וי"מ דמה עולה בא"ת ב"ש מאה ובקונטרס פירש אל תיקרי מה אלא מאה כלומר שחייב ק' ברכות וי"מ כדי להשלים מאה באותיותיה וכי קרית מאה הרי כולן:

רש״י

רקיע. וכתיב ספיר וככסא כתיב ספיר אלמא רקיע כמחזה כסא ותכלת דומה לים וים לרקיע ואנן קחזינן: גדול ענשו של לבן. למי שאינו מטיל ציצית מתכלת: חותם. היו עושין לבהמה ולעבד כשקונין אותו לשם סימן עבדות: זה שאמר לו המלך הבא לי חותם של טיט. במצוי הוא ולא הביא עונשו מרובה: מה ה' אלהיך. קרי ביה מאה: בשבתות וי"ט. דלא מצלו שמונה עשרה: טרח וממלא להו. למאה ברכות: איספרקמי. מיני בשמים: ומגדי. מיני מגדים שטעונים ברכה:

שטייט אין פסוק כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא דער קאליער פון כסא הכבוד איז וויא דער קאליער פון דעם שטיין ספיר. זעהן מיר אז דער הימעל אונ דער כסא הכבוד האבין ביידע איין קאליער תַּנְיָא הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מיר האבין גילערונט רבי מאיר פלעגט זאגין גָּדוֹל עָנְשׁוֹ שֶׁל לָבָן מֵעָנְשׁוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת דער מענטש וואס גייט אן ציצית. ווערט גישטראפט פאר די ווייסע פעדים מער ווי פאר דעם פאדים תכלת, ווייל אויף דעם פאדים תכלת קען ער זאגין אתירוץ עס קאסט טייער איז אים גיוועזן אשאר געלט. אדער ער האט קיין געלט געהאט צו קויפין דעם פאדים תכלת. אבער די ווייסע פעדים קאסטין דאך וואלוויל מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמָשָׁל צו וואס איז די זאך גלייך לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁאָמַר לִשְׁנֵי עֲבָדָיו צו אמלך וואס האט גיזאגט צו זיינע צווייא קנעכט לְאֶחָד אָמַר צו איין קנעכט האט ער גיזאגט הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל טִיט ברייננ מיר אחתימה פון ליים וּלְאֶחָד אָמַר צום אנדערין קנעכט האט ער גיזאגט הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל זָהָב ברייננ מיר אחתימה פון גאלד וּפָשְׁעוּ שְׁנֵיהֶם וְלֹא הֵבִיאוּ אונ ביידע האבין גיזינדיגט צום מלך אונ האבין ניט געבריינגט דיא חתימות אֵיזֶה מֵהֶן עָנְשׁוֹ מְרוּבֶּה וועלכער קנעכט האט אגרעסערין שטראף הֱוֵי אוֹמֵר זֶה שֶׁאָמַר לוֹ הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל טִיט וְלֹא הֵבִיא דער קנעכט וואס דער מלך האט גיזאגט צו אים ברייננ מיר אחתימה פון ליים אונ ער האט ניט געבריינגט, דער ווערט שטארקער גישטראפט. ווארום אחתימה פון ליים קאסט דאך וואלוויל, האט ער דאך געוויס גיקענט בריינגען תַּנְיָא הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מיר האבין גילערונט רבי מאיר פלעגט זאגין חַיָּיב אָדָם לְבָרֵךְ מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם יעדער מענטש דארף זאגין יעדער טאג הונדערט ברכות שֶׁנֶּאֱמַר ווארום עס שטייט אין פסוק משה רבינו האט גיזאגט צו די יודין וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ איצט יודין גאט פארלאנגט פון דיר מָה אַל תִּקְרֵי מָה זאלסט ניט לייענען מָה אֶלָּא מֵאָה נאר זאלסט לייענען מאה, הונדערט, גאט פארלאנגט פון דיר דו זאלסט זאגין יעדער טאג הונדערט ברכות רַבִּי חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַב אוֹיָא בְּשַׁבְּתָא וּבְיוֹמָא טָבָא טָרַח וּמְמַלֵּא לְהוּ בְּאִיסְפַּרְקֵי וּבְמִגְדֵי שבת אונ יום טוב וואס אין דיא שמונה עשרה איז נאר דא זיבען ברכות, פעלט דאך צו הונדערט ברכות. פלעגט רבי חייא דער זוהן פון רב אויא זיך מטריח זיין אונ קויפין ערב שבת אונ ערב יום טוב פיל מינים פירות אונ פיל מינים בשמים מען זאל דארפין זאגין פיל ערליי ברכות אויף די פירות אונ אויף די בשמים. עס זאל ווערין ביז הונדערט ברכות:

זוהר תרומה דף קס"ח ע"ב ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

פתח ההוא רביא בברכת מזונא ואמר כתוב א' אומר ואכלת לפני ה' אלהיך וכתוב א' אומר ושמחת לפני ה' אלהיך. הני קראי כד ישראל הוו שראן בארעא קדישא ואתמר קמי קב"ה בבי מקדשא הוו מתקיימי השתא איך מתקיימי. מאן יכיל למיכל לפני ה' ולמחדי לפני ה' אלא ודאי הכי הוא בקדמיתא כד יתיב ב"נ על פתוריה למיכל מברך על נהמא המוציא מאי טעמא המוציא ולא מוציא דהא כתיב בורא השמים ולא כתיב הבורא עושה ארץ ולא כתיב העושה ארץ מאי טעמא הכא המוציא אלא כל מלין דאינון מרזא דעלמא עלאה סתירא אסתתרא ה' מתגן לאתחזאה דהא מעלמא גניזא וסתירא איהו וכל מלין דאינון מעלמא תתאה דאתגליא יתיר כתיב בה' דכתיב המוציא במספר צבאם הקורא למי הים כולהו מרזי דעלמא תתאה איהו ואי אכתיב בשמא איהו בה' כגון האל הגדול והכא דאיהו בארח סתים (נ"ל באתגליא) מרזא דעלמא תתאה איהו כיון דמברך בר נש שכינתא אתיא קמיה ומה דאמר ואכלת לפני ה' אלהיך הכא אתכליל להללא במלי דאורייתא דהכי אצטריך האיל וקב"ה קיימא לקמיה דכתיב זה השלחן אשר לפני ה' וכתיב ואכלת שם לפני ה' אלהיך הואיל וקאים ב"נ קמי מאריה אצטריך נמי למיתן למסכני למיתן ליה כמה דאיהו יהב ליה למיכל כמאן דאכיל קמי מלכא קדישא ואצטריך דלא ישתכח בלען על פתוריה דהא

בלעט

בלמט מסטרא אחרא הוי ורזא דא הלעיטני נא ארח בלענו והכי אצטריך לסטרא אחרא וכתיב וכען רשעים תחסר וע"ד ואכלת לפני ה' אלהיך כתיב ולא לפני סטרא אחרא ואצטריך דלא יתעסק במלין בטלין. ובגרכי סעודה שפיר ואצטריך לאתעסקא במלי דאורייתא דהא כל מלין דאורייתא אתאמרו על פתורא יהיב ההוא בר נש תוקפא לאחריה:

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ג

(א) לא ק"ש בלבד אמרו אלא כל ענין שהוא מדברי הקדש אסור לאומרו בבית המרחץ ובבית הכסא ואפי' אמרו בלשון חול. ולא לאמרו בלבד אלא אפילו להרהר בלבו בדברי תורה בבה"כ ובבית המרחץ ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומירגלים אסור: (ב) דברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש בבה"כ וכן הכנוים כגון רחום ונאמן וביוצא בהן מותר לאמרן בבה"כ

מוסר

שער קדושה ח"ב שער ד'

אשרי מי שאינו קולף ורוחו נמוכה ושפלה הרבה וכן הוא אומר זבחי אלהים רוח נשברה אשרי מי שמאריך הכל ונושא הכל לרצון בוראו ועושה עצמו כשירים וכן הוא אומר נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו למי שמשים עצמו כשירים אשרי אדם שישים עצמו עפר שהכל ירמסוהו ויהיה כאסקופה התחתונה שהכל דשין בה וכיתד הנמוכה שהכל נתלין בה וכו'. הכעס הוא ענף הגאוה ושקול כמוהו. ואמרז"ל כל הכועס כל מיני פורעניות של גיהנם שולטין בו וכו' ואז"ל המקרע בגדיו והמפזר מעותיו והמשבר כלים בחמתו יהיה בעיניך כעובד ע"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר וכו' ואמרו רז"ל כל הכועס אין שכינה חשובה כנגדו וכו'

(א) לא קריאת שמע בלבד אמרו נית ביי קריאת שמע אליין האט מען גיזאגט מען טאר נית לייענען אין אבית הכסא אונ אין אבאד אלא כל ענין שהוא מדברי הקדש נאר יעדער זאך וואס איז פון די היילינע זאכין אסור לאומרו בבית המרחץ ובבית הכסא טאר מען נית זאגין אין אבאד אונ נית אין אבית הכסא ואפילו אמרו בלשון חול אונ אפילו צו זאגין די היילינע זאך אויף איין אנדער לשון נית אויף לשון קדש טאר מען אויך נית אין אבאד אונ נית אין אבית הכסא ולא לאמרו בלבד אונ נית נאר זאגין אליין טאר מען נית אהיילינע זאך אין אבאד אונ אין אבית הכסא אלא אפילו להרהר בלבד בדברי תורה בבית הכסא ובבית המרחץ ובמקום הטנופת והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים אסור נאר אפילו טראכטין אין די רייד פון די תורה טאר מען אויך נית אין אבית הכסא אונ נית אין אמרחץ אונ נית אין אמיאוסין ארט וואס דארט איז דא צואה אדער השתנה: (ב) דברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש בבית הכסא פראסטע זאכין מעג מען זאגין אויף לשון קדש אין אבית הכסא וכן הכנוים כגון רחום ונאמן וביוצא בהן מותר לאמרן בבית הכסא אונ אזוי די ביי נעמען פון גאט, דהיינו רחום. נאמן. אדער נאך אזעלכע ווערטער מעג מען זייא זאגין אין

אשרי מי שאינו קוצף ורוחו נמוכה ושפלה הרבה וואהל דעם מענטש וואס ווערט נית בייז אונ צערינט נית אונ איז ביי זיך נידעריג וכן הוא אומר זבחי אלהים רוח נשברה אונ אזוי האט דוד המלך גיזאגט די קרבנות פון גאט זענען די צובראכענע הערצער. גישט דעם קרבן וויל גאט, נאר ער וויל דאס הארץ פון דעם מענטש זאל ווערין טרויעריג אונ צובראכין ווענין די זינד וואס ער האט גיטאהן, אונ דאס איז גוט אפילו אן אקרבן אויך אשרי מי שמאריך הכל ונושא הכל לרצון בוראו וואהל דעם מענטש וואס ער האלט איין זיין כעס אויף אלץ, אונ ער טראגט אונ ליידט אלץ, ווייל ער וויל טאהן דעם ווילען פון גאט ועושה עצמו כשירים אונ ער רעכנט זיך ווייא אזאך וואס איז איבעריג, וואס קיין מענטש רעכנט דאס אונ שאצט דאס וכן הוא אומר אונ אזוי זאגט דער נביא ומיכה ז) נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו גאט איז מוחל די עונות אונ פשעים צו די געבליבענע יודין למי שמשים עצמו כשירים דאס מיינט מען צו די מענטשין וואס רעכענען זיך ווי געבליבענע, ווי איבעריגע אשרי אדם שישים עצמו עפר שהכל ירמסוהו וואהל דעם מענטש וואס ער איז ביי זיך אזוי ווי די ערד וואס אלע טרעטין אויף איר ויהיה כאסקופת התחתונה שהכל דשין בה אונ ער וועט זיין אזוי ווי די

אונטערשטע שוועל וואס אלע טרעטין אויף איר וכיתד הנמוכה שהכל נתלין בה אונ ער העט זיין אזוי ווי אטשוואק וואס איז אריין גישלאגין אין אוואנט נידעריג וואס אלע הענגען אויף איב וואס זייא דארפין הכעס הוא ענף הגאוה ושקול כמוהו כעס איז אצווייג פון גרויסקייט אונ איז גלייך אעבירה אזוי ווי גרויסקייט ואמרו רבותינו זכרונם לברכה אונ די רבנן האבין גיזאגט כל הכועס כל מיני פורעניות של גיהנם שולטין בו דער מענטש וואס איז אכעסן וועלין אויף אים קומען אלע שטראפין אונ יסורים פון גיהנם ואמרו רבותינו זכרונם לברכה נאך האבין די רבנן גיזאגט המקרע בגדיו והמפזר מעותיו והמשבר כלים בחמתו יהיה בעיניך כעובד עבודה זרה דער מענטש וואס צורייסט זיינע קליידער. אדער ער ווארפט אוועק זיין געלט אונ זיי ווערין פארשפרייט אויף דער ערד. אדער ער צוברעכט כלים ווען ער ווערט אין כעס, זאל דער מענטש זיין בייא דיר גלייך ווי ער וואלט גדינט עכומ"ז שנאמר לא יהיה בך אל זר ווארום עס שטייט אין פסוק אין דיר זאל נית זיין אפרעמדער גאט. וועלכע עבודה זרה איז אין דעם מענטש, דאס איז דער יצר הרע וואס ער ברייננט דעם מענטש צו כעם ואמרו רבותינו זכרונם לברכה נאך האבין די רבנן גיזאגט כל הכועס אין שכינה חשובה כנגדו דער מענטש וואס איז אין

א אלמנה

ומשכח תלמודו ומוסיף טפשות ובידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו וכו' שנאמר ובעל חימה רב פשע : אבל שמות המיוחדים והן השמות שאינן נמחקין אסור להזכירן בבה"כ ובבית המרחץ ישן. ואם נזדמן לו להפריש מן הדבר האסור בבית המרחץ או בבה"כ מפריש ואפי' בלה"ק ובעניני קדש :

פֿעם אֲפִילוּ די שְׁכִינָה וואלט געשטאנען נעבן אים וואלט זיא אויך געווען ביי אים ווי גאר נישט וּמְשַׁכֵּחַ תַּלְמוּדוֹ וּמוֹסִיף טִפְּשׁוּת אונ ער פארגעסט זיין לערנען אונ ווערט אלע מאהל נארעשער וּבְיָדוּעַ שֶׁעֲוֹנוֹתָיו מְרוּבִּים מִזְּכִיּוֹתָיו אונ מען זאל וויסען אז זיינע עבירות זענען מער פון זיינע מצות שֶׁנֶּאֱמַר וּבַעַל חֵמָה רַב פָּשַׁע ווארום עס שטייט אין פסוק דער וואס איז אבעסן איז א סימן אז ער האט פיל זינד : אבית הכסא, ווייל דער ווארט רחום אונ נאמן קען גיזאגט ווערין אויף אמענטש אויך, דער מענטש וואס האט רחמנות, רופט מען אים רחום, אונ אויב ער איז אמענטש וואס מען מעג אים גלויבין, רופט מען אים נאמן. אדער נאך אזעלכע ווערטער וואס ווערין גיזאגט אויף גאט אונ קענען גיזאגט ווערין אויף אמענטש אויך, מעג מען זיא זאגין אין אבית הכסא אֲבָל שֵׁמוֹת הַמְיוּחָדִין אבער דיא נעמען וואס זענען אפגעזונדערט נאר פאר גאט אליין וְהֵן הַשֵּׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִים דאס זענען די נעמען וואס מען טאר זייא ניט אפמעקין אָסוּר לְהַזְכִּירָן בְּבֵית הַכִּסֵּא וּבְבֵית הַמֶּרְחָץ יָשָׁן טאר מען זיי ניט דערמאנען אין אבית הכסא אונ ניט אין אאלטע באד וְאִם נִזְדַּמֵּן לוֹ לְהַפְרִישׁ מִן הַדָּבָר הָאָסוּר בְּבֵית הַמֶּרְחָץ אוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא אויב ער איז געווען אין אבאד אדער אין אבית הכסא אונ עס האט אים גיטראפין צו זעהן ווייא איינער טוהט אעבירה, אונ ער קען יענעם אפשיידין פון דיא עבירה מַפְרִישׁ וַאֲפִילוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבְעִנְיָנֵי קֹדֶשׁ זאל ער דעם מענטש אפשיידין פון אעבירה, אפילו ער דארף ריידין צו אים מיט לשון קדש, אונ דארף אים זאגין הייליגע זאכין, מעג ער אלץ זאגין אין באד אונ אין בית הכסא נאר ער זאל אים אפשיידין פון אעבירה :

תרומה ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמו"ת נגד מילוי ב"ן וד' ה' ו' ה' ותעשה סמנו צירוף והיה בניקוד ששי

כז לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶיןָ הַטַּבָּעֹת לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃ כח וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא־בָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן׃ כט וְעָשִׂיתָ קְּעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו

כז לָקֳבֵיל גְּדַנְפָּא תְּהֶוְיָן עִיזְקָתָא לְאַתְרָא לַאֲרִיחַיָּא לְמִיטַּל יָת פָּתוֹרָא׃ כח וְתַעְבֵּיד יָת אֲרִיחַיָּא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְתַחְפֵי יָתְהוֹן דַּהֲבָא וִיהוֹן נָטְלִין בְּהוֹן יָת פָּתוֹרָא׃ כט וְתַעְבֵּיד מְגִיסוֹהִי

תו"א ועשית קערותיו. מנחות צז:

רשב"ם

(כז) לעמת המסגרת. בשלחן למטה מן המסגרת יהיו הטבעות קבועות ולא במסגרת עצמה: (כט) קערתיו. דפוס כעין תיבה פרוצה לעשות בה הלחם: וכפתיו · לצורך שני בזיכי לבונה כדכתיב ונתת על המערכת

שפתי חכמים

ז כלומר שהם יהיו לאורך בתים לבדים: ח רא"ס פי' שאין הטבעות בעבור בתים ובדים אלא הטבעות בעבור בתים והבתים

רש"י

(כז) לעמת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. ז לאורך בתים: לבדים. כתרגומו לאתרא ח לאריחיא: (כח) ונשא בם. לשון נפעל יהיה נשא בם את השלחן: (כט) ועשית קערתיו וכפתיו. קערותיו זה הדפוס

פירוש לתורת אלהים

(כז) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת אקעגען דעם ווינקעל וואס די לייסטעלע הייבין זיך דארט אן תִּהְיֶיןָ זאלין זיין די רינגען לְבָתִּים מען זאל אריין טאן די שטאנגען אין די רינגען לָשֵׂאת צו טראגין מיט די שטאנגען דעם טיש: (כח) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אֶת הַבַּדִּים דיא שטאנגען עֲצֵי שִׁטִּים פון טענען האלץ וְצִפִּיתָ אונ דו זאלסט בדעקין אֹתָם זייא זָהָב מיט גאלד וְנִשָּׂא ועט ווערין גיטראגין בָם מיט דיא שטאנגען אֶת הַשֻּׁלְחָן דעם טיש: (כט) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין קְעָרֹתָיו זיינע שיסלען דאס מיינט

מען

וּבָזִיכוֹהִי וְקַסְוָתֵיהּ וּמְכִילָתֵיהּ דִּי יִתְנְסֵךְ בְּהֵן דְּהַב דְּכֵי תַּעְבֵּיד יָתְהוֹן׃ ל וְתִתֵּן עַל פָּתוּרָא לְחֵים אַפַּיָּא קֳדָמַי תְּדִירָא׃

וּקְשׂוֹתָיו וּמְנַקִּיֹּתָיו אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֵן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ ל וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד׃

תו"א יוסף על. מנחות לו: לחם פנים. שם צו:

רשב"ם

לבונה זכה: וקשותיו ומנקיותיו. מפורשים במנחות. לפי שהיה הלחם שתים מערכות שש המערכת זה על גב זה והיו מולגות מכאן ומכאן לשלחן. וקשותיו שהיו כחצאי קנים ממולג למזלג והלחם על הקשוות וכן בין לחם ללחם ששה זה על זה ולפיכך נקראים במקום אחר קשות הנסך שמסככין על הלחם בין לחם ללחם: אשר יסך. בקשוות. כמו שפירשתי:

(ל) לחם פנים. לפי פשוטו לחם הראוי לפני שרים לחם נאה כדכתיב ולקחת סלת ואפית אותה וגו' וכתיב וישא משאת מאת פניו אליהם. וכתיב ולחנה יתן מנה אחת אפים. חלק יפה מקערה שלפני אלקנה החשובה שנותנים לפני בעל הבית כי את חנה אהב לכך אפים חשוב. וה' סגר רחמה. לכך מנה אחת ולא שתים ולא מנות הרבה כמו לפנינה שהיו לה

רש"י

שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה שולים לו למטה וקיפל מכאן ומכאן כלפי ט מעלה כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה נותן ארכו לרחבו של שלחן וכותליו זקופים כנגד שפת י השולחן והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל. בשל ב ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין בהם לבונה ושתים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שתי המערכות שנאמר (ויקרא כה) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דוגמתן עשה של זהב ומסדר ג' על ראש כל לחם שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומנקיתיו. תרגומו ומכילתיה הן סניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפוצלים ששה (הרא"ם גורס חמשה) פצולים זה למעלה מזה וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה סובלותיו כמו נלאיתי הכיל. אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות לו) קשותיו אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך בהן שהיו עליו כמין סכך ל וכסוי וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד) ואת קשות הנסך וזה וזה יוסך והנסך ל' סכך וכסוי הם: (ל) לחם פנים. שהיה לו פנים כמו שפירשתי ומנין הלחם וסדר מערכותיו

שפתי חכמים

בעבור בדים: ט פירוש הכלק היה זקוף מכאן ומכאן כמין כתלים ובאמצע היה אויר ביניהם והוא כעין ח' הפיכה: י כלו' היה נותן לחם הפנים בשפת השלחן ממש כדי שיהא שוני השלחן נמשך כשוה למעלה עם לחם הפנים וכן בשפת השני כמלא שרוחין לצדי הבית מכאן ומכאן דהאורך של שלחן עומד ברוחב של משכן שהוא אהל מועד מחוץ לפרכת: כ מדכתיב קערותיו משמע שני קערות וכן בכולהו וצריך לומר שהיו יותר מאחד: ל פי' אותן חצאי קנים שהיו מונחים בין לחם ללחם היו כמין סכך על הלחם ואף שאין נוכר לחם כאן ור"ל שפירושו אשר יכוסה בהן

פירוש לתורת אלהים

(ל) ונתת מען דעם פארעם וואס מען באקט אין אים דעם לחם הפנים וכפותיו און זיינע לעפיל וקשותיו און זיינע האלבע רערלעך ומנקיותיו און דיא זיילין וואס זענען געשטאנען ביא דיא זייטין פון טיש נעבין לחם הפנים אשר וואס מיט דיא האלבע רערלעך ווערט דער לחם הפנים בדעקט זהב זאלסט דאס אלץ מאכין פון ריין גאלד: און דו זאלסט געבין על השלחן אויף דעם טיש לחם פנים דער לחם הפנים זאל תמיד ליגען אויף דעם טיש פון איין שבת צום אנדערען ווארום אויף איטליכען שבת האט מען גבאקין אנדער לחם הפנים וויא באלד מען האט דאס אראפ

מצות השם

(לז) [עשה לט] להסדור הכהנים לחם הפנים ולבונה זכה לפני ה' בכל שבת שנאמר ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד:

(ל) ונתת על השלחן וגו'. די תורה האט גיבאטין אלע שבת זאל מען לייגין צוועלף חלות אויף דעם טיש וואס אין בית המקדש, און די חלות וואס זענען גילעגין אויף דעם טיש דיא גאנצע וואך ביז מען דארף לייגין די נייע חלות, האט מען אראפ גענומען און דיא כהנים האבין די חלות געטיילט צווישען זיך יעדער כהן האט גענומען אשטיקל חלה און גיגעסין, [און אזוי איז גיוועזן דער דין פון די חלות, פרייטאג האט מען זייא געבאקט און ווען מען האט זיי ארויס גענומען פון הויבין האט מען זיי געלייגט אין צוועלף גאלדענע שיסלען, יעדער חלה אין אבעזונדער שיסל, און אזוי זענען זיי גילעגין ביז שבת ביי טאג, שבת ביי טאג האט מען אריין גיטראגין די חלות אין בית המקדש און מען האט אראפ גענומען די אלטע חלות פון טיש, און מען האט געלייגט די פרישע חלות און זיי זענען גילעגין אויף דעם טיש ביז איבער אכטאג שבת, און אזוי איז גיוועזן אייביג די גאנצע צייט וואס דער בית המקדש איז געשטאנען, וויל די ברכה פון גאט קומט ניט אויף אליידיגען טיש, דריבער האט דער טיש ניט געדארפט זיין איין מנוט אן די חלות, און פון די ברכה וואס איז גיוועזן אויף די חלות פון בית המקדש איז געקומען די ברכה צו אלע יודין זייערע עסינווארג זאל גיבענטשט ווערין אין זייערע גידערים]:

ועשית

פ שלישי לא ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: לב וששה קנים יצאים מצדיה שלשה | קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה

אונקלוס

לא ותעביד מנרתא דדהב דכי נגיד תתעביד מנרתא שידה וקנה כלידהא חיזורהא ושושנהא מנה יהון: לב ושיתא קנין נפקין מסטרהא תלתא קני מנרתא מסטרה חד ותלתא קני מנרתא מסיטרה תנינא:

תו"א ועשית מנורת. סוכה נ מנחות כח עקידה שער ח׳: מקשה. מנחות פח: וששה. מנחות כח:

רשב"ם

בנים ובנות: (לא) ועשית מנרת וגו׳. להאיר על השלחן. כדכתיב ואת המנורה נכח השלחן: מקשה. עשת זהב לקח ופעל בה קנים וגביעים בקורנס: ירכה. הוא הרגל הרחב של צד קרקע שעומד עליו כל המנורה: וקנה. הוא הקנה האמצעי שיוצאים ומתפצלים ממנה שלשה קנים מכאן ושלשה מכאן: גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו. בקנה האמצעי שמכל כפתור יוצאים שני קנים כדכתיב וכפתור תחת שני הקנים

בעל הטורים

(לא) ועשית מנורת. ז"פ כתיב מנורה בלישנא כנגד ז׳ רקיעים וז׳ ארצות ואין בפרשת מנורה אות סמ"ך וכן במעשה בראשית לומר במקום נר אין שטן ואין מזיק ובזכות נר מצוה ותורה אור סותם פיו של שטן מלהסטין:

שפתי חכמים

מי שצריך לכיסוי והיינו הלחם: מ והקב"ה כשראה שנתקשה בה הראהו מנורת אש ואעפ"כ נתקשה בה אמר לו השלך את הככר לאור וזה היה על ידי בצלאל והיא נעשית מאליה כפועל אבל לא אמר הקב"ה למשה בפירוש שתיעשה מאליה ודרשו כן מדכתיב תיעשה ביו"ד ולא תעשה הרא"ם האריך כאן ואני

רש"י

מפורשים באמור אל הכהנים: (לא) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין שולדיר"ן אלא כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה. תרגומו נגיד לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס ולשון מקשה מכת קורנס בטדי"ן בלעז (געהעממערט) כמו (דניאל ה) דא לדא נקשן: תיעשה המנורה. (תנחומא) מאליה לפי שהיה משה מ מתקשה בה. אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתב תעשה (מנחות כט): ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה ושלשת הרגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין בזך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית ארוכים וקצרים וקורין להם מדירנ"ש ואלו עשויין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב ולא היו בה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים היו עגולין סביב בולטין סביבות הקנה האמצעי כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פימיל"ש ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק שבין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשויין בה כמין פרחים: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת ולא יעשה לבדם וידבקם: (לב) יצאים מצדיה. לכאן ולכאן באלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מנורה שהוא קנה האמצעי ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה התחתון ארוך ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו לפי שהיה גובה

מעשה המנורה

(לא) ועשית מנורת זהב טהור. ידוע כי הנשמה נהנית מהדלקת הנרות והיא מתהלכת בעדוני ההוד והשמחה ומתפשטת ומתרחבת מתוך הנאת האורה מפני שהיא חתיכת אור חצובה מאור השכל. ומן הטעם הזה נמשכת אחר האור שהוא מינה. אע"פ שהאור הזה הוא אור גופני והנשמה היא אור רוחני זך ופשוט. ועל"כ המשילה שלמה המלך ע"ה לנר הוא שאמר נר ה׳ נשמת אדם. וע"כ בשעה שהאדם גוסס מדליקין נרות בשעת יציאת נשמה. ובכל השבעה ימים אחר פטירתו נר דולקת באותו בית שמת שם. מחמת שבכל אותן השבעה ימים הנשמה תבא אל הבית לבקש את המקום שיצאה משם. ובכל שנה ושנה על פטירת אביו ואמו או שאר קרובים מדליקין נר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לא) היעשה המנורה. מלא יו"ד רמז לעשר מנורות שעתיד שלמה לעשות: ירכה. זה ירך שלמטה שהוא עשוי כמין סרן של עץ שבונ"ק בלע"ז ארוך ורחב קצת תצב ויוצאין ממנו שלש רגלים ואמרו ז"ל נגבהה של מנורה י"ח טפחים ורמז לדבר מדכתיב בפ׳ בהעלתך וזה מעשה המנורה וזה (מעשה) בגי׳ י"ח:

פירוש לתורת אלהים

גינומען האט מען תיכף אנדערם ארויף גלייגט: (לא) ועשית און דו זאלסט מאכין מנורת אמנורה פון ריין גאלד מקשה גישלאגין תיעשה זאל גיטאהן ווערין המנורה דיא מנורה כלומר דו זאלסט גיט מאכין שטיקליך און דער נאך צו זאמען שרויפין נאר פון איין שטיק זאלסטו אוים שלאגין אין גאנצין דיא מנורה ירכה איר דיך מיינט מען די פים וקנה און איר רער גביעיה אירע בעכערין כפתוריה אירע עפיל ופרחיה אירע בלומען ממנה זאלין זיין פון דעם איינעגעם שטיק גאלד: (לב) וששה קנים און זעקס רערען יוצאים זאלין ארוים גיין פון אירע זייטין שלשה דרייא רערען פון דער מנורה מצדה פון איר איין זייט שלשה און די אנדערע דרייא רערען פון דער מנורה מצדה

הַשֵּׁנִי: לג שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן־הַמְּנֹרָה: לד וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: לה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת־שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן

אונקלוס

לג תְּלָתָא כַלִּידִין מְצַיְּירִין בְּקַנְיָא חַד חֱזוּר וְשׁוֹשַׁן וּתְלָתָא כַלִּידִין מְצַיְּירִין בְּקַנְיָא חַד חֱזוּר וְשׁוֹשַׁן כֵּן לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִן מְנָרְתָא: לד וּבִמְנָרְתָא אַרְבְּעָא כַלִּידִין מְצַיְּירִין חֱזוּרָהָא וְשׁוֹשַׁנָּהָא: לה וְחֱזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ וְחֱזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ וְחֱזוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין דְּמִנַּהּ לְשִׁתָּא

תולדות אהרן

שלשה גבעים. שם: ארבעה גביעים. יומא נב מנחות שם:

רשב"ם

ממנה: (לג) שלשה גבעים. חלולים כמין כוסות גומות גומות בקנה: משקדים. כעין שקדים של בליטות בכותלי הגביעים כעין שעושים כלי כסף מצויירים בליטות כעין כפות או כעין תפוחים שקורין קולייר"ץ בלעז. וישוב שמעתי שכן מפרשים בגרבונא. אמונידל"ץ בלע"ז לשון שקדים: כפתור ופרח. באמצע כל קנה לגוי: (לה) וכפתר תחת שני הקנים מטנה. היוצאים ממנה מקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה: לששת הקנים.

רש"י

ראשיהן שוה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים: (לג) משקדים. כתרגומו מצויירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניאל"ר: ושלשה גבעים. בולטין מכל קנה וקנה: כפתר ופרח. היה לכל קנה וקנה: (לד) ובמנורה ארבעה גבעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה: משקדים כפתריה ופרחיה. (יומא נב) זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתוריה ופרחיה: (לה) וכפתר תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן (מנחות כט) גבהה של מנורה י"ח טפחים הרגלים והפרח ג' טפחים הוא הפרח האמור בירך שנאמר (במדבר ח) עד ירכה עד פרחה וטפחיים חלק וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים וכפתור ופרח משני כפתירים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה למדנו שהיה בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו' וטפחיים חלק וטפח

מעשה המנורה

בבית הכנסת הנקרא יאהר לייט ליכט. מחמת כי ביום זה הנשמה יש לה רשות לשוט בעולם והבית שמת שם לא תמלא תבא לבית הכנסת ותראה הנר הדולק בשבילה ויש לה נחת רוח מזה. והמנורה היתה דולקת בבית המקדש כל לילה שבעה נרותיה וכל היום היה דולק נר המערבי עבור נשמות כל ישראל שנפטרו והלכו לעולמם. והשבעה נרות היו דולקים בלילה מחמת שבלילה הדינים מתגברים וכנגד הז' עדנים אשר יעברו על האדם מעת פטירתו עד שיבא על מקומו בג"ע. וביום היה די בנר אחד. ויש עוד רמזים וסודות בעניני המנורה כאשר המפרשים האריכו בזה עיין עליהם:

פירוש להורת אלהים

הַשֵּׁנִי פוּן אִיר אַנְדֶערֶער זַייט: (לג) שְׁלֹשָׁה דְרַייא גְבִיעִים בֶּעכֶער מְשֻׁקָּדִים גֶעמָאלְטֶע בַּקָּנֶה אִין אֵיין רֶער כַּפְתּוֹר אֶעפִּיל וָפֶרַח אוּנ אַבְּלוּם וּשְׁלֹשָׁה אוּנ דְרַייא גְבִיעִים בֶּעכֶער מְשֻׁקָּדִים גֶעמָאלְטֶע בַּקָּנֶה הָאֶחָד אִין אֵיין רֶער כַּפְתּוֹר אֶעפִּיל וָפֶרַח אוּנ אַבְּלוּם כְּלוֹמַר אוֹיף אִיטְלִיכֶען רֶער זָאל זַיין דְרַייא גְבִיעִים אוּנ אֵיין כַּפְתּוֹר אוּנ אֵיין פֶּרַח כֵּן אַזוֹי זָאל זַיין לְשֵׁשֶׁת צוּ אַלֶע זֶעקְס רֶערֶען הַיֹּצְאִים וָואס זַייא גֵייעֶן אַרוֹיס מִן הַמְּנֹרָה פוּן דֶער מְנוֹרָה: (לד) וּבַמְּנֹרָה אוּנ אִין דֶער מִיטֶעלְסְטֶע רֶער וָואס פוּן אִיר גֵייאֶן אַרוֹיס דִי זֶעקְס רֶערִין זָאלִין זַיין אַרְבָּעָה גְבִיעִים פִיר בֶּעכֶער מְשֻׁקָּדִים גֶעמָאלְטֶע כַּפְתּוֹרֶיהָ אִירֶע עֶפִּיל וּפְרָחֶיהָ אוּנ אִירֶע בְּלוּמֶען: (לה) וְכַפְתּוֹר תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְווייא רֶערֶען כְּלוֹמַר פוּן דֶעם עֶפִּיל זָאל אַרוֹיס גֵיין צְווייא רֶערֶען אֵיינֶע פוּן דֶער זַייט אוּנ אֵיינֶע פוּן דֶער אַנְדֶערֶע זַייט מִמֶּנָּה פוּן אִיר כְּלוֹמַר פוּן דֶעם אֵייגֶענֶעם שְׁטִיק גָאלְד וְכַפְתּוֹר אוּנ אַעֶפִּיל תַּחַת אוּנְטֶער דִי צְווייא רֶערֶען מִמֶּנָּה פוּן אִיר וְכַפְתּוֹר אוּנ אֵיין עֶפִּיל תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְווייא רֶערֶען מִמֶּנָּה פוּן אִיר לְשֵׁשֶׁת צוּ דִיא זֶעקְס

רערען

הַמְּנֹרָה: לו כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה
יִהְיוּ כֻּלָּהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:
לז וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהֶעֱלָה
אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהֵאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:
לח וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:
לט כִּכָּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת

אונקלוס

קְנַיָּא דְּנָפְקִין מִן מְנָרְתָא:
לו חֲזוּרֵיהוֹן וּקְנֵיהוֹן מִנַּהּ
יְהוֹן כֻּלַּהּ נְגִידָא חֲדָא
דִּדְהַב דְּכֵי: לז וְתַעְבֵּיד יָת
בּוֹצִינַהָא שִׁבְעָא וְתַדְלֵיק
יָת בּוֹצִינַהָא וִיהוֹן
מְנַהֲרִין לָקֳבֵיל אַפַּהָא:
לח וְצִבְיָתַהָא וּמַחְתְּיָתַהָא
דְּהַב דְּכֵי: לט כִּכְּרָא
דִּדְהַב דְּכֵי יַעְבֵּיד יָתַהּ יָת

תו"א ועשית את . מנחות פח : ככר זהב . שם כח : את כל הכלים , שם פח :

רשב"ם

שלשת פעמים וכפתור וכפות לא הוצרך לכתוב כן לששת הקנים כאשר כתב בפסוק ראשון לפי שמנה את כולם : (לז) נרתיה. לוצי"ש בלע"ז שנותנים בהן את השמן והפתילות והעלה הכהן את נרותיה שבעה על שבעה הקנים : והאיר על עבר פניה . ידליק הפתילות אל עבר מול המנורה שזהו לצד השלחן שכנגדו כדכתיב ואת המנורה נוכח השלחן וכן כתוב אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שכל שבעתן מאירין לצד השלחן שכנגדו לפנית : (לח) ומלקחיה . שלוקחין בהן הפתילות ונותנין בנרות : ומחתתיה . בהטיבו את הנרות בבקר חותה בהן גחלי הנרות ומותר השמן שבנרות :

שפתי חכמים

קלרתי : ב פירוש אין נגלות והאיר על עבר פניה ולא מלות והעלה את נרותיה מורה על הדלקה מפני שאין הפרשה הזאת מדברת בהדלקתה אלא בעשייתה ולכך יתוי"ט שיהיה פי' והעלה וגם האיר אזהרה על האומן שיעשה נרותיה באופן שכשידליק המדליק את נרותיה יאירו אל עבר פניה ואיך יהיה זה שיעשה פי ששת הנרות שבששת הקנים מסובבים כלפי האמצעית .

רש"י

כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך כמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה טפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה וטפחיים חלק נשתיירו שם ג' טפחים שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח נמצאו גביעים כ"ב י"ח לששה קנים ג' לכל אחד וא' וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב ואחד עשר כפתורים ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם ושנים עוד במנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ומיעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך והאחד בג"ט העליונים עם ג' הגביעים ותשעה פרחים היו לה ו' לששת הקנים שנאמר בקנה האחד כפתור ופרח וג' למנורה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה ומיעוט פרחים שנים ואחד האמור בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה תמצאם כמניינם איש איש במקומו : (לז) את נרתיה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה . עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מסובים כלפי האמצעי כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב אורם אל צד פני הקנה ג האמצעי שהוא גוף המנורה: (לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן ליתנן ולמושכן בפי הנרות ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים ותרגומו צבתא ל' צבת עוליי"ש בלעז (צאנגען) : ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכנו ול' מחתה פויישדי"א בלעז (שעפפלעפפעל) כמו (ישעיה ל) לחתות אש מיקוד : (לט) ככר זהב טהור. שלא יהא משקלה עם כל כליה אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר של חול ששים מנה ושל קדש היה כפול ק"ך מנה והמנה הוא ליטרא שסוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם ק' זהובים כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים :

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לז) והאיר . פי' והאירה המנורה אל השלחן שכנגד פניה של מנורת כדכתיב בפ' ותכל וישם המנורה באהל מועד נכח השלחן מכלל דלהאיר על השלחן היתה המנורה וכן כתיב בפ' בהעלותך אל מול פני המנורה דהיינו שלחן יאירו שבעת הנרות והפשט הולך כמ"ד ממזרח למערב היתה מונחת דאז יכול להיות דכל פיות של נרות פונות לצד השלחן אבל למ"ד שמצפון לדרום היתה מונחת אז צ"ל שהאמצעי פונה למערב והאחרים פונים לאמצעי לא נראה כל כך שלהאיר על השלחן היתה נעשית ולא תוכל לפרש והאיר כפשטו דרש"י :

פירוש לתורת אלהים

דרעַן הַיוֹצְאִים וואס זיי גייאַן ארוים מִן פון דער מְנוֹרָה : (לו) כַּפְתֹּרֵיהֶם זייערע עפּיל וּקְנֹתָם אונ זייערע רערען מִמֶּנָּה פון דער מְנוֹרָה כְּלוֹמַר פון איין שטיק גאָלד יִהְיוּ זיי זאָלין זיין כֻּלָּהּ גאר מִקְשָׁה גישלאָגין אַחַת פון איין שטיק זָהָב טָהוֹר ריין גאָלד : (לז) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאָלסט מאכין אֶת אירע רערלאך שִׁבְעָה זיבען וְהֶעֱלָה אונ ער זאל אנציגדען אירע לעכט וְהֵאִיר ער זאל מאכין לייכטין אֶל צו דער זייט פון איר פָּנִים . כְּלוֹמַר צו דער מיטולסטער רער : (לח) וּמַלְקָחֶיהָ אונ אירע צווענגלאך וּמַחְתּוֹתֶיהָ אונ אירע פענדלאך זָהָב טָהוֹר ריין גאָלד : (לט) כִּכַּר אַצענטין זָהָב טָהוֹר ריין גאָלד כְּלוֹמַר דאס גאנצע גאָלד פון דער מְנוֹרָה זאל זיין אַכִּכָּר יַעֲשֶׂה זאל ער מאכין זיא אֵת מיט כָּל אלע

אירע

כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה׃ מ וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מָרְאֶה בָּהָר׃ ס כו א וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם׃ ב אֹרֶךְ ׀ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל־

אונקלוס

כָּל מָנַיָא הָאִלֵין׃ מ וַחֲזִי וַעֲבֵיד בִּדְמוּתְהוֹן דִי אַתְּ מִתַּחֲזֵי בְּטוּרָא׃ א וְיָת מַשְׁכְּנָא תַּעְבֵּיד עֲשַׂר יְרִיעָן דְבוּץ שְׁזִיר וְתִכְלָא וְאַרְגְוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבַד אוּמָן תַּעְבֵּיד יַתְהוֹן׃ ב אוּרְכָּא דִירִיעֲתָא חֲדָא עַשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִין וּפוּתְיָא אַרְבַּע אַמִין דִירִיעֲתָא חֲדָא מְשַׁחְתָּא חֲדָא לְכָל

תולדות אהרן

וראה ועשה. מנחות כט: ואת המשכן. שבת לח: מעשה חשב. יומא עב: ארך היריעה. שבת לח:

בעל הטורים

(מ) וראה. ג' ר"פ הכא ואידך וראה אם דרך עוצב בי. ואידך וראה בנים לבניך. פי' אם דרך עוצב בי וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר שתבוא להר הבית לבית המקדש להתפלל ולהודות ויתכפר לך כמו שסידר שלמה בתפלתו אם יחטא איש וגו' ובא וגו' בבית הזה ואם תעשה כן וראה בנים לבניך: (א) משזר. בגי' חוט כפול שמנה: עשר יריעות. כנגד עשרת הדברות:

רשב"ם

(מ) מראה. מלשון נפעל על ידי אחרים. אמושטרי"ץ בלע"ז: אשר אתה מראה. ממש הראו לו תבנית המנורה אמושטרי"ץ בלע"ז. אבל לת' הנראת אליו (אליך) מעצמו מובדו"ק בלע"ז: (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעת. חמש תחתונות קרוי משכן כי

רש"י

(מ) וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא אלו היה נקוד מראה בפת"ח היה פתרונו אתה מראה לאחרים עכשיו שנקוד חטף קמ"ץ פתרונו דאת מתחזי שאחרים מראים לך. (שהנקוד' מפריד בין עושה לנעשה): (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט ‌פ וחוט א' של פשתים וג' של צמר וכל חוט וחוט חוטו כפול ו' הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט (ברייתא דמלאכת המשכן): כרבים מעשה חשב. כרובים היו מצויירין בהם באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה צ מחט אלא באריגה בשני כותלים פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד

שפתי חכמים

הרא"ם: ם פירוש מקרא קצר הוא שהיה לו לומר וראה התבנית אשר אני מראה אותך ועשה בתבניתם וגו' דאל"כ מאי ועשה בתבניתם אשר אתה מראה וגו'. והלא לא הגיד לנו הכתוב בשום מקום שהראהו את תבניתם והוסיף הרב ואמר כאן בהר כי אין צריך לומר וראה בהר שהרי היה עומד בו ולא ראה כאן מפני שאז היה מורה על מקום מיוחד מן ההר וא"כ לא היה לו לומר אשר אתה מראה בהר שהוא דרך כללית אלא במקום המיוחד ממנו הרמוז במלת כאן: ע כאן משמע שמשה עשה את המנורה וא"ת והא לעיל פירש"י תיעשה מאליה. ויש לומר דנס זה לא היה מועיל עד שנעשית מאליה וכדפרישית לעיל: פ פי' שכולן היו שוזרין יחד כדכתיב משזר. וא"ו ותכלת במקום ב' כאלו אמר שש משזר בתכלת וארגמן וגו' כוא"ו (ישעיה מח) ה' שלחני ורוחו כמו ברוחו (שם יג) ה' וכלי זעמו כמו בכלי זעמו: צ שהפרצוף

ענין המשכן

(א) ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו'. איתא בילקוט זה שאמר הכתוב אהבתי אתכם אמר ה' ראו מה חבה חבבתי אתכם מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועוביה של רקיע מהלך חמש מאות שנה. וכן בין כל רקיע ורקיע. למעלה מהן חיות הקדש רגלי החיות כנגד כולם קרסולי החיות כנגד כולם. שוקי החיות כנגד כולם. רכובי החיות כנגד כולם. ירכי החיות כנגד כולם. גופי החיות כנגד כולם. צוארי החיות כנגד כולם. ראשי החיות כנגד כולם. קרני החיות כנגד כולם. למעלה מהן כסא הכבוד. רגלי כסא הכבוד כנגד כולם. כסא הכבוד כנגד כולם. מלך אל חי וקים רם ונשא שוכן עליהם. והנחתי את כולם ואמרתי לכם עשו לי יריעות עזים ואבוא לשכן אצלכם [אמר רבי יהושע בן לוי אלו היו אומות העולם יודעים

פירוש לתורת אלהים

אירע כלים: (מ) וּרְאֵה אונ זעה ווי איך נייז דיר דא אויף דעם בארג אפייערדיגע מנורה וַעֲשֵׂה אונ מאך בְּתַבְנִיתָם אזוי ווי זייער געשטאלט אֲשֶׁר וואס דו מָרְאֶה ווערסט געוויזען בָּהָר אויף דעם בארג: (א) וְאֶת הַמִּשְׁכָּן אונ דעם משכן תַּעֲשֶׂה זאלסטו מאכין עֶשֶׂר צעהן יְרִעוֹת (דינואנגעס) שֵׁשׁ פון ליינען מָשְׁזָר גידרייט וּתְכֵלֶת אונ בלאהע וואל וְאַרְגָּמָן אונ פערפיל וואל וְתוֹלַעַת שָׁנִי אונ ארויטין פארים עס זאל זיין גידרייט אלע פיר מינים צו זאמען כְּרוּבִים מען זאל אויס וועבין צורות מַעֲשֵׂה מיינסטערשאפט תַּעֲשֶׂה זאלסטו מאכין זיי: (ב) אוֹרֶךְ דיא ליינג הַיְרִיעָה פון איין יריעה שְׁמֹנָה אכט אונ צוואנציג איילין וְרוֹחַב אונ דיא ברייט אַרְבַּע פיר איילין הַיְרִיעָה איין יריעה זאל אזוי זיין מִדָּה

אתת

הַיְרִיעֹת: ג חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת תִּהְיֶיןָ
חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ וְחָמֵשׁ
יְרִיעֹת חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ:
ד וְעָשִׂיתָ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת
הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּחֹבָרֶת וְכֵן
תַּעֲשֶׂה בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה
בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית: ה חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת
תַּעֲשֶׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים
לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה
אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת
הַלֻּלָאֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ:

אונקלוס

יְרִיעָתָא: ג חֲמֵשׁ יְרִיעָן יֶהֶוְיָן מְלַפְּפָן חֲדָא עִם חֲדָא וַחֲמֵשׁ יְרִיעָן מְלַפְּפָן חֲדָא עִם חֲדָא: ד וְתַעְבֵּיד עֲנוּבִין דְּתִיכְלָא עַל שִׂפְתָא דִירִיעֲתָא חֲדָא מִסִּיטְרָא דְּבֵית לוּפֵי וְכֵן תַּעְבֵּיד בְּשִׂפְתָא דִירִיעֲתָא בְּסִיטְרָא דְּבֵית לוּפֵי תִנְיָנָא: ה חַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעְבֵּיד בִּירִיעֲתָא חֲדָא וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעְבֵּיד בְּסִטְרָא דִירִיעֲתָא דִּי בְּבֵית לוּפֵי תִנְיָנָא מְכַוְּנָן עֲנוּבַיָּא חֲדָא עִם

חדא

רשב״ם

תחתיהם הארון מקום שהשכינה שורה: (ג) חוברת. נתפרות יחד במחט: (ד) מקצה בחוברת. בשפת יריעה חמישית:

בעל הטורים

(ג) חמש וגו׳ חוברות. כנגד ה׳ דברות על לוח אחד וכנגד ס׳ שעל

שפתי חכמים

טוס מג׳ לדדין זה דומה לזה: ק כתב הרא״ם האי דנקט ארי ונשר ל״ד אלא צורות בעלמא וכו׳ אבל לא ידעתי איך כנה הכתוב שאר הצורות בשם כרובים אם פירוש כרובים הוא צורות ילדים שתרגומו כרביא וכמו שכתב רש״י ז״ל כמו שהוא מבואר בפרק אין דורשין עכ״ל ונ״ל שלא היו מצויירין ביריעות המשכן שום צורות רק צורות המרכבה שהם ד׳ אדם אריה שור נשר ודוקא נקט ארי ונשר: ר רצונו לו׳ כנגד לולאות

רש״י

מכאן. ארי מצד זה ונשר מצד זה כמו שאורגין חגורות של משי שקורין בלעז פייסי״א (געווירקס): (ג) תהיין חברת. תופרן במחט זו בצד זו חמש לבד וחמש לבד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרובים (שמות כה) ופניהם איש אל אחיו: (ד) ללאת. לצול״ש בלעז (שלייפען) וכן ת״א ענובין ל׳ עניבה: מקצה בחברת. באותה יריעה שבסוף החבור. קבוצת חמשת היריעות קרוי׳ חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. באותה יריעה שהיא קיצונה ל׳ קצה כלומר לסוף החיברת: (ה) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות במדה אחת מכוונת הבדלתן זו מזו וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה כשתפרוש חוברת אצל חוברת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו ר וזהו לשון מקבילות זו כנגד של זו תרגומו של כנגד לקבל. היריעות ארכן כ״ח ורחבן ארבע וכשחבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ׳ וכן החוברת השנית. והמשכן

ענין המשכן

מה היה המשכן ובית המקדש יפין להם באהליות וקסטריות היו מקיפין אותן לשומרן. למה שעד שלא הוקם המשכן הי׳ הדבור יוצא ונכנס לתוך בתיהם של אומות העולם והיו נתרזים שנאמר כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי. אתם היית שומע קולו וחיית אבל האומות שומעים ונתרזים בתוך אהליהם ומתו. ולא תאמר במשכן אלא אפילו בית המקדש היה יפה להם. מנין. שכן שלמה היה מסדר בתפלתו וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרועך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה וגו׳ ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי. אבל ישראל כשהוא מתפלל לפניך מה היה אומר ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו. אם הוא הוגן כניס

פירוש לתורת אלהים

אַחַת איין מאס זָכָל צו אַלֶע צֶעהֶן יְרִיעוֹת: (ג) חָמֵשׁ הַיְרִיעוֹת דיא פינף יְרִיעוֹת תִּהְיֶיןָ, זָאלִין זַיין בְּהֶעפְט אִשָּׁה אֵיינֶע צוּ דֶער אַנְדֶערֶע וְחָמֵשׁ דִיא אַנְדֶערֶע פִינף יְרִיעוֹת חוֹבְרוֹת זָאלִין אויך זַיין בְּהֶעפְט אֵיינֶע צוּ דֶער אַנְדֶערֶע: (ד) וְעָשִׂיתָ אונ דוּ זָאלְסְט מַאכִין לוּלָאוֹת שְׁלֵייפְלֶעךְ תְּכֵלֶת פון בְּלָאֵי וְואל עַל שְׂפַת אויף דֶעם בְּרֶעג פון דִי אֵיינֶע יְרִיעָה מִקָּצָה אִין עֶק פון דֶעם בְּהֶעפְטוּנְג וְכֵן תַּעֲשֶׂה אוּנ אַזוֹי זָאלְסְטוּ מַאכִין בִּשְׂפַת אִין דֶעם בְּרֶעג פון דִי יְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה דִי עֶקְסְטֶע בַּמַּחְבֶּרֶת אִין דֶעם אַנְדֶערִין בְּהֶעפְטוּנְג: (ה) חֲמִשִּׁים לוּלָאוֹת פּוּפְצִיג שְׁלֵייפְלֶעךְ תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין וגו׳ בִּקְצֵה אִין דֶער יְרִיעָה אֲשֶׁר וָואס פון דֶעם אַנְדֶערִין בְּהֶעפְטוּנְג מַקְבִּילוֹת אַקֶעגִין הַלּוּלָאוֹת דִי שְׁלֵייפְלֶעךְ אִשָּׁה אֵיין שְׁלֵייפֶעל אַקֶעגִין אַנְדֶערִין

חדא: ותעביד חמשין פורפין דדהב ותלפף ית יריעתא חדא עם חדא בפורפיא ויהי משכנא חד: ז ותעביד יריען דמעזי לפרסא על משכנא חדא עשרי יריען תעביד יתהין: ח אורכא דיריעתא חדא תלתין באמין ופותיא ארבע באמין דיריעתא

ו ועשית חמשים קרסי זהב וחברת את־היריעת אשה אל־אחתה בקרסים והיה המשכן אחד: ז ועשית יריעת עזים לאהל על־המשכן עשתי־עשרה יריעת תעשה אתם: ח ארך | היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה

תולדות אהרן

אשית יריעת. שם: עשתי עשרה. סנהדרין כט: ארך היריעה. שבת לח:

בעל הטורים

לוח השני: (ו) חמשים קרסים. כנגד נ' שערי בינה: תחש. בגימטריא שש גונים:

רשבים

(ו) וחברת. ע"י קרסים בלולאות תחבר שתי המחברות. והיה המשכן אחד. עשר היריעות הקרוים משכן יהיה

רש"י

ארכו שלשים מן המזרח למערב שנאמר עשרים קרשים לפאת נגב תימנה וכן לצפון וכל קרש אמה וחצי האמה הרי שלשים מן המזרח למערב רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו' ושני קרשים למקצעות הרי עשר ובמקומם אפרש למקראות הללו נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שעוביים אמה נשתיירו י"ו אמה ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומות הקרשים שגבהן עשר נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות עשרים אמה לחוברת שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שבמערב ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח שלא היו קרשים במזרח אלא ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים שהמסך פרוש ותלוי בווין שבהן כמין וילון נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שבמערב ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פ' הזורק) אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט' אמות תלויות אחורי המשכן והכתוב בפרשה זו מסייענו ונתת את הפרוכת תחת הקרסים ואם כדברי הברייתא הזאת נמצאת פרוכת משוכה מן ש הקרסים ולמערב אמה: (ו) קרסי זהב. פירמיל"ש בלע"ז (ספאנגען) ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו וראשן אחד בלולאות שבחוברת זו ומחברן בהן: (ז) יריעות עזים. מנוצה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות: (ח) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות א' מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה התחובה בנקב האדן שהאדנים גבהן אמה:

שפתי חכמים

של זו והקרסים מחברן יחד: ש פירוש הפרוכת מפסיק בין קדשי קדשים לאהל מועד ומושך מן המערב י' אמות כאורך של קדשי קדשים נמצא מפרוכת עד מזרח היה עוד כ' אמות ואי אמרת שהיריעות היו מכסות את עמודי המזרח שהיו עובין אמה ואח"כ מכסין היריעות עוד כ' אמות עד הפרוכת שבין קדשי קדשים נמצא פרוכת משוכה מן הקרסים ולמעלה אמה דהא

ענין המשכן

ואתה יודע שיהיו מכעיסין לפניך אל תתן לו וכן אם תובע כבשים ואתה יודע שעתיד לבעט כהן אל תתן לו. אבל הנכרי כל מה שהוא תובע תן לו למען ידעו כל עמי הארץ את שמך הגדול] כששמעו מלאכי השרת שאמר הקב"ה למשה עשה לי משכן שאני מתאוה לשכון אצל בני. התחילו אומרים רבונו של עולם למה אתה יורד לתחתונים שכתוב הוד שתהא בשמים. אמר להם הקב"ה חייכם שאני עושה כשם שאמרתם אלא תהלתי מלאה הארץ. אמר להם הקב"ה מה אתם תמהים על זאת ראו מה אני מתכב את התחתונים ויורד ושוכן תחת יריעות עזים שנא' ועשית יריעות עזים. ר' יהודה אומר תיה גדולה טהורה גדלה היתה במדבר וממנה עשה היריעות. ור' נחמי' אמר מעשה נסים הי' ולשעה היתה נבראת ונגנזה. תדע לך שכתיב אורך היריעה האחת. מי מביא לך כזה יריעות של שלשים אמה מכאן אתה למד כדר' נחמיה שהיה מעשה נסים. ולא תאמר ביריע' אלא אף בקרשים הי' מעשה נסים:

פירוש לתורת אלהים

כדי עס זאל זיך קענען צו בינדען איינע פינף יריעות צו דיא אנדערע פינף יריעות: (ו) ועשית אונ דו זאלסט מאכין חמשים פופציג העקלעך פון גאלד וחברת וועסטו מיט זיי בהעפטין את היריעות דיא יריעות אשה איינע פינף צו די אנדערע פינף בקרסים מיט דיא העקלעך ער האט ארייין גיטאהן איין זייט העקעלע אין די שלייפלעך פון די פינף יריעות אונ די אנדערע זייט אין דיא שלייפלעך פון דיא אנדערע פינף יריעות דורך דעם האט ער זייא בהעפט והיה המשכן וועט זיין דער משכן כלומר דיא צעהן יריעות אחד אזוי וויא איינס: (ז) ועשית אונ דו זאלסט מאכין יריעות פון האר פון ציגין לאהל וועגין אניצעלט אויף דעם משכן עשתי עשרה עלף יריעות תעשה זאלסטו מאכין זיי: (ח) אורך דיא לענג היריעה פון איין יריעה שלשים דרייסיג איילין ורוחב אונ די ברייט ארבע פיר איילין

היריעת

אַחַת לְעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת׃
ט וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד
וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְכָפַלְתָּ
אֶת־הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית אֶל־מוּל פְּנֵי
הָאֹהֶל׃ י וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל
שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצֹנָה
בַּחֹבָרֶת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל שְׂפַת
הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת הַשֵּׁנִית׃ יא וְעָשִׂיתָ
קַרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהֵבֵאתָ אֶת־
הַקְּרָסִים בַּלֻּלָאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־
הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד׃ יב וְסֶרַח הָעֹדֵף
בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה

אונקלוס

חֲדָא מְשַׁחְתָּא חֲדָא לַחֲדָא עַשְׂרֵי יְרִיעָן׃
ט וּתְלַפֵּיף יַת חֲמֵשׁ יְרִיעָן לְחוֹד וְיַת שִׁית יְרִיעָן לְחוֹד וְתֵעִיף יַת יְרִיעֲתָא שְׁתִיתֵיתָא לְקֳבֵיל אַפֵּי מַשְׁכְּנָא׃
י וְתַעְבֵּיד חַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל שִׂפְתָא דִירִיעֲתָא חֲדָא בְּסִטְרָא דְבֵית לוֹפֵי וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עַל שִׂפְתָא דִירִיעֲתָא דְבֵית לוֹפֵי תִנְיָנָא׃
יא וְתַעְבֵּיד פּוּרְפִין דִנְחָשָׁא חַמְשִׁין וְתָעֵיל יַת פּוּרְפַיָא בַּעֲנוּבַיָא וּתְלָפֵיף יַת מַשְׁכְּנָא וִיהֵי חָד׃
יב וְסִירְחָא דְיַתִּיר בִּירִיעַת מַשְׁכְּנָא פַּלְגוּת יְרִיעֲתָא דְיַתִּירָא

תו"א וכפלת את. שם: חצי היריעה. שם:

רשב"ם

עתה אחד: (ט) וכפלת את היריעה הששית. לומר חציו תולה למטה אל מול פני האהל וחצי' של אחרונה תסרח על אחורי המשכן יותר מיריעו' המשכן שתי אמות. כיצד עשר התחתונות כשנתחברו יחד ארכן מ' ורחבן עשרים ושמונה. והמשכן ארכו שלשים אמות כי לעשרים קרש שבצפון ועשרים שבדרום יש שלשים אמה כי רוחב הקרש אמה וחצי כשפירשה על המשכן ארכן לאורך המשכן שלשים אמה והרי עשר אמות תלויות אחורי המשכן ולצד צפון ולצד דרום מן העשרים

בעל הטורים

(ט) הששית. ב' במסורה היריעה הששית ולויתי את ברכתי לכם בשנה הששית בזכות השולחן שהיה במשכן נשלחה ברכה בכל העולם:

שפתי חכמים

הקרסים היו באמצע היריעות בסוף של מחברת וכל מחברת לא היה רחבו כי אם עשרים אמות ועתה מכסין היריעות כ"א אמות: ת כיון דכתיב חצי היריעה וגו' תסרח על אחורי המשכן

רש"י

(ט) וכפלת את היריעה הששית. העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול על ת המסך שבמזרח כנגד הפתח דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה: (יב) וסרח העדף ביריעת האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים שקרוים אהל כמו שנא' בהן לאהל על המשכן וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג שמאהילות ומסככות על התחתונות והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה היה נכפל אל מול פני האהל כאמרו שתי אמות רוחב אליה עודף על רוחב

פירוש לתורת אלהים

הַיְרִיעָה פון איין יְרִיעָה מִדָּה אַחַת איין מאס לְעַשְׁתֵּי צו אַלֶע עֶלְף יְרִיעוֹת׃ (ט) וְחִבַּרְתָּ אונ דו זָאלְסְט בֶּהֶעפְטִין אֶת חֲמֵשׁ די פִינְף יְרִיעוֹת לְבַד בְּזוּנְדֶער וְאֶת שֵׁשׁ אונ די זֶעקְס יְרִיעוֹת לְבַד בְּזוּנְדֶער וְכָפַלְתָּ אונ דו זָאלְסְט צוּ נוֹיף לֵייגִין אֶת הַיְרִיעָה די הַאלְבּ פון דֶער זֶעקְסְטֶער יְרִיעָה זיא זָאל קוּמֶען אֶל מוּל צוּ קֶעגִין פְּנֵי הָאוֹהֶל דָאס פָּנִים פון דֶעם גִיצֶעלְט כְּלוֹמַר אין מִזְרָח זַייט פון דֶעם מִשְׁכָּן, וָוארוּם מִזְרָח ווֶערט גֶערוּפִין פָּנִים׃ (י) וְעָשִׂיתָ אונ דו זָאלְסְט מאכִין חֲמִשִּׁים פוּפְצִיג שְׁלַייפְלַאךְ עַל שְׂפַת אויף דֶעם בְּרֶעג פון דֶער אֵיינֶער יְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה די עֶקְסְטֶע בַּחוֹבָרֶת בַּיי דֶעם בֶּהֶעפְטוּנְג פון די פִינְף יְרִיעוֹת וַחֲמִשִּׁים אונ פוּפְצִיג שְׁלַייפְלַאךְ עַל שְׂפַת אויף דֶעם בְּרֶעג פון דֶער יְרִיעָה הַחוֹבֶרֶת פון דֶעם אַנְדֶערִין בֶּהֶעפְטוּנְג כְּלוֹמַר פון די זֶעקְס יְרִיעוֹת׃ (יא) וְעָשִׂיתָ אונ דו זָאלְסְט מאכִין קַרְסֵי הֶעקְלַאךְ פון קוּפֶּער וְהֵבֵאתָ אונ זָאלְסְט אַרַיין בְּרֵיינְגֶען אֶת הַקְּרָסִים די הֶעקְלַאךְ בַּלּוּלָאוֹת אין די שְׁלַייפְלַאךְ וְחִבַּרְתָּ אונ דו זָאלְסְט בֶּהֶעפְטִין אֶת הָאוֹהֶל דֶעם גִיצֶעלְט כְּלוֹמַר די עֶלְף יְרִיעוֹת וְהָיָה ווֶעט זַיין די עֶלְף יְרִיעוֹת גְלַייךְ ווִי אַיינְס׃ (יב) וְסֶרַח אונ דָאס נָאךְ שְׁלֶעפּוּנְג הָעוֹדֵף דָאס אִיבֶּערִיגֶע בִּירִיעוֹת פון די יְרִיעוֹת פון

תִּסְרַח עַל אֲחוֹרֵי מַשְׁכְּנָא׃ הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אֲחֹרֵי הַמִּשְׁכָּן׃

יום ו כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרות ותרגום והפטרה

יג וְאַמְּתָא מִכָּא וְאַמְּתָא מִכָּא בִּדְיַתִּיר בְּאוּרְכָּא יְרִיעָתָא דְמַשְׁכְּנָא יְהֵי סְרִיחַ עַל סִטְרֵי מַשְׁכְּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסָּיוּתֵיהּ׃
יד וְתַעְבֵּיד חוֹפָאָה לְמַשְׁכְּנָא דְמַשְׁכֵי דְדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וְחוֹפָאָה דְמַשְׁכֵי סַסְגוֹנָא מִלְעֵילָא׃
טו וְתַעְבֵּיד יָת דַּפַּיָּא

יג וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֵף בְּאֹרֶךְ יְרִיעֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ׃
יד וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה׃ רביעי פ
טו וְעָשִׂיתָ אֶת־

תו"א והאמה מזה. בס: ועשית את. יומא עב:

בעל הטורים

(יג) באורך. ג' במסורה דין ואידך וייף בגדלו באורך דליותיו. בארך אפים יפותה קלין פי' בארך אפים המשכן שנא' כו באורך יריעות האהל יפותה קלין שנתפתה הקב"ה ונתרצה לישראל וכפר להם על עון העגל ונתייפה ישראל ונתגדל על כל שהשרה שכינתו

רשב"ם

ושמונה אמות עשר על המשכן ולצדדים תלוים תשעה מכאן בכותל צפוני ותשעה בכותל דרומי וכשפי' עלית יריעות עזים שהן ארכן ארבעים וארבעה חצי היריעה שהן שתי אמות נכפלות למטה והשלשים על המשכן בשוה ליריעות התחתונות וי"ב הנותרות העשר מהן תלויות אחורי המשכן בשוה ליריעות התחתונות וחצי היריעה העורפת שהן שתי אמות יותר מן התחתונות. וכשפירש רחבן שהוא שלשים אמה (לאחר שנתחברו) אז כל רחבו של המשכן מהן עשר אמות. ועשר אמות תלויות לצד צפון וכן לצד דרום ונמצאו עורפת אמה מכאן ואמה מכאן על התחתונות שהן נגררות ט' מכאן ומכאן ואלו י'. וזהו שכתוב והאמה מזה והאמה מזה וגו': (יג) על צדי המשכן. לכסות האמה של האדנים עד הקרקע. שהרי גובה הקרשים עשר אמות עם האדנים: (יד) ומכסה ערת תחשים מלמעלה. מלמעלה של עורות אילים וכן פשוטו משמע. ויש מפרשים

רש"י

התחתונות: תסרח על אחרי המשכן. לכסות שתי אמות שהיו א מגולות בקרשים: (יג) והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום: בעדף בארך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ולדרום כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה: אחורי המשכן. הוא צד מערבי לפי שהפתח במזרח שהן פניו וצפון ודרום קרויין צדדין לימין ולשמאל: (יד) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים ב ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג ארכן ל' ורחבן י' אלו דברי רבי נחמיה ולדברי רבי יהודה מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים: (טו) ועשית את

שפתי חכמים

א לאו דוקא מגולות שהיו נמלא שתליה האחר תסרח על פני המשכן: שהרי אמה אחת נכנס באדנים אלא ר"ל שתי אמות שהיו מגולות אמה של קרשים ואמה של אדנים וא"ל נמי דהא דפירש"י שתי אמות היינו אליבא דברייתא דמסכת מדות אבל אליבא דגמרא דמסכת שבת לא היו מגולות למערב אלא אמה של האדנים ואליבא דכ"ע יריעות העזים מכסות גם האדנים ואליבא דמסכת שבת לריכים אנו נמי לומר שהיה אמה של יריעות הללו מכסות האמה של העמודים ושתי אמות היו נכפלים על מסך פתח האהל אי נמי שהיה אמה אחת כפול על מסך פתח האהל ואמה א' היה סרוח על אחורי המשכן ומונח ומושכב על הארץ וק"ל: ב כלו' על הגג ולא על הדפנות ואלינו נמי שהי"א יריעות עזים נקראו אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן:

ענין המשכן

(טו) ועשית את הקרשים למשכן וגו'. מהיכן היו הקרשים יעקב אבינו נטע אותם ובשעה שירד למצרים אמר לבניו בני עתידים אתם להגאל מכאן והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו משכן אלא עמדו ונטעו ארזים בשעה שיאמר לכם לעשות משכן והארזים מזוין לכם מיד עשו כשם שאמר להם אביהם ועמדו ונטעו ארזים. אמרו רבותינו הבריח התיכון ירד ביד יעקב אבינו למצרים שהיה משמש מן הקלה אל הקלה והארזים אמרו שירה הוא שדוד אמר אז ירננו כל עצי יער. אין אז אלא שירה. שנאמר אז ישיר. אימתי כשנעשה המשכן ואמר הקב"ה למשה ועשית את הקרשים [נה'. היה לו לומר ועשית קרשים ולמה נכתב הקרשים בה' אלא הוא ה' הידוע]. אותם הקרשים שהתקין להם אביהם:

פירוש לתורת אלהים

דעם ניצעלט חֲצִי די האלבע יְרִיעָה הָעוֹדֶפֶת וואס זיא בלייבט איבער תִּסְרַח זאל זיך נאך שלעפין עַל אויף אינטער דעם משכן כלומר אין מערב זייט: (יג) וְהָאַמָּה אונ איין איל פון דער זייט אין דרום זייט וְהָאַמָּה אונ איין איל פון דער זייט אין צפון זייט בָּעוֹדֵף וואס איז מער בְּאוֹרֶךְ אין דער לייג פון די יְרִיעוֹת יִהְיֶה זאל זיך נאר שלעפין עַל אויף דיא זייטין פון דעם משכן מִזֶּה פון דער זייט וּמִזֶּה אונ פון דער זייט כלומר אין צפון אונ אין דרום לְכַסּוֹתוֹ צו צודעקין דעם משכן: (יד) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין מִכְסֶה אדעק לָאֹהֶל צום ניצעלט עוֹרוֹת פעל פון ווידער מְאָדָּמִים רויט געפארבט וּמִכְסֵה אונ נאך אדעק עוֹרוֹת תְּחָשִׁים פעל פון התחשים מִלְמָעְלָה פון אויבין: (טו) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אֶת הַקְּרָשִׁים

ריא

הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֹמְדִים׃ טו עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ
וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד׃ יז שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ כֵּן
תַּעֲשֶׂה לְכֹל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן׃
יח וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן
עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ לִפְאַת נֶגְבָּה תֵימָנָה׃

אונקלוס

לְמַשְׁכְּנָא דְּאָעֵי שִׁטִּין
קָיְמִין׃ טז עֲשַׂר אַמִּין
אוּרְכָּא דְּדַפָּא וְאַמְּתָא
וּפַלְגוּת אַמְּתָא פּוּתְיָא
דְּדַפָּא חָד׃ יז תַּרְתֵּין צִירִין
לְדַפָּא חַד מְשַׁלְּבִין חַד
לָקֳבֵיל חַד כֵּן תַּעְבֵּיד
לְכֹל דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא׃
יח וְתַעְבֵּיד יָת דַּפַּיָּא
לְמַשְׁכְּנָא עַשְׂרִין דַּפִּין
לְרוּחַ עִיבַר דָּרוֹמָא׃

תולדות אהרן

עצי שטים. סוכה מה: עשר אמות שם ס נדרים לח כתובות עד:

רשב"ם

כך במסכת שבת: (טו) עצי שטים עומדים. זקופים נותנים אותה ולא שוכבים: (יז) שתי ידות לקרש האחד. חרוצים היו הקרשים באמצעותן להניח שתי ידות בהן: משלבות. הידות זה כנגד זה. וכל סביב הידות היה הקרש חרוץ מכל צד כדי שיכנסו הידות של

בעל הטורים

בתוכה וזהו וייף כגדלו באורך שנתייפה ונתגדל בארץ כמשכן שכתוב בו באורך: (טו) למשכן עצי שטים עמדים. בגימטריא לכפר למעשה שטים. כ"ד פעמים שטים בפרשה (חוץ דלוואה ודעשייה דלריכי לגופיה) כנגד כ"ד אלף שנפלו בשטים: מ"ח קרשים כנגד מ"ח נביאים ומ"ח משמרות כהונה ולויה: והיו ז' בריחים כנגד ז' דורות מאברהם עד משה ושבעה רועים:

שפתי חכמים

ג ומפני שהארזים היו מיוחדים מתחלה לקרשים כנה הארזים בשם קרשים וכתב הקרשים בה"א הידיעה במקום הארזים: ד שהן לד הפנימי ולד חיצוני כשוכין והלד של רחב הקרש מלד אחד: ה כלומר כחריצי הידות שהם מג' רוחותיו ולא על חריצי הקרשים ויהיו אשה אל אחותה שב אל הידות לא על הקרשים: ו וא"כ

רש"י

הקרשים. הל"ל ועשית קרשים כמו שנא' בכל דבר ודבר מהו הקרשים מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרי' וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים ראו שיהיו מזומנים ג בידכם הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזוהזים קורות בתינו ארזים. שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנבי"ש בלעז (אויפרעכט שטעהנד) שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש: (טז) עשר אמות ארך הקרש. למדנו גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רחב. למדנו ארכו של משכן לכ' קרשים שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב ל' אמה: (יז) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן והן הן הידות והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע (ר"ל קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן. ואז נשאר רוחב אמה. נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא בפרק הזורק ל"ח שהחריץ באמצע רחב חצי אמה. והיה חורץ רביעית אמה מכל צד. וכל יד היה רוחב רביעית אמה. וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב. ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופים מ' זה אצל זה וידות הקרש הנכנסים בחלל האדנים חרוצות משלשה ד לדיהן רוחב החריץ כעובי שפת האדן שיכסה הקרש את כל ראש האדן שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם וזהו שנאמר ויהיו תואמים מלמטה שיחרוץ את לדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה: משלבות. עשויות כמין שליבות סולם מובדלות זו מזו ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב בתוך עמודי הסולם: אשה אל אחותה. מכוונות זו כנגד זו שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו ה כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד ו חוץ בעובי הקרש שהוא אמה ותרגום של ידות צירין לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן: (יח) לפאת נגבה תימנה. אין פאה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(טו) עצי שטים עומדים. פשטיה שלא תקח מן הנפולים והנקצצין מימים רבים שכבר נרקבו אלא מן העומדים בקומתם. ד"א עומדים שהן עומדים לעולם ועדיין הם קיימים ונגנזים:

פירוש לתורת אלהים

דיא בְּרֶעטֶער צום מִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים פון טֶענֶען הָאלְץ עֹמְדִים זֵיי זָאלִין שְׁטֵיין כְּלוֹמַר נִיט עֶס זָאל לִיגֶען אֵיינֶס אֶפִין אַנְדֶערִין נָאר זֵיי זָאלִין זַיין אוֹיף גִישְׁטֶעלְט׃ (טז) עֶשֶׂר צֶעהֶן אֵיילִין אֹרֶךְ דיא לֶיינְג פון דֶעם בְּרֶעט וְאַמָּה אונ אַ אֵייל מִיט אַהַאלְבּ אֵייל רֹחַב דִי בְּרֵייט פון אֵיין בְּרֶעט׃ (יז) שְׁתֵּי יָדוֹת צְווֵיי צַאפִּינְס לַקֶּרֶשׁ צו אֵיין בְּרֶעט מְשֻׁלָּבוֹת גִישְׁלֵייפֶעלְט אִשָּׁה אֵיינֶע צו אַנְאַנְדֶער כְּלוֹמַר בֵּיידֶע צַאפִּינְס זָאלִין זַיין גְלַייךְ כֵּן תַּעֲשֶׂה אַזוֹי זָאלְסְטוּ טָאהְן לְכֹל צו אַלֶע בְּרֶעטֶער פון דֶעם מִשְׁכָּן׃ (יח) וְעָשִׂיתָ אונ זָאלְסְט מַאכִין אֶת הַקְּרָשִׁים דִי בְּרֶעטֶער צום מִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ צְוואַנְצִיג בְּרֶעטֶער לִפְאַת צו דָרוֹם זֵייט׃

וארבעים

יט וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה
תַּחַת עֶשְׂרִים הַקָּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו
וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו׃ כ וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן
הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ׃
כא וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם כָּסֶף שְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד׃
כב וּלְיַרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה
שִׁשָּׁה קְרָשִׁים׃ כג וּשְׁנֵי קְרָשִׁים
תַּעֲשֶׂה לִמְקֻצְּעֹת הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם׃
כד וְיִהְיוּ תֹאֲמִם מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ

אונקלוס

יט וְאַרְבְּעִין סַמְכִין דִּכְסַף
תַּעְבֵּיד תְּחוֹת עַשְׂרִין דַּפִּין
תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא
חַד לִתְרֵין צִירוֹהִי וּתְרֵין
סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד
לִתְרֵין צִירוֹהִי׃ כ וְלִסְטַר
מַשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ
צִיפּוּנָא עַשְׂרִין דַּפִּין׃
כא וְאַרְבְּעִין סַמְכֵיהוֹן
דִּכְסַף תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת
דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין
תְּחוֹת דַּפָּא חַד׃
כב וְלִסְיָפֵי מַשְׁכְּנָא
מַעַרְבָא תַּעְבֵּיד שִׁיתָּא
דַפִּין׃ כג וּתְרֵין דַּפִּין
תַּעְבֵּיד לְזָוְיָת מַשְׁכְּנָא
בְּסוֹפֵיהוֹן׃ כד וִיהוֹן
מְכַוְּנִין מִלְּרַע וְכַחְדָא

ת"א ולירכתי. שבת צח: ושני קרשים. שם: יהיו תמים. שם:

בעל הטורים

(כד) ויחדו. ג' במסורה הכא ואחירו כויקהל ואידך ויחדו כלם יכליון לומר שהיו הקרשים כלים זה עם זה שלא

רשב"ם

כל קרש וקרש בתוך שני אדנים שתחת הקרש האחד. וגם האדנים היו חלולים להכנים בהן הידות: (כב) ולירכתי המשכן תעשה ששה קרשים. שהן תשע אמות מצפון לדרום נשאר חצי אמה בקרן מערבית אצל הצפון מכאן ואצל הדרום מכאן ובאין שני הקרשים של מקצעות שהן אמה וחצי וממלאים

רש"י

זו לשון מקצוע אלא כל הרוח קרוי פאה כתרגומו לרוח עיבר דרומא: (כב) ולירכתי. לשון סוף כתרגומו ולסיפי. ולפי שהפתח במזרח קרוי פנים והמערב אחורים וזהו סוף שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב: (כג) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית כל שמונה קרשים בסדר אחד הן. אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל המשכן להשלים רחבו לעשר ז והאמה מזו ומזה באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הצפון והדרום כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה: (כד) ויהיו תאמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו כמו שפירשתי שיהיו ידי הידות חרוצים מצדיהן שיהא רוחב הקרש בולט לצדיו חוץ לידי הקרש לכסות את שפת האדן וכן הקרש שאצלו ונמצאו תואמים זה לזה וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חריץ של צד קרש הצפוני ח והדרומי כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו

שפתי חכמים

לא היה יכול לכוין הקרשים יחד אלא עומדים בשפוע: ז דילפינן מבית עולמים שהיה רחבו כשליש ארכו דארכו היה ס' אמות ורחבו כ' אמות ה"נ במשכן רחבו כשליש ארכו וארכו היה ל': ח ואע"ג דכל הקרשים היו חרוצים מב' צדיהן ת"מ שם היה

פירוש לתורת אלהים

(יט) וְאַרְבָּעִים אונ פֶערְצִיג זִילְבֶּערְנֶע שְׁוועלִין תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין תַּחַת אוּנְטֶער דִיא צְוַואנְצִיג בְּרֶעטֶער שְׁנֵי אֲדָנִים צְוֵויי שְׁוועלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט לִשְׁתֵּי צוּ צְוֵויי צַאפִּינְס וּשְׁנֵי אונ צְוֵויי שְׁוועלִין אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט לִשְׁתֵּי צוּ צְוֵויי יְדֹתָיו זַיינֶע צַאפִּינְס: (כ) וּלְצֶלַע אונ צוּ דִי אַנְדֶערֶע זַייט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן לִפְאַת צוּ דֶער זַייט פוּן צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ צְוַואנְצִיג בְּרֶעטֶער: (כא) וְאַרְבָּעִים אונ פֶערְצִיג אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף זַייעֶרֶע זִילְבֶּערְנֶע שְׁוועלִין שְׁנֵי צְוֵויא שְׁוועלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט וּשְׁנֵי אֲדָנִים אונ צְוֵויי שְׁוועלִין תַּחַת אוּנְטֶער אֵיין בְּרֶעט: (כב) וּלְיַרְכְּתֵי אונ צוּ דֶער זַייט הַמִּשְׁכָּן פוּן דֶעם מִשְׁכָּן יָמָּה אִין מַעֲרָב זַייט תַּעֲשֶׂה זָאלְסְטוּ מַאכִין שִׁשָּׁה זֶעקְס בְּרֶעטֶער: (כג) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים אונ צְוֵויי בְּרֶעטֶער זָאלְסְטוּ מַאכִין לִמְקֻצְעֹת צוּ דִיא ווִינְקוּל פוּן דֶעם מִשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם אִין דִיא זַייטִין: (כד) וְיִהְיוּ אונ זַייא זאלין

תמים על־ראשו אל־הטבעת האחת כן יהיה לשניהם לשני המקצעת יהיו׃ כה והיו שמנה קרשים ואדניהם כסף ששה עשר אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד׃ כו ועשית בריחם עצי שטים

יהון מכוונין על רישיה לעזקתא חדא כן יהי לתרויהון לתרין זוין יהון׃ כה ויהון תמניא דפין וסמכיהון דכסף שתא עשר סמכין תרין סמכין תחות דפא חד ותרין סמכין תחות דפא חד׃ כו ותעביד עברי

בעל הטורים

היו זה נכנס וזה יוצא ח״נ רמז למ״ד שהיו כלים עד כאלבע וזהו ויתדו כלם יכליון שהיו כלים והולכין׃

רשב״ם

אחת לצד צפון חצי אמה והאמה מן הקרש ממלא ומשוה המשכן ומכסה את עובי הקרש צפוני. וכן אמה קרש השני מכסה עובי קרש דרומי. תמצא האויר שבתוך המשכן עשר אמות רוחב ופגם של מקצעות מכוסה ושוה מכאן ומכאן מרובע לעמודי זויות המשכן מבחוץ׃ (כו) בריחים וגו׳ חמשה. חמשה טבעות בכל קרש מבחוץ זה תחת זה להכניס בהן הבריחים מלבד הבריח התיכון שבתוך הקרשים שהיו נקובים כולם להכניס הבריח התיכון בתוכם בתוך חלל הקרשים הרי האדנים מלמטה והבריחים החיצונים ובריח התיכון. הרי חוזק התיכון בתוכם בתוך חלל נקבי הקרשים גדול. לפי פשוטו של מקרא שלשה בריחים תיכונים היו א׳ בצפון ואחד בדרום וא׳ במערב מן הקצה אל הקצה. מקצה כותל צפוני לקצהו השני וכן בדרום וכן במערב וע״י המקצעות נתחבר כל המשכן כל שלש כותליו יחד שהרי בריחי הצפון והדרום נכנסו גם במקצעות שהרי אמה מן המקצוע מכסה עובי קרש של מקצוע השני והרי קבועים ראשי הבריחים של צפון ודרום במקצועות. ולפי דברי רבותינו בריח התיכון מתעגל בתוך שלשה הכתלים מן הקצה אל

שפתי חכמים

רק לנוי שיהיו שטחי האדנים ושפתי הקרשים שוים אבל כאלו הקרשים חייב לעשותם כרתבן משום שנ׳ ויהיו תואמים מלמטה. פרא״ס׃ ט ר״ל אם היה טבעת קבוע באחד מן הקרשים שמחברים הקרשים והטבעות כיחד. (נח״י) לאפוקי הטבעות המוזכרים בסוף הפרשה שהבריחים נכנסות בהן היו קבועות כדאיתא בשבת דף צ״ח׃ י פירוש דאמה מזו ואמה מזו באות כנגד עובי הקרש הצפון והדרום הלכך היה טבעת בתוך עובי הקרש שבצפון ושבדרום ונכנס בתוך הקרש המצוע שבסדר המערב׃ כ מדכתיב יהיה יתירא על כרחך כן יהיה לשניהם דבור לעצמו. ור״ל כמו שכל הקרשים היו חרוצים למעל׳ ברחבן שני חרוצים מפני הטבעות כן יהיה לשניהם לקרש שבסוף לד צפון והקרש המערבי הדבוק לו וכן לשני המקצעות שהם מקצוע צפונית מערבית ומקצוע דרומית מערבית וכזה יהיו כל הקרשים קשורים זה כזה׃ ל פי׳ חורץ את הקרש מלמטה באופן זה שבנית רביע הקרש מכאן ורביע הקרש מכאן והחריץ היה בדי חצי הקרש באמצע דאל״כ לא ישאר כלום מכל רוחב הקרש ומאי

רש״י

תמים. כמו תאומים׃ על ראשו. של קרש׃ אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני לדיו כמו עובי טבעת ומכניסו בטבעת אחת נמצא מתאים לקרש שאצלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן ט אם מטולטלות ובקרש שבמקצוע היתה טבעת בעובי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי. ורוצה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו׳ נכנס לתוכו ומה שכתב היתה טבעת בעובי הקרש ר״ל בעובי קרש המערבי ודוק) הדרומי והצפוני וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו נמצאו י שני הכתלים מחוברים׃ כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע לקרש שבסוף צפון ולקרש כ המערבי וכן לשני המקצועות׃ (כה) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן והחריץ חציו באמצע ל ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין. (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המובדלת זו מזו ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם והוא לשון משולבות עשויות כמין שליבה ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר שני אדנים שני אדנים וחורץ את הקרש מלמעלה אלבע מכאן ואלבע מכאן ונותנן לתוך טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו׳ כך היא המשנה והפי׳ שלה הלעתי למעלה בסדר המקראות׃ (כו) בריחם. כתרגומו עברין ובלע״ז אשפרי״ש

פירוש לתורת אלהים

זאלין זיין תואמים ווי אצווילונג מלמטה פון אונטען ויחדו אונ זאלין זיין בזאמען על ראשו בייא דעם שפיץ אל הטבעת צו דיא איינע רינג כלומר בייא דעם שפיץ פון דיא ברעטער זענען גיוועזן אויף צוויי ברעטער ארינג מען האט ארום גענומען מיט איר צוויי ברעטער כן יהיה אזוי זאל זיין לשניהם צו צוויי ברעטער לשני המקצועות צו צוויי ווינקלען יהיו זאלין זייא זיין׃ (כה) והיו אונ זיי זאלין זיין שמונה אכט ברעטער ואדניהם אונ זייערע שוועלין פון זילבער ששה עשר זעכצין שוועלין שני אדנים צוויי שוועלין תחת אונטער איין ברעט ושני אדנים אונ צוויי שוועלין תחת אונטער איין ברעט׃ (כו) ועשית אונ דו זאלסט מאכין בריחים רינגלען עצי שטים פון טענען האלץ חמשה פינף

לקרשי

חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד׃ כז וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה׃ כח וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מַבְרִחַ מִן־הַקָּצֶה אֶל־הַקָּצֶה׃ כט וְאֶת־הַקְּרָשִׁים תְּצַפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבְּעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת־

רָאוֵי שִׁיטִין חַמְשָׁא לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא חַד׃ כז וְחַמְשָׁא עַבְרִין לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָנָא וְחַמְשָׁא עַבְרִין לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא לְסוֹפֵיהוֹן מַעַרְבָא׃ כח וְעַבְרָא מְצִיעָאָה בְּגוֹ דַפַּיָּא מַעְבַּר מִן סְיָפֵי לִסְיָפֵי׃ כט וְיָת דַּפַּיָּא תַּחֲפֵי דַהֲבָא וְיָת עִזְקָתְהוֹן תַּעְבֵּיד דַּהֲבָא אַתְרָא לְעַבְרַיָּא

ת"א והבריח. שם:

בעל הטורים

(כח) והבריח התיכון. הוא דוד שמבריח הע"א מן הקלה:

רש"י

(קווערינגעל): חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה' ב' הן אלא שהבריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות זה מבריח עד חצי הכותל וזה מבריח עד חצי הכותל זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה עד שמגיעין זה לזה נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע אבל האמצעי ארכו כנגד. כל הכותל ומבריח מקצה הכותל ועד קצהו שנאמר והבריח התיכון וגו' מבריח מן הקצה אל הקצה שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס להוכן שהי טבעות לכל קרש משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביע אורך הקרש ושני חלקים בין טבעת לטבעת כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו אבל לבריח התיכון אין טבעות אלא הקרשים נקובין בעובין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה וזהו שנאמר בתוך הקרשים הבריחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום אורך כל אחת ט"ו אמה והתיכון ארכו ל' אמה וזהו מן הקצה אל הקצה מן המזרח ועד המערב וה' בריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות והתיכון ארכו י"ב כנגד רוחב ח' קרשים כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח): (כט) בתים לבריחם. הטבעות שתעשה בהן יהיו בתים להכניס בהן הבריחים: וצפית את הבריחים

שפתי חכמים

ועשה לו שתי ידות כמין ב' חווקים דאמר רא"ם: ם והא דלקחו החילוק הזה שכו היו משולשים לא החילוק שמראש הקרש עד הבריח כמבריח ראשון עד השני לו ומבריח השני עד הג' כמשלישי עד סוף הקרש שיהיה נחלק לד' חלקים הוא מפני שהשני לדדין של בריח העליון שלד אחד הוא מראש הקרש עד הבריח הראשון והלד השני מבריח שהוא עד בריח התיכון הם חלקים שוים מכ' לדדיו והחלקים ההם נקראים של בריח העליון וכן הבריח התיכון מכ' לדדיו עד בריח התחתון והעליון הם שוים ונקראים שלו וכן בשני לדדיו של בריח התחתון מבריח התיכון ומבריח התחתון עד סוף הקרש הם שוים ונקראים שלו לכן חלק אותן לג' ולא לד' ברא"ם: נ פי' הפסוקי קנים לא היו נכנסים הטבעות אלא מגיעין מטבעת לטבעת הילכך לכל קרש לריך שני

פירוש לתורת אלהים

לְקַרְשֵׁי צו דיא בְּרֶעטֶער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד צו איין זייט פון דעם מִשְׁכָּן: (כז) וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם און פינף ריגלען לְקַרְשֵׁי צו די ברעטער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית צו דער אנדערער זייט פון דעם מִשְׁכָּן וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם און פינף ריגלען לְקַרְשֵׁי צו די ברעטער צֶלַע הַמִּשְׁכָּן וואס אין די זייט פון דעם מִשְׁכָּן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה אין מערב זייט: (כח) וְהַבְּרִיחַ און דער ריגעל הַתִּיכֹן דער מיטולסטער בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים זאל פארריגלען אין די ברעטער כלומר מען זאל מאכין לעכער אין דער גרעב פון די ברעטער און מען זאל אריין טאהן דעם ריגעל מַבְרִחַ ער זאל פארריגלען מִן הַקָּצֶה פון איין עק אֶל הַקָּצֶה צום אנדערין עק: (כט) וְאֶת הַקְּרָשִׁים און די ברעטער תְּצַפֶּה זָהָב זאלסטו בדעקין מיט גאלד וְאֶת טַבְּעֹתֵיהֶם און זייערע ריננען תַּעֲשֶׂה זָהָב זאלסטו מאכין פון גאלד בָּתִּים הייזער לַבְּרִיחִם צו די ריגלען כלומר מען זאל אריין טאהן די ריגלען אין דיא ריננען וְצִפִּיתָ און זאלסט בדעקין אֶת הַבְּרִיחִים

לקוטים על התורה

(כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים. דער מיטעלסטער ריגעל האט פארריגעלט אלע דריי ווענט פון איין עק ביז צום אנדערין עק, דער ילקוט ראובני שרייבט דער מיטעלסטער ריגעל איז געמאכט געווארין פון דעם בוים וואס איז געשטאנען ביי אַבְרָהָם אָבִינוּ, וואס די מַלְאָכִים זענען אונטער אים געזעסין, און ווען די יודין זענען ארויס געגאנגען פון מִצְרַיִם און זענען געגאנגען איבער דעם יַם האבין די מַלְאָכִים אפגעהאקט דעם בוים און האבין אים אריין געווארפין אין יַם, און די מַלְאָכִים האבין אויסגערופין פאר די יודין דאס איז דער בוים וואס אַבְרָהָם האט אים געפלאנצט אין בְּאֵר שֶׁבַע און ער האט דארט תְּפִלָּה געטאהן צו גאט. האבין דיא יודין גענומען דעם בוים און האבין פון אים געמאכט דעם ריגעל צום מִשְׁכָּן, די לייננ פון דעם ריגעל איז געווען זיבעציג איילין, און גרויסע נִסִים זענען געטאהן געווארין

הַבְּרִיחִם זָהָב׃ ל וַהֲקֵמֹתָ אֶת־הַמִּשְׁכָּן
כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאֵיתָ בָּהָר׃ ס
חמישי לא וְעָשִׂיתָ פָרֹכֶת תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר
מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים׃
לב וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי
שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב עַל־
אַרְבָּעָה אַדְנֵי־כָסֶף׃ לג וְנָתַתָּה אֶת־
הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ

אונקלוס

וְתַחְפֵּי יָת עַבְרַיָּא דְּהַבָא׃ ל וּתְקִים יָת מַשְׁכְּנָא כְּהִילְכְתֵיהּ דִּי אִתְחֲזֵיתָא בְּטוּרָא׃ לא וְתַעְבֵּד פָּרֻכְתָּא תַּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אוּמָן יַעְבֵּיד יָתַהּ צוּרַת כְּרוּבִין׃ לב וְתִתֵּן יָתַהּ עַל אַרְבְּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּין מְחַפַּן דַּהֲבָא וָוֵיהוֹן דַּהֲבָא עַל אַרְבְּעָא סַמְכִין דִּכְסַף׃ לג וְתִתֵּן יָת פָּרֻכְתָּא תְּחוֹת פּוּרְפַיָּא וְתָעֵיל תַּמָּן מִגּוֹ

תו"א והקמת את. מנחות כט עקידס שער א:

רשב"ם

הקצה ע"י נס: (לא) פרוכת. לפי ענינו לשון מחיצה והבדלה בין בית לבית: מעשה חושב. אומן כעין מעילים ציוריהן מעשה אורג אבל רוקם ציור מסוה כמחט מבחוץ: (לב) וויהם. כעין מולג קבועים בעמודים להכנים בהם שפת הפרוכת מלמעלה: (לג) ונתתה את הפרכת תחת הקרסים. של זהב שהם לסוף עשרים אמה של יריעות (הפרוכת) בתחלת המשכן כי המשכן

בעל הטורים

(ל) הראית. ב' במסורס הכא ואידך אתה הראית לדעת פי' כהר הראית לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד שהרכין שמי שמים על ההר והראך שהוא לבדו מושל העליונים ובתחתונים:

שפתי חכמים

אלא קנים דלכל קרש היה באמצעו טבעת אחת: ם פי' לווי למשה שיקימהו הוא בעצמו (נח"י) בספרי. ה"פ אחר שיגמר כל מלאכת המשכן וכל כליו אז תקימו בפעם אחת ולא שתקימהו לפרקים כל אחד כשיהיה נגמר אלא דוקא כולו כאחד: ע פי' קודם הקמתו שאע"פ שעכשיו עדיין לא הראה לו והיה ראוי לו' כמשפטו אשר תראה בהר בלשון עתיד מכל מקום הכתוב מדבר

רש"י

הבריחם זהב. לא שהיה הזהב מדובק על הבריחים שאין עליהם שום צפוי אלא בקרש היה קבוע כמין שני פיפיות של זהב כמין שני סדקי קנה אלול וקובען אלל הטבעות לכאן ולכאן ב' ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני נמלאו הבריחים מלופים זהב כשהן תחובין בקרשים והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן אלא כל הכותל חלק מבפנים: (ל) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור ם הקימהו: הראית בהר. קודם לכן ע שאני עתיד ללמדך ולהראותך כדר הקמתו: (לא) פרכת. לשון מחילה הוא ובל' חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול בכל חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חשב. כבר פירשתי שזו היא אריגה של שתי קירות והציורין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה: כרבים. ציורין של בריות יעשה בה. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים ואונקליות קבועין

ענין הפרוכת

(לא) ועשית פרוכת תכלת וארגמן וגו'. כתב הרב כ"י בשלשה דברים נבדל פרוכת זה המבדיל בין קדש לקדש קדשים מן המסך המבדיל בין אהל מועד לחצר המשכן. כי הפרוכת היה מעשה חושב כרובים והמסך היה מעשה רוקם. הפרוכת היה על ארבעה עמודים והמסך על חמשה עמודים. הפרוכת היה על אדני כסף והמסך על אדני נחשת.. לפי שבבית קדש הקדשים לא היה הכהן רשאי ליכנס שם כי אם ביום הכפורים שבו נמשלו ישראל למלאכי השרת שנקראו כרובים כי בעלם היום ההוא החומר מעוכב וכאלו אינגו ולא נשאר בו כי אם הכח השכלי המחשביי שנקרא מעשה חושב.. ע"כ היה הפרוכת ההוא מעשה חושב כרובים כדי שהרואה בפרוכת זה ישכיל ויבין שאין לו רשות ליכנס שמה כי אם בזמן שהוא דומה לכרובים מעשה חושב. זבן נקרא המלאך לבוש הבדים כדרך הכ"ג ביום הכפורים שהיה לבוש בדים ובגדי לבן. וע"כ היה על אדני כסף בי בל כסף לבן

לקוטים על התורה

מיט דעם ריגעל, ווען מען האט דעם מִשְׁכָּן אויף געשטעלט פלעגט מען דעם ריגעל אריין שטעקין אין מאגט אונ ער האט זיך איינגעבויגין ווי א שלאנג אונ איז דורך געגאנגען אלע דריי ווענט פון מִשְׁכָּן, אונ אז מען האט דעם מִשְׁכָּן צורגומען אונ מען האט דעם ריגעל ארויס געצויגין פון די ווענט איז ער געווארין גלייך ווי א שטעקין׃

פירוש לתורת אלהים

הַבְּרִיחִם די ריגלען זָהָב מיט גאלד׃ (ל) וַהֲקֵמֹתָ אונ דו זאלסט אויף שטעלין אֶת הַמִּשְׁכָּן דעם משכן כְּמִשְׁפָּטוֹ אזוי וויא זיין רעכט אֲשֶׁר הָרְאֵיתָ וואס דו ביזט געווארין געוויזען בָּהָר אויף דעם בארג׃ (לא) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין פָּרֹכֶת א פרוכת פון בלאהע וואל חֹשֵׁב מייסטערשאפט יַעֲשֶׂה זאל ער מאכין אֹתָהּ זיא כְּרֻבִים צורות׃ (לב) וְנָתַתָּה אונ דו זאלסט געבין אֹתָהּ זיא עַל אויף פיר זיילין פון שטענען האלץ מְצֻפִּים זָהָב זייא זאלין זיין בדעקט מיט גאלד וָוֵיהֶם זייערע העקלאך זָהָב פון גאלד עַל אויף פיר אַדְנֵי שוועלער כָּסֶף פון זילבער׃ (לג) וְנָתַתָּה אונ דו זאלסט געבין אֶת דאס פרוכת תַּחַת אונטער

די

אונקלוס

לְפָרוֹכְתָּא יָת אֲרוֹנָא
דְסַהֲדוּתָא וְתַפְרֵשׁ
פָּרוֹכְתָּא לְכוֹן בֵּין
קוּדְשָׁא וּבֵין קוֹדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא׃ לד וְתִתֵּן יָת
כַּפּוּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא
דְסַהֲדוּתָא בְּקוֹדֶשׁ
קוּדְשַׁיָּא׃ לה וּתְשַׁוֵּי יָת
פָּתוֹרָא מִבָּרָא לְפָרוֹכְתָּא
וְיָת מְנָרְתָּא לָקֳבֵיל
פָּתוֹרָא עַל סְטַר
מַשְׁכְּנָא דָרוֹמָא וּפָתוֹרָא
תִּתֵּן עַל סְטַר צִיפּוּנָא׃
לו וְתַעְבֵּיד פְּרָסָא לִתְרַע
מַשְׁכְּנָא תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא

תו"א והבדילה. יומא נא מנחות כז: ואת המנורה. יומא נג חגיגה כו מנחות נח: והשלחן סמן. שם:

שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֵת אֲרוֹן
הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין
הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃
לד וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן
הָעֵדֻת בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים׃ לה וְשַׂמְתָּ
אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־
הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע
הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־
צֶלַע צָפוֹן׃ לו וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח
הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

רשב"ם

ארכו שלשים והקרסים באמצע של ארבעים אמה של עשר יריעות נמצא מן הפרוכת עד פתח מזרח עשרים של היכל וממנו לצד מערב עשר אמות של בית קדש הקדשים: (לו) מסך לפתח האהל. שאין שם יריעת לבד חצי היריעה הכפולה למעלה: מסך. כמו מסיך. וכן מגן מגין. לפיכך אפי' כשהם דבוקים

רש"י

בהן עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה והאונקליות הן הווין שהרי כמין ווין הן עשוים והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים א פרוסה בשליש של משכן שיהא הימנה ולפנים עשר אמות והימנה ולחוץ כ' אמה נמלא בית קדשי הקדשים עשר על עשר שנאמר ונתת את הפרכת תחת הקרסים המחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן ורוחב החוברת כ' אמה וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שלישי המשכן והחוברת השנית כסתה שליש של משכן והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים: (לה) ושמת את השלחן. שלחן בלפון משוך מן הכותל הלפוני שתי אמות ומחלה. ומנורה בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחלה. ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה משוך קמעא כלפי המזרח וכולם נתונים מן חלי המשכן ולפנים. כילד אורך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח ללד מערב עשר אמות: (לו) ועשית מסך. וילון

שפתי חכמים

א שלשון עבר מפני שבעת הקמתו כבר הראה לו בהר: ב הרא"ם. ולא ידעתי למה יהיה ארכה לרחבו ורחבה לגבהו ולא בהיפך שיהיה רחבה לרחבו וארכה לארכו ועוד מאחר שהוא מרובעת איך יפול בה אורך ורוחב כו' (נח"י) ול"נ לייסב דהלורות שהיו בפרוכת היו ארכן לרוחב המשכן ולהילוך הלורות הוא קורא

ענין הפרוכת

מורה על המחילה של יום כפור שהחטאים כשלג ילבינו ואז הכ' הכהן משמש בד' בגדי לבן האמורים בפ' אחרי מות. ודבר זה קרוב לשמוע שדמיון הפרכת ואחריו מורה על מה שהוא מבדיל כי הרואה בו מבין מתוך רמזיו על מה הוא מורה. אבל המסך של המשכן מפסיק בין מקום המזבח המכפר על כל חטא ועון שנעשה ע"י החמשה חושים ומקור החטא הוא מן הנחש הקדמוני ובין ההיכל מקום הקודש. ע"כ היה המסך על חמשה עמודים ואדניהם נחשת ומעשה רוקם כנגד ילירת האדם כמ"ש רקמתי בתחתיות ארץ. הרי ג' סבות אל החטא. האחד מלד החומר המרוקם בתחתיות ארץ. שניה מלד עלת הנחש. שלישית מלד התחלפות פעולת ה' חושים. ע"כ היה לורות הפרוכת שכנגד המזבח מעשה רוקם ועל חמשה עמודים ואדניהם נחשת. והמסתכל בלורת המסך יבין וידע שמלד החטא לא ניתן רשות לכל אדם להסתכל אל מקום הקודש כד"א עונותיכם היו מבדילין:

פירוש לתורת אלהים

די הֶעקְלַאךְ וְהֵבֵאתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט אַרַיין בְּרֵיינְגֶען שָׁמָּה דָרְטִין מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אִינְוֵוייניג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אֵת דֶעם אָרוֹן וָואס דָארְטִין לִיגֶען דיא לוּחוֹת וְהִבְדִּילָה אוּנ זיא זָאל מַאכִין אַצְוִוישֶׁען שֵׁייד הַפָּרֹכֶת דֶער פָּרוֹכֶת לָכֶם צוּ אֵייךְ בֵּין הַקֹּדֶשׁ צְווִישֶׁען דֶעם אָרְט וָואס אִיז הֵיילִיג מֵיינְט מֶען דֶעם הֵיכָל וּבֵין אוּנ צְווִישֶׁען דֶעם אָרְט וָואס אִיז גַאנְץ הֵיילִיג מֵיינְט מֶען דֶעם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׃ (לד) וְנָתַתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט גֶעבִּין אֶת דִי דֶעק עַל אוֹיף דֶעם אָרוֹן וָואס דָארְט לִיגֶען דיא לוּחוֹת אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׃ (לה) וְשַׂמְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט טָאהְן אֶת הַשֻּׁלְחָן דֶעם טִישׁ מִחוּץ אוֹיסְוֶוייניג פוּן דֶעם פָּרוֹכֶת וְאֶת אוּנ דִי מְנוֹרָה אַקֶעגִין דֶעם טִישׁ עַל צֶלַע אוֹיף דֶער זַייט פוּן מִשְׁכָּן תֵּימָנָה אִין דָרוֹם זַייט וְהַשֻּׁלְחָן דֶעם טִישׁ תִּתֵּן זָאלְסְטוּ גֶעבִּין אִין צָפוֹן זַייט׃ (לו) וְעָשִׂיתָ אוּנ דוּ זָאלְסְט מַאכִין אַפוֹיעֶרְהַאנְג צוּ דִיא טִיר פוּן

גיצעלט

וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם׃ לז וְעָשִׂיתָ
לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
אֹתָם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם
חֲמִשָּׁה אַדְנֵי נְחֹשֶׁת׃ ס ששי
כז א וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים
חָמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת
רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ
אַמּוֹת קֹמָתוֹ׃ ב וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל
אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶיןָ קַרְנֹתָיו
וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת׃ ג וְעָשִׂיתָ סִּירֹתָיו

אונקלוס

וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד צַיָּר׃ לז וְתַעֲבֵיד לִפְרָסָא חַמְשָׁא עַמּוּדֵי שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יַתְהוֹן דַּהֲבָא וָוֵיהוֹן דַּהֲבָא וְתַתִּיךְ לְהוֹן חַמְשָׁא סַמְכִין דִּנְחָשָׁא׃ א וְתַעֲבֵיד יַת מַדְבְּחָא דְּאָעֵי שִׁטִּין חֲמֵשׁ אַמִּין אוּרְכָּא וַחֲמֵשׁ אַמִּין פּוּתְיָא מְרַבַּע יְהֵי מַדְבְּחָא וּתְלַת אַמִּין רוּמֵיהּ׃ ב וְתַעֲבֵיד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זָוְיָתֵיהּ מִנֵּיהּ יְהֶוְיָן קַרְנוֹהִי וְתַחֲפֵי יָתֵיהּ נְחָשָׁא׃ ג וְתַעֲבֵיד פְּסַכְתְּרָוָתֵיהּ לְמִסְפֵּי

תר"א מעשה רוקם. יומא עב: חמש אמות. זבחים נט ס סב: רבוע. שם נט סב: ושלש אמות. שם נט ס:

רשב"ם

אינן נחטפים בראשיהם לפי שהן לשון פועל כדכתיב מסך פתח אהל מועד. מגן של פתח. וכן (שמואל ב' א') מגן שאול בלי משוח בשמן. אבל דבר. בקר. שהוא שם דבר כשהוא דבוק נקוד בחטף בקר זבח השלמים. דבר השמיטה: (א) ועשית את המזבח. מזבח חיצון שבעזרה: (ב) ממנו קרנותיו. ולא

שפתי חכמים

אורך: צ דמלת רבוע כאן ולהלן מופנה הוא לג"ש מכדי כתיב ה' אמות אורך וה' אמות רוחב רבוע ל"ל אלא שמע מינה לאפנויי ומלך השני נמי מופנה דכתיב אמה ארכה ואמה רחבה

רש"י

שהוא מסך כנגד הפתח כמו (איוב א) שכת בעדו ל' מגין: מעשה רקם. הצורות עשויות בו מעשה מחט כפרצוף של עבר זה כך פרצוף של עבר זה: רקם. שם האומן ולא שם האומנות ותרגומו עובד צייר ולא עובד ציור. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות: (א) ועשית את המזבח וגו' ושלש אמות קומתו. (זבחים נט) דברים ככתבן דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי צ רבוע מה להלן גבהו פי שנים כארכו אף כאן גבהו פי שנים כארכו ומה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה: (ב) ממנו תהיין קרנתיו. שלא יעשה לבדם ויחברם בו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עזות מצח שנאמר (ישעיה מח) ומצחך נחושה: (ג) סירותיו. כמין יורות:

ענין המזבח

(א) ועשית את המזבח עצי שטים. אותיות בתנועתם הם עשו שטות והכעיסוני בעגל יבואו עצי שטים ויכפרו על שטותן. כי כל חוטא נכנס בו רוח שטות. וגם שלמה מכנה הרשעים בשם כסילים. וע"כ נאמר במזבח נבוב לוחות תעשה אותו כי כל מי שהוא בלא דעת ותבונה נקרא איש נבוב שנאמר ואיש נבוב ילבב ופי' רש"י שם שכל מי שהוא חלול ונבוב בלא דעת ותבונה צריך שיקח לו לב לשוב בתשובה. וג' אמות קומתו כקומת אדם בינוני. וה' אמות אורך וה' אמות רוחב הרי עשרה כנגד עשרה דברים שבאים מן הלב והאם המנויין במס' נדה. ועל ידם יהיה כל חטאת וכל עון. ועשית קרנותיו לכפר על שטותם

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ועשית מזבח. נוטריקון "מחילה "זכות "ברכה "חיים: חמש אמות. ארכו כנגד הלוחות חמש דברות על לוח זה וחמש על לוח זה ושלש אמות קומתו כנגד שלשה גואלים שעמדו להן לישראל משה ואהרן ומרים י"א אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ואותו הסובב הוא הכרכב שלמעלה מן הרשת והרשת כעין מלבוש למזבח עשוי חורין חורין כעין רשת והוא לנוי ומתחיל מן הארץ ובא למעלה עד חצי

פירוש לתורת אלהים

גיצעלט פון בלאהע וואל מַעֲשֵׂה ווערק רֹקֵם פון אויבער: (לז) וְעָשִׂיתָ דו זאלסט מאכין לַמָּסָךְ צו דעם פויערהאנג. כלומר דער פויערהאנג זאל הייננען אויף זיי חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים פינף זיילין פון טענען האלץ וְצִפִּיתָ אונ דו זאלסט ברעקין אוֹתָם זיא זָהָב מיט גאלד וָוֵיהֶם זָהָב זייערע העקלאך פון גאלד וְיָצַקְתָּ אונ דו זאלסט גיסען צו זיי, כלומר צו דיא זיילין חֲמִשָּׁה אַדְנֵי פינף שוועלין נְחֹשֶׁת פון קופער: (א) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין אֶת הַמִּזְבֵּחַ דעם מזבח עֲצֵי שִׁטִּים פון טענען האלץ חָמֵשׁ אַמּוֹת פינף איילין אֹרֶךְ דיא לייננ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת אונ פינף איילין רוֹחַב די ברייט רָבוּעַ פיר קאנטיק יִהְיֶה זאל זיין הַמִּזְבֵּחַ דער מזבח וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת אונ דריי איילין קוֹמָתוֹ זיין הייך: (ב) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין קַרְנוֹתָיו זיינע עקין עַל אויף זיינע פיר ווינקלען מִמֶּנּוּ פון אים זאלין זיין קַרְנוֹתָיו זיינע עקין: (ג) וְעָשִׂיתָ אונ דו זאלסט מאכין סִירוֹתָיו זיינע טעפ לְדַשְּׁנוֹ כדי מען זאל אין זייא אריין טאהן אש וְיָעָיו

אונ

לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת׃ ד וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבְּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו׃ ה וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמָטָּה וְהָיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי

קִטְמֵיהּ וּמַגְרוֹפְיָתֵיהּ וּמִזְרְקוֹהִי וְצִנּוֹרְיָתֵיהּ וּמַחְתְּיָתֵיהּ לְכָל מָנוֹהִי תַּעְבֵּיד נְחָשָׁא׃ ד וְתַעְבֵּיד לֵיהּ סְרָדָא עוֹבַד מְצִדְתָּא דִנְחָשָׁא וְתַעְבֵּיד עַל מְצִדְתָּא אַרְבַּע עִזְקָן דִּנְחָשָׁא עַל אַרְבַּעָה סִטְרוֹהִי׃ ה וְתִתֵּן יָתַהּ תְּחוֹת סוֹבְבָא דְמַדְבְּחָא מִלְּרַע וּתְהֵי מְצִדְתָּא עַד פַּלְגוּת מַדְבְּחָא׃

הר"א ונתתה אתה. זבחים סב: והיתה הרשת. שם נג קיט:

רשב"ם

מחוברות: (ג) ויעיו. שקורין וויד"ל בלע"ז לקבץ בהן הדשן ולתת אותו בתוך סירותיו להוציא בהן הדשן כאמור בצו את אהרן: ומזרקותיו. לקבל דמי הקרבנות לזרוק על המזבח: ומזלגותיו. לקחת בהן אברי הקרבנות ולהפכן על גחלי המערכה להקטיר: ומחתותיו. לחתות בהן הגחלים כדכתיב לחתות אש מיקוד. היתחה איש אש בחיקו: (ד) מכבר. ככברה. כדכתיב כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ: (ה) כרכב. כניסת המזבח. שמקצר למעלה ללכת על אותה הכניסה סביב המזבח. וגם בהלכה קרויה כן בשחיטת חולין עד שיכרכב בליטות וציורין שבכלי ונוטות שעושין בהן קרויין כן: עד חצי המזבח. להבדיל בין

רש"י

לדשנו. להסיר דשנו לתוכם והוא שת"א למספי קטמיה לספות הדשן לתוכם כי יש מלות בל' עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בנין וסתירה כמו (תהלים פ) ותשרש שרשיה (איוב ה) אויל משריש. וחלופו (שם לא) ובכל תבואתי תשרש. וכמוהו (ישעיה יז) בסעיפיה פוריה והלופו (שם י) מסעף פארה מפסח סעיפיה וכמוהו (ירמיה נ) וזה האחרון עצמו שבר עצמותיו וכמוהו (מ"א כא) ויסקלוהו באבנים וחלופו (ישעיה סב) סקלו מאבן הסירו אבניה וכן (שם ה) ויעזקהו ויסקלהו אף כאן לדשנו להסיר דשנו ובלעז אדשנדרי"ר (או ענטאשען): ויעיו. כתרגומו מגרפות שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי הקדרה של מתכת דק ולו בית יד ובלעז וידי"ל (שויפעל): ומזרקתיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגתיו. כמין אונקליות כפופים ומכה בהם בבשר ונתחבים בם ומהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שריפתן ובלעז קרילונ"ש (האקען) ובלשון חכמים צינוריות: ומחתתיו. בית קבול יש להם ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת ועל שם חתייתן קרויים מחתות כמו (ישעיה ל) לחתות אש מיקוד ל' שאיבת אש ממקומה וכן (משלי ו) היחתה איש אש בחיקו: לכל כליו. כמו כל כליו: (ד) מכבר. לשון כברה שקורין קריבל"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת ומקרא זה מסורס וכה פתרונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת: (ה) כרכב המזבח. סובב כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכוב כמו ששנינו בהכל שוחטין אלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא כמו שעושין תרילין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ אף למזבח עשה חריץ

שפתי חכמים

רבוע למה לי אלא שמע מינה לאפטוי וכיון שמופנה משני לדרך איכא למדרש ולהוליא ממשמעות הקרא: ק כלומר שהכלים עצמן תעשה נחשת לא הדברים שהם לכלים כי אין שם זולתם ולמ"ד

דעת זקנים מבעלי התוספות

המזבח חמש אמות ועיד מתחיל הכרכב ובא למעלה כמנו עד אמה והא קרוי סובב ובאותו סובב ולמעלה היה שלש אמות עד הקרנות לדברי האומר שלש אמות משפת סיבב ולמעלה והקרנות גבהן אמה הילכך בין הכל עשר אמות גובה וגם יש לקרנות אמה ברבוע וגבה מזבח היה חמש אמות ארך וחמש אמות רחב והקרנות שהיו עביין אמה היו מטעטין אמה לכל רוח וא"כ לא היה בין קרן לקרן אלא שלש אמות על אמה ונשאר אמה על אמה בינתיים ואותה אמה על אמה היה ולפנים מן הקרנות היה אמה להילוך רגלי הכהנים לכל רוח ונשאר אמה מקום המערכה ואע"פ שאין כבש מפורש בקרא מ"מ קים לן שהיה לו כבש דהא כתיב לא תעלה במעלות והוא היה בדרומו של מזבח אבל לרוח אחרת אינו יכול להיות כדמוכח תלמודא:

(ה) ועשית על הרשת. פי' לשאת אותו. והקשה הרב ר' יחיאל ז"ל מהא דאמרינן במסכת שבת הבוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת שהיו נושאין המזבח והיה כולו למעלה מעשרה טפחים ומייתי

ענין המזבח

שנמשל לאיל בעל הקרנים מנגח כלפי מעלה. כמו שא"ה ולרשעים אל תרימו קרן אל תרימו למרום קרנכם. ולפית אותו נחשת פי' רש"י לכפר על עזות מלח שנאמר ומלחך נחושה. ועשית לו מכבר מעשה רשת נחשת כי היל"ה פורש רשת ללכדו במלודתו ורשת של המזבח מוליאו מרשת ילרו. ומלינו שהיה במזבח מעשה נסים. שהיה ניצול מן האש שהרי היה האש דולק בו כיום

פירוש לתורת אלהים

אונ זיינע בעזימער צום קערין וּמִזְרְקֹתָיו אונ זיינע שפרענג בעקן וּמִזְלְגֹתָיו אונ זיינע גאפעלאך וּמַחְתֹּתָיו אונ זיינע פייער פאנען לְכָל כֵּלָיו צו אלע זיינע כלים תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת זאלסטו מאכין פון קופער: (ד) וְעָשִׂיתָ לּוֹ אונ דו זאלסט מאכין צו אים מִכְבָּר איין זיפ מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת אזוי ווי אנעץ נְחֹשֶׁת פון קופער עַל אויף זיינע פיר עקין: (ה) וְנָתַתָּה אֹתָהּ אונ דו זאלסט געבין זיא תַּחַת אונטער כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ דעם צייכין וואס איז ארום דעם מִזְבֵּחַ מִלְּמָטָּה פון אונטען וְהָיְתָה אונ זיא זאל זיין הָרֶשֶׁת דיא נעץ עַד ביז

המזבח: ו ועשית בדים למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת: ז והובא את־בדיו בטבעת והיו הבדים על־שתי צלעת המזבח בשאת אתו: ח נבוב לחת תעשה אתו כאשר הראה אתך בהר כן יעשו: ס שביעי ט ועשית את חצר המשכן לפאת נגב־תימנה קלעים לחצר שש משזר מאה באמה ארך:

ו ותעביד אריחיא למדבחא אריחי דאעי שיטין ותחפי יתהון נחשא: ז ויעל ית אריחוהי בעיזקתא ויהון אריחיא על תרין סיטרי מדבחא במיטל יתיה: ח חליל לוחין תעביד יתיה כמא די אחזי יתך בטורא כן יעבדון: ט ותעביד ית דרת משכנא לרוח עיבר דרומא סרדין לדרתא דבוץ שזיר מאה באמין

תו"א והובא את. יומא עב:

רשבם

דמים העליונים לתחתונים. וסימנך עולת העוף למעלה חטאת העוף למטה, ובבהמה למפרע חטאת למעלה ועולה למטה. הכל במס' זבחים: (ח) נבוב לוחות. חלול וכן ואיש נבוב ילבב. וכשחונים ממלאים אותו עפר ואח"כ מקריבים עליו: (ט) קלעים. פי' ר' מנחם

בעל הטורים

(ח) נבוב לוחות תעשה אותו. נבוב עולה ששים שעד ס' אמות יכולין להוסיף על המזבח: אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים. פי' בחלק אחד מחמשים שבהר הבית כדפרישית לעיל:

שפתי חכמים

יתירה הוא לתיקון הלשון: ר כדי להקריב עליו קרבנות:

רש"י

סביבו והיה רחבו אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה אבל סובב להלוך הכהנים לא היה למזבח הנחשת אלא על רחבו לפנים מקרנותיו וכן שנינו בזבחים איזהו כרכוב בין קרן לקרן והיה רוחב אמה לפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים ושתי אמות הללו קרויים כרכוב ודקדקו שם והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו. ותירץ המתרץ תרי הוו חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו וזה שבדופן לנוי היה ומתחתיו הלבישו המכבר והגיע רחבו עד חצי המזבח נמלא שהמכבר רחב אמה והוא היה סימן לחצי גובהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דוגמת חוט הסקרא באמצעו וכבש שהיו עולין בו אע"פ שלא פירשו בענין זה כבר שמענו בפ' מזבח אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק למדנו שהיה לו כבש כך שנינו במכילתא. ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה ר במקום חנייתן והכבש היה בדרום המזבח מובדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן ג' אמות קומתו לא היה אורך הכבש אלא י' אמות כך מלאתי במשנת מ"ט מדות וזה שהיה מובדל מן המזבח מלא החוט במסכת זבחים למדנוה מן המקרא: (ז) בטבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר: (ח) נבוב לחת. כתרגומו חליל לוחין לוחות עצי שטים מכל צד והחלל באמצע ולא יהא כולו עץ א' שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות כמין סדן: (ט) קלעים. עשוין

ענין המזבח

וכליליו ולא נשרף מן האש ולא נתך נחושתו. והיה ניצול ממים כי לא כבו הגשמים האש שעל עצי המערכה והיה ניצול מן הרוח כי לא נלקה הרוח את העשן. והיה המזבח חליל ומלא אדמה או מזבח אבנים אשר לא הונף עליו ברזל. וכל זה רמז לאדם

דעת זקנים מבעלי התוספות

התם ראיה הכי דנמירי דכל מידי דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתחת וגבהן של לויים עשר אמות עם הראש וא"כ לכל הפחות מן הכתף ולמטה היו תשע אמות ונבה המזבח היה תשע אמות בלא הקרנות וכי הוי תרי תלתי מלתחת דהיינו שש אמות אכתי איכא משם עד הארץ שלש אמות דהוי י"ח טפחים אלמא הוי נישא כלו למעלה מעשרה טפחים והשתא קשה היכי מצי מייתי

פירוש לתורת אלהים

ביז האלבין מזבח: (ו) ועשית אונ דו זאלסט מאכין בדים שטאנגען צום מזבח בדי שטאנגען פון טענען האלץ וצפית אונ דו זאלסט בדעקין זייא מיט קופער: (ז) והובא אונ עס זאל אריין גיבראכט ווערין את בדיו זיינע שטאנגען בטבעות אין די רינגען והיו אונ זיי זאלין זיין הבדים די שטאנגען על אויף צוויי זייטין המזבח פון דעם מזבח בשאת אותו אז מען וועט אים טראגין: (ח) נבוב הויל לוחות טאוולען כלומר ברעטער תעשה אותו זאלסטו מאכין דעם מזבח כאשר אזוי ווי איך וויז דיר דא אויף דעם בארג כן אזוי זאלין זיי טאהן: (ט) ועשית אונ דו זאלסט מאכין את חצר דאס הויף פון דעם משכן לפאת אין דעם עק נגב פון דרום זייט קלעים אומהייגען לחצר צום הויף שש פון ליינען משזר

גידרייט

לַפֵּאָה הָאֶחָת: י וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים
וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי
הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: יא וְכֵן
לִפְאַת צָפוֹן בָּאֹרֶךְ קְלָעִים מֵאָה
אֹרֶךְ וְעַמֻּדָו עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם
עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים
וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: יב וְרֹחַב הֶחָצֵר
לִפְאַת־יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה
עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה:

אונקלוס

אוּרְכָּא לְרוּחָא חֲדָא:
י וְעַמּוּדוֹהִי עַשְׂרִין
וְסַמְכֵיהוֹן עַשְׂרִין דִנְחָשָׁא
וָוֵי עַמּוּדַיָא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן
כְּסַף: יא וְכֵן לְרוּחַ
צִיפּוּנָא בְּאוּרְכָּא סְרָדִין
מְאָה אוּרְכָּא וְעַמּוּדוֹהִי
עַשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עַשְׂרִין
נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָא
וְכִבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף:
יב וּפוּתְיָא דְדַרְתָּא לְרוּחַ
מַעַרְבָא סְרָדִין חַמְשִׁין
אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עַשְׂרָא
וְסַמְכֵיהוֹן עַשְׂרָא:

רשב"ם

ענין יריעות האהל ובחלוקה שנייה פי' קולע אליהם מקלעות כרובים פקעים ענין פיתוח המה. ואני אומר כי יש לומר שאף קלעים של חצר המשכן היו עשוים בענין מקלעות וציורים: (יא) ועמדיו עשרים. לכל

רש"י

כמין קלעי ספינה נקבים נקבים מעשה קליעה ולא מעשה אורג ותרגומו סרדין כתרגומו של מכבר המתורגם סרדא לפי שהן מנוקבין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פיאה: (י) ועמדיו עשרים. חמש אמות בין עמוד ש לעמוד: ואדניהם. של ת העמודים נחשת האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועים לתוכן היה עושה כמין א קונדסין שקורין פלא"ש ארכן ו' טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבועה בו באמצע וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד כאותן שעושין להגיב דלתות שקורין גונזי"ש ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב ואיני יודע אם על פני כולן אם בראשם אם באמצעם אך יודע אני שחשוק ל' חגורה שכך מצינו בפילגש בגבעה (שופטים ט) ועמו צמד חמורים חבושים תרגומו חשוקים:

שפתי חכמים

ש כלומר עם רוחב העמוד שהיה אמה וא"ת כיון שלא היה כי אם ה' אמות בין עמוד לעמוד והעמודים לא היו כ"א כ' לא יסרי אלא נ"ה אמות וי"ל דהכי פירושו שהכ' עמודים של צד דרום התחילו במקצוע מזרחית דרומית וכלו לסוף צ"ס אמות. ולסוף מאה אמות במקצוע דרומית מערבית התחילו העשרה עמודים של צד מערב וכלו לסוף מ"ה אמות ולסוף נ' אמות במקצוע מערבית צפונית התחילו הכ' של צפון וכו' לסוף צ"ה אמות. ולסוף מאה במקצוע צפונית מזרחית התחילו הג' עמודים של כתף הא' מהשער וכלו לסוף י' אמה ולסוף ט"ו אמה העמיד עמוד של השער וכלו הד' עמודים של השער בסוף ל' אמות. ולסוף ל"ס אמה התחילו הג' עמודים של כתף השנית וכלו לסוף מ"ה אמה. ולסוף ט"ן היה העמוד של מקצוע מזרחית דרומית (רא"ם) וכן מפרש רש"י בהדיא בסמוך ודו"ק אחריו: ת לא של הקלעים דא"כ הוי ליה למימר ועמודיהם לשון רבים אע"כ הכינוי של עמודיו שב אל החצר ואדניהם שהוא לשון רבים שב אל העמודים הסמוכים לו: א ר"ל לקח עץ אחד ועשה אותו כעין קונדיסין

דעת זקנים מבעלי התוספות

מזבח דהוי תרי תילתי מלתחת והכתי' והיתה הרשת עד חצי המזבח ועשית על הרשת ארבע טבעות נחושת שבהן היה נישא מכלל דלא הוי המזבח מלתחת כי אם תציו. וי"ל דהגמרא מייתי ראיה דגמירי דלא הוי אלא תילתא מלעיל וכ"ש זה שהיה חציו מלעיל ומיהו בלא האי גמירי היה יכול להוכיח דהמוציא משוי למעלה מעשרה חייב מדכתיב ועשית על הרשת וגו' אי נמי שהיה אפשר לומר שהטבעות היו רחבין הרבה עד שלא נשאר למעלה השליש ועל זה הביא האי גמירי וכו':

ענין המזבח

שע"י המזבח האדם ניצול ואינו מקבל נזק מכל ד' יסודות שבו כמ"ש באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה אבא ביתך בעולות. כי כמו שמזבח העולה ניצול מן אש ומים כך ינצל האדם מהם על ידו. וכן המזבח מצילו מן כל הד' מיתות ב"ד מסקילה באבנים

פירוש לתורת אלהים

גידרייט מֵאָה הונדערט אײלין די לײנג לַפֵּאָה הָאֶחָת צו דיא אײנע זײט: (י) וְעַמֻּדָיו אונ זײנע זײלין עֶשְׂרִים צוואנציג וְאַדְנֵיהֶם אונ זײערע שװעלין עֶשְׂרִים צוואנציג. כלומר זײערע שװעלין זאלין זײן צוואנציג נְחֹשֶׁת פון קופער וָוֵי די העקלאך הָעַמֻּדִים פון די זײלין וַחֲשֻׁקֵיהֶם אונ זײערע אנגורט כֶּסֶף פון זילבער: (יא) וְכֵן אונ אזוי לִפְאַת צו צָפוֹן זײט בָּאֹרֶךְ אין דער לײנג קְלָעִים אומהײנגען מֵאָה אוֹרֶךְ הונדערט אײלין די לײנג וְעַמֻּדָיו אונ זײנע זײלין עֶשְׂרִים צוואנציג וְאַדְנֵיהֶם אונ זײערע שװעלין עֶשְׂרִים צוואנציג נְחֹשֶׁת פון קופער וָוֵי די העקלאך הָעַמֻּדִים פון די זײלין וַחֲשֻׁקֵיהֶם אונ זײער אנגורט כֶּסֶף פון זילבער: (יב) וְרֹחַב אונ אין דער ברײט פון דעם הויף לִפְאַת אין דער זײט פון מַעֲרָב קְלָעִים אומ-הײנגען חֲמִשִּׁים אַמָּה פופציג אײלין עַמֻּדֵיהֶם אונ זײערע זײלין עֲשָׂרָה צעהן וְאַדְנֵיהֶם אונ זײער שװעלין

יג וְרֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה
חֲמִשִּׁים אַמָּה׃ יד וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה
קְלָעִים לַכָּתֵף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה׃ טו וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית
חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה קְלָעִים עַמֻּדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה׃ טז וּלְשַׁעַר
הֶחָצֵר מָסָךְ ׀ עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת
וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר
מַעֲשֵׂה רֹקֵם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה׃ מפטיר יז כָּל־עַמּוּדֵי
הֶחָצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וָוֵיהֶם
כֶּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת׃ יח אֹרֶךְ הֶחָצֵר

אונקלוס

יג ופותיא דדרתא לרוח
קידומא מדינחא חמשין
אמין׃ יד וחמש עשרי
אמין סרדין לעברא
עמודיהון תלתא
וסמכיהון תלתא׃
טו ולעיברא תנינא חמש
עשרי סרדין עמודיהון
תלתא וסמכיהון תלתא׃
טז ולתרע דרתא פרסא
עשרין אמין תכלא
וארגונא וצבע זהורי
ובוץ שזיר עובד ציור
עמודיהון ארבעה
וסמכיהון ארבעה׃ יז כל
עמודי דדרתא סחור
סחור מכובשין כסף
ויהון דכסף וסמכיהון
נחשא׃ יח אורכא דדרתא

תו"א וחמש עשרה. פירובין ב: ארך החלר. שם כג נח זבחים נט:

רשב"ם

חמש אמות של פרושה עמוד א׳: (יד) וחמש עשרה אמה קלעים לכתף. לצד מזרח בכניסת העזרה שיש

רש"י

(יג) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם לשון פנים אחור ל׳ אחורים לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים ומערב קרוי אחור כד"א (דברי׳ לד) הים האחרון ימא מערבא: חמשים אמה. אותן נ׳ אמה לא היו סתומים כולם בקלעים לפי שיש הפתח אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית נשאר רחב חלל הפתח בינתים כ׳ אמה וזהו שנאמר ולשער החצר מסך עשרים אמה וילון למסך כנגד הפתח כ׳ אמה ארך כרחב הפתח: (יד) עמודיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד בין עמוד שבראש הדרום העומד במקלוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג׳ שבמזרח ה׳ אמות וממנו לשני חמש אמות ומן השני לשלישי חמש אמות וכן לכתף השנית וארבעה עמודים למסך הרי י׳ עמודים למזרח כנגד י׳ למערב: (יז) כל עמודי החצר סביב וגו׳. לפי שלא פירש ווין ותשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקי׳ ואדני נחשת לכך בא ולמד כאן: (יח) ארך החצר. הצפון והדרום

ענין המזבח

יכלל ע"י מזבח אבנים. משרפת אש יכלל ע"י אש המזבח אשר תוקד בו. מן הרג בחרב יכלל ע"י המזבח שנאמר בו ולא תניף עליהם ברזל. מן חנק יכלל ע"ד אמרם ז"ל אע"פ שבטלו ד׳ מיתות כ"ד מ"מ דין ד׳ מיתות לא בטלו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר וכשם שהמזבח ניצול משטף מי גשמים כך החוטא לשטף מים רבים אליו לא יגיעו:

פירוש לתורת אלהים

שוועלין עשרה צעהן: (יג) ורוחב אונ דיא ברייט החצר פון דעם הויף לפאת אין דער מזרח זייט חמשים פופציג איילין: (יד) וחמש עשרה אמה אונ פופצעהן איילין קלעים אומהייננגען לכתף צו איין זייט עמודיהם זייערע זיילין שלשה דריי ואדניהם אונ זייערע שוועלין שלשה דריי: (טו) ולכתף אונ צו די אנדערע זייט חמש עשרה פופצעהן איילין אומהיינגען עמודיהם זייערע זיילין שלשה דריי ואדניהם אונ זייערע שוועלין זאלין אויך זיין שלשה דריי: (טז) ולשער אונ צום טויער פון דעם הויף מסך זאל זיין אפויערהאנג עשרים אמה פון צוואנציג איילין תכלת פון בלאהע וואל מעשה ווערק רוקם פון אוועבער עמודיהם זייערע זיילין ארבעה פיר ואדניהם אונ זייערע שוועלין ארבעה פיר: (יז) כל עמודי אלע זיילין פון דעם הויף סביב ארום מחשקים אנגעגירט כסף פון זילבער וויהם זייערע העקלאך כסף פון זילבער ואדניהם זייערע שוועלין נחשת פון קופער: (יח) אורך דיא לייננ פון דעם הויף מאה באמה

הונדערט

מְאָה בְּאַמִּין וּפוּתְיָא חַמְשִׁין בְּחַמְשִׁין וְרוּמָא חֲמֵשׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר וְסַמְכֵיהוֹן דִּנְחָשָׁא׃
יט לְכֹל מָאנֵי מַשְׁכְּנָא בְּכֹל פֻּלְחָנֵיהּ וְכָל סִכּוֹהִי וְכָל סִכֵּי דְּדָרְתָּא דִּנְחָשָׁא׃ ססס

מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב ׀ חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת׃
יט לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יְתֵדֹתָיו וְכָל־יִתְדֹת הֶחָצֵר נְחֹשֶׁת׃ ס ס ס

ל"ו יעי"ו סי' סל"ו סי'. ומפטירין וה' נתן חכמה לשלמה במלכים א' סימן ה'.

רשב"ם

רוחב חמשים אמה מצד זה קלעים וכן לצד השני ומסך עשרים באמצע. הרי חמשים אמות סכוסים: (יח) ורוחב חמשים כחמשים. כיצד החצר ארכו מאה אמה ממזרח למערב שהרי כותל צפוני מאה אמה קלעים. וכן דרומי. ומצפון לדרום חמשים אמה רוחב החצר. ומשכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמיד המשכן על שפת חמישים מן האמצע ונשאר החצר מן המשכן חמישים בחמשים מרובעים ובשלשה רוחות חצר עשרים אמה שהרי ארכו שלשים ונשארו אחריו למערב עשרים מן החמישים של אורך מאה אמה. ורחבו עשרים ונשארו לצד צפון עשרים מן החמישים רוחב וכן לצד דרום: (יט) יתדותיו. הקשורים בקלעים ותותבין אותן בקרקע שלא ירגזון יריעות מלמטה לכאן ולכאן ברוח: חסלת פרשת תרומה מיסוד רבינו שמואל:

רש"י

שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על ב חמשים שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח פתחו בשפת נ' ההילונים של אורך החצר נמצא כלו בחמשים הפנימים וכלה ארכו לסוף ל' נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים ג שבמערב ליריעות של אחורי המשכן ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג): וקמה חמש אמות. גובה מחיצות החצר והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחשת. להביא אדני המסך שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים אבל אדני המסך של מין אחר היו כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן: (יט) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון ד מקבות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין ה נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייעני (ישעיה לג) אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח: חסלת פרישת תרומה

שפתי חכמים

וארכו ו' עפחים: ב דק"ל דמשמע שלא היה ארכו אלא חמשים מדכתיב ורוחב חמשים בחמישים ומתרץ אותו חלק חצר שהיה במזרח שלפני הפתח היתה מרובעת חמשים על חמשים: ג וא"ת והא המשכן היה חללו שלו ל' אמות כאורך וי' אמות ברוחב וגם הקרשים היו עובין אמה וא"כ לא יהיה אלא י"ט אמות ריוח לאחוריו וגם החצר המשכן לא יהיה כ' אלא מ"ט וגם מן הצדדין לצפון ולדרום לא יהיה כ"א י"ט אמות וי"ל שגם העמודים של חצר המשכן היה עוביין אמה כמו עוביין של קרשים והקלעים לא היו תלויין לפנים מן העמודים אלא לחוץ מן העמודים ולכך נקט רש"י החשבון על הקלעים ולא על העמודים: ד כמין פסים: ה כמין נריחים: הסלת פרשת תרומה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יח) וקמה חמש. משמע שהוא קומת הקלעים. וא"ת למ"ד המזבח היה גבוה עשר אמות א"כ מתחוי כהן ועבודה בידו וי"ל דקומה משפת סובב ולמעלה והוו להו חמש עשרה אמות. והרב רבי יצחק בר אברהם הקשה קושיא אחרת אם לא היו גבוהי' אלא חמש אמות א"כ לא פתח השער גבוהה כמו פתח היכל של בית עולמים ולכך היה מפרש דודאי קלעים של צפון ודרום ומערב היו גבוהין חמש עשרת אמות והאי וקומה מיירי בקלעים שבמזרח והיה להם גובה חמש אמות יותר מקלעים שאר רוחות וא"כ גבהן עשרים והפתח גבהו עשרים כמו כן:

פירוש להורת אלהים

הונדערט איילין וְרוחב און די ברייט חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים פופציג איילין די לייננ און פופציג איילין די ברייט וְקוֹמָה און די הייך חָמֵשׁ אַמּוֹת פינף איילין שֵׁשׁ לייגען מָשְׁזָר גידרייט וְאַדְנֵיהֶם און זייערע שוועלין נְחֹשֶׁת פון קופער: (יט) לְכֹל צו אלע כֵּלִים פון דעם מִשְׁכָּן בְּכֹל אלע כלים וואס מען האט בּאַרְפט צו זיין ארבעט דאס איז צו נויף שטעלין דעם משכן אדער צו צו ווארפין דעם מִשְׁכָּן וְכָל און אלע זיינע נעגיל וְכָל יְתֵדוֹת און אלע נעגיל פון דעם הויף נְחֹשֶׁת זאל אלץ זיין פון קופער:

בנין שלמה

הפטרת תרומה במלכים א סימן ה

א וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית

וַיי נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה וגו'. הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה בוֹנֶה וגו'. דאס האם גיזאגט צו שלמה המלך די שטוב וואס דו באהסט אויב דו וועסט

פירוש ע"ט

(א) וַיי נָתַן חָכְמָה און גאט האט גיגעבין חָכְמָה צו שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כַּאֲשֶׁר אזוי וויא גאט האט גירעט און האט אים צו גיזאגט וַיְהִי און עס איז גיוועז שלום צווישען חִירָם דער מֶלֶךְ פון צור ובין און

שְׁנֵיהֶם׃ ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ׃ ג וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל־הַמַּס׃ ד וַיְהִי
לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף
חֹצֵב בָּהָר׃ ה לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר
עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים
בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה׃ ו וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּעוּ אֲבָנִים
גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֵּד הַבָּיִת אַבְנֵי גָזִית׃
ז וַיִּפְסְלוּ בֹּנֵי שְׁלֹמֹה וּבֹנֵי חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ
הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת׃ ח וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים
שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה׃

היטן מיינע מצות, וואס ניהער דער בית המקדש מיט די מצות, **למשל** עס איז אמאהל גיוועזן אגרויסער מלך וואס האט געקיניגט אויף פיל מדינות, אין דיא מדינות זענען גיוועזן פיל גרויסע שטעט, אונ די מענטשין פון די שטעט האבין זיך געפירט מיט זייער שיינע מדות, אונ דאס מיליטער וואס האבין געדינט פאר דעם מלך זענען גיוועזן געטרייא צום מלך אונ צו דיא מדינה, דיא אלע שרים פון דיא שטעט האבין געמשפט ערליך דיא מענטשין פון יעדער שטאט, דער מלך האט געוואהנט אין זיין רעזידענץ שטאט מיט גרויס פערגעניגען, דער בייכסטער פון אלע מדינות פון מלך, האט געמאכט אקרוין פאר דעם מלך וואס אויף דיא קרוין איז גיוועזן אויף געמאלט אלע מדינות פון מלך אונ אלע שרים, די קרוין איז גיוועזן טייער ביי דעם מלך, ווייל אלע מאנ האט ער גיזעהן אויף דיא קרוין זיין גאנצע מלוכה, אונ האט שטענדיג גיטראכט צו טאהן טובות די מענטשין פון זיינע

פירוש ע״ט

אונ צווישען שלמה המלך ובינתי אונ האבין ביידע צווישען זיך כורת ברית גיוועזן׃ (ב) ויעל אונ דער מלך שלמה האט אויף געבראכט מס צינז מכל ישראל פון אלע יודין ויהי המס אונ דער מס האט אזוי פיל אן געטראפין אז מען האט געקאנט פאר דעם געלט דונגען שלשים דרייסיג טויזענד מענטשין׃ (ג) וישלחם אונ ער האט זייא געשיקט לבנונה אין וואלד עשרת אלפים צו צעהן טויזענד בחודש אין אחודש כלומר זייא זאלין זיך פאר זאמען אין וואלד אחודש חליפות דיא דרייסיג טויזענד האבין זיך אלע חודש געביטען דהיינו לסוף חודש זענען דיא ערשטע צעהן טויזענד אהיים געקומען זענען אנדערע צעהן טויזענד געגאנגען אויף אחודש אין וואלד אונ סוף חודש זענען זיי אהיים געקומען זענען די דריטע צעהן טויזענד געגאנגען אויף אחודש אין וואלד אזוי האבין זיי זיך אלץ געביטען אלע חודש איז אויס געקומען חודש יהיו בלבנון אז איטליכע צעהן טויזענד מאן זענען גיוועסין איין חודש אין וואלד צוויי חדשים אין דער היים ואדונירם אונ עס איז גיוועזן אמענטש וואס האט געהייסין אדונירם איז ער גיזעצט גיווארין על המס ער זאל גובה זיין דאס צינז׃ (ד) ויהי אונ עס איז גיוועזן צו שלמה שבעים אלף זיבעציג טויזענד מענטשין נושא סבל וואס האבין געטראגין דיא משא כלומר זייא האבין געטראגין דיא שטיינער פון בארג צו דר שטאט ושמונים אלף אונ אכטציג טויזענד מענטשין חוצב בהר וואס זייא האבין געהאקט שטיינער פון דעם בארג. ורש״י מאכט דיא הונדערט אונ פופציג טויזענד מענטשין זענען אלע גרים גיוועזן וואס זייא האבין זיך מגייר גיוועזן ווייל זיי האבין גיזעהן דיא גדולה פון שלמה המלך]׃ (ה) לבד חוץ משרי פון דיא הארין הנצבים די פקידים וואס זיי זענען גיוועזן צו שלמה אשר וואס זיי האבין געהאט צו שאפין איבער דער מלאכה זענען גיוועזן שלשת אלפים דריי טויזענד ושלש מאות אונ דריי הונדערט הרודים בעם וואס האבין מושל גיוועזן איבער דעם פאלק העושים וואס זיי האבין גימאהן די מלאכה׃ (ו) ויצו האט דער מלך געשאפט ויסיעו אונ זייא האבין אויס געריסען אבנים יקרות שווערע שטיינער ליסד צו גרונטין הבית דאס הויז כלומר פון דיא שטיינער זאל מען מאערין אגרונד צום הויז אבני גזית דיא שטיינער זענען גיוועזן גיטעסעט׃ (ז) ויפסלו אונ זיי האבין אויס געהאקט די שטיינער פון דעם בארג בוני די בויערס פון שלמה ובוני אונ די בויערס פון חירום והגבלים אונ די אומה וואס מען האט זיי גערופין גבלים ויכינו העצים אונ זייא האבין אן געגרייט דאס האלץ והאבנים אונ דיא שטיינר לבנות הבית צו באהן דם ביהמ״ק׃ (ח) ויהי אונ עס איז גיוועזן בשמונים שנה וגו׳ אין פיר הונדערט אונ אכטציג יאהר לצאת צום ארויס גיין די קינדער ישראל פון דעם לאנד מצרים בשנה הרביעית אין דעם פערדין יאהר בחודש זיו אין דעם חודש אייר וואס ווערט גערופין זיו הוא החודש השני דאס איז דער אנדערער חודש פון דעם פערדין יאהר אז שלמה איז אמלך גיווארין איבער דיא ישראל

ט והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים־
אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו׃
י והאולם על־פני היכל הבית עשרים אמה ארכו
על־פני רחב הבית עשר באמה רחבו על־פני הבית׃
יא ויעש לבית חלוני שקפים אטמים׃ יב ויבן על־
קיר הבית יצוע° סביב את־קירות הבית סביב
להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב׃ יג היצוע
התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה שש
באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה
כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחז
בקירות הבית׃ יד והבית בהבנתו אבן שלמה
מסע נבנה ומקבות והגרזן כל־כלי ברזל
לא־נשמע בבית בהבנתו׃ טו פתח הצלע
התיכנה אל־כתף הבית הימנית ובלולים
יעלו על־התיכנה ומן־התיכנה אל־השלשים׃
טז ויבן את־הבית ויכלהו ויספן את־הבית גבים
ושדרת בארזים׃ יז ויבן את־היצוע° על־כל־הבית
חמש אמות קומתו ויאחז את־הבית בעצי ארזים׃
יח ויהי דבר־יהוה אל־שלמה לאמר׃ יט הבית הזה
אשר־אתה בנה אם־תלך בחקתי ואת־משפטי
תעשה ושמרת את־כל־מצותי ללכת בהם
והקמתי את־דברי אתך אשר דברתי אל־דוד
אביך׃ כ ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב
את־עמי ישראל׃

°היציע קרי   סוציע קרי

מדינות, אמאהל האבין אלע מדינות מורד געוועזן אין דעם מלך, דאס פיליפטער מיט ווייערע אלצמע האבין ניט געוואלט דינען צום מלך, די שרים האבין ניט געוואלט משפטין דאס פאלק, דאס ערשטע האט דער מלך אראפגענומען פון זיך די קרוין אונ האט זיא צו בראכין, מען האט געפרעגט ביא דעם מלך וואס האסטו דיין כעס אויסגילאזין צו די קרוין, האט דער מלך געזאגט די גאלד מיט די ברילאנטין פון די קרוין דארף איך ניט, איך האב גענוג גאלד אונ ברילאנטין די פייערקייט פון די קרוין איז ביי מיר נאר געוועזן ווייל אויף איר זענען געוועזן געמאהלט מיינע אלע מדינות, איצט אז די מדינות האבין אין מיר מורד געוועזן אונ ווילען מיך ניט פאר א מלך, צו וואס טויג מיר די קרוין, ווען איך וועל זעהן די קרוין וועט זיך פארגרעסערין מיין צער, די. ווערטער האט נאט גירעט צום מלך שלמה, דו באהסט פאר מיר אשטוב, צו וואס דארף איך דיין ש־וב, די הימלען קענען ניט פארנעמען מיין כבוד, וואס איז די שטוב געמאכטעט נעגין די הימלען, נאר ווייל אין די שטוב וועסטו אריין שטעלין דעם ארון הקדש אונ אין דעם ארון הקדש וועט זיין די תורה, וואס אין די תורה איז געשריבען מיינע אלע מצות אונ חקים אונ משפטים וואס די יודין זאלין טאהן, אז איך וועל אלע טאג זעהן מיין תורה אונ וועל זעהן די יודין טוהען וויא אין מיין תורה שטייט, די כהנים טוהען די עבודה אין בית המקדש וויא איך האב געבאטין, די שופטים וואס זענען אין יעדער שטאט משפטין די יודין וויא איך האב געבאטין, דאס פאלק האנדלען ערליך איינער מיט דעם אנדערין, וועט זיין דער בית המקדש ביי מיר טייער, ווייל פון די תורה וואס אין דעם בית המקדש וועל איך זעהן דעם פירונג פון אלע יודין וואס זייא טוהען וויא איך האב געשריבען אין די תורה, אבער אז די יודין וועלין ניט טאהן וויא אין די תורה שטייט, זיי וועלין ניט האלטין מיך פאר א מלך, צו וואס טויג מיר דער בית המקדש, ווען איך וועל זעהן דעם בית המקדש אונ די תורה וועט זיך פארגרעסערין מיין צער, דריבער וועל איך געוויס חרוב מאכין דעם בית המקדש׃

פירוש ע״ט

ויבן הבית ליי האט ער געבאהעט דאס ביהמ״ק צו גאט׃ (ט) והבית אונ דאס ביהמ״ק וואס ער האט געבאהעט איז געוועזן זעכציג איילין זיין לענג אונ צוואנציג איילין זיין ברייט אונ דרייסיג איילין זיין הייך׃ (יח) ויהי דבר יי אל שלמה אונ עס איז געוועזן די רייד פון גאט צו שלמה אזוי צו זאגין׃ (יט) הבית הזה דאס הויז וואס די באהעסט בין איך דיר מבטיח אם תלך בחוקותי אז דו וועסט גיין אין מיין געזעץ אונ מיינע גירעכט וועסטו טאהן אונ דו וועסט היטען אלע מיינע מצות ללכת צו גיין אין זיי והקימותי את בריתי אתך וועל איך גאט מקיים זיין מיט דיר מיינע רייד אשר דברתי וואס איך האב גירעט צו דיין פאטער דוד כלומר איך האב צו גיזאגט צו דיין פאטער דוד כמה הבטחות וועל איך דאס דיר מקיים זיין׃ (כ) ושכנתי בתוך בני ישראל אונ איך וועל רוהען צווישען די ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל אונ איך וועל ניט פאר־לאזין מיין פאלק ישראל׃

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך יגל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום :

פרק ט א צלוחית. כלי שנותנים בו מים המקודשים לאחר שהטליך האפר לתוכן קרוי צלוחית. והכלי שנותנים בו המים כדי לקדשן קודם שיתנו בה האפר קרוי שוקת: מים כל שהן. שאינן כשרין להזאה: יזה ב'. שאם מזה אחת שמא אין כאן מן הכשרים. אבל כי מזה ב' אי אפשר דליכא בחדא מניייהו מן הכשרים (א) והזאה א"צ שיעור: וחכמים פוסלין. דקסברי ההזא' צריכ' שעור ואין מצטרפין ההזאות והלכה כחכמים. ורמב"ם פי' יזה ב' הזאו' משליכם חוץ לכלי ונשאר כשאר מי חטאת כשרים. ופליא' היא בעיני דבפרק כל הזבחים בגמ' משמע כמו שפרשתי: יניחנה בחמה והטל עולה. שדרך הטל לעלות כנגד החמה וכן הוא אומר ויהי בבקר ותעל שכבת הטל ואין הלכה כר"א: יערה. מריק מה שבתוך הכלי ואינו כשר להניח בו מי חטאת עד שינגב מן המשקים ומי פירו': יערה ואינו צריך לנגב. דאם איתא דנשאר ממנו בכלי היה רשומו ניכר: ב ונתבקעו. שנשתהו בתוך המים זמן מרובה עד שנתבקעו או אפי' לא נתבקעו אלא שנשתנו מראה המים פסולין: חפושית. תולעת שחורה: בין כך ובין כך. בין נתבקע' בין לא נתבקע': מפני שהיא כשפופר'. של קנה חלולה והמים נכנסין מצד זה ויוצאים מצד זה ומתערב עמהם הלחות שבקרבה: דירה. תולעת שבחטין: כנה. מין תולעת נמי הגדל בתבוא': כשרים. אפי'

פרק ט א צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן רבי אליעזר אומר יזה ב' הזיות וחכמים [א] פוסלין. ירד לתוכה טל. רבי אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה וחכמים [ב] פוסלים. נפל לתוכה משקין ומי פירות יערה וצריך לנגב. [ג] דיו קומוס וקנקנתום וכל דבר שהוא רושם יערה ואינו צריך לנגב: **ב** נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיהם פסולין. חפושית בין כך ובין כך פוסלת מפני שהיא כשפופרת. רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים הדירה והכנה שבתבואה כשרים מפני שאין בהן ליחה :

(א) דהא אין כאן פסולים אלא כ"ש וס"ל אין ביצ' וקשה איך אפשר שלא יוכל לחלוק הכ"ש לב'. תוס': [א] פוסלין. חומרת דמי חטאת היא דמן התורה ברובא בטיל תו' עתוי"ט: [ב] פוסלין. דסביר' להו דאינו עולה אלא מן הפירות תו'. הר"ש: [ג] דיו. בינם איירי דומי' דאייך הר"ש. ולהכי א"צ לנגב דלאו משקין נינהו וסגי במער' דאין נשאר ממנו כלום ואפי' נשאר אין מתערב במים מהר"ש. ול"נ דמיירי בלח דיערם תנן ודא"צ לנגב הוא כמ"ש

פרק ט א צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן דער קריגול וואס אין אים איז גיוועזן געהייליגטע וואסער מיט אש, איז ארייין געגאסין גיווארין אין אים אביסול וואסער וואס זענען פסול רבי אליעזר אומר יזה שתי הזיות רבי אליעזר זאגט ער זאל שפריצען אויף דעם טמא צווייא מאהל, איין שפריץ אונ נאך אמאהל אשפריץ וחכמים פוסלין אונ דיא חכמים זאגין דיא וואסער וואס אין קריגול איז פסול צו שפריטצען מיט זיי אויף אטמא ירד לתוכו טל אויב עס איז אריין אביסול טאה אין דעם קריגול רבי אליעזר אומר יניחנה בחמה והטל עולה רבי אליעזר זאגט ער זאל שטעלין דעם קריגול וואסער געגין דיא זוהן וועט דער טאה ארויף גיין פון דיא וואסער וחכמים פוסלים אונ די חכמים זאגין דער קריגול וואסער איז פסול צו שפריטצען מיט זיי אויף אטמא נפל לתוכה משקין ומי פירות אויב עס איז אריין געפאלין אין דעם קריגול וואסער משקה אדער זאפט פון פירות יערה זאל מען די וואסער פון קריגול אויס גיסען, אונ אויב ער וויל אריין גיסען אין דעם זעלביגען קריגול אנדערע וואסער מיט אש פון דיא פרה אדומה וצריך לנגב דארף ער דעם קריגול פריער אויס טריקענען דיו אויב עס איז אריין געפאלין אביסול טינט אין דעם קריגול וואסער קומוס וקנקנתום אדער קומוס אדער קנקנתום (דאס איז אזעלכע פארבין) איז אריין געפאלין אין דיא וואסער וכל דבר שהוא רושם אדער אנדערע זאכין וואס מאכין אצייכין יערה זאל מען דיא וואסער פון קריגול אויס גיסען ואינו צריך לנגב אונ מען דארף ניט אפ טריקענען דעם קריגול ווארום אז עס וואלט עפעס געבליבען אין קריגול וואלט מען דערקענט: **ב** נפל לתוכה שקצים ורמשים ונתבקעו אויב אין די וואסער איז אריין געפאלין קעץ מייז אונ זיי זענען געלעגין אין דיא וואסער אזוי לאנג ביז זיי זענען צו שפאלטין גיווארין או שנשתנו מראיהן אדער זיי זענען ניט צו שפאלטין גיווארין נאר דער קאליר פון דיא וואסער איז דורך זייא גיענדערט גיווארין פסולין איז דיא וואסער פסול צו שפריטצען מיט זייא אויף אטמא חפושית אשווארצער ווארעם איז אריין געפאלין אין דיא וואסער בין כך ובין כך סיי ער איז צו שפאלטין גיווארין אין די וואסער אונ סיי ער איז ניט צו שפאלטין גיוועזן אין דיא וואסער פוסלת ווערט די וואסער פסול מפני שהיא כשפופרת ווייל דער ווארעם איז אזוי וויא ארער, אונ דיא וואסער גייען אין אים אריין פון איין זייט אונ גייען ארויס פון די אנדערע זייט, אונ די פייכטקייט וואס אין דעם ווארעם מישט זיך אריין אין די וואסער רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים רבי שמעון אונ רבי אליעזר בן יעקב זאגין הדירה והכנה שבתבואה כשרים אויב אין דיא וואסער איז אריין געפאלין דער ווארעם וואס הייסט דירה אדער דער ווארעם וואס הייסט כנה וואס זייא וואקסין צווישען די תבואה, אפילו זייא זענען צו שפאלטין גיווארין אין דיא וואסער איז אויך דיא וואסער כשר מפני שאין בהם ליחה ווייל זיי האבין קיין פייכטקייט:

נתבקעו ואין כן הלכה: **ג שתה מהן בהמה או חיה פסולין**. משום משקה שבפיהן החוזר והמים והרוק שבפיהן מתערבין (ג): **מוצצת**. ואין המשקה שבפיה חוזר למים: **מלקת**. לוקקת בלשונה ומתערב הרוק שבלשונ' עם המים: **אף הנחש מפני שהיא מקיאה**. וכן הלכה ואין הלכה כר"א: **ד החושב על מי חטאת לשתות ר"א פוסל**. דאפסלו להו במחשב': **כשיטה**. המכוין לשתות או ליקח ממנה מים לשתות אבל במחשבה

ג שתה מהן בהמה או חיה פסולין. כל [ד] העופות פסולין וחוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת. כל השרצים אינם פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקת רבן גמליאל אומר אף הנחש מפני שהיא מקיאה (ס"א שהוא מקיא) ר"א אומר אף העכבר: **ד** [ה] החושב על מי חטאת לשתותן ר' אליעזר אומר פסול. רבי יהושע אומר כשיטה. אמר רבי יוסי במה דברים אמורים במים שאינם מקודשים. אבל במים המקודשין רבי אליעזר אומר כשיטה. רבי יהושע אומר כשישתה ואם גרגר כשר: **ה** מי חטאת [ו] שנפסלו לא יגבלם בטיט שלא יעשם תקלה לאחרים. רבי

סד"ב: (ג) ר"ל דאפי' לר"א דמ"א דהתם כ"ש והכא טובא הר"ש: [ד] העופות. ששתו במים פסולין דאריישא קאי. ובשרצים דקתני אינם גרס פוסלין דקאי אשרצים וכ"ה כר"מ: [ה] החושב. כ"ל דפי' שאומר דמחשבה ל"מ כמו בשלא לשמן זכמו המחשב לשלוח יד: (ג) שלא הדביק פיו לחבית. הר"ש והר"מ: [ו] שנפסלו כו'. בספרי יליף

גריד' לא פסל: **במים שאינן מקודשין**. שמלאן כדי ליתן בהן את האפר ועדיין לא נתן: **ר"א אומר כשיטה**. והכא לא פסיל להו במחשבה דכיון דמים קדושין הן אמלוכי ממליך וחוזר בו ממחשבתו הלכך לא פסל רבי אליעזר עד שיטה: **ר' יהושע או' כשישתה**. מפני משק' שבפיו שחוזר ומתערב עם המים ופסל להו: **ואם גרגר**. לשון גרגרת כלומר שלא שתה כדרך השותים אלא שפך המים בגרונו (ג): **כשר**. דליכא משקה פיו בחבית. והלכה כרבי יהושע בתרוויהו: **ה שלא יעשם הקלה לאחרים**. שיגעו בטיט ויטמאו במיחפלת שבו: רבי

ג שָׁתָה מֵהֶן בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה פְּסוּלִין אויב אַבְּהֵמָה אָדֶער אַחַיָּה הָאט גֶעטְרוּנְקֶען פוּן דיא וַואסֶער. אִיז דִי וואסֶער פְּסוּל צוּ דיא פָּרָה אֲדוּמָה כָּל הָעוֹפוֹת פּוֹסְלִין אַלֶע עוֹפוֹת אַז זֵיי טְרִינְקֶען פוּן דִי וַואסֶער וֶוערְט דִיא וַואסֶער פְּסוּל, וַוייל בְּהֵמוֹת אוּנ חַיּוֹת אוּנ עוֹפוֹת אַז זֵיי טְרִינְקֶען גִיסֶען זֵייא דִיא וואסֶער וָואס זֵייא הָאבִּין אִין מויל צוּרִיק אִין דִיא כֵּלִי, אוּנ דִי וַואסֶער וָואס זֵיי הָאבִּין גֶעהַאט אִין מויל אִיז דָאךְ אוּים גֶעמִישְׁט גִיוָוארִין מִיט שְׁפֵּייאַכְץ חוּץ מִן הַיּוֹנָה נָאר אַטָאהבּ אַז זִיא טְרִינְקְט פוּן דִיא וואסֶער אִיז דִיא וַואסֶער נִיט פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹצְצָה וַוייל זִיא צִיהְט אִין זִיךְ אַרַיין דִיא וַואסֶער אוּנ שְׁפֵּייט נִיט אוּים צוּרִיק כָּל הַשְּׁרָצִים אֵינָם פּוֹסְלִין אַלֶע שְׁרָצִים אַז זַייא טְרִינְקֶען פוּן דִיא וַואסֶער מַאכִין זֵייא נִיט פְּסוּל דִיא וואסֶער חוּץ מִן הַחוּלְדָה נָאר אַז אַחוּלְדָה טְרִינְקְט פוּן דִיא וואסֶער וֶוערִין דִיא וואסֶער פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַלֶּקֶת וַוייל זִיא לֶעקְט דִיא וואסֶער מִיט דֶעם צוּנְג, מִישְׁט זִיךְ אוּים דִי שְׁפֵּייאַכְץ פוּן דֶעם צוּנְג מִיט דִיא וואסֶער רַבָּן גַמְלִיאֵל אוֹמֵר אַף הַנָּחָשׁ רַבָּן גַמְלִיאֵל זָאגְט אַז אַשְׁלַאנְג טְרִינְקְט פוּן דִיא וואסֶער וֶוערְט אויךְ דִי וואסֶער פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקִיאָה וַוייל זִיא בְּרֶעכְט אוּים דִי וואסֶער צוּרִיק אִין דִיא כֵּלִי מִישְׁט זִיךְ אוּים דִי שְׁפֵּייאַכְץ מִיט דִי וואסֶער רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַף הָעַכְבָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז אַמויז טְרִינְקְט פוּן דִיא וַואסֶער וֶוערְט אויךְ דִיא וַואסֶער פְּסוּל: **ד** הַחוֹשֵׁב עַל מֵי חַטָּאת לִשְׁתּוֹת אַז אֵיינֶער הָאט גֶעטְרַאכְט עֶר זָאל טְרִינְקֶען פוּן דִיא וואסֶער וָואס עֶר הָאט אָן גִישֶׁעפְּט צוּ דִיא פָּרָה אֲדוּמָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר פָּסוּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אֲפִילוּ עֶר הָאט נָאךְ נִיט גֶעטְרוּנְקֶען אִיז שׁוין דִיא וַואסֶער פְּסוּל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּשֶׁיִּטֶּה: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז עֶר בֵּייגְט אַיין דִיא כֵּלִי צוּם טְרִינְקֶען וֶוערְט שׁוין דִיא וַואסֶער פְּסוּל אֲפִילוּ עֶר הָאט נָאךְ נִיט גֶעטְרוּנְקֶען, אָבֶּער מִיט דֶעם טְרַאכְטִין אַלֵיין וֶוערְט נִיט פְּסוּל דִיא וַואסֶער אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָאט רַבִּי יוֹסֵי גִיזָאגְט בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים וֶוען וֶוענֶען דִי רַייד גִיזָאגְט גִיוָוארִין וָואס רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קְרִיגֶען בְּמַיִם שֶׁאֵינָן מְקוּדָּשִׁים נָאר בַּיי וַואסֶער וָואס מֶען הָאט אָן גִישֶׁעפְּט מֶען זָאל אויף זֵיי אַרויף שִׁיטֶען דִי אַשׁ, אָבֶּער זַייא זֶענֶען נָאךְ נִיט גֶעהַיילִיגְט גִיוָוארִין מֶען הָאט נָאךְ נִיט אַרויף גֶעשָׁאטִין אויף זֵיי דִיא אַשׁ אֲבָל בְּמַיִם הַמְקוּדָּשִׁים אָבֶּער אַז מֶען הָאט שׁוין דִיא וואסֶער גֶעהַיילִיגְט מֶען הָאט שׁוין אַרויף גֶעשָׁאטִין אויף זֵייא דִי אַשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כְּשֶׁיִּטֶּה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַז עֶר וֶועט אַיינְבֵּייגִין דִי כֵּלִי צוּם טְרִינְקֶען פוּן אִיר וֶוערְט שׁוין דִיא וואסֶער פְּסוּל, אָבֶּער מִיט טְרַאכְטִין אַלֵיין וֶוערְט נִיט פְּסוּל דִיא וואסֶער רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר כְּשֶׁיִּשְׁתֶּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט אַז עֶר וֶועט טְרִינְקֶען פוּן דִיא כֵּלִי וֶוערְט דִיא וואסֶער פְּסוּל, וַוייל דִי שְׁפֵּייאַכְץ פוּן מויל וֶוערְט אוּים גֶעמִישְׁט מִיט דִי וַואסֶער וְאִם גִרְגֵּר אוּנ אויב עֶר הָאט נִיט גֶעהַאלְטִין דִיא מויל בַּיי דִיא כֵּלִי, נָאר עֶר הָאט אַרַיין גֶעגָאסִין דִיא וואסֶער אִין הַאלְדְז כָּשֵׁר דִיא אִיבֶּערִיגֶע וַואסֶער וָואס אִין דִי כֵּלִי אִיז כָּשֵׁר: **ה** מֵי חַטָּאת וַואסֶער וָואס מֶען הָאט אִין זֵיי אַרַיין גֶעשָׁאטִין דִיא אַשׁ פוּן דִיא פָּרָה אֲדוּמָה שֶׁנִּפְסְלוּ אויב זֵיי זֶענֶען פְּסוּל גִיוָוארִין לֹא יְגַבְּלֵם בְּטִיט טָאר מֶען זֵיי נִיט קְנֶעטִין מִיט לֵיים שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂם תַּקָּלָה לַאֲחֵרִים עֶר זָאל נִיט מַאכִין אַשְׁטְרוּיכְלוּנְג פַאר אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין. טָאמֶער וֶועט אֵיינֶער אָן רִירֶען דִיא לֵיים וֶועט עֶר טָמֵא וֶוערִין, אוּנ עֶר וֶועט נִיט וִויסֶען אַז עֶר אִיז טָמֵא וֶועט עֶר מַאכִין פִיל שָׁאדִין מִיט זַיין טוּמְאָה רַבִּי

יהודה

יהודה אומר בטלו. בטיט ותו לא מטמאו מאחר שנבלן: מעט לעת. אם שתתה בתוך מעת לעת של שתיה אבל שהת' טפי מהכי נתעכל במעיה: רבי יהודה אומר בטלו במעיה. ואפילו שתת' בתוך מעת לעת בשרה טהור. ואין הלכה כרבי יהודה בתרוייהו: ו מי חטאת. במקודשין איירי אבל מים שאינן מקודשין שרי כדקתני סיפא: אפר חטאת. אפי' אפר עלמו בלא מים: לא יעבירם בנהר ובספינה. דגזור משום מעשה שהיה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמלא כזית מת תחוב בקרקעית' של ספינה (ד): ולא ישיטם על פני המים. דדמי לספינה: וכן לא יעמוד בצד זה. של נהר: ויזרקם לצד השני. דגם זה דמי קלת לספינה: אבל עובר הוא. ברגליו (ה): במים. עם מי חטאת שבידו (ו): עובר הוא הטהור לחטאת. בין בספינה בין שט על פני המים ואינו חושש. וכן נושא בידו. או משיטו על פני המים: כלי שהוא טהור. לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה שלא גזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד לא על האדם והכלים הטהורים ומים שאינן מקודשים: ז אפר כשר. אפר פרה הכשר להזא': שנתערב באפר מקלה. באפר כירה: הולכין אחר הרוב לטמא. אם רוב אפר פרה מטמא אם רוב אפר מקלה אינו מטמא (ז): ואין מקדשין בו. אפי' רוב אפר חטאת אין מקדשין בו הואיל ונתערבו בו אפר כירה ואפילו כל שהוא: רא"א מקדשין כולן. דסבר רבי אליעזר לא בעי' שיעורא בהזא' וה"א דליכא פורתא מאפר חטאת ואין הלכה כר"א:

יהודה אומר בטלו. פרה ששתה מי חטאת [ז] בשרה טמא מעת לעת. רבי יהודה אומר [ח] בטלו במעיה: ו מי חטאת ואפר חטאת לא יעבירם בנהר [ט] ובספינה, ולא ישיטם על פני המים. ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה. אבל עובר הוא במים עד צוארו. עובר הוא הטהור לחטאת ובידו כלי ריקם הטהור לחטאת ובמים שאינם מקודשין: ז אפר כשר שנתערב באפר מקלה. הולכין אחר הרוב. לטמא ואין מקדשין בו. ר' אליעזר אומר מקדשין בכולן:

להו: [ז] בשרה כו'. אבל אדם וכלים לא. דאין מטמאין אלא טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין: [ח] בטלו. ואפי' טומאה קלה לא מטמאי דהוי משקה סרוחה גמרא. ועתוי"ט: [ט] ובספינה. כלומר וכשהוא בספינה: (ד) והאהילו עליו וטמאו רע"ב: (ה) וגם על הגשר מותר דכאראה סמיכתא הוא והאדם המעבירו הולך כל שעה ברגליו ואינו דומה לספינה רע"ב: (ו) או אפר פרה הר"מ: (ז) כמגע אבל כטמא

יהודה אומר בטלו רבי יהודה זאגט דיא וואסער ווערט בטל אין דיא לייב, איז דיא לייב ניט מטמא פרה ששתת מי חטאת אויב איינער האט געהאט וואסער וואס אין זייא איז געוועזן אש פון דיא פרה אדומה אונ דיא וואסער איז פסול געווארין אונ אקוה האט געטרונקען פון דיא וואסער בשרה טמא מעה לעת אויב מען האט די קוה געשאכטין איידער עס איז געוועזן אמעת לעת פיר אונ צוואנציג שעה] ווי זיא האט געטרונקען דיא וואסער, איז דיא פלייש טמא רבי יהודה אומר בטלו במעיה רבי יהודה זאגט דיא וואסער איז בטל געווארין אין אירע גידערים, דריבער אפילו מען האט די קוה געשאכטין אין די פיר אונ צוואנציג שעה פון דער צייט וואס זיא האט געטרונקען די וואסער איז אויך ניט טמא די פלייש, אבער אז מען האט איר געשאכטין נאך דיא פיר אונ צוואנציג שעה וויא זיא האט געטרונקען דיא וואסער האלטין אלע אז די פלייש איז ניט טמא: ו מי חטאת וואסער וואס מען האט אין זייא ארייין געשאטין דיא אש פון דיא פרה אדומה ואפר חטאת אונ אש פון דיא פרה אדומה אן וואסער לא יעבירם בנהר ובספינה טאר מען זייא ניט פירען אין אשיף איבער אוואסער ולא ישיטם על פני המים אונ מען טאר זייא ניט מאכין שווימען אויף דעם וואסער ולא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה אונ ער זאל ניט שטיין אויף דער זייט וואסער אונ אריבער ווארפין דיא אש אדער דיא וואסער מיט די אש] אויף דיא אנדערע זייט וואסער אבל עובר הוא במים עד צוארו אבער ער מעג גיין מיט דיא פיס אין וואסער ביז צום האלדז אונ ער טראגט אין האנט די אש פון דיא פרה אדומה אדער דיא וואסער מיט דיא אש פון דיא פרה אדומה עובר הוא הטהור לחטאת דער מענטש וואס איז גיווארין טהור צו בשעפטיגען זיך מיט דיא פרה אדומה מעג ער זיך אריבער שיפען אדער אריבער שווימען אויף דעם וואסער ובידיו כלי ריקם הטהור לחטאת אונ ער מעג האלטין אין האנט אליידיגע כלי וואס זיא איז טהור אריין צו גיסען אין איר וואסער מיט אש פון דיא פרה אדומה ובמים שאינן מקודשים אונ אפילו אין דיא כלי איז דא וואסער וואס זייא זענען אנגעגרייט מען זאל אין זיי אריין שיטען דיא אש פון די פרה אדומה נאר מען האט נאך ניט אריין געשאטין דיא אש, מעג ער דיא כלי מיט דיא וואסער אויך האלטין אין האנט, אונ מעג דיא ליידיגע כלי אדער דיא כלי מיט דיא וואסער אריבער שיפען אדער אריבער שווימען אויף דעם וואסער: ז אפר כשר דיא אש פון דיא פרה אדומה שנתערב וואס איז צו מישט גיווארין באפר מקלה מיט דיא אש פון קוימען הולכין אחר הרוב לטמא גייט מען נאך דיא מערערע צו מטמא זיין, אויב די אש פון די פרה אדומה איז מער ווי די אש פון קוימען איז טמא דער וואס רירט אן די אש, אונ אויב די אש פון קוימען איז מער וויא דיא אש פון די פרה אדומה איז טהור דער וואס רירט אן דיא אש ואין מקדשין בו אבער מען טאר ניט היילגען מיט דיא צומישטע אש דיא טאסער, אפילו די אש פון די פרה אדומה איז מער ווי דיא אש פון קוימען רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט מקדשין בכולן מען זאל אריין שיטען די גאנצע אש אין די וואסער, איז דאך דא אין

די

ח מי חטאת שנפסלו. כגון שנתנו מראיהן שלא מחמת עצמן וכיוצא בזה מן הדברים שפוסלים מי חטאת: מטמאין. את האדם: הטהור לתרומה. בין שנגע בהן בידיו. בין שנגע בגופו. דכמה חטאת כשרים חשיבי וטומאה זו דרבנן הוא דמדאורייתא כיון שנפלו פרחה מהן טומאתן הקמור' משום הכי תנן מטמאין את האדם הטהור לתרומה דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין: ואת הטהור לחטאת לא בידיו. כלומר

כמשנה גמרא: (ח) ר"ל לקחת המילוי ולקדש ולהזות הר"מ: (ט) פי' שצריך להטביל ידיו. אבל לא בידיו כלומר לא נטמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת בין שנגע בידיו בין בגופו. דלענין זה לא חשיבי כמשקים טמאים. הר"ש:

ח מי חטאת שנפסלו. מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו. נטמאו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוין לקדש מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו:

אין מטמאין הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין בגופו דכמי חטאת כשרים חשיבי והוי דהנושא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן טמא לכל מילי לחטאת מיהא טהור (ח): נטמאו מטמאים את הטהור לתרומה. כמי חטאת כשרים אבל: את הטהור לחטאת. מטמאים אותו אם נגע: בידיו. דכיון דנטמאו לא גריעי משאר אוכלים ומשקים דמטמאים את הידים וקיימא לן דבטהרת מי חטאת מי שנטמאו ידיו נטמא גופו (ט): ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש. הוי דינא כדין מי חטאת שנפסלו: מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. כדין כל שאר מי חטאת הכשרים ואין מטמאים: הטהור לחטאת. שאין מי חטאת מטמאין הנושאן והנוגע בהן אלא לשאר טומאו' לא לטהרת מי חטאת:

די וואסער דיא אש פון דיא פרה אדומה אויך: ח מי חטאת שנפסלו וואסער וואס אין זייא איז דא אש פון דיא פרה אדומה אפילו זייא זענען פסול געווארין. פון דעסטוועגין מטמאין את הטהור לתרומה אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט די וואסער איז ער טמא צו תרומה בידיו סאיי ער האט אן גערירט די וואסער מיט די הענט ובגופו אונ סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט זיין גוף איז ער אלץ טמא צו תרומה ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו אונ אויב אטהור האט אן גערירט די וואסער מיט די אש וואס זענען פסול געווארין סאיי ער האט אן גערירט מיט די הענט אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף ווערט ער נים טמא צו דיא פרה אדומה ווער מעג שפריצען כשרה וואסער מיט אש אויף אטמא, אונ ער מעג ארויף שיטען אש אויף וואסער צו הייליגען זייא] נטמאו אויב די וואסער מיט די אש איז טמא געווארין מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט די וואסער איז ער טמא צו תרומה, סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט די הענט אונ סאיי ער האט אן גערירט דיא וואסער מיט זיין גוף ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו אונ אויב אטהור האט אן גערירט מיט די הענט דיא וואסער איז ער טמא צו דיא פרה אדומה, אבער אז ער האט אן גערירט מיט זיין גוף די וואסער וואס זענען טמא נים מיט די הענט איז ער טהור: ט אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראוים לקדש אויב ער האט ארויף גישאטין אש פון דיא פרה אדומה אויף אזעלכע וואסער וואס זענען פסול צו די אש פון די פרה אדומה מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו אויב אמענטש וואס איז טהור האט אן גערירט דיא וואסער מיט די אש איז ער טמא צו תרומה סאיי ער האט אן גערירט מיט די הענט אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו אונ אויב אטהור האט אן גערירט דיא וואסער מיט די אש, סאיי ער האט אן גערירט מיט דיא הענט אונ סאיי ער האט אן גערירט מיט זיין גוף, איז ער נים טמא צו דיא פרה אדומה. ווער מעג שפריצען כשרה וואסער מיט אש אויף אטמא אונ ער מעג ארויף שיטען כשרה אש אויף כשרה וואסער צו הייליגען זייא]:

רש"י

מילא פרהבא. קוטו"ן מתוך שהיא לבן נראית בו טיפ' כחרדל ליסנא אחרינא לגמר נקי ורך: פקולין. קוטו"ן:

גמרא נדה דף י"ז ע"א

ובודקין מטותיהן במילא פרהבא מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך

ובודקין מטותיהן במילא פרהבא די ווייבער פלעגין פארשפרייטין אין די בעטין לייליכער פון ווייסע ליינוואנד, אויב עס וועט זיין אויף דעם לייליך אפלעק פון נדה וועלין זייא דאס באלד דער זעהן מסייע ליה לשמואל דאס איז אראיה צו דעם דין וואס שמואל האט גיזאגט דאמר שמואל ווארום שמואל האט גיזאגט אין בודקין את המטה אלא בפקולין או בצמר נקי ורך מען טאר נים בעזוכין דאס בעט אויב עס איז דא אפלעק פון נדות נאר אז דער לייליך איז פון ווייסע ליינוואנד אדער

תוספות

הא בחדתי הא בשחקי. תימה דבפרק קמא דשבועות (דף ז) גבי שאת כלומר לבן שנייה לה בקרום ביצה מפרש כמו גלימא דכיתנא ושחקים משמע שהחדש לבן מן הישן וי"ל דהתם בגלימא שאין רגילות לכבס והכא בחלוק וכיוצא בו שמכבסין תדיר ועוד י"ל דהתם לענין חשיבו' איירי כי הכך דלעיל כגון שכור מלכא וריש גלותא:

גמרא

אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי בנהמא ולא ידענא מאי קאמרי אמר רבא הני שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה איני והא תנא דבי מנשה אין בודקין את המטה לא בעד אדום ולא בעד שחור ולא בפשתן אלא בפקולין או בצמר נקי ורך לא קשיא הא בכיתנא הא במאני דכיתנא ואי בעית אימא הא והא במאני דכיתנא הא בחדתי הא בשחקי:

רש"י

דכי הואי התם. בא"י: בערבי שבתות. זמן עונת פרושים ותלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת: שחקי דכיתנא. בגדים בלויי' של פשתן. ולא בפשתן שאינו לבן ואין דם ניכר יפה אלא בעד לבן: שחקים. לבנים יותר מן החדשים:

פון ווייסע וואל ריינע און ווייכע. אויב אויף אזוי אלייליך מען געפינט ניט אפלעק, איז דיא אשה טהור, ווארום אז עס וואלט געווען אפלעק אפילו דער קלענסטער פלעק וואלט מען, אים געזעהן אמר רב היינו דכי הואי התם בערבי שבתות הוו אמרי מאן בעי פקולי בנהמי האט רב געזאגט ווען איך בין געווען אין ארץ ישראל האב איך געהערט ערב שבת פלעגט מען זאגן. ואוים רופין ווער דארף אנווייסין לייליך מיט ברויט ולא ידענא מאי קאמרי און איך האב ניט געוואסט וואס זיי זאגן, איצט ווייס איך שוין, ווייל שבת ביינאכט איז די צייט וואס תלמידי חכמים בהעפטין זיך מיט זייערע ווייבער, דריבער האט מען אויסגערופין ווער וויל קויפין אנווייסין לייליך מיט ברויט, דאס ווייב ווערט גערופין ברויט אמר רבא הני שחקי דכיתנא מעלי לבדיקה רבא האט געזאגט אלטע פלאקסענע קליידער איז גיט אוים צו שפרייטין אין בעט מען זאל קענען זעהן אויב עס איז דא אויף זייא אפלעק פון נדות. פרעגט דיא גמרא איני עס איז דאך ניט אזוי והא תנא דבי מנשה דיא תלמידים פון רבי מנשה האבין געלערנט אין בודקין את המטה מען טאר ניט אויסשפרייטין אין בעט לא בעד אדום ניט ארויטין לייליך ולא בעד שחור און ניט אשווארצין לייליך, ולא בפשתן און ניט אלייליך פון פלאקס אלא בפקולין או בצמר נקי ורך נאר מיט אליינוועגדענעם לייליך אדער מיט אלייליך פון ווייכע וואל ריינע, זעהן מיר דאך אז איין פלאקסענעם לייליך טאר מען ניט אויסשפרייטין אין בעט פון אאשה, ענטפערט דיא גמרא לא קשיא עס איז קיין קשיא הא בכיתנא הא במאני דכיתנא אלייליך פון פלאקס מעג מען אויסשפרייטין, קליידער פון פלאקס טאר מען ניט אויסשפרייטין ואי בעית אימא אויב דו ווילסט וועל איך דיר זאגן הא והא במאני דכיתנא ביידע שמועסין פון פלאקסענע קליידער הא בחדתי הא בשחקי מיט נייע פלאקסענע קליידער טאר מען ניט אויסשפרייטין, און מיט אלטע פלאקסענע קליידער מעג מען אויסשפרייטין, ווייל אלטע פלאקסענע קליידער געוואשענע זענען ווייסער וויא נייע פלאקסענע קליידער געוואשענע:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

תאנא בהאי יומא דאורייתא מתעטרא בכלא בכל אינון פקודין בכל אינון גזרין ועונשין בשבעין ענפין דנהורא דזהרין מכל סטרא וסטרא. מאן חמי ענפין דנפקין מכל ענפא וענפא חמשא קיימין בגו אילנא כלהו ענפין בהו אחידן. מאן חמי אינון תרעין דמתפתחן בכל סטר וסטר כלהו מזדהרין ונהרין בההוא נהורא דנפיק ולא פסק קל כרוזא נפיק אתערו קדישי עליונין אתערו עמא קדישא דאתבחר לעילא ותתא אתערו חדוותא לקדמות מאריכון אתערו בחדוותא שלימתא אזדמנו בתלת חדוון דתלת אבהן אזדמנו לקדמות מהימנותא דחדווא דכל חדוותא. זכאה חולקכון ישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי דא הוא ירותא לכון מכל עמין עעכו"ם ועל דא כתיב ביני ובין בני ישראל:

יוסף לחק

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

ארז"ל כל הכועס אם תלמיד חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו וכו' מנלן ממשה ואלישע וכו' ואמר ליה אליהו ז"ל לרב יהודה

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' שבת פרק ו'

(א) אומר ישראל לעובד כוכבים ומזלות בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי

אמרו רבותינו זכרונם לברכה די רבנן האבין געזאגט כל הכועס אם תלמיד חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו דער מענטש וואס איז אין כעס אויב ער איז אתלמיד חכם ווערט דיא חכמה אפגענומען פון אים מנלן ממשה ואלישע דאס ווייסין מיר פון משה רבינו און פון דעם נביא אלישע, ווען משה רבינו איז בייז געווארין איז פון אים פארגעסין געווארין אדין, און ווען אלישע איז בייז געווארין איז פון אים אפגענומען געווארין דיא נבואה ואמר ליה אליהו זכרונו לברכה לרב יהודה אליהו הנביא האט

(א) אומר ישראל לעכו"ם בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים איד מעג זאגן צו עכו"ם אים שבת ער זאל ארויף גיין אויף אבוים אום שבת אדער ער מעג זאגן צום עכו"ם אום שבת ער זאל שווימען אויף דעם וואסער אום שבת כדי

להביא לו שופר או סכין למילה או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן כל כיוצא בזה: (ב) הלוקח בית בא"י מן העכו"ם מותר לו לומר לעכו"ם לכתוב לו שטר בשבת דאמירה לעכו"ם בשבת אסורה מדבריהם ומשום ישוב א"י לא גזרו בדבר זה וכן הלוקח בית מהם בסוריא שסוריא כא"י לדבר זה:

ז"ל תרתח ולא תחטא ובזוהר פרשת תצוה אי בר נש כעיס עקר מניה נשמתיה עלאה קדישא למשרי באתרא סטרא אחרא ודא איהו בר נש דמריד במריה ואסור לאתקרבא בהדיה ודא איהו טורף נפשו באפו וכו' דטריף נפשי' ואשרי באתרה אל זר וכו' כי במה נחשב הוא ע"ג איקרו ומאן דאשתעי עמיה כאלו אתחבר לע"ג ממש דע"ג ממש שריא בגווי' ואסור לאסתכלא באנפוי ועליה כתיב אל תפנו אל האלילים וע"ד כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך וכל מסאבין אתדכיין בר מהאי בגין דמסאיב גופא מגיו ומבר ונפשא כולא מסאיב ואפי' כד אתי בר נש ועקר לההוא זר מגוי' מכל וכל לעלמין ולבתר אשתדל לאתקדשא ולאמשכא ההיא קדישא דנשמתא קדישא עליה כדין ולואי דאתקדש דכיון דערקת מניה זמנא חדא כמה יעביד בר נש עד דתיתוב לאתראה:

להביא לו שופר או סכין למילה ער זאל ברייננען פון בוים אדער פון דיא אנדערע זייט טייך אשופר צום בלאזין ראש השנה אדער אמוהל מעסער צו מיל זיין אקינד או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער אדער ער מעג זאגין צום עכו"ם אום שבת ער זאל ברייננען ווארעמע וואסער אום שבת פון איין הויף אין אנדערין הויף וואס דיא הייפין האבין ניט געמאכט א עירוב צו זאמען, אונ מיט די וואסער וועט ער באדין אקליין קינד וואס האט צער פון די מילה וכן כל כיוצא בזה אונ נאך אזעלכע זאכין וואס מען מעג זאגין צו עכו"ם ער זאל טאהן אום שבת: (ב) הלוקח בית בארץ ישראל מן העכו"ם מותר לו לומר לעכו"ם לכתוב לו שטר בשבת אז איינער האט געקויפט אשטוב אין ארץ ישראל פון אבנעני מעג ער זאגין צום בנעני ער זאל שרייבין אפילו אום שבת אז ער האט אים פארקויפט די שטוב דאמירה לעכו"ם בשבת אסורה מדבריהם זאגין א- עכו"ם ער זאל טאהן אמלאכה אום שבת האבין נאר די רבנן געאסרת ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה אונ ווייל ארץ ישראל זאל בעוואהנט ווערין מיט יודין האבין די רבנן ניט געאסרת צו זאגין דעם עכו"ם ער זאל שרייבין אפילו אום שבת ער פארקויפט דעם יודין דיא שטוב וכן הלוקח בית מהם בסוריא אונ אז איוד קויפט אשטוב פון עכו"ם אין סוריא, מעג אויך דער יוד זאגין צום עכו"ם ער זאל שרייבין אפילו אום שבת אז ער פארקויפט אים דיא שטוב שסוריא כארץ ישראל לדבר זה ווארום סוריא האט דעם דין וויא ארץ ישראל צו דיא זאך:

גיזאגט צו רב יהודה לא תרתח ולא תחטא זאלסט ניט בייז ווערין וועסטו ניט זינדיגען ובזוהר פרשה תצוה עס שטייט אין זוהר אין דיא סדרה תצוה אי בר נש כעים עקר מניה נשמתיה עלאה קדישא למשרי באתרא סטרא אחרא אויב דער מענטש איז אין כעס גייט אוועק פון אים זיין נשמה די הייליגע וואס ער האט פון הימעל, אונ אויף דעם ארט פון די נשמה קומט ארוח טומאה ואלעבונג פון טומאהו ודא איהו בר נש דמריד במריה אונ דאס איז דער מענטש וואס האט געזינדיגט געגין גאט ואסור לאתקרבא בהדיה אונ מען טאר ניט גינענען צו אים ודא איהו טורף נפשו באפו דאס איז דער מענטש וואס האט ארוים גענומען פון זיך זיין נשמה מיט זיין כעס דטריף נפשיה ואשרי באתרה אל זר ער האט פון זיך ארוים גענומען זיין נשמה אונ האט געמאכט רוהען אויף איר ארט אפרעמדין גאט כי במה נחשב הוא ווארום מיט וואס איז ער גירעכנט עבודה אלילים אקרי ער ווערט גערופין עכו"ם ומאן דמשתעי עמיה כאלו אתחבר לעבודה אלילים ממש אונ דער מענטש וואס שמועסט מיט אים איז גליך ווי ער וואלט זיך בהעפט צו דיא עכו"ם דעבודה זרה ממש שריא בגויה ווארום אין אים רוהט דיא עבודה זרה ואסור לאסתכלא באנפוי אונ מען טאר ניט קוקען אין זיין פנים ועליה כתיב אל תפנו אל האלילים אויף אים זאגט דער פסוק איר זאלט אייך ניט קערין צו דיא עכו"ם ועל דא כתיב אלהי מסכה לא תעשה לך אויף דעם זאגט דער פסוק דו זאלסט דיר ניט מאכין אגינאסענעם גאט [גינאסין פון אמאט-ריאל] וכל מסאבין אתדכיין אלע וואס ווערין טמא קענען ריין ווערין פון זייער טומאה בר מהאי נאר דער מענטש קען ניט ריין ווערין בגין דמסאיב גופא מגיו ומבר ווייל ער האט מטמא גיווען זיין גוף פון אינווייניג אונ פון אויסווייניג ונפשא כולא מסאיב אונ דיא נשמה אין גאנצין איז טמא ואפילו כד אתי בר נש ועקר לההוא זר מגויה מכל וכל לעלמין אונ אפילו דער מענטש וועט קומען אונ וועט אויס-רייסין דיא עבודה זרה פון אינווייניג אין גאנצין אויף אייביג ולבתר אשתדל לאתקדשא ולאמשכא ההיא קדושה דנשמתא קדישא עליה אונ נאכדעם וועט ער זיך מטריח זיין ער זאל זיך הייליגען אונ ער זאל צוריק ארויף ציהען דיא הייליגקייט פון דיא הייליגע נשמה אויף זיך כדין ולואי דאתקדש הלואי ווערין דכיון דערקת מניה זמנא חדא ווייל די נשמה איז שוין איין מאהל געהייליגט ווערין דכיון דערקת מניה זמנא חדא ווייל די נשמה איז שוין איין מאהל פון אים אנטלאפין כמה יעביד בר נש דתיתוב לאתרה וועט שוין דער מענטש דארפין פיל תשובה טאהן ביז די נשמה זאל צוריק קומען אויף איר ארט:

(לד) **מבואר** במדרש הנעלם כי כל תיבה שבקריאת שמע מרפאת אבר אחד, ע"כ צריך לדקדק מאוד בקריאתה כמי שמונה מרגליות לבל יפיל תיבה אחת ארצה בערבוב מחשבה אחרת:

(לה) **האר"י** ז"ל היה משים הציצית בידו השמאלית נגד החזה עד ואמונתו לעד קיימת, ואף כי הטעם נפלא ואין שוה להבין לכל אדם על כל זה יעשה כן כל אדם:

(לו) **אמת** ויציב וכו' כל זה קאי אתיבת הדבר הזה שאומר אח"כ כן הוא מבואר בתוספת פ"ק דברכות, ומאבודרהם נראה שאמת ויציב קאי אמה שאמר לפני זה אני ה' אלהיכם, ותיבת ומתוקן וכו' קאי אהדבר הזה. ועי"ז נדפס בסידורים פסיק בין ואדיר למתוקן, אבל העיקר נ"ל כדעת התוספת כנזכר:

(לז) **מהרי"ל** היה עומד להתפלל י"ח ברכות כשהגיע לתהלות לאל עליון ולא קודם:

(לח) **דע** כי דעת הזוהר שלא להפסיק כלל בין גאולה לתפלה וכן דעת הפוסקים הראשונים שלא לומר תיבת אמן אחר גאל ישראל שלא להפסיק, אבל הטור כתב דשרי לענות אמן ולא עוד אלא דמצוה לענות, וכן כתב רמ"א בש"ע, ודע כי המגיד שנתגלה לב"י החזיק לו טובה על זה שכתב בש"ע שלו שלא לומר אמן והשיג אבעל הטורים, וכן ראוי לנהוג וישר הוא ואין לשנות. ובכתבי האר"י ז"ל כתוב אין לענות אמן אחר גאל ישראל כי אין להפסיק בין גאולה לתפלה, כי היא אש עד אבדון תאכל ח"ו:

(לט) **בגין** דא צריכין אנו להודיע טעות הרבה בני אדם אפילו לומדים שעושים כן שממתינים בגואלנו ה' צבאות עד שמסיים ש"ץ גאל ישראל ועונין אמן ואחר כן אומרים גואלנו וכו' להסמיך גאולה לתפילה והוא טעות גדול שהרי מכי מתחיל יוצר אור עד סוף י"ח ברכות אסור להפסיק בשום דבר בעולם אפילו דבר שבקדושה זולת לקדיש וקדושה וברכו ואמן דהאל הקדוש ואמן דשומע תפלה והרי הוא עומד עכשיו באמצע הפרק דהיינו באמצע הברכה שאחר ק"ש שהיא אמת ויציב שמסיימת גאל ישראל ואם כן האיך מפסיק באמן דגאל ישראל שאינו רשאי להפסיק לשום אמן כי אם להנזכר לעיל:

(מ) **מבואר** בזוהר המתפלל י"ח ועיניו אינם סגורות שאינו זוכה לראות פני השכינה קודם מיתתו כמו כל בר ישראל זכאי, ואם מתפלל מתוך הסידור הוי כמו עיניו סגורות וכמו שכתוב בספר מטה משה:

נעתק מספה"ק עבודת הקודש ח"א
למרן החיד"א זללה"ה

אחר תפלה ישתדל ללמוד סדר היום בסדר חק לישראל כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה וזוכה במעט זמן לקרות תנ"ך ולשנות משנה וגמרא וזהר והאיש הירא ה"ק נתן ולא יעבור כי הוא תועלת עצום לנפשו קרי"ה נאמנה הזאת נעמי וגם ילמוד תנ"ך בתרגום כמ"ש האר"י ז"ל ושם ימצא הכל מוכן אמנם יש בו טעויות הרבה וצריך להבין ולהרגיש הטעות ובנביאים וכתובים ילמוד פעם אחת מקרא ופעם תרגום ולא יכוין בכוונות הכתובים שם כי הם מלאי השגיאה גם לא יאמר התפלות שבראש הס' (ועתה נדפס חק לישראל בסדר יפה ונחמד):

נעתק מספה"ק שארית ישראל המיוחד שבתלמידי הגה"ק מוהר' ר' מרדכי מטשארנאביל זצוק"ל.

שער השובבים דרוש א

והנה הרואה יראה בספר הקדוש שנקרא חק לישראל שהוא תיקון לפגם הברית. ככה קבלתי מרבותי שתיקון האמיתי הוא ע"י התחברות תורה שבכתב עם תורה שבע"פ ע"י חק לישראל. ורמז לזה וחוק בשארו שם וכו'. ע"כ בעקבות משיחא אלו יצא לאור ספר „יוסף לחק" מהצדיק הגדול רבי **חיד"א** תלמידו של ר' **חיים** אבן עטר בעל האור החיים שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף בסוד צדיק הכולל המתקן פגם של כל ישראל. הרואה יראה כי בימים האלו בימי שובבי"ם ת"ת תיקונים גדולים לפגם ברית המעור והלשון ככ"ל ויש בהם רזין עילאין רזין דרזין כו'.